

II-5
29

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000199049

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ (ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ)
ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Εξ τῆς ἐκτῆς Ἡμερᾶς, πρῶτης καὶ
ἀπογεύματι κ. Καν. Μέρηρον

Ἰωάννης Ν. Νικολαΐδης

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

ΧΩΡΑΣ ΒΕΖΗΤΖΗΣ

(ΒΙΤΣΗΣ - ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΥ - ΖΑΓΟΡΙΟΥ)

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΤΥΠ. "ΕΡΜΗΣ,, "ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ,,

1939

ΕΛΛ. ΔΙΑΔ. ΠΛΗΡΗ

52486

Σπουδατήριο. 3100 α. λ. αθωνων
Τμήμα Γενική Ιστορία - Πληροφορίες

ΔΩΡΕΑ Κ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ

ΤΗΙ ΙΕΡΑΙ ΣΚΙΑΙ
ΤΟΥ ΔΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΜΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Μ. ΣΑΡΡΟΥ

ΕΚ ΒΙΤΣΗΣ - ΖΑΓΟΡΙΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΥ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΤΟΔΕ ΕΥΓΝΟΜΩΝΩΣ ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

Ο ΠΟΝΗΣΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Τοῖς πᾶσι γνωστὸν τυγχάνει ὅτι ἡ ἐπὶ μέρους λεπτομερειακὴ ἔρευνα καὶ μελέτη τῆς ἱστορίας χώρας τινὸς τὰ μέγιστα συμβάλλει εἰς τὴν συστηματοποίησιν διαμόρφωσιν καὶ ἀποκρυστάλλωσιν γενικῶν ἀξιῶν ἐν σχέσει μὲ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν εὐρυτέρου τινὸς περιβάλλοντος. Τὸ πεπλατυσμένον τῆς ἐρεῦνης, ἐξετάζον τὰ ἱστορικὰ γεγονότα κατὰ πλάτος περισσότερον, δὲν ὑπείσέρχεται εἰς τὴν λεπτομερῆ ἔρευναν τῶν πρωταρχικῶν στοιχείων, μὴ ἀναδιφοῦν τὸ βάθος αὐτῶν, καὶ οὕτω δύναταί τις εἰπεῖν παρουσιάζονται ἀτέλειαι καὶ ἐλλείψεις ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης. Ἐκτὸς τούτου τὸ μέγιστον τῆς ἀληθείας πολλάκις εὐρίσκεται ἐντὸς λεπτομερειῶν ἀσημάντων μὲν ἐπιφανειακῶς ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως ἔχουσῶν μεγάλην σπουδαιότητα, βαρυνουσῶν δὲ τὰ μέγιστα εἰς τὴν πλάστιγγα τῆς διαμορφώσεως ἱστορικῆς τινος ἀντιλήψεως καὶ κρίσεως. Ἐνεκα τούτου διὰ νὰ δοθῇ πλήρης εἰκὼν τῆς ζωῆς μιᾶς ἐπὶ μέρους Ἑλληνικῆς φυλῆς, διὰ νὰ ἐξετασθοῦν αἱ ἱστορικαὶ πηγαὶ τῆς ζωῆς χρονικῆς τινος περιόδου εἰς ἀπάσας αὐτῆς τὰς ἐκδηλώσεις χρειάζεται συστηματικὴ ἔρευνα καὶ μελέτη ἱστορικὴ τε καὶ λαογραφικὴ ἐν ἐκάστῳ χωρίῳ. Μόνον τότε θὰ ἔχωμεν ἀντικειμενικῶς ὁλοκληρωμένην τὴν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἡπειρωτικῆς ζωῆς, ὅταν θὰ δυνηθῇ ἕκαστον χωρίον ταύτης νὰ προσφέρῃ τὴν ἱστορίαν καὶ λαογραφίαν τοῦ ἐν τῷ Ἡπειρωτικῷ ἀρχεῖῳ. Ἐκ τοιούτων σκέψεων ὁρμώμενοι προέβημεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ παρόντος πονήματος πιστεύοντες ὅτι συμβάλλομέν πως εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς πληρεστέρας γνώσεως τῆς Ἡπειρωτικῆς ἱστορίας. Περὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ χωρίου Βίτσης Ζαγορίου ἀρκετοὶ ἔχουν ἀσχοληθῇ μέχρι τοῦδε καταχωρίσαντες σημειώσεις καὶ παρατηρήσεις τῶν ἐν βιβλίοις καὶ περιοδικοῖς. Ὑπὸ οὐδενὸς ὅμως ἐγένετο πλήρης καὶ ὁλοκληρωμένη ἐργασία περὶ τούτου, ὅπου σημειωτέον τυγχάνει ἐν ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων τῆς Ἡπείρου, μεγάλην ἔχον σπουδαιότητα ἐν τῇ ἐρεύνῃ τῆς ἱστορίας τοῦ λόγου τῆς ὑφῆς τῆς συστάσεως καὶ ἐξελίξεώς του.

Βεβαίως διὰ τὴν ἀρτιότητα μιᾶς ἱστορικῆς πραγματείας ἀπαιτοῦνται πλεῖστοι ὅσοι παράγοντες καὶ δὴ ἡ ἀφθονία τῶν φιλολογικῶν κειμένων καὶ ἱστορικῶν δοκου-

μένων. Δυστυχῶς ἂν καὶ ἐκ τῶν τελευταίων πλεῖστα ὅσα ὑπῆρχον ἐν τῷ χωρίῳ ἡμῶν, ὅμως λόγῳ εἴτε ἐπιπολαιότητος εἴτε ἀγνοίας πολλά κατεστράφησαν. Τὰ ἐναπομείναντα μετὰ κόπου ἐπιμελῶς συνελέξαμεν καὶ κατεθέσαμεν ἐν τῷ ἱστορικῷ τοῦ χωρίου ἀρχεῖῳ. Ἐπαφιέμεθα εἰς τὴν εὐμενῇ κρίσιν τῶν ἀναγνωστῶν διὰ τὰς τυχόν παρουσιαζομένας ἀτελείας λόγῳ ἐλλείψεως τῶν ἀπαραιτήτων στοιχείων. Δὲν παραλείπομεν νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων διεσώθησαν τῇ εὐγενῇ φροντίδι τῶν ὁμοχωρίων κ. κ. Ἰωάννου Καραγεώργου, Κωνσταντίνου Σφάγγου, Βασιλείου Στεφανίδου, Σωτηρίου Παπαζόγλου κλπ. πρὸς οὓς ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας μας διὰ τὴν συνδρομὴν των εἰς τὸ ἀναληφθὲν ἔργον.

Ἐγγραφον ἐν Βίτση τῇ 30ῃ Αὐγούστου 1939.

Α Ο Ν Ο Μ Α Σ Ι Α

Ἡ Βίτσα ἀναφερομένη ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἱστορίας ἀπὸ τὰ μέσα τῆς 14ης μ.Χ. Ἑκατονταετηρίδος,⁽¹⁾ τὸ πάλαι ἐκαλεῖτο Βεῖτσα, Βεῖτζα Βεήτσα καὶ Βίτσαις ἀρχαιότερον δὲ Βεζήτσα καὶ Βεζήτζα⁽²⁾. Εἰς ὅλας τὰς σωζόμενας μέχρι τῆς 18ης Ἑκατονταετηρίδος σημειώσεις, ἀφιερώσεις ἐνθυμήσεις καὶ ἐπιγραφάς ἀναφέρεται ὡς Βεζήτζα. Οὕτω ἐν τῷ νάρθηκι τῆς μονῆς τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, περὶ ἧς λόγος γενήσεται εὐρύτερον κατωτέρω ἐν τῷ περὶ μονῶν κεφαλαίῳ, ἀναγράφεται «Ἀνηγέρθη καὶ ἀνιστορήθη ὁ ναὸς οὗτος τῆς Ἀγίας μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιοῦχου Παρασκευῆς δι' ἐξόδων καὶ πληρώσεως τοῦ εὐγενεστάτου Κυρίου Μιχαὴλ Βωηβώντα του Θερειανοῦ καὶ τῆς γενναιᾶς καὶ ἀδελφότητος αὐτοῦ καὶ πάντων δούλων τῶν Βεζητζινῶν κληρονόμων κτητόρων καὶ μειζόνων ἐπὶ τῆς Βασιλείας τοῦ πανυψηλοτάτου δεσπότη ἡμῶν Καρόλου τοῦ Δουκὸς ἐν ἔτει (Γ'Κ') 1412) ἀπὸ κτίσεως κόσμου παρεδρεύοντες ἐντίμου Ἡμανουὴλ Ἱερέως τοῦ Φεηγόρου⁽³⁾.

Ὡς καὶ ὁ Σάρρος ἐν τῷ παλαιογραφικῷ ἐράνῳ του ἀναφέρει ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ ἐν Μονοδενδρίῳ πέριξ τῆς βάσεως λειτουργικοῦ ποτηρίου, μὴ σωζομένου σήμερον, εἰσὶ γεγραμμένα «Τὸ θεῖον καὶ Ἱερὸν ποτήριον ὑπάρχει τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Μινὸς εἰς χωρίον Βεζήτζα

(1) Λαμπρίδου Ζαγοριακὰ Ἀθήνησιν 1870

Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρρανος σ. 101

Τοῦ αὐτοῦ Ζαγοριακῶν θεσμίῳν ἔρευνα. Ἑπειρωτ. Χρον. τ. 3, σ. 292.

(2) Λαμπρίδου Ζαγοριακὰ Ἀθήνησιν 1870

Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρρανος σ. 101. α

Δ. Σάρρου Ζαγοριακῶν θεσμίῳν ἔρευνα τ. 3, σ. 291—292

Μυστακίδου Ἑπειρωτικὰ ἀνάλεκτα Ἑπειρ. Χρον. τ. 4, σ. 95

(3) Λαμπρίδου Ζαγοριακὰ Ἀθήνησιν 1870 σ. 36

Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρρανος σ. 102

Τοῦ αὐτοῦ Ἑπειρωτικαὶ ἐνθυμήσεις καὶ Χρονικὰ σημειώματα καὶ ἐπιγραφαὶ Ἰανουάριος 1987 σ. 22—25

Ἀθηναγόρα «Νέος Κουβαρῶ» Ἑπειρ. Χρον. τ. 4, σ. 4

Δυστυχῶς μέγα μέρος τοῦ πολυτίμου τούτου χειμηλίου ἔχει καταπέσει λόγῳ ἀσυγχωρήτου ἀμελείας τῶν τὰ τῆς μονῆς διαχειριζομένων. Ἐὰν δὲ δὲν ληφθῇ πρόνοια, ἅπαν θὰ καταστραφῇ. Πάντως ἡ λέξις «Βεζητζινῶν» διατηρεῖται καὶ διακρίνεται εὐκρινῶς. Τὰ λοιπὰ τῆς ἐπιγραφῆς παρελάβομεν ἐκ τῶν Λαμπρίδου καὶ Σάρρου.

εἰς μοναδένδι διὰ συνδρομῆς τοῦ Παπαναστασίου (¹)». Εἰς σωζόμενον ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Εὐαγγελικὸν Κώδικα (²) ἐν σελίδι 171 α ἀναγράφονται «Τὸ παρὸν θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον ἡγοράσθην ἐσταχόθην καὶ ἐκομίσθην παρ' ἐμοῦ Γεωργίου Λέκκα καὶ μέγα Ποστέλλικου, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων ἐκ χώρας Βεζήτζας καὶ ἀφιέρωσα αὐτό, ἐν τῷ ναῷ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ Βεζήτζα διὰ μνημόσυνον ἐμοῦ καὶ τῶν γονέων τῶν ἡμετέρων καὶ οἱ ἀναγνώσκοντες καὶ λειτουργοῦντες εὐχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν. Ὅστις δ' ἂν Βουληθεῖ συλῆσαι αὐτὸ ἐκ τοῦ εἰρημένου ναοῦ ἐχέτω τὰς ἀράς τῶν τῇ θεοφόρων π(ατέ)ρων καὶ τὴν Παναγίαν ἀντίδικον. Ἐν ἔτει τῆς θεογονί(ας) αχκστ'». Ἐν τῷ αὐτῷ εὐαγγελικῷ κώδικι καὶ ἐν τῇ πλακί τῆς πρώτης πινακίδος, δι' ὧν οὗτος ἐστὶ περιβεβλημένος γέγραπται «Ετοῦτο θεῖον καὶ ἐρὼν Εὐαγγέλιον υπαρχει του Κυρου Γεωργίου Ποστελνικ(ου) καὶ το ἀφερωσα εἰς τὴν Παναγια εἰς τὴν Βεζητζα αχκς'» (³) Καὶ εἰς παλαιὸν ἔντυπον εὐαγγέλιον τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας σημειώνονται τὰ ἐξῆς: «Ἀφιερώθη τὸ παρὸν θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἐν τῇ εἰς τὴν Βεζήτ(ζ)αν) ἀγία μονῇ τῆς πανυπεράγνου καὶ Κυρί(ας) ἡμῶν Θεοτόκου, παρὰ τοῦ ἐν ἱ(ερεῦ)σιν) εὐλαβεστάτου ἱερέως Π(α)πᾶ Κύο Δημητρίου τοῦ Πρωτό(παπα) διὰ μνημόσυνον αἰώνιον αὐτοῦ καὶ τῶν μακαρίων αὐτοῦ γενητόρων καὶ εἴτις βουληθεῖ ἀφελεῖν καὶ ἀποξενῶσαι τοῦτο ἐκ τῆς εἰρημένης) μονῆς, ἐχέτω τῆς ἀράς τῶν τι' καὶ ἡ' θεοφόρων) π(ατέ)ρων) τῶν ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων. Καὶ τὴν Παναγί(αν) Θεοτόκον ἀντίδικον ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ἀφιερώθη ἐπὶ ἔτους ζ ξ β' (=1554) κ(α)τ(ά) μηνά Φεβρουάριον» καὶ κατωτέρω: «Ευρεθι ἐν χωρῇ Βεζητζα ἐν μωνης (τῆς) ἡ(εραγίας) ἡπεράγνου δέσπηνῃς

1. Δ. Σάργου. Παλαεογραφικὸς ἔρρανος σ. 103 α

Β. Μυστοκίδου. Ἑπειρωτικὰ ἀνάλεκτα, Ἑπειρ. Χρον. τ. 4, σελ. 95—96.

(Σημ. Ὁ ἀναφερόμενος ὡς ἀπευθύνας τὴν πρὸς τὸν Γ. Ζηκίδην μὲ χρονολογίαν 5 Ὀκτωβρίου 1836 ἐπιστολὴν Παπ. Ἰωάννης Νικολαΐδης ἐκ Κάτω Βίτσης τυγχίνει ἐμὸς πάππος, διευτελέας Ἱερεῦ, τε καὶ σχολάρχης εἰς πλεῖστα χωρία τοῦ Ζαγορίου ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν. Ἐτελεύτησε ὑπερογδοηκοντούτης κατὰ τὸ 1929 ἔτος).

(2) Περί τούτου γενήσεται εὐρύτερος λόγος κατωτέρω.

(3) Δ. Σάργου. Παλαεογραφικὸς ἔρρανος σ. 102 β'

Β. Μυστακίδου Ἑπειρωτικὰ ἀνάλεκτα Ἑπειρ. Χρον. τ. 4, 1929 σελ. 96.

ἡμῶν. Καί πρὸς ἐλθὼν δι' ἡμ(ας). Ἰω(άννης) Φανᾶς καὶ
θερηάνος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ : Καὶ ἐδωσάν ασπρ(α)α Βρή-
σκώντά(ι) τ(ῆς) Παναγιᾶς τῷ κεφάλεόν του νὰ βρῆσκετέ
εἰς τ(ον) αἰῶνα καὶ εἴτης τὰ ζημῶση τοαναθεμα κληρο-
νωμῆση ἐπη ετους ,ζρστ (=1598) μινυ Αγοούστὸ εἰς ιε' κε
έτης τὰ ζημιοσὶ τὸ ηερὸν Βακέλιον νὰ εχὶ δι.» (¹)

Ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ εὔρομεν τὰ ἐξῆς κειμήλια, ὑπ' οὐ-
δενὸς μέχρι σήμερον ἀναφερόμενα μὲ τὰς κάτωθι ἀφιερ-
ώσεις :

Εἰς ἅγιον ποτήριον ἀφιερωθὲν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Πο-
στενλίκου Γεωργίου, ὡς καὶ ὁ ἀνωτέρω ἀναφερθεὶς Εὐαγ-
γελικὸς κῶδιξ, ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς κεχάρακται
« † ετοῦτο το ποτιρη το εκαμε ω Ποστελνικος μεγα(ς) ω
γιωργης κε τον † αφιεροσεις τ(η)ν Πα(να)γῆα ης τιν χορα
Βεζήτζα (*)». Εἰς τρικέριον τοῦ 1678 εἰς τὸ ὑποκάτωθεν τῆς
βάσεως μέρος εἶναι γεγραμμένη ἡ ἀφιέρωσις. † Διὰ ση-
δρομι(ς) Παπαιωάνου καὶ Λάζου ις στήν Παναγία χ(ορι)ο
Βεζιτζα καὶ Παπα....Δαον(;) (²)

Καὶ εἰς λειτουργικὸν δυσκοπώτερον χρονολογίας πι-
θανῶς 16ου αἰῶνος—τὸ μέρος ἔνθα ἀναφέρεται ἡ χρο-
νολογία ἐλλεῖπει—γέγραπται : « † το παρὼν δισκαριον
τις Παναγιας ἐν χορας Βεζήτζα ἐν σινδρομις Ἰωαν(ον)
Θοδορο(ν)....Μαρτιου Γ'. Ἐν παραφύλλῳ βιβλίῳ λειτουρ-
γικῷ τῆς Μονῆς Ἀγίας Παρασκευῆς εὔρομεν τὴν ἐξῆς ἐν-
θύμησιν «το παρὸν Βηβληων ἀδερφη.....απο χωριον Βεζή-
τζα».

Καὶ ἐν τῇ Ἱερᾷ μονῇ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Βίτσης εἰς
μεγάλῃν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, ἐν ἐπιγραφῇ σχετικῇ μὲ

(1) Δ- Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρᾳς σ. 103 β—104 α'

Β. Μυστακίδου Ἑπειρωτικὰ ἀνάλεκτα Ἑπειρ. Χρον. τ. 4, 1929
σελ. 96.

Ἀθηναγόρα : Νέος Κουβαρᾶς. Ἑπειρ. Χρον. τ. 4, 1929, σ. 9—10.

(2) Ἡ βάσις τοῦ ἁγίου ποτηρίου εἶναι γεγλυμένη καὶ φέρει τοὺς
4 Εὐαγγελιστάς, μεθ' ἐνὸς ἁγγέλου ἀναλλάξ, ἀναμέσον συμπλέγματος
ἀνθέων. Φαίνεται ὅμως ὅτι αὕτη δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς χρονολογίας μὲ
τὴν τοῦ κυπέλλου καθ' ὅσον διακρίνεται καθαρῶς τὸ διάφορον τοῦ με-
τάλλου καὶ ἡ συγκόλλησις τῆς βάσεως μὲ τὸ λοιπὸν σῶμα κατὰ τὸ μέ-
σον. Τὸ στέλεχος τῆς παλαιᾶς κεκομμένης εἰσέρχεται εἰς τὸ τῆς νῦν
ὑπαρχούσης βάσεως.

(3) Τὸ ὡς ἄνω τρικέριον ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν περρωτῶν δρυκόν-
των συμπλεγμένων. Εἰς τὸ μέσον ὑπάρχει σταυρός. Κάτωθεν δὲ τοῦ
σταυρωμένου διακρίνεται εὐκρινῶς ἡ χρονολογία 1678. Ἡ μνημονευ-
θεῖσα ἀφιέρωσις εἶναι γεγραμμένη εἰς τὸ ὑποκάτωθεν μέρος τῆς βά-
σεως.

τὴν κατασκευὴν καὶ ἀφιέρωσιν τῆς εἰκόνης ἀναφέρεται ἡ λέξις Βεζήτζα, κακοβούλως ὅμως ἀποξεσθεῖσα ὑπό τινος ἱεροσύλου (¹). Ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τοῦ Ἀγίου Νικολάου Ἀνω Βίτσης, ἐν τῷ ὑπερθύρῳ πρὸς τὸ γυναικεῖον, γέγραπται «† ἀνηγερέη ἐ βαθρον ἐκαλιεργήθη καὶ ἀνηστωρίει ο θεῖος οὗτος καὶ πανσεπτος νεὸς του ἐναγιοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου του θαυματουργοῦ δια συνδρομῆς δαπάνης κέπονται καὶ ἐξοδον δὲ ὅλονον γέγονεν χῶρος Βεζή ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου μητροπολίτου Κυρίου Νεοφύτου ἡστορίθη δὲ καὶ δια χειρὸς Μιχαήλ ζωγράφου ελαχίστου καὶ ἀμαρτωλοῦ ἐν τόπου (Καστορίας) ἐγραφ(η) ἔτους ζρκξ.

Ξτελιωθὴ κατὰ μῆνα Σεπτεμβρίου ἐς τῆς 25» καὶ κάτωθεν διὰ μικροτέρων γραμμῶν: «Καὶ ὁ πρῶτος ἦτον» (²).

Ἐν παραφύλλῳ τοῦ Κωδικὸς Ματθαίου τοῦ Πελοποννησίου ὑπάρχει τὸ ἐξῆς σημεῖωμα «Τὸ παρὸν ἐξήγη(τόν) τοῦ εὐβανκεῖ ἡου τὸ αὐράσσα ἐγὼ ὁ Π(απ) Θροφ. νῆς διὰ ἀσουλανία (=ἀσ. ἰ. α) ἡ, ὄν δέκα... χωρίον Βεζήτοα» (³).

Ἐξ ὅλων τῶν ἐπιγραφῶν, ἐνθυμήσεων καὶ ἀφιερωσέων, ἃς ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, καταφαίνεται ὅτι τὸ χωρίον Βίτσα ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς του ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἡπείρου μέχρι καὶ τῶν μέσων τῆς 18ης ἐκατόνταετηρίδος ἀναφέρεται ὡς Βεζήτζα, σπανιώτερον δὲ Βεζίτζα καὶ Βεζίτσα.

Πόθεν δὲ προῆλθεν ἡ ὀνομασί τούτη; Ὁ Δ. Σάρρος ἐν μὲν τῷ παλαιογραφικῷ του ἔργῳ (¹) φαίνεται παραδεχόμενος τὴν προέλευσιν τῆς ὀνομασίας ἐξ ὀνόματος Βεζήτινος ἐν ταῖς «Ἱππειρωτικαῖς ἐνθυμήσεσιν» παραληλίζει αὐτὴν μετὰ Βεζίτσον χωρίον τοῦ Βόλου καὶ με-

(1) Δεῖον νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι μονοδενδριται τινὲς ἐκ τούτων νὰ παρουσιασῶσι τὰς Ἱερὰς μονὰς Προφ. τοῦ Ἡλιοῦ καὶ Ἀγίας Παρασκευῆς ὡς ἀνηκούσας παλαιότερον εἰς τὸ χωρίον τῶν, ἀλλογίστεως καταστρέφουσιν ἀτιερώσεις καὶ ἐπιγραφὰς ἐν αὐτῇ ἀναφέρεται ἡ λέξις Βεζήτζα γιγνόμενοι οὕτω πρὸς ἐνοὶ κακῶν ἐν σχέσει μετὰ τὴν ἐξοκρίβωσιν Ἱστορικῶν ἀληθειῶν.

(2) Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔργον: σελ. 101 α καὶ 103 α'.

Χ. Σιούλη. Ἐπιγραφαὶ καὶ ἐνθυμήσεις Ἡπειρωτικά. Ἡπειρωτ. Χρον. τ. 9, 1934 σελ. 87.

Δ. Σάρρου. Ἡπειρωτικά ἐνθυμήσεις κλπ. Ἰωάννινα 1937 σελ. 38.

Ἡ σημειουμένη ἐν τοῖς ὡς ἄνω βιβλίοις ἐπιγραφὴ δὲν εἶναι καθ' ὅλα ἀκριβὴς πρὸς τὴν ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Ἀγίου Νικολάου ὑπάρχουσαν τοιαύτην.

(3) Δ. Σάρρου: Παλαιογραφικὸς ἔργον: σελ. 77 α.

(4) Δ. Σάρρου. Παλαιογραφικὸς ἔργον: σ. 101 α.

ταῖς Βεζίτταις τοποθεσίαν Καλεντζίου παρετυμολογούμενην ἀπὸ τὸ Βυζί. (1)

Εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ δὲ ἡ λέξις, ὡς καὶ ἡ κατ' ἄλ-
ξίς αὐτῆς ἐπὶ τῇ ἐπὶ κατ' ἄλ-
ξίς ἐκδοχὴ τῆς λέξεως, καθ' ἣν προήλθεν τὸ ὄνομα-
τος Βεζίττιν, ὡς καὶ ἐν τῇ ὑπερῷῳ ἐπιγραφῇ τοῦ Ἱε-
ροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐμφανίζεται, (2) ἔνθα δὲν
δικαιολογεῖται ἡ μὴ ἀναγραφὴ τῆς καταλήξεως εἰς οὔτε
δι' ἄλλειψιν χώρου οὔτε δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, πλὴν ἴσως
ἐκ προθέσεως τοῦ ἀναγράφοντος νὰ ἀναφέρῃ τὸ πρόσω-
πὸν τὸ δόσαν τὸ ὄνομα εἰς τὸ χωρίον.

Ἀπὸ τὰ μέσα τῆς 18ης ἐκατονταετηρίδος καὶ ἐντεῦθεν
ἄρχεται ἡ χρησιμοποίησις τῆς λέξεως Βείτζα καὶ Βείτσα
ἥτις προφανῶς προήλθεν ἐκ συνοικίης ζ φαινομένου ὅπερ
παρατηρεῖται ἐν τῇ παρ' ἡμῖν Ἑπειρωτικῇ διαλέκτῳ. Ἐν
τοῖς σωζομένοις παρ' ἡμῖν δημοσίοις Κοινωτικοῖς καὶ ἰδιω-
τικοῖς ἐγγράφοις μέχρι τῶν μέσων τῆς 19ης ἐκατονταετη-
ρίδος γίνεται χρῆσις πάντοτε σχεδὸν τῆς λέξεως Βείτζα.
Μόνον εἰς ἐν ἐξ αὐτῶν χρονολογίας 1 Μαΐου 1836 εὐρί-
σκεται ἡ λέξις Βείτζαις, (3). Ἀκόμη εἰς συμφωνητικὸν γράμ-
μα τὸ χωρίον ἀναφέρεται ὡς Βείτζα (4). Καὶ εἰς ἕτερον

(1) τοῦ αὐτοῦ. Τοπωνυμικὸν Βουλγ. κλπ. Ἰωάνν. 1937 σ. 4.

(2) Παράδοξις ἐν τῷ χωρίῳ ἀναφέρει δι' ἀναγράφου ἐν τῷ Ἱε-
ρῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Λειβαδαίων ἡ λέξις Βοζίτου. Ἡ τοπο-
θεσία ἐν ἣ εὐρίσκεται ὁ ναὸς οὗτος γεινιάζει μὲ τὴν τοποθεσίαν Βο-
ζίσι ἢ Βουζίσι. Δύναται τις ἐκ τούτου νὰ εἰκάσῃ δι' ὑπάρχει σχέσις
τις μεταξὺ τῶν δύο ὀνομασιῶν ἀφ' οὗ ἐξ ἄλλου πλησίον τοῦ Ἁγίου Νι-
κολάου ἔκειτο συνοικισμὸς τῆς Βίτσης. Πάντως ἡ ἐκδοχὴ οὕτη εἶναι
ὀλίγον παράτολμος καθ' ὅσον οὐδαμοῦ τοῖς σωζομένοις ἐγγράφοις κλπ.
ἀναφέρεται ἡ λέξις Βοζίτσα.

(3) Καὶ ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1815 εὐρισκομένῳ παρὰ τῷ Δ. Σάργῳ
ἐν τέλει σημειοῦται. «Εἰς ἐνδειξιν 1815 Σεπτ. 14 Βεήτζες» Δ. Σάργου.
Ζαγοριστακῶν Θεσμίῶν ἔρευνα Ἑπειρ. Χρον. τ. 2, 1927 σελ. 292. Καὶ
ἐν ἀποκειμένῳ παρ' ἡμῖν βιβλίῳ λογαριασμῶν τῆς Κοινότητος Ἄνω
Βίτσης χρονολογουμένῳ ἀπὸ τοῦ 1830—1875, τὸ ἔτος 1834 κατὰ μῆνα
Ἀπρίλιον γράφεται «τοῦ σπαῖ καιοίμι διὰ νὰ κόβομεν ξίλα ἐλεύθερα
εἰς Ριζιανά κατὰ τὸ ταπὶ ὅπου ἔχει δοσμένο εἰς τὰ ἔξι χωριά τρεῖς Βεή-
τζες, Κουκούλι, ...»

(4) Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς θήκης
σωζομένοις Ἁγίων Λειψάνων ἀναφέρεται ἡ λέξις Βείτζα. Ἀνεκαινίσθη
ἡ ὑπάρχουσα θήκη τῶν Ἁγίων Λειψάνων τῆς Ἱερᾶς καὶ σεβασμίας μον-
ῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ θεσβίτου ἐκ
κώμης Βείτζα διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ πανοσιωτάτου ἐν Ἱερο-
μονάχοις καὶ καθηγουμένου τῆς αὐτῆς Κυρίου Σεραφίμ διὰ χειρὸς δὲ
Νικολάου καὶ Δημητρίου αὐταδέλφων ἐκ Καλαρυτιῶν 1710 Αὐγούστου
1». Ἐν τῇ αὐτῇ θήκῃ «Λειψανον τοῦ Ἁγίου Σώζοντος ὅπερ κατὰ τὸ

Κοινοτικὸν ἔγγραφον τοῦ 1770 ἀναφέρονται οἱ Κάταικοι ὡς Βεΐζντινοί. Ἀπὸ τὰ μέσα τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς 20ης ἀναφέρονται αἱ λέξεις Βεΐτζα, Βεΐτσα, Βήτσα, Βίτσα, Βεΐτσα, Βίτζα (¹) καὶ ἐνίοτε Βεΐτσα ἄνευ τηρήσεως σειρᾶς χρονολογικῆς περιόδου εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἄνωθεν ὄρων. Οὕτω παρατηροῦμεν κατὰ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος νὰ γίνεται χρήσις τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν προαναφερθέντων ὄρων. Ἀπὸ δὲ τῆς 20ης ἑκατονταετηρίδος ἄρχεται πλέον ἡ συστηματικὴ χρησιμοποίησις τοῦ ὅρου Βίτσα προηγουμένων πάντοτε τῶν ἐπιρρημάτων ἄνω καὶ κάτω, ἅτινα πρότερον ἀπεδίδοντο εἰς ἕκαστον μαχαλᾶν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς Ἱστορικῆς ἐξελίξεως τοῦ ὅρου Βεζίτζα.

Ὡς καὶ οἱ Ἱ. Λαμπρίδης καὶ Δ. Σάρρος ἀναφέρουν πρὸ τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος οἱ τρεῖς μαχαλάδες, ὡς ἦτο διηρημένη ἡ Βεζίτζα, ὀνομάζονται ἐκ τῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου ὑπαρχούσης ἐκκλησίας. Οὕτω τὸ μὲν Μονοδένδριον ἐκαλεῖτο Ἀγιος Γεώργιος μαχαλᾶς, ἡ Ἄνω Ἀγιος Νικόλαος Μαχαλᾶς καὶ ἡ Κάτω Βίτσα Παναγία μαχαλᾶς (²). Ὁ Ἱ. Λαμπρίδης ἀναφέρει πρόθεσιν τινὰ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐν ᾗ ἀναγράφονται αἱ ὡς ἄνω ὀνομασίαι τῶν μαχαλάδων. Δυστυχῶς ἡ πρόθεσις αὕτη δὲν διασώζεται. Ἡμεῖς εὗρομεν ἄλλην τινὰ τοιαύτην ἐν ᾗ ἀναγράφεται ἐν σελ. 6 καὶ ἐν ἐπικεφαλίδι «ὀνόματα παλαιὰ ὅπου ἀντεγράφησαν ἀπὸ τὸ παλαιὸν κατάστιχον εἰς το παρόν».

Καὶ ἄνωτέρω: «Ἀγιος Γεώργιος μαχαλᾶς Μανὰδένδρι». Ἐν σελίδι 9:

1733 Δεκεμβρίου 20 ἀφιερῶθη παρὰ Ραφὴλ Ἐπισκόπου Δρινουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστου ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐκ κώμης Βεΐτζα.

¹Ὡς καὶ Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρως σ. 104.

Ἐσφαλμένως ὁ Κ. Στεργιόπουλος ἐν τοῖς παρατηρήσεσιν αὐτοῦ εἰς τὴν νεωτέραν γεωγραφίαν τῆς Ἡπείρου σελ. 5 ἀναφέρει ὅτι εὗρηται ἡ ὡς ἄνω ἐπιγραφὴ μὲ τὸν ὄρον Βεΐτσα. Εἰς Νέον Κουβαρᾶν Ἡπειρ. Χρον. τ. 4, 1929, σελ. 17 ἀναφέρεται ἐσφαλμένως χρονολογία εἰς λείψανον τοῦ Ἀγίου Σώζοντος 1133.

(1) Εἰς σιγγλίον τοῦ 1790 ἀναφέρεται ἡ λέξις Βίτζα. Ἑλληνικά τ. 5 1932 σ. 187.

Κ. Στεργιοπούλου Παρατηρήσεις εἰς τὴν νεωτέραν Γεωγραφίαν τῆς Ἡπείρου σ. 6.

(2) Ἱ. Λαμπρίδου Ζαγοριακὰ 1870 σελ. 36.

Τοῦ αὐτοῦ. Ἡπειρωτικὰ μελετήματα τ. 9, 1889 σελ. 43.

Δ. Σάρρου Ἡπειρωτικὰ Χρονικά ἔτος Β' 1927 σελ. 292.

«Άγιος Νικόλαος μεσιός μαχαλάς 1679». Καί έν σελ. 14 «Βεΐτζα Παναγία Κάτω Μαχαλάς 1679». Άπό τά μέσα τής 17ης έκατονταετηρίδος ό «Άγιος Γεώργιος μαχαλάς ήρχισε καλούμενος Μονοδένδριον, Μονοδένδρι καί Μαναδένδρι(1). Ό κοινολεκτούμενος όμωσ σήμερα έν Ζαγορίω τύπος εΐναι τό Μαναδένδρι. Είς όλα τά σωζόμενα παρ' ήμίν έγγραφα άναφέρεται ό τύπος Μαν(ν)αδένδρι Μαναδέντρι μαν(ν)αδενδρίτες καί μαν(ν)αδεντρίτες. Τοϋ τύπου Μοναδέντρι γίνεται χρήσις κατά τό πλείστον υπό τών λογιωτέρων. Άλλά καί ό τύπος μονοδέντρι ένίοτε χρησιμοποιείται υπό τών χωρικών έν ιδιωτικοΐς έγγραφοις: Οϋτω έν άποκειμένω παρ' ήμίν έγγράφω τοϋ 1875 Ίανουαρίου 21 γράφεται «τι σημερόν φανερώνο καί όμολογώ εγώ υποκατοθεν γεγραμενός στεφανός τοϋ γεροκόστα γκαστή άπο άπανό μαχαλλά μονοδέντρη έπαραστάθικα μέσον τον Πρωΐτων και χωρικων τρειων μαχαλάδων...»(2) Το χωρίον ώς λέγεται, ώνομάσθη Μονοδένδρι έξ ύπαρχούσης κολοσσιχίας έλάτης, ύψουμένης παρ ά τήν τοϋ Άγίου Μηνά μονήν καί βληθείσης υπό κεραυνοϋ. (3) Η μετατροπή δέ τοϋ τύπου Μονοδένδρι εις Μοναδένδρι πιθανώτερον έγινε, όπως παραδέχεται καί ό Κ. Στεργιόπουλος παρετυμολογικώς κατά τό μοναστήρι. Μοναστήρι καί Μονοδένδρι, μονα-

(1) Β. Βιζουκίδου. Ήπειρωτικών θεσμών έρευνα. Ήπειρ. Χρον. τ. 2, σελ. 38.

Δ. Σάργου. Ζαγοριακών θεσμών έρευνα αυτόθι σελ. 292.

Ί. Λαμπρίδου: Ζαγοριακά 187) σελ. 36.

(2) Καί έν έγγράφω τοϋ 1822 (Παλαιογραφικός έρνος Δ. Σάργου σελ. 97α «τών βελαΐτελίδων Ζαγορίου» καί τοϋ προεστώτος Χριστοδούλου Οίκονόμου «άποφασιστικών... τής διαφορεΐς διά τό κοινόν βουνό τους άναμεταξύ εις τους Μοναδενδρήταις καί Κατωμαχαλίτες Βεΐτζας άναγράφεται: «Τά δέ άλλα ήμιση διά τήν Βροπιστά νά μιράζονται εις τρία μερίδια λαμβάνοντας καί τ' Μονοδένδρι τό μέρος του», ένϋ προηγουμένως χρησιμοποιείται ό όρος μοναδενδρήταις.

Είς διαθήκην τοϋ 1827 Φεβρ. 20, σημειούται: Καί νά δόσουν καί άπό ένο σαραντάρη καί έδδ μία προΰθισι καί νά με ψάλουν καί εις τό Μονοδένδρι...» Έν τέλει μετά τήν χρονολογίαν σημειώνεται ή λέξις Βιήτζαις.

Έν τϋ έν τοις προηγουμένοις άναφερθέντι βιβλίω λογαριασμών Κοινότητος Άνω Βίτσης άναφέρεται πλειστάκις καί ό τύπος Μαναδένδρι(ι).

(3) Δ. Σάργου Ζαγοριακών θεσμών έρευνα Ήπειρωτ. Χρον. τ. 2, σελ. 293.

Τοϋ αϋτοϋ. Τοπωνυμικόν Βίτσης καί Μονοδενδρίου τοϋ Ζαγορίου Ίωάννινα 1937 σελ. 2.

δένδρι, μανάδένδρι⁽¹⁾). Οι λοιποί δύο μαχαλάδες, ο μὲν ἅγιος Νικόλαος ἤρξατο καλούμενος ἀπλῶς Μεσιὶς μαχαλάς καὶ οἱ κάτοικοι Μεσομαχαλίτες καὶ Μεσιομαχαλίτες, ὁ δὲ ἕτερος Κάτω Μαχαλάς, οἱ δὲ κάτοικοι Κατωμαχαλίτες, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των. Παρὰ ταῦτα σήμερον παρατηρεῖται κοινολεκτούμενος ὁ τύπος Ἄνω ἢ Πανῶ Μαχαλάς καὶ Παναχώρι ἀποδιδόμενος εἰς τὸν τῆς Ἄνω Βίτσης συνοικισμὸν. Ἐν τῇ προαναφερθείσῃ ὁμῶς προθέσει τῆς Ἱερᾶς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἑλίου ἐν σελ. 38 ἀναγράφεται «Βεῖτσα Παναγία Κάτω Μαχαλάς 1815 καὶ κατωτέρω ἐν σελ. 40 «Βεῖτσα Παναγία Κάτω Μαχαλάς 1875». Ὡς ὁμοῦς τοῦτο νὰ γίνεταί κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ἐν ἀρχαιοτέρᾳ χρονολογίᾳ εὑρισκομένου ὅρου «Παναγία Μαχαλάς»,

Περαινόντες τὸ περὶ «ὀνομασίας τοῦ χωρίου» κεφάλαιον τῆς παρούσης θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ εἰπωμεν καὶ ὀλίγα περὶ τοῦ ὅρου «χώρος» ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον. Ὁ Στεργιόπουλος ἐν τῇ μελέτῃ του ἐπὶ τῆς νεωτέρας γεωγραφίας τῆς Ἠπείρου ἀναφέρει ὅτι πάντοτε σχεδὸν ἐκ τῶν Ἠπειρωτικῶν χωρίων ὀνομάζονται χωραὶ ἢ Κλειδονιάριστα, ἢ Βίτσα, ἢ Ζίτσα ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ Λισκοβέτσι.⁽²⁾ Πράγματι εἰς τὰς πλείους τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἐνθυμήσεων ὡς καθεὶς ἀσφαλὲς ἐγγράφῳ ἀναφέρεται αὕτη ὡς χώρα. Οὗτ' ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Ἀγ. Νικοῦ τοῦ Βίτσης γράφεται «διὰ συνδρομῆς διατάγης κόπου αἰμαὶ ἐξόδου δὲ ὀλονοῦ γυγόνει χώρας Βεζή». Εἰς τὸν ἐκ τῶ Ἱερῶν Νοτῶ Κάτω Βίτσης Εὐαγγελικὸν κώδικα: «ἐκ χώρας Βεζιτζας καὶ ἀφιέρωσα αὐτό...» Καὶ ἐν συναχείᾳ «...ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ Βεζιτζαί...».

(1) Κ. Στεργιόπουλου. Παρατηρήσεις εἰς τὴν Νεωτέραν Γεωγραφίαν τῆς Ἠπείρου σελ. 5.

(Παρατυπολογικῶς ἐπίσης ἐγίνε ἡ μετετροπὴ τῆς λέξεως Πανοχώρι εἰς Παναχώρι ὡς ὀνομάζεται ἡ ἄνω Βίτσα καὶ ἄλλοις μεσιὶς μαχαλάς Βίτσης λόγῳ τῆς νέας θέσεώς της ἐν σχέσει μὲ τὸν Κάτω συνοικισμὸν Βίτσης)

(2) Ὁ ὅρος Χώρα ἀνάγεται ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Κ. Στεργιόπουλος εἰς τόπον περιορισμένον καὶ κατοικούμενον ὀνομαστικῶς. Τοῦτο πιστοποιεῖται καὶ ἐκ Κοινοτικοῦ κοινού ἐγγράφου τῶν τριῶν μαχαλάδων τοῦ 1760 Ὀκτωβ. 6 Ἰωάννινα, ὅπου καὶ κατωτέρω ἀναφέρομεν: «Ὅτι μετὰ (το) νῦν ἦσαν κανόνια παλειῶ καὶ ἦσαν σήνορα κοντὰ εἰς τὴν χώραν...» καὶ κατωτέρω «δὲν ἐβρυσκοῦσαν κοντὰ σιὴν χώραν...». Πολλάκις ὁμοίως ἡ ἐννοία τοῦ ὅρου χώρα δὲν περιορίζεται εἰς τὰ στενὰ ὅρια μικρᾶς ἐκτάσεως περὶ τοῦ χωρίου εὑρισκομένης ἀλλὰ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὸ σύνολον τῶν ἀποκρίνων Κοινοτικῶν ἐκτάσεων ὡς ἐκ τῶν Κοινοτικῶν ἐγγράφων συνάγεται.

Εἰς λειτουργικὸν ποτήριον ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ: «Πα(να)γηα
ὡς τιν χορα Βεζήτζα» (¹) Εἰς προαναφερθὲν λειτουργικὸν
δισκάριον «Εἰς Παναγίας της χορας Βεζήτζα...». Εἰς τὰ
πλεῖστα ἐπίσης τῶν Κοινοτικῶν ἐγγράφων τῶν ἐν τῷ ἱ-
μετέρῳ ἀρχεῖῳ εὑρισκομένων καὶ χρονολογουμένων ἀπὸ
τοῦ ἔτους 1739 καὶ ἐντεῦθεν ἀναφέρεται πάντοτε σχεδὸν
ὁ ὅρος «Χωρα». Οὕτῳ ἐν μαρτυρικῷ ἐγγράφῳ τοῦ 1810
Μαΐου 15 γράφεται: «Διὰ τοῦ παρόντος πιστοποιητικοῦ
ἀποδεικνύομεν καὶ ἐμαρτύρου γράμματος δηλοποιούμεν ἡ-
μεῖς οἱ ξένοι ὑποῦ εὐρέθημεν ἀπὸ παιδιόθεν εἰς τὴν χῶ-
ραν Βεϊτζαν,...» Εἰς ἐγγράφον πλειστηριασμοῦ οἰκίας (τοῦ
1803) λόγῳ ὑπερόγου χρέους κατὰ τὰ εἰωθότα τοῦ Ζαγο-
ρίου (²) σημειώνεται «Ἐπραστάθημεν ἡμεῖς ἡ χορα καὶ ἐ-
πουλησαμεν...» καὶ κατωτέρω «ναποκρινόμεσθην ἡμεῖς ἡ
χωρ...» Εἰς ἕτερον τῆς αὐτῆς φύσεως ἐγγράφον τοῦ 1839.
«...Ἐργάλα με εἰς το κοινὸν μίζατι τῆς χώρας μας...» (³)
Εἰς συμφωνητικὴν διδασκαλίου τοῦ 1850 ἐν ἔρχῃ: «..Οἱ εὐ-
ρεθέντες χωριανοὶ ἐσυμφωνίσασμεν καὶ ἐβάλλαμεν ἐφημέριον
καὶ ἀλληλ. διδασκαλόν τῆς χώρας μας...» Εἰς Ἐκκλησια-
στικὸν ἐγγράφον παρὰ χωρὴς ἐκινήτου περιουσίας συ-
ζήτου εἰς σέξον τῶν 1788. «Ἡ ταπεινότης ἡμῶν διὰ
τοῦ παρόντος ἐντὶ γράμματος δηλοποιεῖ ὅτι παραστα-
θεῖς ἐπὶ προσθεν ἡμῶν καὶ τῶν εὐλ. βεστάτων Ἱερέων καὶ
τιμωτάτων πρὸ τῶν τῆς χώρας Βεϊτζας»: Εἰς συμφω-
νητικὸν ἐκλογῆς Βουλευτῆ τοῦ 1839 Ἠωάννιναι «εσυμφωνή-
σαμεν καὶ ἐβάλλαμεν ἐκυλὴν τῆς χώρας μας» ἐν συνεχείᾳ:
«διαλογισασιὸν τῆς χώρας μας...» καὶ κατωτέρω «τὸ
κοινὸν τῆς χορας μας...» καὶ ἐν τέλει «διὰ κάθε ἡποθεσην
της χορας μας».

Ἐν τῷ ἰσχυτέρῳ προαναφερθέντι ἐγγράφῳ τοῦ 1760
«ὅτι με τὸ τὰ ἤχαν κανονὰ παλαιῶ καὶ ἤχαν σήνορα κόν-
τὰ εἰς τὴν χώραν» καὶ κατωτέρω «Δὲν ἐβοςκοῦσαν κοντὰ

(1) Εἰς ἕτερον παλαιὸν ἐντυπον προαναφερθὲν Εὐαγγέλιον ἡ Βί-
τσα ἀναφέρεται ἐς χωρίον «Εὐρεθι ἐν χωρῇ Βεζήτζα...» Καὶ εἰς Τρι-
κέριον τοῦ 1673 «εἰς Παναγία (χ)ορὰ Βεζήτζα...».

(2) Π. Βιζουκίδου: Ἱερωτικῶν θεσμῶν ἐρευνα. Ἱλπειρ. Χρον.
τ. 2, 1927 σελ. 22.

Περὶ τῶν νόμων καὶ τῆς Διοικήσεως τοῦ χωρίου γεννήσεται λόγος
εὐρύτερον κατοίτητον.

(3) Ἐνταῦθα ὁ ὅρος χωρὶς οὐδαμῶς ἔχει τὴν σημασίαν περιορισμέ-
νης ἐκτάσεως καὶ συνοριακῆς κατοικομένης ἀλλὰ περιλαμβάνει τὸ σύ-
νολον τῶν κατοίκων τῶν τριῶν συνοικισμῶν.

ὅτιν χρόαν». Καί εἰς προαναφερθέν βιβλίον λογαριασμῶν τῆς Κοινότητος "Ἀνω Βίτσης ἔτος 1830 Αὐγούστος «ἀπό τραγιά, χώρας ὅπου ἐπωλήθησαν γρόσια 50» αὐτόθεν «ἀπό 1830 Σεπτεμ. α' ἕως 1831 Δεκεμ. α: Καταγραφή τῶν ἐξόδων τεκληφίων βασιλικῶν καί μαστράφια τῆς χώρας μας ὡς κάτωθεν ὑποσημειοῦται (')» αὐτ. Αὐγούστος «ἕνα τραγιά βαρβάτο τῆς χώρας γρόσια 36» «1832 Αὐγούστος ἕνα ἡμερούσιον ἐνὸς μάλιστα διὰ ὑπόθεσιν τῆς χώρας γρόσια 2:20» αὐτ. 1835 Σεπτέμβριος καί Ὀκτώμβριος «..εἰς τὸ ἐναπολειφθὲν διὰ χώρας ζιαφέτι γρόσια 16 : 35» κ.τ.λ. Ὡς ἐξάγεται λοιπὸν ἐκ πασῶν τῶν ἀναφερθεῖσων ἀνωτέρω ἐπιγραφῶν καί περικοπῶν ἐγγράφων ἡ Βίτσα λόγῳ τῆς διαιρέσεώς της εἰς τρεῖς συνοικισμοὺς καί λόγῳ τοῦ σχετικοῦ πλούτου καί τῆς ἱστορίας της ἐλέγετο συνηθέστερον χώρα σπανιώτερον δὲ χωρίον. (?)

(1) Τοιοῦτοτρόπως ἀναγράφεται δι' ὅλα τὰ ἐτόμενα ἔτη μέχρι καὶ τοῦ 1851 ὅποτε ἀρχεται ἡ χρησιμοποίησις τῆς φράσεως «καταγραφή τῶν ἐξόδων τοῦ Βεκήλη μας...»

(2) Κ. Στεργιοπούλου: Παρατηρήσεις εἰς τὴν νεωτέραν Γεωγραφίαν τῆς Ἠπείρου σελ. 13†15 οὐχὶ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Στεργιόπουλος ὅτι ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν παύει ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου χώρα εἰς τὰς ἐπιγραφάς. Ὡς εἶδομεν εἰς τὰς ἀναφερθεῖσας ἐπιγραφάς ἀναφέρεται κατὰ τὸ πλεῖστον ὁ ὅρος Χώρα.

Β'

ΙΣΤΟΡΙΑ — ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ (ΘΕΣΙΣ ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΙ ΕΝΕΣΤΟΣΑ)

Τὸ χωρίον Βίτσα εὐρισκόμενον ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Κεντρικοῦ Ζαγορίου κεῖται ἐπὶ λόφου ἀνατολικῶς καὶ δυτικῶς τοῦ ὁποίου διέρχονται δύο χεῖμαρροι ἐξ ὧν ὁ πρὸς Α ῥέει εἰς τὸ μέσον φάραγγος λίαν ἀποκρήμνου (Γκρούνια) (¹). Ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἄνω Βίτσης κεῖται ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου—τούτου ἕνεκα τὸ κλίμα ταύτης εἶναι ξηρότερον καὶ ὑγιεινότερον—ὁ δὲ τῆς Κάτω Βίτσης ἐπὶ τοῦ χαμηλοτέρου καὶ σχεδὸν ἐπιπέδου μέρους τοῦ λόφου. Οἱ δύο συνοικισμοὶ χωρίζονται ἀναμεταξύ των δ' ὀλίγων μόνον ἀχυροκαλυβῶν καὶ ἀλανίων περὶ τὸ μέσον τοῦ χωρίου.

Ἀλλὰ ποῖα ἡ θέσις τῆς πρωταρχικῆς συνοικίσεως τοῦ χωρίου τούτου;

Ὁ Ἰ. Λαμπρίδης ἐν τοῖς Ζαγοριακοῖς αὐτοῦ (²) παραδέχεται τὸν συνοικισμὸν ταύτης ἐν τῇ σήμερον εὐρισκόμενῃ θέσει πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Ἠπείρου.

Ἐν τῇ κονίστρᾳ τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἱστορίας τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται τοῦτο ἀπὸ τὰ μέσα περίπου τῆς ΙΔ'. ἐκατονταετηρίδος (1361). Τοῦτο συνάγεται ἐκ Χρυσοβούλου τοῦ Δεσπότης Συμεῶνος Παλαιολόγου τοῦ Σέρβου τοῦ ἔτους 1371 ἐν ᾧ ἀναφέρεται ὡς ἔχων οὗτος δικαιώματα καὶ ἐπὶ τοῦ χωρίου Βεζήτζης μεταξύ πολλῶν ἄλλων (³). Εἰς ἕτερον ἐπίσης ἔγγραφον σπουδαῖον, χρονικὸν τῆς Βοτσᾶς καλούμενον, ἀναφέρεται εἰς τὸ «Βοΐνικον» ἀνήκον, ὑποταχθέν δὲ κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων εἰς τὸν Σενάν, μὲ τὸν ὄρον Βεῖτζα. (⁴) Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι ἡ Βεζήτζα διηρημένη ὡς ἦτο εἰς τρεῖς μαχαλάδες κατεῖχε ἀπὸ τὴν ΙΔ ἐκ)ρίδα τὴν αὐτὴν μὲ τὴν σήμερον θέσιν. Ὁ Ἰ. Λαμπρίδης παραδέχεται (⁵) ὅτι περίξ τῶν

(1) Ἴδὲ καὶ λέξιν εἰς τὸ τοπωνυμικὸν Σ.

(2) Ἰ. Λαμπρίδης Ζαγοριακὰ 1870 Ἀθῆναι σελ. 36

(3) Παρατηρήσεις εἰς τὴν νεωτέραν Γεωγραφίαν τῆς Ἠπείρου Κ. Στεργιοπούλου σελ. 42.

(4) Ἀδελφὴ σελ. 44.

(5) Ἰ. Λαμπρίδου Ζαγοριακὰ Ἀθῆναι 1870

τριῶν τούτων συνοικισμῶν ὑπῆρχον καὶ τρεῖς μικρότεροι τοιοῦτοι εἰς τὰς θέσεις ἅγιος Ἰωάννης (Κορνῆσι) ἅγιος Νικόλαος (Λεβαδάκια) καὶ ἅγιος Ἀθανάσιος, οἵτινες διαλυθέντες λόγῳ συχνῶν ἐπιδρομῶν τῶν Τούρκων ἐνίσχυσαν τοὺς τῆς Βεζήτζης συνοικισμοὺς. Καὶ εἰς μὲν τὸν ἄνω Μαχαλᾶν ἐγκατεστάθησαν οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ μέσου Μαχαλᾶ προσετέθησαν οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀγίου Νικολάου εἰς δὲ τὸν Κάτω Μαχαλᾶν οἱ κάτοικοι τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Οὐχ' ἦτον ὁμῶς παραδόσεις ἐν τῷ χωρίῳ κυκλοφοροῦσαι, ἀναφέρουσιν ὅτι ἡ τὸ πρῶτον ἐγκατάστασις τῶν κατοίκων τῷ χωρίῳ Βεζήτζα ἀποτελεσάντων κατοίκων ἐγένετο εἰς τοὺς μικροὺς τούτους συνοικισμοὺς ἁγίου Νικολάου, ἁγίου Ἰωάννου καὶ ἁγίου Ἀθανασίου, ἡ δὲ μετακίνησις τῶν κατοίκων ὀφείλεται περισσότερο εἰς λόγους ἐπιδημικῆς τινος νόσου καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐκ τοῦ φόβου τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Τούρκων. Ἡ ταφὴ δὲ τῶν ἐκ τῆς ἐπιδημίας ἀποθνησκόντων ἐγένετο εἰς τὴν μέχρι σήμερον σωζομένην θέσιν «μνήματα» παρὰ τὸ Βουζήσι. Τὸ αὐτὸ συνάγεται καὶ ἐξ ἄλλων παραδόσεων καθ' ὅτι «πάϊνι οἱ δέμονας τ' νύχτα κι' τσ' ἐπνιγι τὰ πιδιά τσ' κι' ἀναγκάσκαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὰ Βουζήσια» Καὶ ἄλλως πῶς δύναται τις νὰ συμπεράνῃ περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἡμετέρας γνώμης καθ' ὅσον διὰ τοὺς κατοίκους τῶν συνοικισμῶν ἁγίου Ἰωάννου καὶ ἁγίου Ἀθανασίου δὲν ἐγεννᾶτο ζήτημα μετακινήσεως ἐκ διελεύσεως Τούρκων λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεώς των ἀπὸ τὴν θέσιν Τουρκοδρόμι—τόπον διελεύσεως τῶν ἐπιδρομῶν. Ἡ δὲ μετακίνησις τῶν τριῶν τούτων συνοικισμῶν ἐγένετο ὡς ἀκολούθως. Οἱ κάτοικοι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐγκατεστάθησαν εἰς Κάτω Μαχαλᾶν—καὶ οὐχὶ εἰς τὸν ἄνω τοιοῦτον κατὰ Λαμπρίδην—καθ' ὅσον καὶ τὸ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ταύτῃ ὑπάρχον παρεκκλήσιον ἀνῆκεν ἐκ παραδόσεως εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Κάτω Μαχαλᾶ. Οἱ κάτοικοι τοῦ ἁγίου Νικολάου (Λεβαδάκια) ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸν Ἄνω Μαχαλᾶν, καθ' ὅσον πάλιν καὶ τὸ ὁμῶνυμον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ παρεκκλήσιον ἀνῆκεν ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τοὺς μεσομαχαλίτες ὡς καὶ ἐξ ἐκκλησιαστικοῦ παρ' ἡμῖν εὗρισκομένου γράμματος συνάγεται «† διὰ τοῦ παρόντος γράμματος γίνεται δῆλον ὅτι μὲ τὸ νὰ ἐβεβαιώθημεν πῶς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Νικολάου ὅπου εἶναι στὰ Λεβαδάκια πῶς νὰ ἦτον κτῆμα τῶν Χριστιανῶν τοῦ Μεσιοῦ Μαχαλᾶ Βεϊτζας οἱ

ὅποιοι Χριστιανοὶ τοῦ αὐτοῦ μαχαλᾶ μέ τὸ νᾶ ἦτον πεπαλαιωμένοι τὴν ἀνακοίνησαν καὶ τὴν ἐκαλόπισαν διὰ τοῦτο παραγγέλωμεν διὰ τοῦ παρόντος αὐτοὶ πάλιν νᾶ τὴν ὀρίζουν καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ αὐτοῦ μαχαλᾶ νᾶ ἐνορεύουν τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν, οἱ δὲ ἱερεῖς τοῦ Κάτω Μαχαλᾶ νᾶ μὴν ἔχουν ἄδειαν νᾶ φέρουν πεπραχίλεον εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι εἶναι κτῆμα τοῦ μεσιοῦ Μαχαλᾶ ὅθεν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν καὶ ἐδόθη αὐτοῖς εἰς ἔνδειξιν 17..» (πιθανώτερον 1770 μὲ 1780 καθ' ὅσον τὸ λοιπὸν μέρος τῆς χρονολογίας, λόγῳ κηλίδος μελάνης δὲν διακρίνεται) Ἰουλίου· Κα' ἔπεται ὑπογραφή τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων (δυσανάγνωστος). Οἱ δὲ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου κάτοικοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸν ἄνω Μαχαλᾶ (Μονοδένδριον). Κατὰ τινα, ἀπίθανον, ἐκδοχὴν τοῦ Ἰωάννου Σεμιτέλου, ἀνεψιῦ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Σεμιτέλου Δ. γέροντος ἐκ Μονοδενδρίου ἡλικίας ἄνω τῶν 93 ἐτῶν—ἡ ἐγκατάστασις τῶν κατοίκων τῆς χώρας Βεϊτζας εἰς τοὺς τρεῖς συνοικισμοὺς αὐτῆς ἐγένετο ὡς ἀκολούθως. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς περιφερείας ἦσαν οἱ Μονοδενδρίται. Οὗτοι κατάγονται ἀπὸ τὸ Ἰκόνιον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τοῦτο φανεροῖ τὸ ἐν πολλαῖς οἰκογενείας διατηρουμένον ἐπίθετον Κόνιαρης, τὸ ὅποιον κατ' ἀρχὰς ἦτο κοινὸν ἐπίθετον ὅλων τῶν οἰκογενειῶν (ἀργότερα πρὸς διάκρισιν διάφορα ἐπίθετα ἀποδιδόμενα εἰς χαρακτηρισμοὺς προσώπων οἰκογενειῶν κατήντησαν ἐπώνυμα). Πολλοὶ λοιπὸν οἰκογένειαι Κονιάρηδων μὴ ὑποφέρουσιν τὰς πιέσεις καὶ καταδιώσεις τῶν τούρκων διοικητῶν ἐγκατέλειψαν τὰς οἰκίας των καί, κατὰ τινα συμβουλὴν ἁγίου τῆς Ἐποχῆς, ἔλαβον τὴν ἄγουσαν πρὸς Ἰταλίαν.

Μετὰ πορείαν ὁλοκλήρων μηνῶν ἔφθασαν εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Βοΐδομάτη (παραποτάμου τοῦ Ἀώου κάτωθεν τῆς Βίτσης διερχομένου) ὄχθην. Ἦτο ἐποχὴ τοῦ Φθινοπώρου καὶ λόγῳ τῶν πολλῶν βροχῶν ὁ ποταμὸς ἦτο ἀδιάβατος. Εἰς τὴν ἀπέναντι ἀπόκρημνον πλευράν—ἐκεῖ ὅπου σήμερον ὑπάρχει ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς—ἔμεναν εἰς κοιλῶματα τῶν βράχων ἀσκηταί. Μία τῶν ἡμερῶν ἀσκητῆς τις κατερχόμενος πρὸς τὸν ποταμόν, πρὸς συλλογὴν τροφῆς, εἶδε τοὺς εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην εὐρισκόμενους Κονιάρηδες. Εἰδοποίησε καὶ τοὺς λοιποὺς ἀσκητὰς οἵτινες κοτελθόντες εἰς ποταμόν συγγεννοήθησαν μετὰ τῶν προσφύγων, εἰδοποιήσαντες αὐτοὺς, ὅτι μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν, ὁ ποταμὸς θὰ ἦτο διαρατός. Ὅμως καὶ ἐ-

γένετο. Οἱ ἀσκηταὶ ἀκολουθῶς συνεβούλευσαν τοὺς Κο-
νιάρηδες νὰ ἐγκατασταθοῦν προσωρινῶς ἢ μονίμως εἰς
τὴν ἔρημον ταύτην περιοχὴν. Οὗτοι ἐξετάσαντες τὸ πέριξ ἔ-
δαφος καὶ εὐρόντες τοῦτο ἀκατάλληλον, λόγῳ τῶν ὑπαρ-
χόντων ἀπεράντων καὶ πυκνῶν δασῶν κατευθύνθησαν
πρὸς τὴν τοποθεσίαν «Κορνῆσι» ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη-
σαν, κατασκευάσαντες προχείρους διὰ λίθων καλύβας,
ὥς καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου. Προμηθευθέν-
τες δὲ διὰ τῶν ἀσκητῶν σπόρους καὶ ἐργαλεῖα προέβη-
σαν εἰς τὴ καλλιέργειαν τῆς γῆς. Ἐξ ἐπιδρομῆς ὅμως
ἐφίππων ληστῶν ἀλβανῶν ἡ εὐημεροῦσα μικρὴ αὕτη κοι-
νωνία κατεστράφη. Κατόπιν τούτου οἱ κάτοικοι ἐγκατεστά-
θησαν εἰς τὴν πέριξ τοῦ ὑπάρχοντος νῦν παρεκκλησίου
τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοποθεσίαν διὰ νὰ ἔχουν πλησίον
τῶν τοὺς ἀσκητὰς. Μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν καὶ ὁ νέος οὖ-
τος συνοικισμὸς κατεστράφη ἐξ ἐπιδρομῆς ληστῶν. Ἀπελ-
πισθέντες οἱ κάτοικοι μετέβησαν ἐκ νέου πλησίον τῶν ἀ-
σκητῶν ἐγκατασταθέντες, εἰς τὰ ὑπὸ αὐτῶν κατασκευα-
σθέντα καὶ μέχρι σήμερον διατηρούμενα σπιτάκια (σπ'τά-
λια) (καταφύγια ἔχοντα εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος πολέμι-
στρας). Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἡ κατάστασις μετεβλήθη καὶ
ἡ ἀσφάλεια ἐν τῇ περιοχῇ σχετικῶς ἀπεκατεστάθη. Ἐνε-
κα τούτου οἱ κάτοικοι ἐγκατέλειψαν τὰ κρισφύγετά των
καὶ προβάντες εἰς τὴν ἀποψίλωσιν τῆς σήμερον τοποθεσί-
ας Μονοδενδρίου (1) ἐγκατεστάθησαν μονίμως. Πρὸς πε-
ριφρούρησιν δὲ τοῦ συνοικισμοῦ ἐπιφανῆς ἄρχων ὁ Μίσιος
κατεσκεύασε τὴν «Κούλιαν» (=πύργος—πολεμίστρα ἀνοι-
κτὸς πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις διαιρούμενος εἰς τρία μέ-
ρη 1) τὴν «στέρνα» ὅπου συνεκέντρωνον τὸ πόσιμον ὕδωρ
2) τὸ μεσαῖον κατάκλειστον τμήμα ἔνθα ἐγκαθίσταντο
ἐν καιρῷ ἐπιδρομῆς τὰ γυναικόπαιδα 3) Τὸ ἀνώτερον μέ-
ρος ἐξ οὗ διεξήγετο ὁ πόλεμος). Ταῦτα μὲν περὶ τῶν Μο-
νοδενδρίτων. Ὁ Σεμιτέλος ἀκόμη πιστεύει ὅτι οἱ κάτοικοι
Βίτσης κατάγονται ἐκ Καλπακίου. Κατὰ καιροὺς, φεύγον-
τες ἐπιδρομὰς Τουρκαλβανῶν, ἤρχοντο εἰς Μονοδένδρι-
ον οἱ κάτοικοι διαφόρων χωρίων, αἰτοῦντες τὴν παροχὴν
γῆς παρ' αὐτῶν πρὸς ἐγκατάστασίν των. Πρῶτοι ἔλ-
λθον οἱ νῦν Βιτσινοί. Κατ' ἀρχὰς δὲν τοὺς ἐδέχθησαν.
Σκεφθέντες ὅμως, ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅτι θὰ ἠδύναντο

(1) Ἡ ὀνομασία τοῦ Μονοδενδρίου προήλθεν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων
πολλῶν δασῶν ἐν τῇ χωρίῳ Μαναδένδρι=μάννα τῶν δένδρων.

νὰ τοὺς χρησιμοποιήσουσιν ὡς προφυλακὰς κατὰ τῶν ἐπιδρομέων τοὺς ἐπέτρεψαν νὰ ἐγκατασταθοῦν πέριξ τοῦ νῦν ὑπάρχοντος λόφου Κιόσκι, γυμνοῦ ἄλλοτε ἔνθα ἐφύοντο θάμνοι «βίτσες» καλούμενοι ἐξ ὧν οἱ κάτοικοι ὠνομάσθησαν Βιτσινοὶ τὸ δὲ χωρίον Βίτσα. Ἡ ὥς ἄνω ἐκδοχή, ὡς ἐν ἀρχῇ ἀνεφέραμεν εἶναι ἐν πολλοῖς ἐντελῶς ἀπίθανος. Δίδει ὅμως καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα ἐξηγήσεις ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον συνοικίσεως τῆς χώρας Βεζήτζης καὶ ἔρχεται νὰ ὑποστηρίξῃ πως τὴν ἡμετέραν ἐπὶ τοῦ προκειμένου γνώμην, ὅτι δηλαδή ἡ τὸ πρῶτον ἐγκατάστασις τῶν κατοίκων Βίτσης—Μονοδενδρίου ἐγένετο εἰς τοὺς τρεῖς συνοικισμοὺς Ἀγίου Ἰωάννου, Ἀγίου Νικολάου καὶ Ἀγίου Ἀθανασίου πρὸ τῶν ἐν τοῖς διαφόροις χρονικοῖς κλπ. σημειουμένων χρονολογιῶν.

Οὕτω συνωκισμένοι οἱ τρεῖς μαχαλάδες τῆς Βίτσης ἀπετέλουν πάντοτε μίαν Κοινότητα ὑπὸ ἐνὸς προεστοῦ διοικουμένην. Τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς σωζομένης παροιμίας «ἀπὸ τσ' Διαμαντουστύλινας ὡς τσ' Μπούλμπους» ἥτις, ὡς καὶ ὁ Λαμπρίδης σημειοῖ, ἐσήμαινε τὸ μέρος «ἀπὸ τῆς ἐσχάτης οἰκογενείας μέχρι ἐκείνης τοῦ Ἄνω ἢ Μονοδενδρίου». (1) Συνεχίζων ὁ Λαμπρίδης γράφει: «Εἶχον δ' ἓνα προεστῶτα καὶ συνήρχοντο εἰς τακτικὰς συνελεύσεις εἰς θέσιν ἐν μέσῳ κειμένην, εὐάερον καὶ τερπνὴν Γενήτζαρη Καλουμένην ὅπερ καὶ μέχρι σήμερον συμβαίνει. Λέγεται ὅτι πρὸ 100 περίπου ἐτῶν ἢ μιᾷ αὕτῃ Κοινότης διηρέθη εἰς τρεῖς, ἐκάστου μαχαλᾶ ἀποτελοῦντος ἰδιαιτέραν Κοινότητα». Τὸ ὅτι ἡ Γενήτζαρη ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς τόπος συγκεντρώσεως τῶν κατοίκων διὰ τὴν συζήτησιν καὶ λήψιν ἀποφάσεων ἐπὶ τῶν ἐνδιαφερόντων αὐτοῖς θεμάτων καὶ ἐκ τῆς παραδόσεως δύναται τις νὰ εἰκάσῃ τοῦτο ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀναφερθέντος κοινοῦ ἐγγράφου μὲ χρονολογίαν 1843 Ἰουνίου 6 Γιαννήτσαρη. Ἡ διαίρεσις ὅμως τῆς μιᾶς, ἐκ τριῶν μαχαλᾶδων ἀποτελουμένης Κοινότητος, ἐπῆλθε πολὺ βραδύτερον τῆς ὑπὸ τοῦ Λαμπρίδου ἀναφερομένης χρονολογίας. Τοῦτο συνάγεται ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἐγγράφων καὶ κοινῶν ἀποφάσεων τῶν Κατοίκων τῶν τριῶν μαχαλᾶδων. Οὕτω εἰς «συμφωνητικὸν γράμμα διὰ τὰ ξανόγμματα» ἀναφέρεται: «Φανερώνομεν ἡμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι οἱ τρεῖς μαχαλάδες ὁ-

(1) Ι. Λαμπρίδου: Ζαγοριακὰ Ἀθῆναι 1870.
Δ. Σάργου Τοπωνυμικὸν Βίτσης κλπ. σελ. 5.

λοι κοινῶς Μαναδενδρίτες, μεσιομαχαλίτες καὶ κατωμαχαλίτες ὅτι ἀπὸ ἀμέλειαν μας ἐκατάντισαν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς τρεῖς μαχαλάδες καὶ ἐπῆγαν καὶ ἔκαμαν τὸν τόπον τῆς Κοινότητος τῶν τριῶν μαχαλάδων καὶ ἐξάνιξαν χωράφια..»

Ἐν ἑτέρῳ τοιούτῳ μὲ χρονολογίαν 1816 Μαΐου 20 Βεῖτζα «διὰ τοῦ παρόντος δηλοποιούμεν ἡμεῖς οἱ τρεῖς μαχαλάδες τῆς Βεῖτζας ἰδίᾳ Βουλῇ καὶ κοινῇ γνώμῃ....», Καὶ ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1815, παρὰ τῷ Δ. Σάρρῳ ἀποκειμένῳ γράφεται «Φανερό(νο)μεν ἡμεῖς ἀποκάτωθεν ἀπογεγραμμένοι οἱ τρεῖς μαχαλάδες τῆς Βεῖτζας ὅλοι ὅμοιο κοινῶς διότι πῶς ἐβάλαμε τὴν Γηόργηνα Ρόσινα ἀμίλην... καὶ ἔχομεν τὰ τῆς δίνουμεν οἱ τρεῖς μαχαλάδες γρόσια 800.....εἰς ἔνδειξιν 1815 Σεπτ. 14 Βεῖτζες» (1). Πιθανὸν ἢ μετατροπὴ τῶν τριῶν μαχαλάδων εἰς τρεῖς Κοινότητας νὰ ἐγένετο μετὰ τὴν 2αν δεκαετηρίδα τοῦ 19ου αἰῶνος. Οὐχ ἦττον ὅμως καὶ μετὰ τὴν τριαύτην διαίρεσιν συνεχίζεται ἡ παράδοσις τῆς λήψεως κοινῶν ἀποφάσεων ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν τριῶν χωρίων, καθ' ὅσον ἡ ἐδαφικὴ ἔκτασις, ἡ περιοχὴ καὶ τὰ κτήματα τῶν τριῶν συνοικισμῶν εἰσι κοινὰ καὶ ἀδιαίρετα. Πολλάκις ἐγένοντο ἀπόπειραι καθορισμοῦ ὁρίων ἀλλ' ἅπασαι ἐναυάγησαν. Ἐνεκα τούτου «συμβαίνουνσι καθ' ἐκάστην διαπληκτισμοὶ» (2) καὶ φύονται προστριβαὶ καὶ ἔριδες μεταξὺ τῶν Κοινοτήτων. Δυστυχῶς ἐξακολουθεῖ νὰ παρατηρῇται καὶ μέχρι σήμερον τὸ θλιβερόν τοῦτο φαινόμενον καὶ συνεχίζονται αἱ ἔριδες καὶ προσφυγαί, πρὸς λύσιν τῶν διαφορῶν των, εἰς τὰ δικαστήρια, καθ' ὅσον, ὡς ἀνεφέρθη, δὲν ἐγένετο, οὐδ' εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ δικαία διανομὴ τῶν ὑπαρχουσῶν κοινῶν γαιῶν καὶ βροσκησίμων ἐκτάσεων δι' ἀμφοτέρας τὰς Κοινότητας. Ἀδιάλλακτον, κατακριτέαν στάσιν τηρεῖ ἐν προκειμένῳ σήμερον, καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀκόμη τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν μαχαλάδων εἰς Κοινότητας, τὸ Μονοδένδριον. Τοῦτο ἀπαιτεῖ ὅπως, ἐκ τῶν ἐκ τοῦ κοινοῦ βουνοῦ εἰσπραττομένων, καθ' ἐκάστην χρονικὴν περίοδον ἐσόδων, κατατίθενται ἐν τῷ ταμείῳ αὐτοῦ τὰ 2)3 ἐνῶ διὰ τὰς δύο λοιπὰς πρότερον Κοινότητας, ἀφίνει μόνον τὸ 1)3. Ἡ ἀξίωσις αὕτη εἶναι παράλογος καὶ ἀντίκειται εἰς τὸ νόημα τῶν σφωζομένων παρ' ἡμῖν ἐγγράφων συμφωνη-

(1) Δ. Σάρρου Ζαγοριακῶν θεσμίων ἔρευνα. Ἑπειρ. Χρον. Β'. σελ. 292.

(2) Ι. Λαμπρίδου Ζαγοριακά. Ἀθήναι 1870.

τικῶν τῶν τριῶν μαχαλάδων ἅτινα πρὸς ἀπόδειξιν παρα-
 θέτομεν. «Παρασταθέντες ἐνώπιον ἡμῶν τῶν ὑπογεγραμ-
 μένων Βιλαετλήδων καὶ τοῦ Βεκήλη μας οἱ μαναδεντρή-
 ταις, μεσιωμαχαλήταις καὶ κατωμαχαλήταις, ἀνέφερον
 τὴν διαφορὰν τῶν διὰ τὸ κοινὸν βουνόν τούς καὶ λοιποὺς
 κοινούς τόπους, καὶ λειβάδια τῶν, ζητῶντας τὴν θεώρη-
 σιν καὶ ξεχώρησιν τῶν μεριδίων τῶν ἀπὸ τόπους καθὼς
 καὶ μετρητοῦ πούληστικά βουνοῦ καὶ διὰ νὰ μὴν εὐρέθῃ
 κατὰ τὸ παρὸν καιρὸς ἀρμόδιος διὰ ταύτην τὴν θεώρη-
 σιν ὅτι ἀναγκαία ἢ ἐπιφάνια τοῦ τόπου, ἔμεινε διὰ ἀκό-
 λουθον εὐκολίαν, διὰ τῶρα δὲ πρὸς προσωρινὴν ἀνάπαυ-
 σιν καὶ συμφωνίαν τῶν ἀπεφασίσαι τὰ ἀκόλουθα. Τὰ
 πλησίον τοῦ βουνοῦ φυλαγμένα λυβάδια, ἀπὸ τοὺς Μο-
 νοδενδρίτες, καθὼς ἀναφέρονται εἰς κάπια ἀναμεταξὺ τῶν
 γράμματα συμφωνητικὰ τοῦ 1808: νὰ ἐξουσιασθοῦν ἕως
 ὅτου νὰ θεωρηθῇ ἡ διαφορὰ τῶν ἀπὸ τοὺς Μονοδεντρί-
 ταις μόνον, καθὼς παρομοίως καὶ ἀπὸ τοὺς μαχαλάδες
 μόνον τὰ Κάτω λυβάδια. Ὡς τὰ ἄνωθεν γράμματα τὰ δὲ
 μεσιὰ λυβάδια ὅποῦ ὀνομάζονται Ἰτιάβα νὰ μείνουν διὰ
 κοινήν ὠφέλειαν καὶ τῶν τριῶν καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ ἠθέλησαν
 νὰ τ' ἀσφαλίσουν μὲ περιοχὴν νὰ μνήσκῃ ἀτελίστον τὸ
 περειτίχισμα χωρὶς νὰ πειραχθῇ τὸ φτιασμένον, μήτε νὰ
 φκιστῇ περισσότερον ἀπὸ ὅτι ἕως σήμερον εἶναι. Τὸ δὲ
 κοινὸν βουνὸν νὰ πουλήται ἐν συμφώνῳ καὶ ἀπὸ τὰ τρία
 χωρία εἰς ἐκεῖνον ὅπου δώσει περισσότερον καὶ τὰ μετρη-
 τὰ νὰ μυράζονται εἰς τρία μερίδια λαμβάνοντες ἀπὸ ἕνα
 τὸ κάθε χωρίον. Ξεχωρίζομεν ὅμως ἀπὸ τὸ ῥηθέν βουνὸν
 τὸν τόπον ὀνομαζόμενον Βροπιστὰ τὸν ὅποιον θέλουν τὰν
 ἐνώνει οἱ μαχαλάδες μὲ τὸν τόπον ὀνομαζόμενον Ντεβέσια
 Καὶ ὅσα λάβουν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δύο τόπους τὸ μὲν ἡμι-
 ση διὰ τὰ Ντεβέσια νὰ βαστοῦν οἱ δύο μαχαλάδες μόνον
 τὰ δὲ ἄλλα ἡμιση διὰ τὴν Βροπιστὰ νὰ μυράζονται εἰς
 τρία μερίδια λαμβάνοντας καὶ τὸ Μονοδένδρι τὸ μέρος τῶν
 ὅτι αὐτὴ ἡ ἔνωσης ἐγένεν διὰ εὐκολοτέραν πούλησιν τῶν
 Ντεβεσιῶν. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀποφασίσαι κοινῶς καὶ μὲ
 τῶν τριῶν χωρίων τὴν εὐχαρήστησιν ὅχι ὡς ἀποφασισμέ-
 να αἰώνια καὶ παντοτινὰ, παρὰ μόνον διὰ προσωρινὴν
 ἀνάπαυσιν καὶ τῶν τριῶν μερῶν εἰς μόνον τοῦτον τὸ τρέ-
 χον καλοκαίρη. Καὶ ὅταν εὐκοληνηθοῦν εἰς κοινήν καὶ τα-
 κτικὴν θεώρησιν τότε ἀποφασίζεται κατὰ τὰς ἀποδείξεις
 μαρτυρικὰ ἔγγραφα καὶ δίκαια διὰ τῶρα δὲ νὰ ἀκολουθή-
 σουν ὡς τὸ παρὸν μας ἀποφασιστικόν. Ἰωάννινα 1822

12 Μαΐου.

Χριστόδουλος Οικονόμου
Ἰωάννης Ἀναστασίου Πέτρου
Ἀναστάσιος Μπακόλα
Πολυχρόνης Ἀλεξά Χ: Μάνθου
. (ὕπογραφή τις δυσξύμβλητος)
Ζώη Παπαλαζάρου
Χρυστόδουλος Μπασδέκη
Ἀθανάσιος Στούπη
Στέφανος Στρούμπου.

Τὴν ἀπόφασιν ταύτην τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τῶν Βιλα-
ετλήδων τοῦ Ζαγορίου καὶ τοῦ Βεκίλη δὲν παρεδέχθησαν
οἱ Μονοδενδρίται ἔνεκα τούτου ὁ Βεκίλης τοῦ Ζαγορίου
Χριστόδουλος Οἰκονόμου ἀπήρθουν ἐπιστολὴν εἰς προ-
κρίτους τῶν χωρίων ἵνα ἐπέμβουν διαιτητικῶς καὶ λύσουν
τὰς διαφορὰς τῶν τριῶν συνοικισμῶν Βίτσης. Ἡ ἐπιστολὴ
αὕτη ἔχει ὡς ἀκολουθῶς : .« Ἐντιμότατοι Κύριοι Ἰωάννη
Ρούσι Δημήτριο Καμόνα Ἰωάννη Ἀναστασίου Πέτρου Πα-
σχάλη ρανταβάρου ἀναστάσιε Μπακόλα Γεώργιε Οἰκονό-
μου Γεώργιε Κώνστα Θεόδωρε Τζιάνογλου καὶ Ἰωάννη
Μπάρκα προσκυνῶ ἀδελφικῶς. Σᾶς εἶναι ἴσως γνωστὸν
ὅτι οἱ Μονοδενδρίτες ἐνδιαφέροντε καὶ πρωτύτερα καὶ
ἐφέτος περισσότερον, μὲ τοὺς μεσιομαχαλήταις καὶ Κάτω
μαχαλήταις διὰ τοὺς κοινούς τους τόπους Βουνού καὶ
λειβάδια, ὅπου ἔχουσι καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐστάθη δίκαιον νὰ
συμβιβασθοῦν μόνοι τους μήτε καὶ μὲ τὸ μέσον μου μήτε
καὶ νὰ συμφωνήσουν καὶ νὰ εὐχαριστηθοῦν εἰς τὸ προσω-
ρινόν συμβιβασμόν ὅπου εἰς Βηλαετίον πρό ἡμερῶν ἔχει
ἀποφασισθῇ διὰ τοῦτο ἀποφασίσθη μὲ κοινὴ ὅλων εὐχαρί-
στως νὰ θεωρήσετε ἀποφασίσετε καὶ συμβιβάσετε ἢ αὐ-
θεντιὰ σας τὰς κοινὰς αὐτῶν διαφορὰς ἐν θεοφοβίᾳ ἐπάνω
εἰς τὸ δίκαιον ξεχωρίζοντας τὸ δίκαιον ἀνάλογον ἐκάστου
χωρίου ἀποφασιστικῶν καὶ παντοτοινῶν ὅπου νὰ παύσῃ
διὰ παντὸς κάθε ἀναμεταξύ των διαφορὰ καὶ ψυχρότης πε-
ριοριζόμενος ὁ καθεὶς εἰς τὰ ἴδια. δι' αὐτὴν τὴν θεώρησιν
δυνάμη τῆς πληρεξουσιότητος ὅπου ἔχουν οἱ ἐπίτροποι τῶν
χωρίων, θέλουν δόσει ὑποσχετικὸν πληροξούσιον γράμ-
μα διὰ τὴν ἀμετάτρεπτον ἀπόφασίν σας. Προτοῦ ὅμως νὰ
θεωρηθοῦν τὰ ἄνωθεν πρέπει νὰ ξεχωρίσετε μίαν διαφο-
ράν ὅπου οἱ μεσομαχαλήτες προβάλλουν ἐναντίον τῶν με-
νοδενδρήτων καὶ κάτω Μαχαλήτων διὰ ἓνα βουνὸν ἀπὸ
τὰ ἔως τώρα κοινὸν ὅπου ζητᾷ διὰ ξεχωριστὸν ἰδικόν των,

διὰ νὰ γνωρισθῶν ποίους τόπους ἔχουν κοινοὺς νὰ μοι-
ράσουν. δεχθῆτε λοιπὸν ἀδελφοί αὐτὴν τὴν ἐνόχλησιν καὶ
κόπον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τόπου διὰ νὰ εἰδοῦμεν αὐ-
τοὺς τοὺς ἀδελφούς μας ἡσύχους καὶ εἰρηνικοὺς πλέον καὶ
νὰ ἀποκατασταθῇ καὶ ἡ ἀναμεταξύ των ἀδελφικὴ ὁμό-
νοια καὶ ἀγάπη ὅπου καὶ δίκαιον καὶ χρέος, καὶ ἐὰν εἶναι
χρεῖα εἰδοποιήσατε καὶ ἐμὲ ἐν καιρῷ τὴν ἔγγραφον ἀπό-
φασίν σας καὶ μένω ἀδελφός σας Χρυστόδουλος Οἰκονό-
μου Ἰωάννινά 1822 Μαΐου 26.

— Ποῖα τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὡς ἄνω διατιθεῖσας
τῶν προκρίτων τοῦ Ζαγορίου ἐπὶ τῆς μετὰξύ των τριῶν
Κοινοτήτων Βίτης διαφοράς, ἄγνωστον. Ἐκ παραπλησί-
ων ὅμως μεταγενεστέρων ἐγγράφων δυνάμεθα νὰ εἰκά-
σωμεν ὅτι ἡ ἀπόφασίς των θὰ ἦτο σύμφωνος μὲ τὸ πνεῦ-
μα τοῦ προαναφερθέντος προσωρινοῦ ἀποφασιστικοῦ ἐγ-
γράφου τῆς 12 Μαΐου 1822 Ἰωάννινα. Ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶν-
τα τὰ λοιπὰ κοινοτικὰ ἔγγραφα, σχέσιν ἔχοντα μὲ τὰς ὑ-
ποθέσεις τοῦ βουνοῦ καὶ λοιπῶν συνδρῶν, ἀναφέρεται ὡς
κοινὴ τῶν τριῶν μαχαλάδων ἢ τοῦ βουνοῦ ἑκτασις καὶ ὡς
δικαία ἢ διανομή, τῶν ἐκ τῆς πωλήσεως τούτου εἰσπρά-
ξεων, εἰς τρία ἴσα μερίδια, ἓν δι' ἑκάστον μαχαλᾶν. Ἡ ἀ-
ξιῶσις λοιπὸν τῶν κατοίκων Μονοδενδρίου περὶ διανομῆς
τοῦ βουνοῦ καὶ ἀπονομῆς εἰς αὐτοὺς τῶν 2)3 τῆς ἐκτάσε-
ως τούτου εἰς οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ ὀδηγήσῃ παρὰ εἰς
τὰς συνεχιζομένας φιλονικίας καὶ προσφυγὰς εἰς τὰ δι-
καστήρια. Μία λύσις ἐπὶ τοῦ προκειμένου δύναται νὰ ὑ-
πάρξῃ: ἡ συνένωσις τῶν δύο Κοινοτήτων εἰς μίαν. Τοῦτο
προέτεινε ἄλλοτε καὶ ὁ Δ. Σάρρος γράφων : (1) «Μετὰ
τὴν ἔνωσιν τῶν δύο συνοικιῶν Βίτης (μεσιοῦ καὶ κάτω
μαχαλᾶ) εἰς μίαν, εὐκτέον εἶναι καὶ αἱ τρεῖς αὗται συν-
οικίαι νὰ ἀποτελέωσιν καὶ αὐθις μίαν Κοινότητα ὅπως
πρὸ τοῦ 17 αἰῶνος καὶ ὅπως πολλάκις συνέστησεν αὐταῖς
καὶ ἡ Γενικὴ Διοίκησις Ἰωαννίνων, καθὼς, μάλιστα, ἐξαι-
ρέσει τῶν οἰκογενειακῶν ιδιοκτησιῶν, ὁ ἄλλος, βοσκισι-
μος, ξυλεύσιμος καὶ καλλιεργήσιμος τόπος, εἰς τὸ βουνόν,
εἰς τὸν κάμπον, εἰς τὸ Κορνῆσι, εἰς τὸν βαρκὸν καὶ εἰς
τὰ πέριξ τῶν συνοικιῶν τούτων, εἶναι ἀκόμῃ κοινὸς ἐκ-
παλαι καὶ ἀδιανέμητος. Ἀλλὰ καὶ δυσκολώτατα δύνα-
ται νὰ διανεμηθῇ χωρὶς νὰ προκύψουν παράπονα καὶ ἀ-
δικίαι εἰς τὰς τρεῖς Κοινότητας».

(1) Δ. Σάρρου Ἰππερ. Χρονικὰ ἔτος IB'.

Οἱ κάτοικοι τῶν τριῶν τούτων συνοικισμῶν κατὰ καιροὺς ἐνισχύθησαν καὶ ἐκ τῶν κατοίκων ἄλλων χωρίων οἵτινες μετώκησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτούς. Οὕτω τὸ Μονοδένδριον ἠϋξησεν εἰς πληθυσμὸν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15ου αἰῶνος ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀρκετῶν τιμαριούχων ἐν αὐτῷ, ἐκ τοῦ χωρίου τῶν Βαστανίων κυρίως καταγομένων, τὸ πρῶτον τὴν ἀρχὴν ποιησάσης τῆς τῶν Θεριανδῶν οἰκογενεείας, οἵτινες μετώκησαν ἐν Μονοδενδρίῳ χάριν τῆς ὑγείας τῶν παραμείναντες εἰτα μονίμως ἐν αὐτῷ, ὡς καὶ ἐκ τῆς προαναφερθείσης ἐπιγραφῆς ἐν τῇ μονῇ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἐμφαίνεται. (1) Καὶ εἰς τοὺς συνοικισμοὺς ἄνω καὶ κάτω Βίτσης μετώκησαν οἰκογένειαι ἔξ ἄλλων χωρίων ὅπως ἀπὸ τοῦ Δεμάτι καὶ Ἐλάτην (Μπούλτση) ὡς καὶ ἐκ τῶν σωζομένων ὀνομάτων τῶν οἰκογενειῶν τούτων ἐξάγεται (Δεματαῖοι καὶ Μπουλτζαταῖοι). Οὕτω κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ οἱ τρεῖς συνοικισμοὶ Βίτσης ἀπετελοῦντο ἐξ οἰκίων 243ων καὶ κατοίκων 1700 περίπου ἐξ ὧν ἐν Μονοδενδρίῳ 700 κάτοικοι ἐπὶ 106 οἰκίων ἐν ἄνω Βίτση 600 κάτοικοι ἐπὶ 74 οἰκίων καὶ ἐν κάτω Βίτση 340 κάτοικοι ἐπὶ 63 οἰκίων. (2) Ἐκ τούτων σήμερον ἐν μὲν κάτω Βίτση ὑπάρχουν 37 οἰκίαι μὲ 179 κατοίκους. Ἐν ἄνω Βίτση 26 οἰκίαι μὲ 105 κατοίκους ὡς καὶ 13 οἰκίαι ἀθιγγάνων (γύφτων) μὲ 67 κατοίκους εἰς ἀμφοτέρους τοὺς συνοικισμοὺς. Κατὰ στατιστικὴν τοῦ ἔτους 1910 ἐν Κάτω Βίτση ἔχομεν οἰκογενείας παρούσας 49 ἀποδημούσας 7 ἀθιγγάνων 7 μὲ κατοίκους ἄρρενας 155 θήλειες 153 καὶ ἀθιγγάνους ἄρρενας 17 θήλειες 14.

Ἡ τοιαύτη ὕφεσις τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ χωρίου εἶναι ἀποτέλεσμα κυρίως τῆς ἀγονίας τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἀδυναμίας τούτου νὰ διατηρήσῃ ἐν τῷ πλαισίῳ του ἱκανὸν ἀριθμὸν κατοίκων ἐξ ὧν πλεῖστοι, ὡς καὶ ἀρχαιότερον τοῦτο ἐγίγνετο, ἐν μικροτέρῳ ὁμῶς κλίμακι, ἠναγκάσθησαν καὶ ἀναγκάζονται νὰ ταξειδεύωνται εἰς χώρας ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἵνα πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐξ ὧν μέγας ἀριθμὸς παραμένει ἐκεῖ μονίμως. Οὕτω βλέπει τις σήμερον ὅπως καὶ εἰς τὰ πλεῖστα χωρία τοῦ Ζα-

(1) Ἰ. Λιμπρίδου. Ἡ κρητικὰ μελετήματα. Ζητηριακὰ μέρος Α. σελ. 28.

(2) Κατὰ εὐρεθείσαν τελευταίως σημειώσιν ἐν Ἄνω Βίτση ἔχ. μὲν οἰκογενείας ἐνδημούσας 51, ἀποδημούσας 20 μὲ κατοίκους ἄρρενας 149 θήλειες 167.

γορίου συμβαίνει, τὸ θλιβερόν φαινόμενον τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν πατρικῶν ἐστιῶν καὶ ἐρημώσεως τῶν χωρίων. Βλέπει τις ὁσημέραι νεκρουμένην μίαν ζωὴν ἣτις εἶχεν εἰς ὅλας τὰς πολυποικίλους μορφάς καὶ ἐκδηλώσεις τῆς νὰ ἐπιδείξη τι ἀνώτερον ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ἑπειρωτικῆς καὶ Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Θεᾶται τις ἐκ τοῦ μακρόθεν ἐρείπια οἰκιῶν καὶ κτισμάτων, καὶ ἐν αὐτῷ ἀκόμη τῷ κέντρῳ τοῦ χωρίου εὕρισκομένων, ἅτινα εἰς χρόνους εὐημερίας καὶ εὐτυχίας τοῦ χωρίου, λόγῳ τῆς ὀρθῆς ἐπαγγελματικῆς κατευθύνσεως τῶν κατοίκων, ἣτις ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς καλῆς γνώσεως τῆς κοινότητος καὶ διαμορφώσεως τοῦ ἑδάφους καὶ τῆς δυνατῆς ὠφελίμου αὐτοῦ ἀποδοτικότητος, καὶ ἐκ τῶν εὐνοϊκωτέρων ὁρῶν καὶ συνθηκῶν τῆς ζωῆς λόγῳ τῆς μὴ ἐπιδράσεως ἀκόμη τοῦ κακῶς ἐννουμένου σημερινοῦ πολιτισμοῦ, ἐγνώρισαν τίς οἶδε ποίας ἡμέρας δόξης καὶ κλέους. Ἐὰν δὲ δὲν ληφθῇ καμμία πρόνοια ἐκ μέρους τῶν κοινοτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν διὰ τὴν τόνωσιν τῆς ζωῆς τῶν χωρίων τοῦ Ζαγορίου καὶ τὴν ἀνόρθωθωσιν τούτων, τὸ θλιβερόν φαινόμενον τῶν ἐρειπίων καὶ τῆς παρατηρουμένης λειψανδρίας θὰ πολλαπλασιάζεται ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ (1).

Ἔ δ α φ ο ς. Τὸ ἑδάφος τοῦ χωρίου δὲν διαφέρει κατὰ τὴν σύστασιν καὶ ποιότητα τῶν λοιπῶν τοῦ Ζαγορίου χωρίων καὶ τῆς Ἑπείρου γενικώτερον. Κυριαρχεῖ παντοῦ ἀσβεστόλιθος καὶ τὰ ἀσβεστολιθικὰ στρώματα. Ἡδύνατο ὅμως νὰ ἀποδόσῃ περισσότερα τῶν ὅσων σήμερον παράγει ἐὰν ἐγίγνετο ἐπιστημονικωτέρα ἐκμετάλλευσις τούτου συμφώνως πρὸς τὰς νέας ἀρχὰς τῆς γεωπονικῆς ἐπιστήμης.

Ἡδύνατο ἐπίσης καὶ ἅπασαι αἱ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Βαρκὸς εὕρισκόμεναι ἐκτάσεις αἵτινες σήμερον χρησιμεύουσι μόνον πρὸς συλλογὴν χόρτου (λεβάδια) πρὸς διατροφήν τῶν ποιμνίων νὰ μετατραπῶσιν εἰς ἀγρούς εὐφόρους καὶ πολλὰ ἀποδίδοντας, ὡς παρητηρήθη εἰς μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν καλλιεργηθέντας μερικoὺς τοιοῦτους. Ἀκόμη καὶ ἡ φύσις τοῦ ἑδάφους τὰ μέγιστα βοηθεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δενδροκαλλιεργείας καὶ σηροτροφίας. Εὐτυχῶς ἀπὸ ὀλίγων ἐτῶν ἤρχισε ποιά τις κίνησις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἐνισχυομένη καὶ ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ σωματείου

(1) Ἴδὲ καὶ ἄρθρον μου περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Ζαγορίου ἐν τῷ πνευματικῷ ἐπιπέδῳ εἰς λογοτεχνικὸν περιοδικὸν «Νεοελληνικά γράμματα» 3ην Ἀπριλίου 1937 ἀριθμὸς φύλλου 18 σελ. 11.

τῆς φιλοδοσικῆς ἐνώσεως Βίτσης περὶ ἧς γενήσεται λόγος καὶ κατωτέρω.

Κ λ ῖ μ α. Τὸ κλίμα εὐκραέστατον, ξηρότατον καὶ ὑγιεινότερον. Εἶναι τὸ μοναδικὸν ἴσως χωρίον τοῦ Ζαγορίου τὸ συνδιάζον ἐξόχους φυσικὰς καλλονὰς καὶ κλίματος ὑγιεινότητα τοιαύτην ὥστε ν' ἀποτελῇ ἰδεώδες μέρος παραθερισμοῦ κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον. Εὕρισκόμενον εἰς ὕψος 1000 περίπου μέτρων ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης στερεῖται μὲν τῶν τοῦ ἀνατολικοῦ Ζαγορίου ἀφθόνων ὑδάτων, ὑδρευόμενον ἐξ ἀρκετῶν ὑπαρχόντων ὀμβροδεκτῶν.⁽¹⁾ ἀποζημιοῦται ὁμως ἀπὸ τὴν ἑλλειψιν κάθε ἔχνους ὑγρασίας καὶ κατ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος, φαινόμενον ὅπερ δὲν παρατηρεῖται εἰς τὰ ἀνατολικά τοῦ Ζαγορίου χωρία.

Ὅ ρ η. Ἡ μόνη ὁροσειρά, εὕρισκομένη πρὸς Β. τοῦ χωρίου καὶ ἀπέχουσα περὶ τὴν μίαν ὥραν ἐξ αὐτοῦ, εἶναι τὸ κοινῶς λεγόμενον «βουνό» μία διακλάδωσις τῆς ὁροσυστάδος τῆς Πίνδου· τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὡς βοσκήσιμος ἔκτασις τῶν αἰγοπροβάτων τῶν ποιμνιοτρόφων κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον κατόπιν προηγουμένης πλειοδοτικῆς δημοπρασίας. Τὸ ὕψος του ὑπερβαίνει τὰ 1700 μ. ἐκ τοῦ ὑψηλοτέρου δὲ σημείου τούτου πανοραματικῶς φαίνεται τὸ Ἰόνιον πέλαγος μετὰ τῆς νήσου Κερκύρας. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης καὶ πολλὰ καλλιεργήσιμοι ἐκτάσεις τῶν τριῶν μαχαλάδων.

Π ο τ α ψ ο ῖ. Ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου ῥέει, διὰ μέσου τῆς μεγαλοπρεπεστάτης τοῦ Βίκου χαράδρας, ὁ ξηροπόταμος Βοῖδομάτης (παραπόταμος τοῦ Ἀώου). Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους ξηραίνεται, πλὴν εἰς τινα σημεία βαθέα τῆς κοίτης του, ὀβῆραι καλούμενα, ἅτινα πάντοτε ἔχουσι ὕδωρ. Εἰς πολλὰς μάλιστα ἐξ αὐτῶν ζῶσι καὶ ἰχθῦς. Τὰ λοιπὰ ψάκια (λάκκοι) ἅτινα χύνονται εἰς τὸν Βοῖδομάτην εἶναι ἀνάξια λόγου. Σημειοῦμεν μόνον διὰ τὴν ἱστορίαν τὸν 1) λάκκον τῆς Βίτσης Δ. 2) τὸν μέγαν λάκκον εἰς τὸ βουνὸν καὶ 3) τὸν λάκκον τοῦ πονηροῦ.⁽²⁾

Π ρ ο ῖ ὄ ν τ α. Τὸ εἶδος τῶν προϋδόντων δύνανται τις

(1) Ὁ Ἰ. Λαμπρίδης Ἑπειρωτικὰ μελετήματα Ζ'. σελ. 17 ὁριθμει 55 τοιούτου. ὀμβροδέκτας εἰς τοὺς τρεῖς συνοικισμοὺς Βίτσης ἐξ ὧν 26 εἰς Μονοδένδριον 16 εἰς κάτω Μαχαλά καὶ 13 Μεσσαῖον Μαχαλά. Σήμερον ἐν τῷ χωρίῳ ὕδωρ καὶ κάτω Βίτσης ὑπάρχουν 31 κρηδεῖαι.

(2) Ἰδὲ καὶ λεξεῖς εἰς ἀπολωνυμικὸν μέρος Βον.

νά εικάση ἐκ τῆς ποιότητος καὶ διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκ τοῦ κλίματος. Λόγω τῆς ἐξαντλητικῆς καλλιέργειας καὶ τῆς ἀγονίας τοῦ ἐδάφους τὰ σιτηρὰ εἶναι ἀνεπαρκέστατα. Πλὴν ὅμως συγκρίνοντες τὴν σημερινὴν ἐποχὴν μὲ τὴν πρὸ ὀγδοηκονταετίας περίπου τοιαύτην παρατηροῦμεν ὅτι παρήγατο πολὺ μεγαλυτέρα ποσότης σιτηρῶν καὶ λοιπῶν προϊόντων ἀπὸ τὴν σήμερον. Οὕτω εἰς σωζόμενον βιβλίον 1865 Αὐγούστου 21 Βεῖτσα Κάτω Μαχαλά καταγραφῆς γεννημάτων καὶ δεκάτης ἔχομεν τὰ κάτωθι προϊόντα κατ' εἶδος καὶ κατ' ὁκάδας.

Σῖτος ὁκ. 12.266, Ἀραβόσιτος ὁκ. 14.179, Σίκαλις ὁκ. 2.025, Φακὴ ὁκ. 342, Ρόβι ὁκ. 762, Κριθὴ ὁκ. 30, Σταφυλαὶ ὁκ. 4.413, Ρεβύθια ὁκ. 34, Βρώμη ὁκ. 25, Καρύδια 64.

Ἐπίσης εἰς σημείωσιν τῶν ἐξαγομένων ἐκ γῆς ἐκ ζώων καὶ λοιπῶν» 1869 Ἀπριλίου 4 ἄνω Βεῖτ(σ)α ἀναφέρεται ἡ ἐξῆς παραγωγή.

Σῖτος ὁκ. 13.000, Ἀραβόσιτος ὁκ. 5.000, Κριθὴ ὁκ. 1000, Σίκαλις ὁκ. 8.000, Φασόλοι ὁκ. 200, Ρέβινθοι ὁκ. 190, Φακὴ ὁκ. 180, αὐκος ὁκ. 60, Σταφύλια 3.250 ὁκ., Καρύδια 150 ὁκ., μῆλα 200 ὁκ., Βώϊδια 27, Γελάδες 1 (ἀξιοπαρατήρητον), πρόβατα 155, Γίδια 230, Μουλάρια 32 ἄλλογο 1, Κότες 150, Μελίσσια 15 (καὶ κάθθεν σημειοῦται : ὁ καρπὸς αὐτὸς εἶναι ἄγνωστος εἰς ἡμᾶς.)

Ἐξετάζοντες τὸν πίνακα τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τῆς Κοινότητος Βίτσης κατὰ τὴν τελευταίαν ἐξαετίαν 1931—37 ἔχομεν παραγωγὴν κατὰ μέσον ὅρον ὡς κάτωθι.

Σῖτος 12.600 ὁκ., Κριθὴ 4.000 ὁκ., Βρώμη 70 ὁκ., Σίκαλις 17.800 ὁκ., Ἀραβόσιτος 2.000 ὁκ., Φακὴ 3.400 ὁκ., Ρόβι 2.400 ὁκ., Ρεβίθια 200 ὁκ., Φασόλια 200 ὁκ., Σταφυλαὶ α) γλεύκως 350 ὁκ., β) φαγητοῦ 800.

Ἐκ τῆς συγκρίσεως πῶν ἀνωτέρω πινάκων συνάγομεν τὰ κάτωθι : Παρατηρεῖται μεγάλη διαφορὰ εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀναγκαιοτέρων δημητριακῶν προϊόντων (σίτου, ἀραβοσίτου) ὡς καὶ τῶν σταφυλῶν καὶ τῶν καρπῶν. Ἡὐξημένη παραγωγή παρατηρεῖται μόνον εἰς τὰ προϊόντα σιτάλευος, φακῆς, ἥτις πράγματι κατέστη ὀνομασπὴ ἐν

Κατὰ στατιστικὴν ἔτους 1915 Ἀνω Βίτσα ἔχομεν τὴν ἐξῆς παραγωγήν.

Σῖτος 14670 ὁκ., Κριθὴ 1760 ὁκ., Φασόλια 400 ὁκ., χόρτον 10.000 ὁκ., κριθύλλι 400 ὁκ., ἀραβόσιτος 9510 ὁκ., ρόβι 640 ὁκ., ρεβίθια 150 ὁκ., φακὴ 0—(1).

τῇ Ἑλληνικῇ ἀγορᾷ, καὶ τῶν ὀσπρίων γενικῶς.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἐδημιουργήθη καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως βεβαίως ἐργατικῶν χειρῶν, λόγῳ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ χωρίου διὰ τῆς παραμονῆς πλείστων οἰκογενειῶν ἐν τῇ ξένῃ, καὶ ἐξ ἐγκαταλείψεως τοῦ ἡμίσεως σχεδὸν τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων, καὶ μετατροπῆς αὐτῶν εἰς χορτολείβαδα. Τὸ αὐτὸ παρατηρητέον καὶ διὰ τὴν κτηνοτροφίαν τοῦ χωρίου. Ἐνῶ τὸ πάλαι εὗρισκοντο ἐν τῷ χωρίῳ ἄνω τῶν 10.000 αἰγοπροβάτων εἰς χεῖρας τῶν κτηνοτρόφων (Μπαζντεκαίων καὶ Μπανταβαλαίων) σήμερον εἶναι ζήτημα ἂν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὑπερβαίνει τὰ 1500. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι σπουδαῖος συντελεστὴς διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς Οἰκιακῆς Οἰκονομίας ἡ ἀγελάς ἠγνοεῖτο τελείως πρὸ πεντακονταετίας ἀκόμη, ὥς καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος σημειώματος ἐξάγεται. Σήμερον εἰς τὰς δύο συνοικίας Βίτσης ὑπάρχουσι ἄνω τῶν 70 γαλακτοφόρων ἀγελάδων. Ἐάν δὲ ληφθῇ μέριμνα καὶ διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ καλλιτέρευσιν τῆς ράτσας αὐτῶν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν θὰ δύναται ἐκάστη οἰκία ἐκ μιᾶς μόνης ἀγελάδος νὰ πορίζηται τὸν ἀναγκαιοῦντα αὐτῇ τυρόν, βούτυρον κτλ. καὶ νὰ πωλῇ μάλιστα πολλάκις.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων ἀσχολεῖται βεβαίως μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν μικρὰν κτηνοτροφίαν. Ὑπάρχουσι ἐπίσης καὶ μερικαὶ οἰκογένειαι αἵτινες ἐξακολουθοῦσι συστηματικῶς ἐνασχολοῦμεναι μὲ τὴν κτηνοτροφίαν. Τὰ τοιαῦτα ὅμως ἐπαγγέλματα λόγῳ τῆς ἀγωνίας τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς, τὰς στοιχειωδেষτάτας μόνον ἀνάγκας τοῦ ἀτόμου ἐξυπηρετοῦσιν. Ἐνεκα τούτου λίαν ἐνωρὶς οἱ Βεζητσηνοὶ ἐτράπησαν εἰς διαφόρους κατευθύνσεις μετερχόμενοι παντοῖα ἐπαγγέλματα, ἰδίως ἐν τῇ ξένῃ, Ὁ Ἰ. Λαμπρίδης (1) ἀναφέρει ἐπιστολὴν τοῦ ἐκ Κάτω Μαχαλᾶ Βίτσης Ποστελνίκου Γ. Λέκκα μὲ χρονολογίαν 4 8)βρίου 1820 ἐν ᾗ σημειοῦται «ὅτι ὁ ἐξάδελφός του ἐν Βλαχίᾳ προτίθετο νὰ μεταβῇ τότε εἰς Κων)πολιν πρὸς εἴσπραξιν καθυστερούντων ἐνοικίων κτήματος τοῦ πάππου των». Εἰς πλείστας πόλεις καὶ

(1) Ἰ. Λαμπρίδης Ἑπειρωτικὰ μελετήματα Ζαγοριακὰ Α. 1886 σελ. 77.

χωρία τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν ἄλλων Ἠπειρῶν ἐταξειδεύοντο καὶ ἐξακολουθοῦν ταξειδεύόμενοι οἱ κάτοικοι τοῦ ἡμετέρου χωρίου ὡς ἐν Σερβίᾳ, (¹) Ρουμανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Ἰταλίᾳ (Βενετίᾳ) Ρωσσίᾳ, (²) Τουρκίᾳ καὶ δὴ ἐν Κων)πόλει καὶ Σμύρνῃ, ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Ἀμερικῇ κ. τ. λ. εἰς ἅς χώρας πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν μονίμως μὴ ἐπανακάμψαντες πλέον εἰς τὴν γενέτειραν. Οὕτω σήμερον εὐρίσκονται ξενητευμένοι ἐν Αἰγύπτῳ 40 ἄτομα (³) ἐν τῇ Ρουμανίᾳ 6 ἄτομα ἐν Σερβίᾳ 5, ἐν Αὐστρίᾳ 1, ἐν Ἀμερικῇ 5.

Ἀλλὰ καὶ πληθὺς ἐπιστημόνων, σοφῶν, ἐκπαιδευτικῶν κ. τ. λ. ἐγαλουχήθη εἰς τοὺς κόλπους τοῦ. Τὸ χωρίον τοῦτο ἔχει νῦν ἐπιδείξει ἐκπαιδευτικούς συμβούλους (⁴) λολοτέχνους (⁵) ἰατροὺς (⁶) δικηγόρους (⁷) ἀρίστους διδασκάλους (⁸) γεωπόνους (⁹) καὶ ἄλλους (¹⁰) ἀνωτέρους καὶ

(1) Ἐν ταύτῃ ἐτῇ ἔρχον πολλοὶ ἔμποροι μιλῶντων. Ἰδὲ αὐτοῖσι σ. 80

(2) Ἐν Ὀδισσῇ ἐν Κων)πόλει καὶ Βουκουρεστίῳ ἐξῆσε καὶ ὁ εὐγενὴς Δημήτριος Σάργος (ἰδὲ καὶ Α. Σάργου Παλαιολογιτικὸν ἔργον σελ. 100) Ἐπίσης ὁ μέγας εὐεργετὴς τῆς Κοινότητος Τσογγόγιας περὶ οὗ γενήσεται λόγος καὶ κατωτέρω ἐν τῇ περὶ κληροδοτημάτων κεφαλαίῳ.

(3) Οὗτοι εἶναι οἱ ἐξῆς: Ἀδελφοὶ Π. Γ. Πέτρου ἐργοστασιάρχαι, Νικόλαος Οἰκονόμου ὑπάλληλος, οἰκογένεια Κ. Βρυζοπούλου, Π. Βρυζοπούλου καὶ Φ. Βρυζοπούλου ἐργοστασιάρχαι, Ματθαῖος Ζωίδης ἐπιχειρηματίας. Βασίλειος Καρέτσης δικηγόρος, Μοιθαιὸς Ἀναγνωστάκης ὑπάλληλος, Θεοφάνης Σακελλαρίδης ἐργοστασιάρχης, οἰκογένεια Γ. Ζωίδου ἐργοστασιάρχου, Σ. Βολτζάτης αὐτοκίνητιστής, Μ. Ζωίδης κτηματίας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

(4) Ὁ τιμῶν τὴν γενέτειραν αὐτοῦ ἄρχος λογοτέχνης καὶ διδάσκαλος Δ. Σάργος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ὁποῖου εὐρυτέραν ἀνάλυσιν ποιοῦμεν κατωτέρω ἐν τῇ περὶ «λογίων ἀνδρῶν» κεφαλαίῳ.

(5) Ὁ ἐκ Βίτσης καταγόμενος ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος. Γ. Ἀθάνας.

(6) Α. Δάνος, γηραιὸς τοῦ Ἀσκληπείου θεράπων. Α. Δάνος ἄριστος χειρουργὸς πανελληνίου φήμης ἐν Ἰωαννίνοις. Ἰ. Στάγγος ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰς τὰ ἑξωτερικὸν ἐκπαιδευθεὶς, διευθυντὴς ἀνθελονοσιακοῦ κέντρου Ἀθηνῶν.

(7) Θ. Σακελλαρίδης κτηνίατρος ἐν Πρεβέζῃ. Γ. Παπαζώης εἰρηνοδίκης εἰς Παξούς. Κ. Μίσσογλου καθηγητὴς ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ σχολῇ Ἰωαννίνων. Ε. Βασδέκης δικηγόρος ἐν Ἰωαννίνοις. Γεώργιος Κολοβὸς δικηγόρος, ἐπόπτης Ἀγρονομίας.

(8) Κ. Στάγγος συνταξιούχος δημοδιδάσκαλος Σ. Παπαζογλος δημοδιδάσκαλος ἐν Βίτση. Γ. Δάνος μετὰ τῆς κυρίας του ἐν Μετσόβῳ. Α. Δάνος μετὰ τῆς κυρίας του ἐν Ἰωαννίνοις. Χ. Παπαρούσης ἐν Φραγκάδης Ζαγορίου. Μ. Παπαρούσης ἐν Παραμυθίᾳ. Δ. Πίκος μετὰ τῆς κυρίας του ἐν Γρεβεντίῳ. Ν. Γιαννῆς εἰς Στροβνί. Δ. Δαῆς ἐν Φιλιάταις. Α. Βαταβάλης ἐν Λεματίῳ Ζαγορίῳ. Δ. Γούσιας συνταξιούχος, Ἰ. Νικο-

κατωτέρους δημοσίους υπαλλήλους. Ἐκ τούτων πλείστοι ἐπανερχόμενοι κατὰ τὰς διακοπὰς τοῦ θέρους ἐν τῇ γενετρίᾳ των μετὰ πολλῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ εὐρισκομένων, δίδουν εἰς τὸ νεκρωμένον κατὰ τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος, χωρίον ζωῆν, κίνησιν, χρῶμα συγχρόνου πολιτισμοῦ.

Συγκοινωνία—Τουρισμός. Τὸ χωρίον συνδέεται μετὰ τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων ὡς καὶ μετὰ τῶν πέριξ χωρίων Ἀσπραγγέλων, Ἐλάτης, Διλδφου, Κήπων, Κουκουλίου, Καπεσόβου, ἄνω καὶ κάτω Πεδινῶν δι' ἀμαξητῆς ὁδοῦ. Πλὴν ὅμως αὕτη κατὰ τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος δὲν λειτουργεῖ καθ' ὅσον ἢ ἐξ Ἀσπραγγέλων μέχρι Βίτσης ὁδὸς δὲν εἶναι εἰσέτι σκυροστρωμένη. Ἄν καὶ ἀρκετὰ ἔτη ἔχουν παρέλθει ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς διανοίξεως ταύτης, ὅμως δὲν κατωρθώθη ἡ ἀποπεράτωσις τῆς ἀρξαμένης σκυροστρώσεως τῆς ὁδοῦ ταύτης. Οὕτω ἀναγκάζονται οἱ κάτοικοι καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος—περίοδος ἣτις ὡς γνωστὸν διαρκεῖ ἄνω τῶν 6 μηνῶν εἰς τὰ ἡμέτερα χωρία—νὰ κατέρχωνται εἰς Ἀσπραγγέλους (χωρίον ἀπέχον περί τὰς 2 ὥρας ἐκ τοῦ ἡμετέρου χωρίου) διὰ νὰ μεταβαίνωσιν εἰς Ἰωάννινα. Ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν περίοδον τοῦ θέρους κινδυνεύει τις νὰ φονευθῇ διερχόμενος δι' αὐτοκινήτου τὴν ὁδὸν ταύτην λόγῳ τῶν μεγάλων τοῦ ἐδάφους ἀνωμαλιῶν. (1) Ἐάν δὲ δὲν ληφθῇ πρόνοια ὑπὸ τῶν τὰ πράγματα διαχειριζομένων τῶν εἰδημόνων καὶ τῶν ἐπαϊόντων λίαν συντόμως καὶ ἡ ὑποτυπωδῶς ὑπάρχουσα αὕτη ὁδὸς θὰ καταστραφῇ. Καὶ πρέπει νὰ ληφθῇ πρόνοιά τις καθ' ὅσον εἰς τὰ ἡμέτερα χωρία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη ἡ τουριστικὴ κίνησις. Πληθὺς ξένων, Γερμανῶν, Γάλλων, Ἀγγλῶν καὶ λοιπῶν ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ τε ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἔρχονται νὰ ἀπολαύσουν καὶ νὰ θαυμάσουν τὰς φυσικὰς καλλονὰς τοῦ

λαΐδης ἐν Δράμα (παρὰ τὰ Ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα). Ἰ. Σαΐδης εἰς Καβάλλαν.

(9) Β. Πριμηκήρης μετεκπαιδευμένος ἐν Ἰταλίᾳ. Δ. Πανταζῆς ἐν Ἰωαννίνοις. Δ. Τσακαλίδης ἐν Κρήτῃ. Μ. Ζωΐδης ἐν Ἀθήναις. Μιχ. Πασαπούσης μελισσοκόμος.

(10) Χ. Τσακαλίδης παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Προνοίας. Α. Πριμηκήρης τμηματάρχης Ξενοδοχείου Σίγγερ ἐν Θεσσαλονίκῃ. Νικόλ. Παπανίκας διευθυντὴς ὑποκαταστήματος Τραπεζῆς Ἀθηνῶν ἐν Ἰωαννίνοις. Μανώλης Βορσζάνης μηχανικὸς ἠλεκτρολόγος. Ἀ. Σφάγγος υπάλληλος Ἑθνικῆς Τραπεζῆς.

(1) Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ὁδοῦ ἀπεσκευάσθη κατὰ τὸ παρὸν ἔτος· νὰ χρημάτων χορηγηθέντων ὑπὸ τῆς Στῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἀπείρου.

χωρίου καὶ δὴ τὸ μεγαλοπρεπεστάτην τὴν θέαν ἔχον μοναδικὸν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἴσως ἐν Εὐρώπῃ διὰ τὸ ἀπόκρημνον, χαώδες καὶ φαραγγώδες αὐτοῦ χάσμα τοῦ Βίκου. Ἐκτὸς τούτων καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἔρχονται μετὰ τῶν οἰκογενειῶν τῶν νὰ παραθερίσουν καθ' ὅλην τὴν τοῦ θέρους περίοδον ἐν τε τῇ Βίτῃ καὶ Μονοδενδρίῳ. Οὕτω ἐντὸς τῆς διοχετευομένης ζωῆς ὑπὸ τούτων εἰς τὰ ἡμέτερα χωρία τὰ πλεῖστα ὠφελοῦνται καὶ πολλοὶ τῶν κατοίκων ἐνοικιάζοντες τὰς οἰκίας τῶν ἢ προμηθεύοντες τρόφιμα εἰς τοὺς παραθερίζοντας. Δι' ὅλα ταῦτα πρέπει τῇ βοήθειᾳ ὀλῶν,—καὶ τὸ ἐπίσημον κράτος τὸ δι' ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς ἐνδιαφερόμενον ἀσφαλῶς θὰ ἔλθῃ ἀρωγὸν εἰς ἔργον, ὅπερ καὶ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν τὰ μέγιστα ὠφελεῖ—λίαν συντόμως νὰ ἀποπερατωθῇ ἡ τουριστικὴ ὁδὸς Βίτσης—Μονοδενδρίου.

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Τὸ Κεντρικὸν Ζαγόριον, εἰς τὰ χωρία τοῦ ὁποίου συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ Βίτσα, ἦτο, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς κατακτήσεως τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τῶν Τούρκων αὐτόνομον καὶ αὐτοδιοίκητον, διὰ συμβάσεως τῶν κατοίκων αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων Μουράτ τοῦ Βου. (¹) Κατόπιν καὶ τὸ τμήμα τοῦτο ἠνώθη μετὰ τῶν δύο τοῦ Ζαγορίου λοιπῶν τμημάτων, συναποτελέσαν μετ' αὐτῶν τὴν Ζαγοριακὴν ὁμοσπονδίαν, ἣτις διετήρησε τὰς προνομίας αὐτῆς καὶ πέραν τῶν ἀρχῶν τῆς 7ης δεκαετηρίδος τοῦ 18^{ου} αἰῶνος. Ἡ Ζαγοριακὴ αὕτη ὁμοσπονδία διώκετο ὑπὸ ἐνὸς προέδρου (γενικοῦ προεστοῦ), ἐκλεγομένου διὰ πλειοψηφίας ὑπὸ τῶν προεστώτων ἐκάστου χωρίου, ὅστις ἀντεπροσώπευε ταύτην εἰς τὰς πρὸς τὸ Κράτος σχέσεις καὶ ὑποχρεώσεις τῆς μετὰ μελῶν λαμβανομένων ἐκ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις παρεπιδημούντων προκρίτων τοῦ Ζαγορίου. (²) Γενικοὶ προεστοὶ τοῦ Ζαγορίου ἔκ τε τῆς Βίτσης καὶ τοῦ Μονοδενδρίου ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Λαμπρίδου οἱ κάτωθι: 1) Μ. Μίσιος, ἀπόγονος τῆς οἰκογενείας τοῦ Μιχαὴλ Βοηβῶδα τοῦ Θεριανοῦ, ἥς οἰκογενείας καὶ ἄλλοι γόνοι διετέλεσαν κατὰ καιροὺς γενικοὶ προεστώτες, ἐκ Μονοδενδρίου. 2) Γεώργιος Μίσιος υἱὸς τοῦ Μ. Μίσιου ἀπαγχονισθεὶς τῷ 1763 ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ Ἰωαννίνων Σουλεϊμάν Πασσᾶ τοῦ Αὐο διότι ὑπερήσπιζε τὰ ὑπὸ τούτου καταπατηθέντα δικαιώματα τοῦ Ζαγορίου. 3) Θεόδωρος Μπαζάκας ἐκ Μεσαίου μαχαλᾶ Βίτσης διατελέσας καὶ ἀρχιτελώνης τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη. 4) Πανταζῆς Σακελλαρίου ἐκ Μονοδενδρίου, ἐπιφανὴς προεστὸς τοῦ Ζαγορίου, οὗτινος τὸ συμβόλαιον, ἐν ἐνῶ περιέχονται τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα αὐτοῦ, δημοσιεύει ὁ Δ. Σάρρος, ἐν τῇ περὶ Ζαγοριακῶν θεσμίων αὐτοῦ μελέτῃ. (³) 5) Γ. Ντόκος (1825) ἐκ Κάτω Μαχαλᾶ Βίτσης. Τῶν προνομίων καὶ τοῦ κα-

(1) Ι. Λαμπρίδου. Ἠπειρωτικὰ μελετήματα. Ζαγοριακὰ σελ. 42.

(2) Τοὺς προκρίτους τούτους συμβουλευέται κυρίως εἰς διυσχερεῖς περιστάσεις ὁ γενικὸς προεστὸς. ὁρίζει αὐτοὺς διαιτητὰς τῶν διαφορῶν μετοξὺ τῶν χωρίων ὡς ἐν τῇ ἀλληλῆς ἀναφερθείσῃ ἐπιστολῇ τοῦ Βεκίλη Ζαγορίου Χριστοδούλου Οἰκονόμου ἐμφαίνεται, ἐπιβάλλει μετ' αὐτῶν τοὺς φόρους εἰς τὰ χωρία καὶ δικάζει βῆσει τῶν καθιερωμένων νόμων καὶ κανόνων τοῦ Ζαγορίου εἰς μετὰ τῶν κατοίκων διαφοράς.

(3) Δ. Σάρρου. Ζαγοριακῶν θεσμίων ἔρευνα. «Ἠπειρ. Χρον.» β. σελ. 288. Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρως σελ. 96. κ. 9. Γ. Γάγαρη Ἠπειρωτικὸν Ἡμερολόγιον «Δωδώνη» Β' 1899 σελ. 83—86.

ταστατικοῦ χάρτου τοῦ Ζαγορίου δύναται τις νὰ λάβῃ γνῶσιν ἐκ τῶν ἐν σελ. 33 κ. ἐ. καὶ 37 κ. ἐ. δημοσιευμένων ὑπὸ τοῦ Π. Βυζουκίδου ἐν Β. τ. Ἑπειρωτ. Χρονικῶν ἐγγράφων ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐν σελ. 34—37 ἐν Ἑπειρωτικοῖς μελετήμασι (Ζαγοριακὰ Β.) δημοσιευομένων. Εἰς ἕκαστον χωρίον ἐκλέγονται δημοτικοὶ ἄρχοντες ἐκ τῶν προκρίτων ὡς καὶ προεστὸς τούτου, Βεκίλης ὀνομαζόμενος, οἵτινες ἐφρόντιζον διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ χωρίου, ἀντεπροσώπευον τοῦτο εἰς τὰς ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ζαγοριακῆς πολιτείας σχέσεις καὶ ἐξέλεγον, μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν χωρίων προεστώτων, τὸν γενικὸν τοῦ Ζαγορίου Βεκίλην. Ὁδηγίαι περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τῶν Μουχτάρηδων καὶ τῶν παρέδρων τῶν δημογεροντιῶν, εἰς ἕκαστον χωρίον καὶ τσιφλίκι εὐρίσκομεν ἐν ἐντύπῳ Κυβερνητικῇ διαταγῇ, τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καθ' ἣν «οἱ ἐκλεγόμενοι Μουχτάρηδες καὶ πάρεδροι τῶν δημογεροντιῶν ὀφείλουσιν ἀνυπερθέτως νὰ ᾤσιν ἰδιοκτῆται, ὁθωμανοὶ ὑπήκοοι, τοῦλάχιστον τριακοντούτεις καὶ πληρῶνοντες ἀπ' ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦλάχιστον 100 γροσίων ἐτήσιον φόρον». Αἱ λοιπαὶ ὁδηγίαι ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἐκλογεῖς καὶ εἰς τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ διορισμοῦ τῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς δημοσίας ἀρχῆς. Κατωτέρω παραθέτομεν καὶ ἔγγραφον ἐκλογῆς Βεκίλη εἰς Κάτω Μαχαλᾶν Βίτσης. «Δηλωποιοῦμεν ἡμεῖς εὐβρεθέντες χωριανὴ Κάτω μαχαλήτες κηνῶς ἐσυμφωνήσμαν καὶ ἐβαλαμαν βεκήλην τῆς χώρας μας τὸν Θεοδορον Γεοργίου Τζιαούση ὅπῃς θελεῖ σηνάξη ἀπὸ μπεκαῆδες καὶ δευτέρη κενουρηου πρὸς ἕνα γροσι τὰ ἑκατὼ τὸν μῆνα μηνιάτικο καὶ ὅποῦ ἤθελεν δώσῃ ἔτζι ἔχει νὰ πέρνη μηνιάτικο διάφορον. Ἡ κασα θέλει ἦνε ἀπάνο του εἰς ὅσα γρόσια ἤθελαν σηναχτῇ ἦνε διαλογαρηασμόν, ἀκόμη ἦνε εἰς χρέος νὰ σηνάξη κεσιμοβόστηνα, χορῆς μισθὸν καὶ ἂν ἤθελαν εὐχαρήστη νὰ ῥήξουν ἕνα καπητάτικον νὰ το σηνάξει χορῆς μισθόν : εἰς τὰ τέλη της χρονιάς θέλη δόσει λογαρισμόν τῆς χώρας τακτικῶν καὶ παστρηκῶν κατα τὴν συνήθειαν Το παησιμον εἰς Ηωαννινα νὰ ἦνε τα ἔξοδα του δια λογαρηασμόν του. ἀκόμη θέλει δῆνη τὸ κηνὸν τῆς χώρας μας διὰ νοῖκι ὅποῦ ἤθελαν κρηθη γρόσια 50! διὰ τὰ στόματα νὰ πλέρονουντε ἀπὸ τὸ κηνὸν 5 γρόσια τὸ στομα ἀκόμη ἦνε εἰς χρέος νὰ ρωτάγη διὰ κάθε ἡπόθεσιν τῆς χώρας μας τοὺς ἐνβρησκομένους χοριανοὺς καὶ ἔπητα νὰ ἀποφασίζετε κάθε ἡπόθεσις συμφόνος : διὰ ὅλες αὐτές τῆς δουλειᾶς ὅποῦ ἤθελαν

μᾶς κάνη ὁ ἄνοθεν Θεόδωρος ἔχωμεν νὰ τοῦ δόσομεν διὰ μισθὸν γρόσια 500 ἤτη: καὶ δίνετε τὸ παρὸν μας εἰς ἔνδειξιν»

1839 Ὀκτώμβριος πρώτη
Ἰωάννινα

Γεώργιος Δ. Τζιαούσης, Δημήτριος Μπαζάκας, Ζοῆς Καραμεσηνόλους, Θεόδωρος Λάζος, Γεώργιος Μάλιος, Κωνστας Ι. Παγούνης, Κώστας Δήμου, Βασίλειος Ἀναγνωστάκης, Γηόργη Παρτάλης.

Ἐκ τοῦ δημοσιευομένου ἀνωτέρω ἐγγράφου ἐξάγομεν τὰ κάτωθι ὅσον ἀφορᾷ τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τοῦ ἐκλεγομένου «Βεκίλη τῆς χώρας». Πρώτιστον καθήκον τούτου εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν καθυστερουμένων φόρων ὡς καὶ τῶν ἀναλογούντων διὰ τὴν νέαν χρονολογικὴν περίοδον τοιούτων (καινούριον δευτέρη), 2) τὰ καθυστερούμενα βαρύνονται πρὸς ἓνα γρόσι τὰ ἑκατὸ ὡς καὶ τὰ διάφορα χρέη, 3) τὸ ταμεῖον τῆς κοινότητος εὕρσκεται παρ' αὐτῷ καὶ εἶναι ὁ ἴδιος ὑπεύθυνος καὶ ὑπόλογος γιὰ τὰ κοινὰ χρήματα, 4) εἰς τὸ τέλος ἐκάστης χρονικῆς περιόδου δίδεται εἰς τὸ κοινὸν τοῦ χωρίου ὑπὸ τοῦ προεστῶτος τούτου λογαριασμὸς «τακτικὸς καὶ παστρικός», 5) ἡ μετὰβασις τοῦ Βεκίλη εἰς Ἰωάννινα δὲν βαρύνει τὸ ταμεῖον τοῦ χωρίου ὑποχρεοῦται ὁμῶς τὸ τελευταῖον νὰ πληρῶνῃ δι' ἐνοίκιον, ἐὰν τοῦτο ἤθελε κριθῇ ἀναγκαῖον. γρόσια 50, 6) ἡ πληρωμὴ διαφόρων ἀπεσταλμένων, πρὸς διακανονισμὸν ὑποθέσεων τῆς Κοινότητος, καὶ διαταγὰς κομιζόντων ἐκ μέρους τῆς Ζαγοριακῆς Ὁμοσπονδίας ἢ τῆς τοπικῆς διοικήσεως γίνεται ἀπὸ τὸ κοινὸν ταμεῖον πρὸς 5 γρόσια τὸ ἄτομον (στόμα), 7) ὁ τῆς κοινότητος ἄρχων δὲν ἔχει ἐκλεγόμενος ἀπόλυτον ἐλευθερίαν εἰς τὴν λήψιν ἀποφάσεων καὶ λύσιν διαφόρων τοῦ χωρίου ζητημάτων, ἀλλὰ δεσμεύεται διὰ τῆς συμβουλευτικῆς γνώμης τῶν εὕρισκομένων χωριανῶν, 8) ὡς ἐτήσιος μισθὸς τοῦ ἐκλεγομένου Βεκίλη ὀρίζονται γρόσια 500. Παραθέτομεν κατωτέρω ἐκ τοῦ βιβλίου λογαριασμῶν τοῦ χωρίου κατάλογον τῶν χρηματισάντων Βεκίληδων εἰς Ἀνω Βίτσαν Ζαγορίου. κατὰ τὰ ἔτη 1830 μέχρι 1868

1830—1831 Πανταζῆ Κρασόπουλος, 1832 Ἀλέξιος Παπαρρούσης, 1833—1836 Ἰωάννης Πέτρου, 1837 Παπαδημήτριος Σακελλαρίου, 1838 Ἀλέξιος Παπαρρούσης, 1839—1840 Κώστας Κεράτζης, 1841—1845 Δῆμος Μπελογιάννης, 1846—1848 Κώστας Κεράτσης, 1849—1850 Δῆμος

Μπελογιάννης, 1851—1853 Ἀναστάσιος Σακελλαρίου
1854 Μάνθος Ζώης, 1855 Μητρος Ζήκος, 1856 Ἀναστάσι-
ος Σακελλαρίου καὶ Γεώργιος Λάμπρου, 1857 Ἀναστάσι-
ος Σακελλαρίου καὶ Θεόδωρος Σφάγγος, 1858—1860 Θεό-
δωρος Σφάγγος, 1861 Ἀναστάσιος Σακελλαρίου, 1862—
67 Θεόδωρος Σφάγγος, 1868 Πέτρος Σακελλαρίου.

ΤΟ ΧΩΡΙΟΝ ΕΝ ΤΩ ΠΛΑΙΣΙΩ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ
ΧΑΡΤΟΥ ΤΩΝ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ ΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΩΝ
ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Δ Ι Κ Α Ι Ο Ν

Τὰ χωρία τοῦ Ζαγορίου χαίροντα παλαιόθεν, λόγῳ εἰδικῶν ὄρων φύσεως καὶ πεπολιτισμένης ἐκδηλώσεως ζωῆς, αὐτοδιοικήσεως καὶ αὐτονομίας ἐκανόνιζον τὰς μεταξὺ αὐτῶν διαφοράς, γενικῆς καὶ ἰδιωτικῆς φύσεως βάσει τῶν ὑπαρχόντων ἐκ παραδόσεως ἀγράφων ἐθίμων ὡς καὶ ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς καταρτιζομένων καὶ ἀνανεουμένων ἢ συμπληρουμένων ἐκάστοτε, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν ζωῆς καὶ προσαρμογῆς ἐν τῷ πλασίῳ τοῦ δικαίου τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, γραπτῶν ἐθίμων δικαίου. Οὕτω τὸ συμβούλιον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ζαγορίου, ἢ κατὰ τὰς περιστάσεις οἱ κατὰ χωρίον προεστοὶ ὡς καὶ ἡ γενικὴ τῶν κατοίκων συνέλευσις ἀσκοῦντες διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ τμήματος τούτου καὶ τῶν κατοίκων αὐτοῦ ἦσαν οἱ ἐκτελεσταὶ τῶν διοικητικῶν καὶ νομικῶν διατάξεων τῶν ἐν Ζαγορίῳ ἰσχυόντων. Ἐκ τῆς ἐρεῦνης καὶ ἐξετάσεως τῶν ἐγγράφων τοῦ παρ' ἡμῖν ἀρχείου συνάγομεν πλεῖστα ὅσα πορίσματα ὅσον ἀφορᾷ τὰ ζητήματα δικαίου καὶ διοικητικῶν ὑποθέσεων. Ὡς διεπιστώσαμεν τὸ πλεῖστον τῶν σχετικῶν διατάξεων τούτων ὑπάγονται εἰς τὰ ἄρθρα τῶν δύο ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Βιζουκίδου ἐν Ἑπειρωτικοῖς χρονικοῖς (¹) δημοσιευθέντων σπουδαιοτάτων ἐγγράφων. Πρὸς καλλιτέραν κατανοήσιν τῶν κατωτέρω ἐρμηνευομένων ἐγγράφων κ. λ. π. θὰ προτάσωμεν τὸ ἀντίστοιχον ἄρθρον τοῦ καταστατικοῦ τούτου χάρτου τῶν προνομίων τοῦ Ζαγορίου ὡς καὶ τοῦ θεσπίσματος τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν προεστώτων τοῦ ἀφορῶντος διατάξεις κληρονομικοῦ, οἰκογενειακοῦ, ἐνοχικοῦ κλ.π. δικαίου.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἴσον ἀπαράλλακτον ἐκ τοῦ Ρωμαϊκοῦ πρωτοτύπου. Κατάστρωσις τῶν ἑκπαλαὶ Σιουρουτιῶν (²) τοῦ Βηλαετιοῦ (Ναχαγιέ) Ζαγορίου.

Α. Ἐπειδὴ καὶ ἡ ζωὴ σχεδὸν ὅλων τῶν Ζαγορισίων

(1) Βιζουκίδου Ἑπειρωτικῶν θεσμῶν ἐρευνα «Ἑπειρ. Χρονικά» ἔτος Β' 1927

(2) Βλ. ἀνωτ. σελ. 21 σημ. 1.

διὰ τὴν τοπικὴν τῶν ἀκαρπίαν, καὶ ἀδυναμίαν, εὐρέθη πάντοτε μὲ τὸ Γκουρμπέτι, (1) διὰ τοῦτο μὴν ἡμπορῶντας νὰ ἐξοικονομῆται ἐν καιρῷ ἢ ἄμεσος πληρωμή, τῶν Βασιλικῶν αὐθεντικῶν, καὶ τοπικῶν τεκληφίων (2) ἀπὸ τὸν κά-θε χανέ (3) ἀπεκατεστάθη καὶ εὐρέθη ἀπὸ παλαιούς χρό-νους, ὅπου οἱ εὐρισκόμενοι χωριανοὶ κατὰ καιροὺς εἰς τὰ χωρία νὰ τὰ πληρώσουν διὰ ὅλους, συκωνωντας τὰ δά-νεια ἀπὸ Σουμπασάδες (4) καὶ ἄλλους μὲ κοινὸν μαλινὰ κεφιλίκι (5) ὅλου τοῦ χωρίου, ὅταν λοιπὸν ἕνας χανές (6) ἐπι-φορτισθῇ μὲ μπεκαγιά, (7) ἀπὸ τὰ εἰς τὸν χισέν (8) τοῦ ἐμπεισόντα, κατὰ καιροὺς βασιλικά, καὶ αὐθεντικὰ τεκλι-φια, μὲ τοὺς χρονικοὺς ἀνατοκισμοὺς, χωρὶς ἐλπίδα νὰ ἡμπορέσῃ νὰ τὸ πληρώσῃ κατ' ἄλλον τρόπον, θέλοντας, ἢ μὴ θέλοντας, τότε ἡ κοινότης τοῦ χωρίου συμφώνως, ἐλευ-θέρως καὶ ἀνεμποδίστως, εὐγάζει ὅλως αὐτὴν τὴν μπά-στινα (9) τοῦ χρεωμένου χανέ (10) κινήτα καὶ ἀκίνητα ἢ μέρος αὐτῆς, εἰς τὸ κοινὸν μεζάτι (11) τοῦ χωρίου τελιαλι-ζοντας (12) τὴν δέκα εἴκοσι ἢ καὶ τριάντα ἡμέραις, καὶ γί-νεται ἡ πώλησις εἰς ἐκεῖνον ὅπου δώσῃ τὰ περισσότερα, μὲ μόνον κοινήν ὁμολογίαν τῶν εὐρισκομένων χωριανῶν, χωρὶς νὰ ἡμπορῇ μήτε ὁ νοικοκύρης μήτε συγγενής, μήτε γείτονας νὰ πειράξῃ εἰς τὸ παραμικρὸν τὸν ἀγοραστήν, καὶ ἀπὸ τὰ γρόσια (13) αὐτῆς τῆς πωλήσεως, εὐγαίνει πρῶτον ἀπὸ κάθε ἄλλο μπόρτζι (14) ὁ μπεκαγιάς (15) τῆς χώρας καὶ ξεπληρώνεται, καὶ ἂν περισσεύσουν πέρνει δεύτερα ἢ προῖκα, ἂν εἶναι ἀποδεδειγμένη, τρίτον τὰ ἀμ-μανέτια (16) ἂν ἔχῃ ὁ νοικοκύρης διὰ τὸ ἴδιόν του χρέος καὶ ἀκολούθως οἱ λοιποὶ δανεισταί».

(1) Ἡ ξένη (χώρα, γῆ)

(2) Φόρος, ὁποχρεώσεις (πρὸς τὰ θησαυροφυλάκιον)

(3) Οἶκος, οἰκογένεια. Περιλαμβάνει ἅπαντα τὰ ἄτομα τὰ ἀπαρ-τίζοντα οἰκογένειαν ἐν αὐτοτελεῖ οἰκονομίᾳ ζῶσαν.

(4) Ἐπιστάται. Κατ' ἀρχὰς προφανῶς εἰδικοί ἐπιστάται ἐπὶ τῆς κατανομῆς τῶν ὑδάτων εἰς τὰ ἀγορευτὰ κτήματα.

(5) Ἐμπράγατος ἐγγύησις ἐν τῇ ἀντιθέσει πρὸς τὴν προσωπι-κὴν ἐγγύησιν.

(6) Τὰ καθυστερούμενα.

(7) Τὸ μερίδιον ἐνὸς ἐκάστου.

(8) Βλ. ἄνωτ. σελ. 23 σημ. 1

(9) Πλειοδοσία δημοπρασία.

(10) Δημοπρασία προκήρυξις, ἀγγελία διὰ δημοσίου κήρυκος.

(11) Χρήματα, ἀντίτιμον

(12) Χρέος, ὀφειλή.

(13) Ἐνέχυρα.

Τὸ πρῶτον κατωτέρω δημοσιευόμενον ἔγγραφον μὲ χρονολογίαν 1803 Ἰουνίου 25 περιέχει πλειοδοτικὴν ἐκποίησιν τοῦ οἴκου τοῦ Ρούσια κατοίκου μεσαίου μαχαλᾶ Βίτσης. «Τὴν σήμερον φανερώνομεν καὶ ὁμολογοῦμεν ἡμῆς ἢ μεσομαλήταις, ὅλλη ομοῦ μηκρῆται καὶ μεγάλι ὅτι ὅς μετοναῆχε τῷ οὐσπῆτι τοῦ Ρούσια. Πορτζη νοζοῦ ἀφαρόζι. Στοῦ Σιουμπασήμπασια καὶ μὴ ἔχωντας τὸν τρώπον. ἐπαριστάθημεν ἐμῆς ἢ χώρα καὶ ἐπουλήσαμεν τὸ σπῆτι κατὰ τὸ συνίθηον τοῦ Ζαγορίου. Καὶ ὄρδινον τὸν προηστὸν. διὰ χηληάδαις 68.000: ἦτι χηληάδαις ἐξήντα ὀχτῶ, ἀπὸ τὰ ὀπήα ἄσπρα ἔχουν νὰ δοθοῦν τὸ ὄγδοον ἢ δόδεκα χηληάδαις. τῆς ἀσίμωσ: Ρούσια. διὰ τῷ σπητόπουλο ὅπου τὸ ἔχει αὐτί, εἰς τὴν ἐξουσίαν της μάλιστα τῷ ἄγορασμένον καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν τόπερναν. χορὶς αὐτῷ. τὸ ἐγράψαμαν καὶ αὐτῷ μαζὶ ὅπου νὰ σηγορέψι ὁ ἀγοραστής. ἦγουν. ὁ θεόδωρος: τὸ ὅποιον ἐδόθη μαζὶ μὲ ὅλην τὴν πόρτα καὶ τὸν κήπον. ὅπου εἶναι ἀποπίσο τοῦ ὀσπητιοῦ καὶ διὰ τοῦτω τὸ τουδόσαμεν τὸ παρὸν μας ὅπου ἢ μὲν καὶ τὸν περάζι. κανεῖς νὰ ἔχωμεν. ναποκρενομεσθεν ἡμῆς ἢ χώρα. καὶ νὰ χι αὐτὸς νακάμι καὶ χοτζιέτι. Οὕτω ἔγινεν τὸ παρὸν καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ ἄνοθεν διὰ ἔνδιξιν. ἐν παντὶ κριτιρίω.

Ἐν ἔτι 1803 Ἰουνίου 25 Βεήτζα

Στεφανῆς Παζάκας εἰπόσχομαι, Πανταζῆς Δημιτρίου ἀποσχόμεν, Δημότζιο Σακαρέτζης πόσχομαι Στεφάνης Θέρο ἡπόσχομαι, Παπαγηάνις ἡπόσχομαι, Ἰωάννις Διμιτρήου Λόλος ἡπόσχομαι, Παπαλέξις Κοστας ἡποσάχομεν, Πάτζις ἡπόσχομε, Δημοσ... ἡποχομε, Ἀλέξης.... Ἀλέξη Τασιοῦλα ὑπόσκομε, Παπαρρούσις ἡποσχομε, Κώστα Λάζον ἡποσχομε, Γιόργις Παπα ἡποσχωμεν Τζαρτζοπέγης Μαρτι καὶ ἡποσχωμε. Κοσταντηνος Ρούση ἡπόσχομεν.

Παρατηρητέον ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἐγγράφῳ ὅτι συμπεριλαμβάνεται εἰς τὴν ἐκποίησιν καὶ ἡ ἀκίνητος περιουσία τῆς γυναικὸς τοῦ χρεώστου. Καὶ τοῦτο διότι ὁ ἀγοραστής ἐφαίνετο διστάζων εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς οἰκίας καθ' ὅσον τὸ σημειούμενον ὡς «σπιτόπουλο» θὰ ἦτο ἀναπόσπαστον καὶ κυριώτερον μέρος τοῦ λοιποῦ ἀκινήτου καὶ ἴσως ἐν τῷ μέλλοντι δι' αὐτοῦ ἡδύνατο νὰ προσβληθῇ ἡ κυριότης τοῦ ἀγοραστοῦ. Διὰ ταῦτα συνυπολογίζεται καὶ τοῦτο ἐν τῇ ἐκποίησει (διὰ νὰ σιγουρέψῃ ὁ ἀγοραστής). Ἐκ τοῦ ποσοῦ ὅμως τοῦ δοθέντος ἐν τῇ πλειοδοσίᾳ τῆς οἰκίας ἐν πρώτοις λαμβάνει τὸ ἀνέλογον ἀπὸ τὴν ἐκποίησιν τοῦ

«σπιτοπούλου» μερίδιόν της ἐκ 1.200 ἄσπρων ἢ γυνὴ τῷ χρεώστου.

Χαρακτηριστικαὶ ἐπίσης διὰ τὴν ἔκφρασιν αἱ φράσεις τοῦ ἐγγράφου «ἄλλοι ὁμοῦ μικροὶ καὶ μεγάλοι» μὴν ἔχοντες τὸν τρόπον κ.τ.λ. ὡς καὶ ὁ δις ἀναφερόμενος ὅρος «χώ-ρα». Τὸ δεύτερον τῶν ἐγγράφων φέρει χρονολογίαν 1832 καὶ ἀνάγεται ἐπίσης εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 17 τοῦ καταστατικοῦ χάρτου τῶν προνομίων τοῦ Ζαγορίου «Δη-λοπιούμεν ἡμοῖς εἰ ευρεθένταις κατὰ καιροὺς μεσωμαχα-λοῖταις ὅτι ἐπειδὴ καὶ τὸ ὀσπίτην τῆς Θεοδόρινας Για-νοκοναῖνας νὰ χρεωστῇμπορτζιη μπακαγιέ εἰς τὸ χορί-ον μας ἄπο Βασιλικά καὶ αὐθεντικά δωσίματα καὶ μινέ-χοντας τοὺς τρόπους ὅπου νὰ μας τὰ πλερόσι σήμερον μὲ κοινήν ἀπόφασιν καὶ κατὰ τὸ κανὸν τοῦ Βιλατιοῦ μας τῆς εὐγάλαμε τὸ ὀσπίτην τῆς εἰς τὸ μεζάτη δηλαδὴ μὲ ἀλό-νι καὶ ἀρχήονα καὶ κύπους ὅπου περιέχει τὸ σπίτη ὅς τὰ ἐξωσίαζε ἡ εἶδια καὶ ἓνα χοράφη εἰς τὸν Ζαβρού-χον μεσινωρων Ζοήντζας Μπούλπος (1) καὶ μὲ γιάν-νηνας Γιανοκοντίνας καὶ μὲ ψηλὴ ὥρκισην αὐτὰ τὰ ἱπουλήσαμεν τούριθεν Γεωργίω: Δ. Παπὰ διὰ 1781 : καὶ 13: γρόσια χήλλοια ἑφτακόσια ογδόντα ἓνα καὶ παράδες δέκα πρὴς τὰ γρόσια αὐτὰ ἐσφαλίστηκαν εἰς τὸ δεφτέριτις ὅς διὰ λαμβάνι τὸ κατάστιχον τῆς χώρας μας εἰς τὴν πούλιν. αὐτὰ ὀριθεὶς Γιόργιος νὰ εἶναι πέλι-ος καὶ καθολικῶς ἱκοκίρης καὶ νὰ τὸ κάμι ὅς βούλται νά-χι καὶ τὸ ἐλεύθερον νὰ κάμη καὶ χοτζιέτη ἀπὸ τὴν Βασιλι-κὴν κρίσις χορὶς νὰ ἐμπορὶ τηνὰς νὰ τὸν διασίση εἰς τὸ παραμικρόν. ὅσων ἀπὸ συγκινοῖς τῆς ἐς ἀπὸ αὐτίν, εἰ τι ἀπὸ ἄλλον τινὰ καὶ ὅτι ἐζημίαν ἤθελεν του ἀκολοθίσι τοῦριθεν Γεώργιω εἰς τὴν πούλιν αὐτὴ νὰ τρυ ἀπωσχό-μεθα ἰμὴς ἡ χώρα τηρούτως ἐγένεν τὸ παρόν μας καὶ ἐδώ-θη εἰς χήρας τοῦριθεν Γεωργίω: Δ. Παπὰ διὰ ἀσφάλιν του καὶ ἔστω εἰς ἔνδοξιν

τῇ: 24: Ἰουλήου: 1832: Βεῖτζα.

Πανταζις Δημητρίου Βεβεῶνω, Ἀναστάσι Βασιλήρου ἠποσχομεν, Μόριτζο Στεφανὶ βεβεονο, Τοσιουλο Παπαστεφα-νη Βεβεονο, Γεώργιος Θεοδόρου βεβὸ, Κόστα Χαλούζη Βεβέονο, Δήμος Ν. Μπελογιάννης Βεβέω, Κώστα Παπαρού-

(1) Ἡ λέξις ὅτι ἡ εἶναι ἀπόγονος τῆς ἐν τῇ παροιμιῳδῇ φράσει ἀνα-φερομένης Μπούλπος καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ χωρία διὰ καὶ κάτω Βίτσα μετὰ τοῦ Μονοδενδρίου ἀπετέλουν μίαν κοινότητα: «ἀπὸ τῆς Διαμανιο-σουλῆνας ἕως εἰς Μπούλπω».

σι Βεβεονο, Γιανις Στεφανι Βεβεόνο, 'Αλέξης Γησυγίου Βεβεόνο, Γιόργις Βεβεονο, Διμητάκης Ριζου βεβεόνο, Γιαννις Τόη Βεβεονο, Νίξος Βεβεόνο.

Ἡ εἰς πλειοδοτικὴν δημοπρασίαν ἐξελθοῦσα οἰκία μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῆς ἀλωνιοῦ, ἀχυροκαλύβης καὶ ἀγροῦ ἀνήκει εἰς χήραν τινὰ τοῦ ἄνω μαχαλᾶ Βίτσης ἐκ δὲ τῶν χρημάτων τῆς ἐκποιήσεως ἐπληρώθησαν τὰ πρὸς τὸ κοινὸν χρέη ταύτης «ὡς διαλαμβάνει τὸ κατάστιχο». Παρατηρητέος καὶ ἐνταῦτα ὁ ὅρος «χώρα».

Τὸ τρίτον ἔγγραφον τοῦ αὐτοῦ μετὰ τῶν προηγουμένων περιεχομένου φέρει χρονολογίαν 1839 καὶ εἶναι κατὰ τε τὸ νόημα καὶ τὴν ἔκφρασιν πολὺ ἀνώτερον τῶν προηγουμένων ὁμοιάζον κατὰ πολὺ μὲ τὰ ἐν ἄρθρῳ Α «τῶν Σουρουτιῶν» τοῦ Βιλσετίου Ζαγορίου ἐκτιθέμενα. Πρὸ τούτου ὅμως κρίνομεν καλὸν νὰ δημοσιεύσωμεν χαρακτηριστικὴν ἐπιστολὴν τῶν ἀδελφῶν Μπαζάκα τῶν ὁποίων ἡ οἰκία δι' ὑπερογγον χρέος ἐβγήκε εἰς τὸ «Μεζάτι» πρὸς τοὺς κατοίκους Ἄνω μαχαλᾶ Βίτσης.

«Ἐντιμοὶ χωριανοὶ Μεσιομαχαλῖται ἀσπαζόμεθά σας ἀδελφικῶς· τῇ α' Σεπτεμβρίου 1839.

Πρὸ πολοῦ συλογιζόμενος μὲ ποῖον τρόπον νὰ εὐχοριστήσω τοὺς πατριώτας μου καὶ κρετητόρους τοῦ ὀσπητίου μου, ἀλλὰ μὴν βρίσκοντας τρόπον διὰ τὸν κατατριγμόν τῆς τύχης μας, ὁ ὁποῖος κατατριγμός μας ἐκατάντησεν, νὰ ἀρνηθοῦμεν φίλους, συγγενεῖς, ὡς καὶ τὰ γνήσια τέκνα μας, καὶ ποῖο σκληρὴ καρδιά εἶναι ὁποῦ νὰ μὴ μᾶς ἤθελεν συμπονέσει εἰς τὴν παροῦσαν δυστυχίαν, ὁποῦ εἰς τόσον καιρὸν νὰ μὴν ἡμπορέσωμεν νὰ ἡσυχάσωμεν τοὺς πατριώτας μου καὶ κρετητόρους τοῦ σπητιοῦ μας. Πλὴν στοχαζόμενος διὰ τὸ χρέος ἔφθασε εἰς τὸ ἐπάπειρον καὶ μὴ δυνάμενος διὰ νὰ τὸ ἀποκριθοῦμεν, ἐστοχαστήκαμεν συμφώνως οἱ ἀδελφοί, καὶ ἐκάμαμεν ἐπίτροπον μας τὸν μικρὸν ἀδελφόν μας Μάνθον διὰ νὰ πουλήσῃ δλα τὰ πράγματα μας κοινητὰ καὶ ἀκίνητα παρησία εἰς τοὺς μαχαλάδες, καὶ νὰ λάβῃ ὁ καθεὶς τὸ δίκαιόν του πλὴν σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ προστρέξεται καὶ νὰ βοιθήσεται αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν μοὶ φαίνεται δίκαιον ὁμῶς διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς κάσσης, ὅπου εἶναι χρεωστικὰ γρόσια, μὲ ὑπογραφὴν τοῦ Γεώργη, αὐτὰ νὰ κατέβουν ἀπὸ τὸν μπεκιαέν, ὅπου εἶναι διάφορον διαφόρου, καὶ νὰ πληρωθῇ καθὼς διαλαμβάνῃ ἡ ὁμολογία, διότι ἡ κάσσα ἔχει μεγάλον χρέος εἰς ἡμᾶς, καθὼς σᾶς εἶναι γνωστόν, καὶ πάλιν ὅπως τὸ

κρίνεται εὐλογον, σᾶς παρακαλοῦμεν αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν νὰ τὴν ἐνεργήσεται μὲ εἰλικρίνειαν καὶ ἐν τοσοῦτοις μένομεν.

Ὁ ἀδελφὸς σας Δημήτριος Στεφάνου Μπαζάκας

Γεώργιος Μπαζάκας

Χρυστόδουλος Μπαζάκας

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη γεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἐγγραμμάτου Χριστοδούλου Μπαζάκα (ὡς ἐκ τῆς ὑπογραφῆς ἐμφαίνεται) εἰς τόνον σπαρακτικὸν πράγματι ἐκφράζει τὸν πόνον τῶν εἰς ξένην ἀποδημοῦντων Ζαγορισίων, διὰ τὸν κατατρεγμὸν τῆς τύχης ἔνεκα τοῦ ὁποῖου οὗτοι ἀναγκάζονται νὰ ἀρνηθοῦν καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν, ὁμοχωρίους, φίλους, συγγενεῖς καὶ αὐτὰ τὰ τέκνα τῶν ἀκόμη. Ἡ εἰς τὴν ξένην ἀποδημίᾳ τοῦ Ζαγορισίου (λόγῳ τῆς ἀκαρπίας τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς) ἦτο δι' αὐτὸν μία ἐλπίς μελλούσης εὐμαρίας τούτου καὶ τῆς οἰκογενείας του. Ὁ Ζαγορίσιος (ὡς λέγει κι' ὁ Λαμπρίδης) «φίλεργος φύσει ὢν καὶ αὐστηρὸς οἰκονόμος, παιδιόθεν δὲ τῇ μετριότητι καὶ σκληραγωγίᾳ ἐξοικειούμενος γίνεται πλούσιος καὶ ἰσχυρὸς, συγχρόνως δὲ καὶ εὐεργέτης μάλιστα τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος. Ὁ Ζαγορίσιος ἐξέρχεται τῆς πατρίδος του, ὑπάγει παντοῦ, ὑποφέρει πάντα καὶ τὴν μακροχρόνιον περιφρονεῖ ξενιτείαν, πρᾶγμα πικρὸν εἰς πάντα Ἑλληνα». Πολλάκις δμως οἰκτρῶς διαψεύδονται οἱ ἐλπίδες του. Οὕτω καὶ ἐν τῇ ξένῃ εὕρισκόμενος διὰ διαφόρους λόγους καὶ αἰτίας, δυστυχεῖ. Ἀλλὰ καὶ πάλιν παρ' ὅλας τὰς οἰκονομικὰς δυσχρείας καὶ ἀντιξόους περιστάσεις δὲν λησμονεῖ καὶ τὰς ὑποχρεώσεις του καὶ τὰ χρεὴ τῆς οἰκογενείας του πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς πατρίδος του. Καὶ οὕτω μὲ σπαραγμὸν ψυχῆς ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ὁμοχωρίους του ἵνα οὗτοι ἐκποιήσωσιν ἐν δημοπρασίᾳ τὴν κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν του.

Πράγματι ἡ διὰ πλειοδοτικῆς δημοπρασίας ἐκποιήσις τῆς περιουσίας τῶν ἀδελφῶν Μπαζάκα ἐγένετο ὑπὸ τῶν μεσομαχαλιτῶν κατὰ Νοέμβριον 1839 ὡς κάτωθι ἐκφαίνεται.

«Ἡμεῖς οἱ εὐρεθέντες χωριανοὶ μεσωμαχαλιῖτες μὲ τὸ βεκύλη μας δηλοποιοῦμεν ἐπειδὴ καὶ τὸ σπῆτι τὸν ἀδελφῶν Στεφανὴ Μπαζάκα, ἐφθασεν εἰς ὑπέρογγον χρέος ἀπὸ αὐθεντικὰ ἢ Βασιλικά δοσίματα, βιασμένοι οὗτοι καὶ ἀπὸ τὰς γυναῖκας τῶν αἰ ὁποῖαι φοβούμεναι νὰ μὴν χάσουν τὰς προῖκας τῶν μᾶς ἐβίασαν διὰ τοῦ βηλαετοῦ μας νὰ πωλήσωμεν τὴν μπάστηνα τῶν ἡρημένων ἀδελφῶν Μπα-

ζάκα· νομίμων ανδρῶν των νὰ πάρωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν μπεκαέν μας καὶ τὰς προίκας των κατὰ τὸ ἱερὸν κανόνα τοῦ Βηλαετιοῦ μας ὅθεν σήμερον κατὰ τὰ σιορούτια τοῦ Βηλαετιοῦ μας καὶ αὐθέντη τοῦ χωριοῦ μας ἐβγάλα-
μαν εἰς τὸ κοινὸν μεζάτι τῆς χώρας μας τὰ χωράφια ἕνα εἰς κάμπον ὀνομαζόμενον σορβιά συνορεύων ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος δρόμος καὶ τόπος κοινὸς καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὸ ἀμπελοχώραφο τῆς Μπουλιτζος καὶ τὸ ἄλλο εἰς γκισμέ συνορεύουν ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος δρόμος κοινὸς καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ χωράφι παπαρούση καὶ τὰ πωλοῦμεν εἰς τὸν Κύριον Γεώργιον Θεμελῆν» καὶ τὰ δύο διὰ γρ. ἐπτακόσια ἑβδομήντα ἐν Ν. 771 τὰ ὅποια κατὰ τὸ ἱσιο-
ροῦτι τοῦ Βηλαετιοῦ μας τὰ μεσὰ ἐδόθησαν διὰ τὸν μπε-
καέν τοῦ εἰρωμένου ἀδελφῶν Μπαζάκα καὶ τὰ μισὰ διὰ ταῖς πρίκαις τῶν γυναικῶν. καὶ λοιπὸν ὁ εἰρημένος ἀγο-
ραστὴς θέλει εἶναι καὶ γνωρίζεται τέλειος οἰκοκύρης εἰς αὐτὸν τὰ χωράφια μὴ ἐνοχλούμενος παρ' οὐδενός. διό-
καὶ ὑποσημειουμεθα. τῇ 1839 Νοέβριος Βεῖτζα»

Γεώργιος Δ. Κυράτσης, Ἀλέξης Παπαρούς, Ἰωάν-
νης Γ. Πέτρου, Κώνστας Δ. Κυράτσης Βεκῆλης, Στεφανῆς
Σπάνης, Μάνθος Ἰωάννου Δ. Πετζα, Ἰωάννης Σπάνις,
Νοῦτζο Στεφανίς.

Τὸ ὡς ἄνω ἔγγραφον ἀποτελεῖ κλασικὸν παράδειγμα καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ ἐκτιθεμένων. «Κατὰ τὸν ἱερὸν κανόνα λοιπὸν τοῦ Βηλαετίου» ἐπειδὴ καὶ ἡ οἰκία Μπαζάκα «ἐφθασε εἰς τὸ ὑπέρογγον χρέος ἀπὸ αὐ-
θεντικὰ καὶ Βασιλικά δοσιμάτα» ἡ κοινότης προβαίνει συν-
ενοῦντος καὶ τοῦ ὀφειλέτου εἰς πλειοδοτικὴν διὰ δημοπρα-
σίας ἐκποίησιν πρὸς ἀπόσβεσιν τῶν ὑπαρχόντων χρεῶν
του. Οὕτω πωλεῖται «ἡ μπάστινα» τῶν ἀδελφῶν Μπαζά-
κα ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ μεσιοῦ μαχαλᾶ τῇ ὑποδείξει
καὶ ἐνεργείᾳ τῶν γυναικῶν τῶν ἰδιοκτητῶν φοβουμένων
διὰ τὴν τύχην τῶν προικῶν των. Ἐκ τῶν ἐπτακοσίων ὀγ-
δοῆκοντα ἑνὸς γροσίων, ποσὸν εἰσπραχθὲν ἀπὸ τὴν πώλη-
σιν τῆς «μπάστινας» τὰ ἥμισυ ἐδόθησαν πρῶτον διὰ τὸ
χρέος (μπεκαέν) τῶν ἀδελφῶν κατὰ τὰ «σιρούτια» τοῦ
Βηλαετιοῦ τὰ δὲ ἕτερα ἥμισυ διὰ τὰς προίκας τῶν γυναι-
κῶν. Χαρακτηριστικὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ στάσις τῶν
γυναικῶν, τῶν χρεωστῶν, αἵτινες διὰ τὸν φόβον τῆς ἀπω-
λείας τῶν προικῶν των «ἐβίασαν» τοὺς κατοίκους εἰς τὴν
πώλησιν τῆς «μπάστινας». Ὁ ὀφειλέτης χρεῶν ἐξ αὐθεντι-
κῶν καὶ βασιλικῶν δοσιμάτων κ. τ. λ. συνεπάγεται κατὰ

δίωξιν ἐκ μέρους τῆς ἐξουσίας ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ ἢ ἀναχωρήσεως αὐτοῦ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἢ ἀλλὰ-χού πρὸ τῆς ἀποσβέσεως τῶν χρεῶν αὐτοῦ. Πολλάκις ὁμως ἐν περιπτώσει τελείας ἀδυναμίας τοῦ χρεώστου πρὸς πληρωμὴν, ἡ κοινότης ἐν κοινῇ συσκέψει τῶν κατοίκων ἀποφασίζει ἵνα μὴ καταδιώξη τὸν ἀδυνατοῦντα ὀφειλέτην. Τοῦτο ἐξάγεται ἔκ τινος «ἐγχωρίου γράμματος» ἀναφερόμενον καὶ πάλιν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Μπαζακέων ἥτις καὶ μετὰ τὴν γενομένην κατὰ τῷ 1839 ἐκποίησιν τῆς περιουσίας τῆς καὶ πληρωμὴν τῶν χρεῶν τῆς εἶχε ἐπιφορτισθεῖ ἐκ νέου μὲ μεκαλέν. «Ἐπειδὴ καὶ ἡ Γεώργαινα Μπαζάκα ἀναχωρεῖ διὰ Κοζάνην ἢ Σερβία πρὸς τὸν ἐκεῖ πατέρα τῆς καὶ ἴσως δὲν ἐπανακάμψῃ πλέον ἐδῶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ εὐρεθέντες χωριανοὶ ὅλοι κοινῶς συσσεφθέντες ὅσον διὰ τοῦ Μπέκαγαί, τὸν ὁποῖον μοὶ χρεωστεῖ αὐτὴ ἡ οἰκογένεια τῶν Μπαζακαίων, τόσον καὶ διὰ κανένα κατατρεγμὸ ἐκ μέρους τῆς ἐξουσίας (τὴν ὁποῖαν εἶδοποιήσαμεν προλαβόντες διὰ τὴν ἀναχώρισιν τῆς Γεώργαινας) ἀπεφασίσσαμεν κοινῶς νὰ μὴ κάνωμε κανένα ταβαντούλκι τῆς Γεώργαινας διὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς. Οὕτω ἔγινε τὸ παρὸν μας κοινὸν ἐγχώριον γράμμα πρὸς ἡσυχίαν ἐνδὸς ἐκάστου χωριανοῦ.

1842 8) μᾶρτιου 27 Μεσαῖος Μαχαλαῶς Βεΐτζας

Γεώργιος Κυράτσης, Παπαῖ-Ἰωάννης Γ. Πέτρου, Κώντας Δ. Κυράτση, Ἰωάννης Γεωργίου, Μάνθος Ἰωάννου Πέζα, Παπαδημήτριος Σακελλαρίου, Λάζαρος Γεοργίου.

Διὰ τοῦ δευτέρου ἄρθρου τῶν νομοκανόνων τοῦ Ζαγορίου, ὅταν τις ὑπεισέλθῃ ὡς ἐσώγαμβρος εἰς οἶκόν τινα, ἐλλείψει ἀρρένων, ὀρίζεται διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ ὑπαρχόντος χρέους ἐκ τῆς μὴ τακτικῆς πληρωμῆς τῶν ἐτησίων φορικῶν ἀναλογιών, ἡ διὰ πλειοδοσίας ἐκποίησις πρῶτον τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ Γαμβροῦ ἐν περιπτώσει δὲ ἀνεπαρκειᾶς πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν ἐκ τῶν εἰσπραχθέντων ἐκ τῆς πωλήσεως νὰ ἐκποιῆται ἡ τῆς συζύγου ἰδιοκτησία (μπάστινα) (1) Ἐκ τῆς ἐξετάσεως καὶ ἀποκειμένου παρ' ἡμῖν ἐγγράφου συνάγεται ὅτι ἦτο δυνατὴ καὶ ἡ ἐκποίησις τῆς μπάστινας τῆς συζύγου τὸ πρῶτον ἀνευ προηγουμένης πωλήσεως τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ Γαμ-

(1) Περὶ τῶν ὁρῶν τούτων ἰδὲ πλείονα ἐν «Ἡπειρ. Χρο.» Β. Π. Βυζουκίδου Ἡπειρ. θεσμίων ἐρευνα σελ. 23.

βροῦ. Ἴσως ὁμως τὸ τοιοῦτον νὰ ἐγένετο ὑπὸ τῶν κατοίκων λόγῳ τῆς ἀναρμόστου διαγωγῆς ἣν ἐπεδείξατο ἡ σύζυγος διὰ τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ ἀνδρός. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ἐξοφλητικὸν γράμμα, ὡς ἀναγράφεται, παραθέτομεν κατωτέρω.

«Διὰ τοῦ παρόντος ἐξωφλητικοῦ γράμματος φανερόν· ἐγὼ ὁ ἠποκάτωθεν γεγραμμένος Χριστόδουλος Γιάννης τοῦ βριανήτης (¹) ὅσάν ὁποῦ ἦχα παντρευθῆ εἰς τὴν Βεήτζα μεσοῦ μαχαλά καὶ ἦχα πάρη τὸ κορήτζη τοῦ Ἀλέξη Κόταρι καὶ δὲν ἦχεν μῆται μάνα μῆται πατέρα καὶ ἔζησα δύο χρόνια μὲ αὐτὴ καλὰ ἔπειτα ἀπὸ τοὺς δύο χρόνους ἔφηγεν καὶ ἐπήγεν εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἐμπήκε δοῦλα εἰς τὸ τῆ Βαν ἐφέντη τοῦ ἀλῆ Πασᾶ μαζῇ μὲ τὸ παιδί μου ὁποῦ ἦχα κάνη μὲ αὐτὴ ἐρχάμενος ἐγώ, ἀπὸ τὸ Κορπέτη μου τὴν ἐζήτησα ἐδω καὶ ἐκῆ καὶ δὲν ἤμπόρεσα νὰ τὴν εὐρῶ πουθενὰ ἕως τῶρα ὅπου λήπη χρόνους τρῆς· βιαζόμενος καὶ ἔχω νὰ πάρο τὰ ἡδήσματα μου ὁποῦ εἶχα πουλόντας ἡ μεσομαχαλήτης τὸ σπῆτι διὰ πικαὲν ὁποῦ ἐχρεωστοῦσεν καὶ ἀλλα μπόρτζη ἕως ὀνόματα. Τὰ ἡδικά μου τὰ ἡδήσματα τὰ ἦχαν ἀφύσι εἰς τὴν Τοζολήνα Κόταρη καὶ σήμερον τὰ ἔλαβα σῶα ὅτι εἶχα καὶ ἐξωφλήζω εἰς τὸ παντελὲς ὁποῦ μῆτε ἡ μισομαχαλήταις νὰ μεταβήσουν εἰς τί ποτες μῆτε ἐγὼ νὰ τὰ βήσω μῆτε τοὺς μισομαχαλήτας μῆτε κανέναν συγγενὴν τῆς πρώην γυναικός μου. Ὁ σάν ὁποῦ ἐκάμεται ἡ πρῖν εἶχα ἀμὴ τὰ βατάν εἰς τῶν αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἀπὸ ὅτι μὲ ἐκαρτεροῦσε καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν.

1822 σεπτεμβρίου 18

ἔπονται ὑπογραφαὶ δυσανάγνωστοι

Διὰ τὴν ἀπόσβεσιν λοιπὸν τοῦ ὑπάρχοντος χρέους πωλεῖται ἡ μπάστινα τῆς γυναικός ἣν ὁ εἰρημένος Γιάννης Χριστόδουλος εἶχεν ὑπανδρευθεῖ, ὀρφανὴν μητρός τε καὶ πατρός, ὡς ἐσώγαμβρος. Πιθανὸν ὁμως καὶ ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τῶν κατοίκων νὰ εἶναι ἀπόρροια τῶν ἐκ τῆς λύσεως τοῦ γάμου ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς συζύγου συνεπειῶν. Ὅποτε ἐκ τῆς ἀκινήτου ἢ κινητῆς τοῦ ἀνδρός περιουσίας οὐδὲν θίγεται. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Μεσοῦ μαχαλᾶ δὲν συμπεριέλαβον εἰς τὴν ἐκποίησιν καὶ τὰ «ἡδήσματα» τοῦ ἀνδρός ὅστις τὰ παρέλαβε «σῶα καὶ ἀβλαβῇ» ἐξοφλίζων διὰ τοῦ ἀνωτέρω γράμματος.

(1) Ἐκ Δοβράς.

ΠΟΙΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

Μία περίπτωσις, εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀναφερομένη καὶ μὴ συμπεριλαμβανομένη ἐν τῷ καταστατικῷ χάρτῃ τῶν προνομίων τοῦ Ζαγορίου ὡς ἐξάγεται ἐκ συμφωνητικοῦ γράμματος τῷ 1823, εἶναι ἡ ἐπιβολὴ ποινῆς χρηματικῆς ἢ ἄλλης τοιαύτης ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου εἰς τινὰ παραβαίνοντα διατάξεις νομικὰς γραπτὰς ἢ ἀγράφους ἢ παρακούοντα διαταγὰς κοινῶν ἀποφάσεων. Ἡδύνατό τις νὰ παραλληλίσῃ ταύτην μετὰ ἐν ἄρθρ. 5 ἐκτιθέμενα, εἶναι ὅμως πολὺ διαφορετικὴ τούτου. «Διὰ τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ γράμματος ἡ συμφωνήσαμεν ἡμεῖς ἡ κάτωθεν γεγραμμένη Κάκω μαχαλήτης Κηνὸς διὰ τὴν παρακουὴν ὅπου ἔκαμε ὁ μπαστέκης ἡὸς τοῦ μπαταβάλη ὅπου τοῦ ἡπαμαν νὰ τραβήσῃ χέρη ἀπὸ τὴν πούλησιν ὅπου ἔκαμαν οἱ μαναδωνδρήτες καὶ μεσομαχαλήτες τοῦ δημητράκη. Καὶ αὐτὸς δὲν μᾶς ἄκουσεν καὶ ἐξετίας του ἐκατεβήκαμεν (;) εἰς κρητήρια καὶ ἐξοδευθήκαμεν καὶ ἀποφασίζομε διὰ πεδιὰν του νὰ δόσῃ ὁ ἄνοθεν ἀν᾿στασης ἡὸς τοῦ μπαταβάλη γρόσια δῆκόσια ἥτη 200: ἡ ὅπια πεδὴα δὲν τοῦ γίνετε ἀπὸ κοί ἕνα πάθος οὔτε κακίαν μόνον διὰ τὸ ἄτακτον φέρσιμον του, ὅπου καθε κερὸ ἔξετάξεως του τραβοῦμεν ζημηές καὶ ἐξοδα, καὶ διὰ νιζάμη καθ' ἑνὸς χωριανοῦ ὅπου νὰ παρακούσῃ ἀπὸ ὅτη τοῦ ἠθελαν ἡπὴ ἡ μεγαλήτερη ὡς γεροντότερη καὶ καλήτερη τοῦ χοριοῦ: τοιοῦτως ἔγινεν τὸ παρῶν συμφωνητικὸν καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἀλήθην.

1823 σεπτεμβρίου 1 Βήτζα Κατομαχοσλᾶς
'Αναγνώστης Γεωργίου, "Εξαρχος σάρρς, Γεώργιος Δ. Τζαούσης, Χοστούδολος νιτζου, Δημ. Μπαζάκας, 'Αλέκο Σάρρος.

Ἡ παρακοὴ εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν μεγαλυτέρων «ὡς γεροντοτέρων καὶ καλλιτέρων τοῦ χωρίου» συνεπάγεται ἐπιβολὴν χρηματικῆς ποινῆς ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τοῦ χωρίου. Τὸ τοιοῦτον δὲ δὲν γίνεται, ὡς χαρακτηριστικώτατα καὶ τὸ ἔγγραφον ἀναφέρει «ἀπὸ πάθος ἢ κακίαν τινὰ» ἀλλὰ μόνον διὰ τὸ τῆς διαγωγῆς ἀνάρμοστον τοῦ καταδικαζομένου, τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ κοινοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν πρόληψιν παρομοίων ἐκτρόπων ἐν τῷ μέλλοντι. Βλέπομεν ἀκριβῶς ἐπιζῶντα στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας ποινικῆς δικονομίας.—Καθ' ἣν ἡ ποινὴ διττὸν σκοπὸν ἔχει τὸν τοῦ σωφρονισμοῦ καὶ τοῦ παραδειγματισμοῦ (')—εἰς τοὺς ἀγράφους νόμους τοῦ ὑπὸ τὸν ζυγὸν δουλεῦοντος Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

'Ἰδὲ καὶ Πλάτωνος «Πρωταγόρας» ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς περὶ ποιῶν θεωρίας.

ΥΔΗΡΟΝΟΜΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

Ἐν εὐρυτάτῃ χρήσει παρὰ τοῖς παλαιότεροις εἶναι ὁ θεσμός τῆς διαθήκης. Ἐκ τῶν σωζομένων παρ' ἡμῖν διαθηκῶν ἐξάγομεν ὅτι εἴθισται πάντοτε ἡ ἐνώπιον μαρτύρων συντασσομένη διαθήκη.

Διὰ τὴν καλλιτέραν ἐξασφάλισιν τῶν ἀπόψεων τοῦ διαθέτου, ἡ σύνταξις τῆς διαθήκης γίνεται ἐπισήμως ἐν τῇ ἱερᾷ μητροπόλει τῶν Ἰωαννίνων ἐνώπιον πάντων τῶν μαρτυρούντων προσώπων.

Α) Δικαιώματα κληρονομίας ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς δὲν ἔχει ἡ γυνὴ μετὰ τὸν θάνατον τούτου. Λαμβάνει μόνον τὴν προικῶν αὐτῆς περιουσίαν, ἥτις ὅπωςδὴποτε καὶ παρὰ τὰς ἀντιξόους περιστάσεις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, θὰ ἐξασφαλισθῇ. Ἐάν δὲ λόγῳ τελείας ἀδυναμίας τοῦ ἀνδρὸς ἡ διαφόρων ἄλλων αἰτίων, δὲν δύναται οὗτος νὰ βοηθήσῃ τὴν οἰκογένειάν του, ἡ δὲ τῶν διαφόρων ἀναγκῶν τοῦ οἴκου θεραπεία γίνεται διὰ τῶν προικῶν τῆς γυναικὸς χρημάτων, ὑποχρεοῦται ὁ σύζυγος νὰ ἀποσβέσῃ τὰ γενόμενα ἔξοδα ἐκ τῆς προικῶς περιουσίας διὰ τῆς μετοχῆς εἰς τὴν κληρονομίαν τῆς γυναικὸς ἐπὶ τοῦ ὅλου ἢ μέρους τῆς περιουσίας τούτου ἀναλόγως τῆς προικὸς. Τοῦτο ἐξάγομεν ἐκ σωζομένου ἐκκλησιαστικοῦ ἐγγράφου, ὃπερ παραθέτομεν. «Ἡ ταπεινότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς γράμματος δηλοποιεῖ ὅτι παρασταθεὶς ἔμπροσθεν ἡμῶν καὶ τῶν εὐλαβεστάτων Ἱερῶν καὶ τιμιωτάτων προεστώτων τῆς χώρας Βεΐτζας ὁ γεροδημότζος νέτζου ἀπὸ μεσαίου μαχαλᾶ ἰδίῳ αὐτοῦ στόματι ὡμολόγησεν ὅτι τὴν Κυράτζαν δευτέραν γυναῖκα ὅπου ἔχει, ἐκ καιροῦ ὅπου τὴν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα εἶχεν ἰδίαν αὐτῆς κληρονομίαν ἱκανὴν ποσότητα ἄσπρων ἕως γρόσια ἑξακόσια, καὶ ὁ γεροδημότζος εὐρισκόμενος εἰς ἀδυναμίαν, ἡ γυνὴ αὐτοῦ Κυράτζα ἀπὸ τὰ ἴδια αὐτῆς ἄσπρα ἐφίλαξε τὸ σπήτιόν του καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ. μετὰ ταῦτα ἡλικιωθεῖσαι αἱ θυγατέρες αὐτῶν δ' ἰδίῳ αὐτῆς ἄσπρων ὕπανδρεύθησαν καὶ ἐπροικίσθησαν λαβοῦσαι τῆς παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεροδημότζου διὰ προικεῖον παρὰ μικρόν τι ὅσον τῆς δυνάμεως του ἥδη θμως ἐλθὼν ὁ ἡρημένος γεροδημότζος εἰς πρεσβυτικὴν ἡλικίαν, καὶ φοβούμενος τὸ αφγίδιον τοῦ θανάτου, καὶ στραχάζόμενος, καὶ τὰ ἄνω εἰρημένα ἔξοδα γρόσια ἑξακόσια τόσο τοῦ ὀσπητίου του ὅσον καὶ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ, ὅπου ἡ γυνὴ αὐτοῦ Κυράτζα

έποίησε διά νά μὴν ἀδικηθῇ τόσον διά τὰ ἔξοδα της, ὅσον καὶ διά τὴν κληρονομίαν της, τῆς δίδει τὸ σπίτιον τοῦ ὄλον καθὼς εὐρίσκεται, ἔξω, ἀπὸ τὰ ἐν αὐτῷ ἀβαδαλίκια τὴν ἀχερῶνα μὲ τὸ ἀλῶνι, τὸ ἀμπέλιον εἰς μποτεράσα ὁμοῦ μὲ τὸ χωράφι, τὸ χωράφι ὁποῦ εἶναι εἰς τὸ βουνὶ εἰς τὴν Τζουκαρνίασα· αὐτὰ ὅλα τὰ ἔκαμεν πώλησιν πρὸς αὐτὴν διά τὰ ὅσα ἄσπρα ἐξόδειυσεν ὡς ἄνω εἴρηται, καὶ διά κληρονομίαν της. "Οθεν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἔξης τόσον ὁ εἰρημένος γεροδιμότης, ὅσον καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ θυγατέρες δὲν ἔχουσι καμίαν μετοχὴν ἀπὸ τὰ ἄνω εἰρημένα, ὀσπῆτι, ἀμπέλι, ἀχερῶνα, ἀλῶνι, καὶ χωράφια, ἀλλὰ μένουσι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ κυριότητι τῆς εἰρημένης Κυράτζας νὰ τὰ κάμῃ ὡς θέλει καὶ βούληται χωρὶς νὰ τὴν ἐνοχλήσῃ τις τὸ παραμικρόν.

Κατὰ τὴν ἐκούσιον τοίνυν αὐτοῦ ὁμολογίαν ἐγένετο τὸ παρὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐνυπογραφον καὶ ἐμμάρτυρον γράμμα ἔχων τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ κριτηρίῳ δικαιοσύνης καὶ ἐδόθη τῇ εἰρημένῃ Κυράτζῳ εἰς ἀσφάλειαν.

αψω 'Ιουλίου 5

γεροδιμότης Νιτζο μὲ τόηδιον μου χέρι βεβεόνω, παζωᾶνης μαρτιρῶ=, Παπαστέφανος μαρτιρό, λάζαρις Ιερεὺς μαρτιρῶ, παπαγερμανὸς μαρτιρῶ, ἀναγνώστης Κώστας μαρτιρο, Λεκο ἔξαρχος ματοιρό, Τασούλας μαρτιρό.

(ἄνωθεν ὑπογραφή Μητροπολίτου 'Ιωαννίνων δυοξύμβλητος)

Β) "Οταν γονεὺς τις ὑπόσχεται χρηματικὴν περιουσίαν εἰς θυγατέρα του καὶ δὲν δύναται νὰ καταθέσῃ ἀμέσως μετὰ τὸν γάμον ταύτην, ὑποθηκεύει εἰς αὐτὴν μέρος τῆς ἀκινήτου περιουσίας του. 'Εάν δέ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του δὲν δυνηθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεις, κληρονομικῶν δικαιωμάτων, θανούσης τῆς θυγατρὸς του, ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν πάππου των τυγχάνουσι καὶ οἱ ἔγγονοι τούτου οἷτε θήλεις καὶ ἄρρενες μέχρι ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους ὑπὸ τούτου ἢ ὑπὸ τῶν νομίμων κληρονόμων του ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ κάτωθι γράμματος «τὶν σήμερον φανερόνω καὶ ὁμολογῶ ἐγὼ Ζοῖτζα ἡ θυγατέρα τοῦ μακαρίτη ἀλπινέτζο ὅτι μὲ τὸ νὰ εἶχεν ν' ἀλάβῃ ἡ μακαρίτισσα ἱμανα μου Δέσπο ἀπὸ τὸν παπῆ μου Διμότης Νιτζο πρηκῦον της ἄσπρα τὸν ἀριθμῶν: 12500: ἡγουν δόδεκα καὶ πεντακόσια καὶ διά τὰ ὀπία ἄσπρα ἤχεν ἡ μητέρα μου ἓνα χωράφι ἀμανάτ ὅσο νὰ δο-

θοῦν τὰ ἄσπρα τὸ ὄπλον χωράφι ἤχε Στιβροπιστὰ ἀποκά-
τω. καὶ τὴν σήμερον ἔλαβα ἐγὼ ἰ Ζοῖτζα τὰ ἄνοθεν ἄσπρα
ἀπὸ τοὺς πάπιδες μου θῶδορο καὶ Ἰωάννην καὶ νὰ ἴνε αὐ-
τὶ ἴδι· νοικοκυρέη καθὸς ἴταν καὶ ἱμιτερα μου καὶ νὰ μὴν
εχω νὰ τοὺς ζητίσο τίποτας ἀπὸ τὸ ἐξῆς. ἀπὸ τὸ χοράφι
ἐτζη ἔδοσα τιν ομολογιαν μου ὅπου νὰ ἔχη τὸ κυρος καὶ
τὴν ισχὴν ε(ν) πα(ν)τι κριτηρίῳ τις δικεοσίνης καὶ εστο εἰς
ἐνδιξιν :

Ζοητζα βεβεόνο 1804 σεμ. 23

(ἔπονται ὑπογραφαὶ δυσανάγνωστοι)

Γ) Διαθῆκαι

1) † Τὴν σήμερον δηλοπηῶ ἐγὼ ἡ ἡποκατοθεν ἡποφε-
νόμενη τασιά του γηανου σοφῆλη ὅτι βλέποντας τὴν αδη-
ναμίαν μου καὶ φοβόντας τὸν θάνατον ὅπου τρέχη εἰς ὄλ-
λον τάν κῶσμον· δηατοῦτω τὴν σήμερον ὄντας εἰς τας
σόας μου φρένας δηαγράφο τὴν κάθε εἰπόθεσίν μου εἰς κα-
τάστασίν μου μαρτυρόντας ὥς ἡποκάτοθεν· ἀξιόπιστη
μάρτιρες· προτον μὲν ζητῶ σινχόρεσιν· ἀπο ὄλλους τοὺς
Χριστιανούς· εἰς ὅσους ἔσφαλα, καὶ ὅσι με ελήπησαν ὁμή-
ος καὶ ἀποεμένα νὰ εἶναι ὄλλη σηνχορεμένη. δεύτερον·
διορίζω τοινημφημου Κόνσταντίνενα καὶ εἰδὼν αὐτῆς· Θεό-
δορον. ἡδῆους καὶ καθολικοῦς ἐπιτρόπους εἰς ὅτι ἔχο. δι-
δαδὴ πρικὴν μου. δίο μεροκαματα χοραφη στὴν μηληᾶ
καὶ ἄλο μερόκαμα στοβοζήση καὶ τὸ μῆσο τὸ ὀσπῆτη καὶ
το καρσελάτο μου· ὁμήος καὶ ἡ ζόνα κου ἀσιμένα εκατὸν
εξήντα, δράμια· καὶ μετριτὰ εκατὸν τριάντα πένται γρόσια
καὶ ὅσα ἔχο. ναλάβο ἀπο σόλον δημήτρη μὲ ὁμολογήαν κε-
φάλι ἑκατὸν ἐξήντα γρόσια χρὸ : 15 (¹) καὶ τὸ μῆσο τὸ
ἀμπέλη εἰς τὸ Κορνίσι τα ὀπία ὄλλα αὐτα νὰ ἦναι εἰς τὴν
ἐκσοσήαν τὸν ριθεντον· χορὶς νατοῖς διασήση ἐηνᾶς.
ἀπὸ σηνγγενίσμου· τόσον ἀπο ἀδελφόν μου τελῶς εἰς τὸ
παραμηκρόν· ἐπηδεῖς τοὺς κάνο κληροδόμους μὲ τελῶς
μακ ἀπόφασην· καὶ εὐχαριστησὴν μου. αὐτὴ ὁμος ἡανοθεν
ἐπητρόπη μου εἶνε εἰς χρεος νὰ με ἀκολουθήσουν ος διο-
ρίζω ναμεψάλουν· μετους ἡερίς τὸν τριον μαχάλάδον· καὶ
μοναστίρι Προφήτιν ἡλίαν· καὶ μεκηνὸν τραπέζη καίνα δό-
σουν καὶ ἀπο ἕνα σαραντάρη καὶ ἐδὸ μῆα προθεση κε να-
μεψάλουν καὶ εἰς τὸ μονοδένδρη καὶ μετο κόληβον ὁμήος
καὶ εἰς τα τρεχοῦμενα· νὰ εἶνε εἰς χτεος να μεψάλουν εἰς
τρεῖς· εἰς τες ἔξι ἔως σαράντα κατὰ τὴν Χριστιανικὴν τά-

(1) Χρονικὸν διάφορον (=τόκος) 15 γρ.

ξιν ἀνόμος πάλι καὶ ζήσο πάλι νάχη το παρὸν τὸ κήρος εἰς ὅσον κερὸν ἤθελεν ζήσο καὶ εἰς τηναδιναμήαν μου, να μιζο ὠτροφίζουν. οὕτω ἔγνηεν το παρὸν καὶ ἂν δὲν ακουλουθήσουν καθος διαλαμβάνι ἡ διαθήκη μου ναδόσουν λόγον εἰς τον φοβερον κριτὴν οὗτο ἔγνηεν τὸ παρὸν, αβήαστον με ἤδηα μου θέλησιν καὶ ἔστο εἰς ἔνδιξιν. Προσθεβτις παρακαλὸ καὶ τον ἑφημεριον μου κίριοιον Παπαροῦς ὅπου να εἶναι βεκήλης εἰς τῶν ἐπημέλειαν ταύτην να γήνουν τα ψιχηκά μου· καθὸς διορίζω, δια τον κόπον του τουαφήνο ἓνα σαραντάρι ξεχοριστῶ καὶ ἔστο εἰς ἀσφάλιαν· 1827 Φεβρουαρίου 13 Βιήτζαις.

Ἐγὼ ἡ Ἀναστασία Θεόδρενα σφάγγου υπόσχομε καὶ μνηιεύροντας να γραψω βανο το δαχτιλὸν μου ἐκ στοματος της· τηννιπόψα ἐγὼ ὁ Πανταζῆς δημήτριος καὶ μαρτυρῶ.

Χατζῆ Ἰάκωβος καὶ πνευματικὸς τις μαρτυρῶ
(Ἐπονται λοιπαὶ ὑπογραφαι).

Ἡ νύμφη τῆς ὡς ἄνω διαθέτιδος καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς καθίστανται ἀπὸ κοινοῦ κληρονόμοι τῆς περιουσίας της. Οὗτοι ὀφείλουν νὰ ἐκπληρώσουν τὰς πρὸς τὴν διαθέτιδα ὑποχρεώσεις των. Ἡ διαθήκη ἔχει ἰσχύον καὶ καθ ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς τῆς διαθέτιδος χωρὶς ἡ τελευταία νὰ ἔχη τὸ δικαίωμα τροποποιήσεως ἢ ἀκυρώσεως. Φαίνεται ὅτι ἡ μὴ τέλεισις τῶν ὀριζομένων ὑπὸ τῆς διαθήκης μνημοσύνων, τραπέζης κλπ. εἰς μνήμην τῆς διαθέτιδος δὲν συνεπάγεται καὶ ἀκύρωσιν τῶν τῆς διαθήκης διατάξεων. Μόνον σημειοῦται ἡ φράσις: «νὰ δόσουν λόγον εἰς τὸν φοβερόν κριτὴν». Ἡ ἐπικύρωσις τῆς διαθήκης ὑπὸ ἀγραμμάτου διαθέτιδος γίνεται διὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ συντάσσοντος ταύτην καὶ διὰ τῆς παραθέσεως τοῦ δακτυλικοῦ ἀποτυπώματος τῆς διαθέτιδος, ὡς ἄνω, ἢ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ.

2) † Ἡ ταπεινότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς γράμματος δηλοποιεῖ, ὅτι παρασταθεὶς ἔμπροσθεν ἡμῶν καὶ τῶν εὐλαβεστάτων Ἱερέων καὶ τῶν τιμιωτάτων προεστώτων τῆς χώρας Βεϊτζας ὁ γεροδημότζος νέτζου ἀπὸ μεσαῖον μαχαλὰ καὶ στοχαζόμενος τὴν πρεσβυτικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν καὶ τὸ αἰφνίδιον τοῦ θανάτου αὐτοῦ, διὰ νὰ μὴν ἀφήσῃ μετὰ θάνατον λογοτριβάς καὶ ἀλληλομαχίας εἰς τὰ παιδία του περὶ τῆς διανομῆς τῶν πραγμάτων του, ἤδη μόνος του διορίζει ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν τὸ μέρος τοῦ καθὼς καὶ ὁ ἅγιος θεὸς τὸν ἐφώτισε καὶ πρῶτον δίδει τῷ

μέν νέτζω, τὸ ἀμπέλι τὸ παλαιόν, καὶ τὸ χωράφι εἰς τὸ βοζῖσι τὸ ἥμιου. Τῷ δὲ γεωργίῳ, τὸ ἀμπέλι τοῦ γιαννω-
τᾶ καὶ τὸ ἀμπέλι τοῦ λέτζου, καὶ τὸ χωράφι εἰς τὸν κε-
σμέ. καὶ τῷ ἀλεξίῳ τὸ ἀμπέλι τὸ Βαθὺ καὶ τὸ χωράφι εἰς τὴν
ρέντα. Τὰ δὲ ἐναποληφθέντα χωράφια ἀμπέλι καὶ τὰ ἀβα-
δαλίκια τοῦ ὀσπητίου ὄλα, τὰ διδὲι τῷ θεοδώρῳ καὶ Ἰωάν-
νῃ. αὐτὸς δὲ ἐκράτησε μόνον τὸ μέγα ἐξάνοιγμα, ὃν ὑπο-
κάτω τῆς χαλούτζενας τὸ χωράφι, νὰ ἐξιουσιάζῃ ἐν ὄσῳ
ζῇ. μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁποῖος τῶν εἰρημένων υἱ-
ῶν αὐτοῦ ἤθελε κάμῃ τὰ συνήθη ψυχικά του μνημόσυνα
ἐκεῖνος νὰ τὸ πάρῃ καὶ νὰ τὸ ἔχῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν του μη-
δενὸς τῶν ἄλλων ἐναντιουμένου τὸ παράπαν. Ὅθεν κατὰ
τὴν ἐκούσιον αὐτοῦ ὁμολογίαν καὶ αἵτησιν ἐγένετο τὸ πα-
ρὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐνυπόγραφον καὶ ἐμάρτυρον γράμμα
ἔχον τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ κριτηρίῳ δικαιοσύνης
καὶ ἐποδόθη τοῖς διεληφθεῖσιν υἱοῖς αὐτοῦ εἰς τὴν τῆς ἀ-
ληθείας ἔνδειξιν.

αχπῶ. Ἰουλίου 5.

γεροδιηότζος ἐπιχιρος μου βεβεόνο, Πάπα Ἰωάννης
μαρτυρῶ, Παπαστέφανος μαρτυρό, ρούσης μαρτιρό, λάζα-
ρος Ἱερεὺς μαρτυρῶ, ἀναγνώστης κόστας μαρτυρῶ, Πα-
παγερμανὸς μαρτυρῶ, Λέκο ἐξαρχος μαρτηρό, Τασούλας
μαρτηρο.

Ἡ περιουσία τοῦ διαθέτου περιλαμβάνει μόνον ἀκίνη-
τα κτήματα, ἅτινα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ κά-
τοικος τῶν χωρίων μας ἦτο περισσότερον συνδεδεμένος
μὲ τὴν γῆν, εἶχον μεγαγαλύτεραν ἀξίαν τοῦ ρευστοῦ χρή-
ματος. Ὁ διαθέτης φοβεῖται τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ ἐκ μέ-
ρους τῶν υἱῶν του, ἔνεκα τούτου κρατεῖ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, διὰ
πᾶν ἐνδεχόμενον, τεμάχιον γῆς, ὅπερ μετὰ θάνατον περι-
έρχεται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ υἱοῦ ἐκείνου, ὅστις ἤθελεν
ἐκπληρώσει τὰ ὀριζόμενα ὑπὸ τῆς θρησκείας ὑπὲρ τοῦ πα-
τρός του. Ἐκ τῆς ὥς ἄνω διαθήκης δίδονται ἀκόμη σα-
φεῖς ἐνδείξεις περὶ τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῆς ἀμπελουρ-
γίας εἰς τὰ ἡμέτερα χωρία κατὰ παλαιοτέρους χρόνους
καθ' ὅσον εἰς μόνον οἰκογενειάρχης εἶχε πέντε ἀμπέλους.

Ὁ τύπος τῶν ὥς ἄνω διαθηκῶν διατηρεῖται ὁ αὐτὸς
μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων, τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦτέ-
στιν τῆς Ἠπείρου ἀπὸ τῶν Τούρκων. Μόνον εἰς διαθήκην
τοῦ 1815 κατοίκου Βιτσινοῦ ἐγκατεστημένου εἰς Πράβιον
ὑπογράφει μόνον ὁ διαθέτης καὶ οὐχὶ οἱ μάρτυρες ἄν καὶ
ἀναφέρεται ἐν τῷ κειμένῳ ὅτι παρίστανται τοιοῦτοι.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

Διὰ τὴν ἐξασφάλησιν τῶν ὑποχρεώσεων τῶν προικοδοτούντων γονέων πρὸς τὸν γαμβρόν συντάσσονται τὰ λεγόμενα προικοσύμφωνα, τούτέστιν ἐμμέρτυρα γράμματα, ἀναφέροντα πάντα ὅσα δίδονται ὑπὸ τῶν γονέων εἰς τὴν νύμφην εἰς κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ἀναφέρονται φράσεις καὶ ἀποδόσεις ἐννοιῶν ἐκ τῶν κειμένων τῆς γραφῆς, προτασσομένης πάντοτε τῆς ἐπικεφαλίδος «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀμήν»—Ἐνίστε προστίθεται καὶ τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Προκοπίου, τὸ ὅποιον ἄλλοτε καὶ ὥς κατακλείς παρατίθεται—μετὰ τῆς εὐχῆς τῶν γονέων πρὸς τοὺς νεονύμφους. Ἐπεταί ἡ καταγραφὴ τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου προικὸς καὶ ἐν τέλει αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μαρτύρων.

Ἐν τῷ Β' τόμῳ τῶν Ἑπειρωτικῶν χρονικῶν ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τῶν Βιζουκίδου τελ. 37 καὶ Σάρρου 294 κ. ἐ. ἔγγραφα τοῦ Ζηγορίου κανονιστικὰ τῆς προικὸς τῶν χωρίων κατὰ διαφόρους ἐποχάς, Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν διαφόρων τούτων ἐγγράφων, ὁ κανονισμὸς τῶν προικῶν διαφέρει ἐν ἐκάστῳ χωρίῳ ἀναλόγως τοῦ πλούτου τούτου, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ χωρίῳ μεταβάλλεται κατὰ χρονικὰς μάλιστα περιόδους οὐχὶ μεγάλας. Οὕτω ἐν μὲν προικοσυμφώνῳ τοῦ 1803 τὸ ποσὸν τῶν 600 γροσίων ὑπάγεται εἰς τὴν δευτέραν σκάλα, εἰς δὲ σημείωσιν περὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν εἰδῶν τῆς προικὸς τοῦ 1811 εἰς τὴν τρίτην τοιαύτην. Παραθέτομεν ταῦτα πρὸς σύγκρισιν. «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀμήν. † Ὅσα ἦναι ἐκεῖνα ὅπου γίνετε μὲ τὸ προερίτον καὶ ἐκούσιον γνώμην εἶνα ἀρεστὰ εἰς σέκηνον ὅπουτα καμνη ἀνίσος δέ καὶ ἦνε καλὰ ταγινώμενα ἐκίνα τότε ἦνε καὶ ἀκαταφίστα καὶ στερηὰ ὅσων ὅπου ἦνε καὶ ἀπο ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μαρτυρημένα καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐπενίτα μέλο(ν)τας ἐγὼ λιπὸν ὁ δίμος του πετζα ναδοσο εἰς γινέκα τὴν θυγατέρα μου Ἀσημο εἰς στὸν Κονσταντινοῖον τοῦ Θεοδοροῦ ἐκουσίος καὶ θεληματικὸς πρότον μὲν τῆς δίνω τιν' εὐχή μου νὰ τιν' βοηθῇ καὶ νατὶν ἀξιῶσι ὁ ἐπουρανίος Θεὸς ναγιδράσῃ εὐαριστίσασα τὰν τρὶ αὐτός καὶ νατεκνοπιῇσῃ ἐνιοῇν δευτέρω τις δίνω δεκαποκαμισα δῶ σαῶκια καί ἐνα πογι (...) ἀσμενία δῶ δίμητα καὶ δύο φλοκοτὰ καὶ δῶ ποδιές πογασιένες καὶ ἐνα ἀλατζι μανιτζοτικὸν καὶ μία κοτογούνια γαλαζο μετὶν πο-

δια ενα ζευγαρι τζαπράκια ρούχο και ποδια τρηα ζουνα-
ρια τα δύω ηνε καμηλισια και τὸ ἓνα ἵνε μουκατέμι και
δηὸ τζηπέρια μεταξίνα και διω φέσια και ενα ζουναρι βα-
πακκινω φασκες λιναριτικες δίω και μια βαπακερνη χάλκω-
μα οκάδας πέντε και το σινιθισμενο κρεβαταστροση αυτὰ
ὄλα στεκου, ὄλα σουμα αςλλανια 378 ηγουν τριακόσια
εβδομητα ὄχτὸ και μετρητα γρόσια 222, ηγουν διακόσια ἱκο-
σι δίω γινητε ὄλα γροσια ἑξακόσια κατὰ τον Κόντικα. (1)
Και δευτερη σκαλα αυτὰ ὄλα τις δίνω με τιν ευχιν μου
νατα ἔχη εις ετινεξουσι τιν τις με τον ἄντρα τις να ινε ηδε-
κατης ηδια κτιματα να κυβερνουντε με αυτὰ και πλεον να
μη μετεχο ουτε εγω οὔτι εἰ μητηρ αυτῖς ουτε τααδελφια
τις, ὅθεν εἰς ἑνδιξιν και ασφαλιαν ἐγινεν και τοπαρον προ-
(ι)κουσινφονον επι μαρτιοῦα αξιοπιστον προσοπον.

διμος Πεζα (στρεω) 1803 σεμτεβρίου 12.

Παπαρουσης μάρτιρο. Ἀλέξης μαρτιρω, Νουτζο στε-
φاني μαρτιρο, Ρούσης γιανῖς μαρτιρο, Ἰωᾶνης διμητρήου
λωλος μαρτυρω, Αναστασιος γιοργιο ραντις μαρτιρό.

2) 1811 Αὐγούστου 20 σιμιονομεν τα φορεματα τις
θηγατηργιδος του γιοργι Παπατολη ὅπουδινι εις τονιοντσου
ζογη γιανη ος κατοθεν φενετε (εις) τρητιν σκαλα. και προ-
κοπη.

4 (π)οκαμισα...γρ. 48, 1 ρουχο μετιν ποδια του...γρ. 40.

1 σημαλατζά...γρ. 25, 1 αλιτζα τουρναβίτικο...γρ. 13.

1 γυλαζιο μετιν ετο δια του γρ. 15

1 ποδια σελινιά » 5

2 σαάκια » 75'

2 φλοκοτά » 24

2 διμητα » 20

2 φέσια » 5

2 τζηπερια βαπακηρνὸ και μετάξηνο» 5

2 ζουνάρια » 4

1 μουκατέμι » 4

130 δρμ. τζαπρακια » 65

2 φακοτὲς » 6

5 ὀκ. χαλκοῖα » 25

κραβατοστροσι » 80

471

(1) Ἐκ τοῦτου συνάγμεν ὅτι καὶ ἐν Βίτση ὡς καὶ εἰς τὴν ἐν
«Ἡπ. Χρυσ.» β. τελ. 235 μνημονευθέντων χωρίων ὑπῆρχε κωδὶξ πανοῦ-
ζων τὰ τῆς προικῆς:

1 μιροκα(μα) χοραφι οτο Βοζισι
σι(νο)ρον η Παπαστεφανίνα γρ. 100

571

1 άπελη με τον τοπον του έδς
δεντρο γροσ. 83

654

γεσργης παπατολη βεβεονο·τά άνωθεν

Παπαρούσης εύφημερης μαρτιράω, λολος μαρτυρω,
Ποικως μαρτηρώ. Παπαγιάνης μαρτιρω, σακαρετζης μαρ-
τιρω.

Δημοσιεύοκεν και σωζόμενον προικοσύμφωνον του
1776 τρωτότυπον κατά τε την γραφήν την έκφρασιν και
το περιεχόμενον.

«† Αγίας τριάς ο Θεός ο καθ' αρχάς πλασας τον
άνθρωπον και εκ της πλευρας αυτού ανοικοδομοήσας γυ-
ναίκα, και συζεύξας αυτόν βοηθόν, διά το ούτως άρέσκειν
την σήν μεγαλειότητα, ούς και εύλογήσας ειπών αύξάνε-
σθαι και πληθύνεσθαι· αυτός και νυν δέσποτα πάρεσο
και τη παντοκρατορικη και άοράτῳ σου δεξιᾳ εύλόγησον,
και εύτυχεις ποιήσον, το παρόν συνοικέσιον, υπερ μέλλω
ποιησαι έγώ ή ανάξια δούλη σου γηάννενα νύφιν του μα-
καρίτου λέκου τη φιλτάτη μου θυγατρί Βασιλικη, ήτοι μέλ-
λω να ύπανδρεύσω αυτήν. άνδρι νομίμῳ Θεόδωρον· ύῶ
δημητρου εις γάμον πρώτον, και ύπόσχωμαι δοῦναι αυτόν
προικεϊον ᾗσπρα χηλιάδες γερές=22000 ήτοι ήκοσι δύο,
άσίμι δριάμια 200 χαλκομα όκαδες=6 ποκάμιοα 10 και
ένα άντρίκῳ σαάκοια 3 δήμιτα—4—φλοκοτα—2—άρνάσα
άλατζάν—1—τόλαμάν ρουχένιον=1 ποδια ρουχένια μία=
μέρτζες ζευγάρια=2 μαγνάδια 3=ποδιαίς πογασένιες και
διμητένιες=3 μουκατέμι έν =βαμπακερνά 2=και ταῦτα μέν
έγώ ως έχω δυνάμεως δίδωμι αύτοίς: συ δέ κύριε απόδος
αύτοίς πλούοια τά άγαθάσου, ούρανιατε και επίγεια διά
πρεσβειών της ύπεραγίας δεσποίνης ήμών θεοτόκου και
άειπαρθένου μαρίας των άγίων θεοσιέπτων και Ισαποστό-
λων κωσταντίνου και έλένης, του άγίου μεγαλομάρτυρος
Προκοπίου και πάντων των άγίων άμήν: =1776 Ιουλίου 15»

άναγνωστη γηόργῳ έγραψα και μαρτυρώ:

γκοζγο λεκο βεβεονο, δημο λέκο βεβεόνο, μίριο λέκο
βεβεόνο.

ΕΝΟΧΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

Αἱ ἀγυραὶ καὶ πωλήσεις ἀκινήτου κτηματικῆς περιουσίας καταρτίζονται ἐγγράφως ἐνώπιον μαρτύρων ἀξιοπιστών. Προσυπογράφουν ἐπίσης καὶ οἱ δύο ἀμέσως ἐνδιαφερόμενοι (πωλητῆς καὶ ἀγοραστῆς) καὶ οὐχὶ ὡς ἐπὶ περιπτώσεων οἰκογενειακοῦ καὶ κληρονομικοῦ δικαίου μόνον οἱ μάρτυρες. Ἐὰν ὁ ἕτερος ἢ ἀμφότεροι τῶν συμβαλλομένων εἶναι ἀγράμματοι ὑπογράφει ἀντ' αὐτοῦ —καὶ σημειοῦται τοῦτο πρὸ τῆς ὑπογραφῆς— εἷς ἢ δύο ἐγγράμματοι μάρτυρες. Κατακύρωσις καὶ ἐπιβεβαίωσις τῆς καταρτιζομένης πράξεως γίνεται καὶ ὑπὸ τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων. Παραθέτομεν δείγματά τινα τοιούτων ἐγγράφων διαφόρων χρονολογιῶν.

1) «Τισιμερον φανερονο καὶ ομολογῶ ἐγὼ ἱποκατοθεν γεγραμένος στεφανὸς τοῦ γεροκοστα κιαστή· ἀπο απανὸ μαχαλλὰ μονοδέντρη ἐπαρα στάθικα μέσον τον προεστον και χοριανὸν τρήον μαχαλάδον προς το χοράφη ως τον κάπον ὅπου ἦχα ἀπο τον γιοργι και αλεξι πεδία του γιάνι κιαστί οπου το ηχα ἀγορασμένῳ ἐπιδης και ἐγὼ ο στεφανης δениха ἄσπρα νατο κρατίσο καὶ το εβγαλα στο μιζάτι καὶ το ἐπούλιστα του κουσταντινου και αλέξη πεδία του Ρουσι του μεσου μαχάλα στι Βεήτζα και το επουλισά και το ιδιον μου θελιμα διασπρα τον αριθμόν χιλιάδες 39000. τὸ λεγο χιλιαδες γερές τριαντα ενα καὶ τα ὅποια ἄσπρα τα ἔλαβα επιχιρός μου καὶ τα εξοδα διατιν χριαν μου και τα οπία τῶνε συνορατα εἰς το ανοθεν χοραφι στο καμπου ἀπο το ενα μέρος ο δίμότζως σφάγκω καὶ ἀποτο κάτω μέρος η αλεξο διμιτζενα και ἀπο το αλομέρος γιανοθεὸ καὶ και απο το ἀπανο μέρος ιδιμοτζω του γούρενα καὶ να ινε ιδια και καθολικι νικοκιρεη ὁ κουσταντινος και αλεξις ης το χοραφη να το εχουν ιστινεξουσιν τους καινα εχουν και να πέρουν το ταπι τους τιοῦτο εγινε το παρον γράμα κατεμπροσθεν τον αξιοπιστον μαρτιρον ετζι ναμαρτιρουν (γεγραμενοι μαρτιρη 1785 Ἰανουαριου 21

στεφανος γκαστι βεβεονο τανοθεν, διαμάντις ἱκονομου εγραψα και μαρτιρω, Χριστοδολος κουτλος μαρτιρο, ἔπονται καὶ λοιπαὶ ὑπογραφαί.

Εἰς τὸ ὡς ἄνω πωλητικὸν γράμμα σημειοῦται καθαρῶς τὸ μανναδέντρι «ἀπάνω μαχαλλᾶς» ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐσημειώσαμεν.

2) «Τὴν σιμερον φανερονω καὶ ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ ἱποκατοθεν γεγραμένος δεσποτης πελογιανος ὅτι προς ἐπόλίσά

το σπιτι μου εις Θεοδόρον του γεροδημοτζου και τωδосα δια ασπρα του αριθμῶν χιλιαδες ἤκοσε ἑπτα ἤτοι 27000 ακομι ἔδοσα και τὸν κηπον που ἦναι εις τον παπαστεφανον το επολισα με το ἡδιον μου θελιμα και νὰ ἦναι ἡδιος και καθολικος νικοκείρης και κανένας νὰ μὴν ἔχει να τον πιραξη τιποτα οὔτε απο ανεψιδια.μοι οὔτε απο κανένα οὔτος εγινεν τὸ παρον κατεπροσθεν των αξιοπιστον μαρτιρων εστο εις ἐνδιξιν και ασφαλιαν εν παντι κρίσι και δικεοσινη και να ἔχει να παρη και χοτζετι ἀπο τυ βασιλικῇ κρίσιν

1801 σεπτεμβρίου 1

Ἐγὼ η δέσπο βεβαιονο τα ἄνοθεν, τασουλας μαρτηρο.

Ἐπονται αἱ λοιπαὶ ὑπογραφαί.

Αἱ πράξεις αὗται ἔχουν ἰσχὺν «ἐν παντὶ κριτηρίῳ δικαιοσύνης» ὡς χαρακτηριστικῶς σημειοῦται εἰς τὰ πλεῖστα σχεδὸν τῶν ἐγγράφων Ἡ ὡς ἄνω ἐπιβεβαιοῦται και ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Σαμουήλ.

3) Τὸ σιμερον φανερόνω και ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ τίνος παταβάλη και ἐγὼ ἡ ἀσίμο τέσ ρουσενας ὅτι με τονά ηχαμαν πάρη το σπητοπουλο ἀπὸ τὴν ρουσена τὴν σίμερον τοπούλισα τον χοριανον μεσομαχαλητον μειζήνη του αντρος μου διὰ γροσια 140 ἡγουν ἑκατον σαραντα και να ἦνε ἡδιη νικοκιρέη ὁποῦ θελουν να το πούλίσουν να μὴν ἔχη κανένας ψηλὸν λόγον να ηπὶ οθεν ἔδοσα την ὁμολογίαν μου εἰς χωρας τον χοριανον ὁποῦ να ἔχουν κυρος και ἰσχὺν επαντὶ κρητιριο της δικεοσίνης. εστο εις ἐνδιξιν

1803 αὐγούστου : 2

Ἐγὼ ἡ ασιμο τίς ρουσενας με ιζήνη του άντρος μου ἡπόσχομε

γιανης παταβαλης μαρτηρο.

Ἐπονται αἱ λοιπαὶ ὑπογραφαί.

4) «δηλοπηῶ ἐγὼ ὁ ηποφενόμενος μιχαήλης ποληζόη σίμερον με ευχαριστησιν μου και ἀβιάστως ἐπαρασταθησαν ἐμπροσθεν τον ἡπογεγραμμενον τήμιον μαρτίριον και ἐπούλισα τὸ σπῖτι τὸ μεριδιον μου ὅπου ἡχα ἀπὸ τα πατρικα μου και κίπον ὅπου ἦναι ἀποκάτου ἀπο το σπήτη και αλόνη με τον τοπον ὅπου ἐθημονιαζα αὐτά δλα τα ἔδωσα του ανεψιού μου μανθου διαγρόσια τριακοσια αριθμός 300. ὅπου εἰς τὴν πούλησιν αὐτὴν ὀριθεῖς ἀνεψιός μου μανθος νὰ εἶναι τελιος και καθολικος ἱκοκηρης χορίς να μπορὶ τηνάς να τὸν διχσίση εἰς τὸ παραμικρὸν δσον συγκενῆς ἢ ἄλος κανενας σάν ὅπου τὸ ἑκάμα καθαρίν που-

λησιν· καὶ ἔδωσα το παρόν μου εἰς ἐνδειξιν διὰ ἀσφάλειαν
του· καὶ ἠποφένομεθα».

τῇ 1833 αὐγούστου 14 Βεΐτζα.

μηχο ζοη βεονο, δήμος μπελογιανη μαρτιρῶ

Ἔπονται αἱ λοιπαὶ ὑπογραφαὶ

Φαίνεται ὅτι ἐνίοτε ἐγίνοντο καὶ πράξεις εἰκονικῶν
πωλήσεων αἵτινες ἠδύναντο νὰ καταγγελθῶσι καὶ ἀκυ-
ρωθῶσι. Διὰ τοῦτο εἰς τὸ ὥς ἄνω ἔγγραφον ἀναφέρεται
«..... σὰν ὅπου ἔκαμα καθαρὴν πώλησιν καὶ ἔδωσα τὸ πα-
ρον μου εἰς ἐνδειξιν διὰ ἀσφάλειαν».

Σ υ ν ε τ α ι ρ ι σ μ ὁ ς Ὁ συνεταιρισμὸς καταρτί-
ζεται ἐγγράφως ἐνώπιον μαρτύρων, ὑπογραφόντων ἐπίσης
μετὰ τῶν συμβαλλομένων.

«Δῆα του παρῶντος ἡμῖν συντροφικοῦ γράματος δυ-
λοπιούν ὑπογεγραμμένοι γηγόργιος Δ: Παπαροῦς καὶ αστερ-
νῆς ριζῶ ὅτι μετὴν αὐτὴν εὐχαρίστησιν ἐσυντροφευσάμεν
σιμερον εἰς τὸν ἀκόλουθον τροπῶν.

α'. Ἐκάμαμε ἓνα ἀργαστήριον σιμιτζήτικο, εἰς σκο-
δρα ὅπου νὰ δουλεύομεν καὶ οἱ διώ μας ἀδελφικῶς.

β' Τα ἔξοδα ὅπου ἔτρεξαν μέσα διλαδὺ ὅπου ἐφκια-
σαμεν τὸ ἀργαστήριον φούρνων, περβολές, τιζαχουα, ἀμ-
πάρια, ταψια καὶ ἄλλα ὅσα βαταλήκια εὐρίσκονται αὐτὰ
ὅλα ἔγινα ἐξιμισίας καὶ ἀπο τοὺς δύο μας:

γ' Ὁ συμφωνία τουαφεντὸς ἀργαστηρήου το χρονικὸν
νῆκιον ἦναι γροσια ὀχτακόσια ἀριθμὸς : 800

δ' δὺατοενάντιον ἀπο διαρεστήσιν μας ἀποημας ἤθε-
λεν νὰ ζητήσῃ τὴν χρονία του νάμινέχη το ἐλευθερον νά-
τοκαμνη μέτην χρονία του μονον νὰ δουλευομε μαζὴ ἔος
το τέλος.

ε' Ὁ Θεὸς φυλάξῃν ἀπορίζικον ἀποημάς τοὺς δύο ὅπου
νὰ ληψὴν τὴν ἀς καμίαν χρονίαν αὐτῆς τῆς χρονιάς νάευ-
γένῃ μερήδηον του ἀργαστηρήου καὶ νατομηραζονται καὶ
ἡδῶ.

στ' Ὁ συμφωνία αὐτὴ θέλῃ ἦναι διαπαστα ὅπου νὰ μη-
νιμπορούμε νὰ τὴν δυασίσωμε εἰς ἄλον ντηνάν τροπῶν.

τηούτως ἔγιναν δύο παρομια γράματα ὅπου νὰ βαστά
τοκάθε μερῶς ἀπο ἓνα διὰ ἀσφαληάντους καὶ ἔστω εἰς
ἐνδειξιν.

1837: τῇ 27 αὐγούστου Βεΐτζα.

Ἀστερνὸς ριξου ηποσχομεν

Ἔπονται αἱ λοιπαὶ ὑπογραφαί.

Οἱ ὡς ἄνω συμβαλλόμενοι ὑποχρεοῦνται διὰ τοῦ ἐγ-

γράφου εἰς τὴν καταβολὴν ἐξ ἡμισείας τῶν γενομένων ἐξόδων ἐγκαταστάσεως. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσις τοῦ συνεταιρισμοῦ πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ ὀρισθέντος ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων χρόνου. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὁ ἀδικαιολογήτως ἀποχωρῶν στερεῖται τῶν δικαιωμάτων ὁλοκληρου τοῦ ἔτους. Ἡ καταβολὴ τοῦ μεριδίου δι' ἓν ἔτος δικαιολογεῖται μόνον ἐν περιπτώσει ἀποχωρήσεως τοῦ ἐνὸς ἐξ ἀνωτέρας βίας ἢ θανάτου, ὁπότε δικαιωμάτων ἐπὶ τοῦ «ἐργαστηρίου» κέκτηνται οἱ νόμιμοι αὐτοῦ κληρονόμοι. Ἐξάγομεν τοῦτο καὶ ἐξ ὁμολογίας κατοίκων Βίτσης ἐγκατεστημένων εἰς Πράβιον 1822 Νοεμβρίου α'. εἰς τῶν συνεταίρων ἀπεβίωσε ὁ δὲ ἕτερος κατακρατεῖ παρανόμως τὰ δικαιώματα τῶν κληρονόμων αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ ὥς ἄνω συνεταιρισμὸς διελύθη ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ συνεταίρου Γεωργίου Παπαχρούση ὅστις κατὰ γράμμα μαρτυρικὸν τῶν κατοίκων ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης 1840 Μάρτιος 26 «...ἀπὸ κακίαν του καὶ μεσσκερις ἐναντιόθηκεν νὰ πάρει τὸν ἰσάν του ὅλον ἀπὸ ταψειὰ καὶ βαταλήκια καὶ κάθε ἐξῆς...». Φαίνεται ὅτι ὁ αὐτὸς Γ. Παπαχρούσης μετεχειρίσθη καὶ βίαν διὰ τὴν ἀρπαγὴν τῶν ἀντικειμένων τοῦ ἐργαστηρίου κλπ. καὶ ὅτι «..... ἔπρεξαν εἰς τὸν μπουλούμπαση....καὶ μὲ ἄνθρωπον τοῦ μπουλούμπαση, καὶ πῆραν ἀπὸ τὰ ταψειὰ τὰ πλέον καλήτερα ἑκατὸν τεσσσερες μὲ καντάρι Βενέτικο καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα βαταλήκια ὅσα ἠθέλησαν....». Δι' ὅλα ταῦτα οἱ ἄνθρωποι τοῦ «ἐσναφιοῦ» ἐξηγέρθησαν καὶ ἔδωσαν τὸ μαρτυρικὸν γράμμα ὑπὲρ τοῦ Ἀστερνοῦ Ρίζου, ἵνα χρησιμεύσῃ ὥς ἀπόδειξις εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν δίκην.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ἡ προσήλωσης εἰς τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας καὶ ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις ἦτο ἀνέκαθεν ἔμβλημα τῶν κατοίκων τοῦ Ζαγορίου. Ὁ σεβασμὸς τῶν θείων καὶ ἡ πίστις πρὸς τὴν διατηρηθεῖσαν διὰ μέσου τόσων αἰώνων δουλείας ὁρθόδοξον Χριστιανικὴν θρησκείαν εἶχε καταστήσει παράδοσις. Τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ πληθὺς τῶν ἀνεγερθέντων μονῶν Ἐκκλησιῶν καὶ παρεκκλησιῶν ὡς καὶ ἡ εὐημερία τούτων ἐξ ἀφιερωμάτων τῶν πιστῶν. Δυστυχῶς μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ κακῶς ἐννοουμένου σήμερον πολιτισμοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τῆς ΙΘ' ἐκατονταετηρίδος χαλάρωσις τοῦ Θρησκευτικοῦ συναισθήματος τῶν κατοίκων καὶ τάσις πρὸς ἄρνησιν σχεδὸν τοῦ παλαιόθεν κληρονομικῶς παραδεδομένων. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ τὸ κατωτέρω ἔγγραφον τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων (1881 9) βρίου 11 Ἰωάννινα.

Εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς οἱ ψάλλοντες ἐν ταῖς Ἱεραῖς Ἐκκλησίαις τῶν εὐλογημένων χωρίων τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπαρχίας· τίμιοι Μουχταροδημογέροντες, Πρόκριτοι, καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι Χριστιανοί· τέκνα ἐν Κυρίῳ ἡμῖν ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα. Χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις: Ἡ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐθέσπισεν, ἵνα τηρῶνται παρὰ τῶν εὐλογημένων Χριστιανῶν αἱ Κυριακαὶ καὶ λοιπαὶ διάσημοι ἑορταί· ἡ ἐντολὴ αὕτη τῆς Ἐκκλησίας ἐτηρήθη ἀκριβῶς παρὰ τῶν Πατέρων ἡμῶν, οἵτινες ἀποφεύγοντες τὰς ἐργασίας, παρευρίσκοντο εἰς τὰς Ἱεράς Ἐκκλησίας, ἀκούοντες μετὰ κατανύξεως τὴν Θείαν καὶ Ἱεράν Λειτουργίαν. Ἀπὸ τινος ὁμῶς καιροῦ παρατηρεῖται εἷς τινας ἀμέλεια, ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τῆς ἐντολῆς ταύτης, μολονότι δὲν ἐπαύσαμεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ νὰ προτρέπωμεν ἅπαντας νὰ μὴ ἐργάζωνται κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ ἑορτάσιμον ἡμέραν. Τὸ ἀπαραίτητον τῆς τηρήσεως τῆς ἐντολῆς ταύτης κατανοήσαντες ἅπαντες, ἔσπευσαν δι' ἐπταμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἀντιπροσωπευούσης τὴν τε Πόλιν καὶ τὰ λοιπὰ τμήματα τῆς ἐπαρχίας, ἵνα συστήσωσιν τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἡμετέρας ἐντόνου προτροπῆς πρὸς περιστολὴν τῆς τοιαύτης παρεκτροπῆς. Ὅθεν ἐγνώμεν ἐκδοῦναι τὸ παρὸν ἡμέτερον Γράμμα, δι' οὗ προτρέπομεν πάντας τοὺς εὐλογημένους Χριστιανούς. Αὖν: Ἐκαστος ἐκ τῶν εὐγογημένων Χριστιανῶν ὀφείλει ἵνα προστρέχῃ εἰς τὴν

Ἱερὰν Ἐκκλησίαν, καὶ νὰ μὴ ἐξέρχεται πρὶν ἢ τελειώσῃ ἡ θεία λειτουργία. Βον Ὁφείλει ν' ἀπέχη ἀπὸ τοῦ νὰ πωλῇ καὶ νὰ ἀγοράζῃ κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ λοιπὰς διασήμους ἑορτὰς ὅσον εἰς τὸ ἴδιον χωρίον καθὼς καὶ ἂν τυχὸν μεταβῇ εἰς ἄλλον χωρίον, ἢ ἔλθῃ εἰς Ἰωάννινα, τοῦτο δύναται νὰ πράττῃ δηλαδὴ τὸ πωλεῖν καὶ ἀγοράζειν πᾶσαν ἄλλην ἡμέραν ἐκτὸς τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν διασήμεων ἑορτῶν.

Ταῦτα κατὰ καθῆκον προτρέποντες πάντας ἡμᾶς, ἐσμέν βέβαιοι, ὅτι θέλετε τηρήσει τὰ παρὰ τῆς Θεονύμφου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κανονισθέντα, καὶ παρὰ τῶν Πατέρων ἡμῶν ἀκριβῶς τηρηθέντα, ἐξαιτούμεθα παρ' Αὐτοῦ τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀντιμισθίαν, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογίᾳ εἴη μεθ' ἡμῶν.

1881 9βρίου 11 Ἰωάννινα

† Ὁ Ἰωαννίνων Σωφρόνιος

Ἡ μεταπολεμικὴ κατὰστασις ἦτο ἀκόμη ἀθλιωτέρα. Εὐτυχῶς ὅμως ἀρχίζει διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς 4ης Αὐγούστου ἡ ἐπιστροφή τῶν κατοίκων τῶν χωρίων μας καὶ τῶν Ἑλλήνων γενικώτερον εἰς τὰ Θρησκευτικὰ καὶ Ἐθνικὰ πάτριον.

Ἐκαστος συνοικισμὸς τῆς κοινῆς Κοινότητος καὶ τῆς μετέπειτα διαχωρισθείσης εἰς τρεῖς τοιαύτας ἔχει καὶ τὸν Ἱερέα τῆς. Πολλάκις ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἰς ἐκάστην Κοινότητα ἀνέρχεται εἰς δύο, εἰς Ἄνω δὲ μαχαλὰν Βίτσης φθάνει ἐνίοτε καὶ εἰς τοὺς τρεῖς. Τρανὰ ταῦτα δείγματα τῆς τῶν κατοίκων προσηλώσεως εἰς τὴν τῶν πατέρων τῶν Θρησκείαν. Ὁ διορισμὸς τοῦ Ἱερέως γίνεται δι' ἕν ἔτος συνήθως, πολλάκις ὅμως καὶ διὰ δύο ὥς ἐξάγεται ἐκ συμφωνητικοῦ Ἱερέως «1850 Ὀκτωβρίου 15 Βεῖστα Κάτω Μαχαλᾶς». Ὁ μισθὸς τοῦ Ἱερέως κυμαίνεται μεταξὺ τῶν 10—20 λιρῶν ἐτησίως ἐκτὸς τῶν τυχερῶν τῶν. Ἐν καταστίχῳ καταγραφῆς μπακαέδων κλπ. ἔτους 1854 ἀναφέρεται ὡς μισθὸς τῶν δύο Ἱερέων γρ. 1400. Τὸ ἔτος 1856 γρ. 3.325. Τὸ ἔργον τοῦ Ἱερέως συνδέεται πολλάκις μὲ τὰ τοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου. Παραθέτομεν ἕν τοιοῦτον συμφωνητικόν.

«Οἱ εὐρεθέντες χωριανοὶ ἐσυμφωνήσαμεν καὶ ἐβάλλαμεν ἐφिमέριον καὶ ἀλληλοδιδάσκαλον τῆς χώρας μας τὸν Παππαναστάσιον Δημητρίου Μανασεντρίτη διὰ χρόνους δύο μὲ μισθὸν τοῦ πρώτου χρονιά γρ. 1500.—ἥτοι χίλια

πεντακόσια καὶ τὴν δευτέρα χίλια πεντακόσια πενήντα γρ.
Ὑπόσχεται ὁ Παπαναστάσης νὰ διαβάζη παράκλησιν εἰς
τὴν ἐκκλησίαν καθ' ἡμερινῶς, καὶ μηνιαίως ἀγιασμόν· καὶ
λειτουργία εἰς τὴν ἐκκλησίαν θὰ ἀκολουθᾷ καθημερινῶς·
καὶ ὅτι τυχερά του εὐγουν εἶνε ἐδικά του, θέλει ἐκτελῇ
τὰ χρέη του καθὼς ἀνωτέρω λέγομεν μ' ὅλην τὴν ἐντέ-
λειαν διὸ ἐδόσαμεν τὸ παρόν μας καὶ ὑποφαινόμεθα· τῇ
15 10βρίου 850.

Βεῖστα Κάτω Μαχαλᾶς

Μ. Σάρρος, Κώνστας Ἰω. Παγούνης, Θεόδωρος Γού-
σια, Γεώργιος Παρανίκας, Χρόνης διμο βατάβαλι, γιαν-
νάκης γεωργίου Πίκου, Βασίλειος Ἀναγνωστάκης βεκίλης
Γεώργιος Μάλ-ος, Ἀνδρέας Δ. Τζιτζικουλας, θεόδωρος
διμου Ράμου.

Εἰς συμφωνητικόν, Ἱερέως καὶ δημ)λου Κοινότητος
Κάτω Βίτσης τοῦ Ἰωάννου Ν. Παπαϊάννου Νικολαΐδου
ἡμετέρου πάππου, ἀναφέρονται ἐκτενέστερον αἱ ὑποχρεώ-
σεις καὶ τὰ καθήκοντα τούτου. Ὁ μισθός του, ἐκτὸς τῶν
τυχερῶν ἀνέρχεται εἰς λίρας Ὁθωμανικὰς 26.— Παραθέ-
τομεν πίνακα τῶν χρηματισάντων Ἱερέων ἐν Ἀνω καὶ Κά-
τω Βίτση ἀπὸ τοῦ 1850 καὶ ἐντεῦθεν.

Παπαναστάσιος Δημητρίου, Παπαγιάννης τις, Παπα-
Σακελλάριος, Γερμανὸς Πουλίδης, Ἰωάννης Παπαπλιάτσ-
κας, Ἰάκωβος μοναχὸς προφήτου Ἡλιοῦ, Παπαῖ Ἰωάννης
Νικολαΐδης, Μιλτιάδης Γιανναζώης, Θεόδωρος Τσακαλί-
δης καὶ Σωτήριος Λένης Ἀρχιμανδρῖται.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ—ΜΟΝΑΙ—ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἱερὰ Μονὴ Προφήτου Ἡλιοῦ Βίτσης

Ἡ Ἱερὰ μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Βίτσης κεῖται βο-
ρείως τοῦ χωρίου τούτου καὶ ΝΔ. τοῦ Μονοδενδρίου εἰς
εἰκοσάλεπτον ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν ἐπὶ λόφου (ὕψους
1117) κατέχοντος τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῶν πέριξ τοπο-
θεσιῶν ἐπὶ τῆς ἀγοῦσης πρὸς τὸ βουνὸν ὁδοῦ. Τοῦτο εἶ-
ναι φυσικὸν καθ' ὅσον αἱ μοναί, αἱ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προ-
φήτου Ἡλιοῦ τιμώμεναι, παντοῦ κτίζονται εἰς τοιαύτας
τοποθεσίας.

Ἐπὶ τῆς κυρίας εἰσόδου πρὸς τὸ καθολικὸν τοῦ ναοῦ
γέγραπται ἡ χρονολογία ἐπὶ λίθου ἀνάγλυφος 1668. Τοῦ-
το πολλοὶ ὡς ὁ Δ. Σάρρος (1) καὶ Ἀθηναγόρας (?) ἐξέλα-

(1) Παλαιογραφικὸς Ἔργονος, σελ. 56.

Τοῦ οὐ οὐ «Ἡπειρ. Χρον.» Ἡπειρωτικαὶ ἐνθυμήσεις κ.λ.π. σ. 25

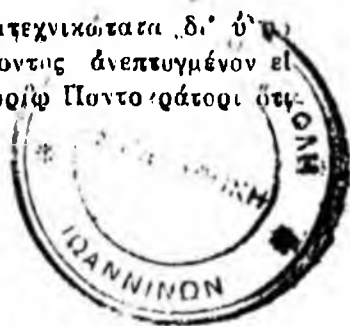
(2) «Ἡπ. Χρον.» Δ. Ἀθηναγόρας Νέος Κουβερᾶς σελ. 17.

βον έσφαλμένως ως χρονολογίαν ιδρύσεως τοῦ Ναοῦ. Ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ Λαμπρίδης ἐν τοῖς Ζαγοριακοῖς του, ὁ Ναός τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἔκειτο ἐν τῷ ὑψηλότερον τοῦτου κειμένῳ Ν. Α. Ναῖσκῳ τῆς Μεταμορφώσεως· μετὰ δὲ τὴν ἔλευσιν τῶν ἐκ Βαστανιάς ἀρχόντων ἀνηγέρθη τὸ καθολικὸν τοῦτου κατὰ τὸ ἔτος 1632 ἐπεξετάθη δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1668. Τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ σωζομένου παρ' ἡμῖν καταστίχου τῆς μονῆς ταύτης. Οὕτω ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι αὐτοῦ γέγραπται. «Κατάστιχον τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Βετζίης ἐν ἔτει 1632. Ἀνακαινίσθη δὲ αὕτη ἡ παρρησία εἰς τὰ 1832 Ἰουνίου 15 ἡγουμενεύοντος Ἀμβροσίου Ἱερομονάχου. Καὶ εἰς τὸ παρὸν κατάστιχον τῆς παρρησίας τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου εἶναι γεγραμμένα τῶν κτητῶν τὰ ὀνόματα τῆς Βεζίτζας καὶ χωρίων ζώντων καὶ τεθνεώτων ὑπὲρ ἀφέσεως ἀμαρτιῶν αὐτῶν, ὧν ὁ Κύριος συναριθμῇ τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν σκηναῖς δικαίων καὶ ἐν Μοναῖς ἁγίων Ἀμὴν». (1) Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν θαυμασίως διατηρουμένων ἐν τῷ καθολικῷ τοιχογραφιῶν δύναται τις νὰ συμπεράνη διὰ τὸ μεταγενέρον τῆς κασκευῆς τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τοῦ Ἱεροῦ καὶ τοῦ Κυρίως ναοῦ ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον τοῦτου μετὰ τοῦ Νάρθηκος. Ἐνεκα τοῦτου ἡ τοιχοδομὴ τοῦ Ναοῦ ἐξωτερικῶς φέρεται διακοπτομένη μέχρι τοῦ σημείου, καθ' ὃ ἐξωτερικῶς ἀρχίζει τὸ ἀνάφορόν τῶν τοιχογραφιῶν. Τὸ καθολικὸν τοῦ Ναοῦ εἶναι Βασιλικὴ μονόκλιτος μετὰ τρούλλου καὶ Νάρθηκος, ἔχουσα ἐν κατόψει σχῆμα ὀρθογωνίου ἀπὸ τοῦ ὁποῖου προβάλλει ἡ ἡμιεξάπλευρος κόγχη τοῦ Ναοῦ πρὸς Ἀνατολάς. Ἡ τοιαύτη μορφή μετὰ ἐλαχίστων παραλλαγῶν ἀπαντᾶται σχεδὸν εἰς ὅλους τοὺς ναοὺς καὶ μονὰς Βίτης καὶ Μονοδενδρίου.

Α. Κυρίως Νάος. Οὗτος ἀποτελεῖ ὀρθογώνιον μήκους 9,75 μέτρων πλάτους δὲ 3,90 μ. Κατὰ τὰς μικρὰς πλευρὰς ἐσωτερικῶς σχηματίζονται δύο μικρὰ τυφλὰ τόξα πλάτους 2,05 μ. καὶ ὕψους 3,36 μ.

Ὁ τρούλλος στηρίζεται ἐπὶ 6 ἐντοιχισμένων κιόνων μεταξὺ τῶν ὁποίων σχηματίζονται τὰ ὡς ἄνω ρηθέντα τυφλὰ τόξα. Τὸ πλάτος τοῦ ναοῦ μεταξὺ τῶν ἐντοιχισμέ-

(1) Ὅπισθεν φέρεται ζωγραφισμὴν καλλιτεχνικώτατα δι' ὃν χρωμάστων, ἡ εἰκὼν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, φέροντος ἀνεπτυγμένον εἰλητάριον μετὰ τὴν ὑπόμνησιν: «Ζηλῶν ἐξήλωσα τῷ Κυρίῳ Ποντοράτορι ὅτι ἐγκατέλειπον. . . .»

νων τούτων κίωνων φθάνει τὰ 2,85 μ. Ὁ τροῦλλος ἐσωτερικῶς εἶναι κυκλοτερῆς, ἐξωτερικὸς δὲ πολυγωνικὸς (ὀκτάπλευρος): εἰς ἐκάστην δὲ πλευρὰν Α—Δ—Β καὶ νοτίαν εἶναι ζωγραφισμένη ἐπὶ κυανοῦ ἐπιχρίσματος ἐκκλησίᾳ, πιθανῶς ἀναπαράστασις τῆς Μονῆς. Ἐσωτερικῶς ἐν τῷ κοίλῳ τούτῳ παρίσταται ὁ Παντοκράτωρ.

Ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ ἴστανται ἐν χορῷ ἄγγελοι, τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας τελοῦντες. Δύο ἐξ αὐτῶν κρατῶσι τὸν ἐπιτάφιον. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ παρίσταται ὁ μέγας ἀρχιερεὺς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς δόξης ἔνθεν καὶ ἔνθεν δὲ τούτου ἴστανται δύο ἀρχιερεῖς ἀναμένοντες ἴσως νὰ παραλάβωσιν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀγγέλων τὰ θεῖα δῶρα. Ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν τῶν χερουβὶμ παρίστανται ἑξαπτέρυγοι τοιοῦτοι. Ἐν τῇ δευτέρᾳ σειρᾷ εὐρίσκονται ἐν χορῷ οἱ Προφῆται κρατῶντες ἀνά χεῖρας ἀνεπτυγμένα εἰλητάρια μὲ προφητικὰς ῥήσεις. Εἰς τὰς τέσσαρας δὲ τριγωνικὰς μικρὰς κόγχας τὰς σχηματιζομένας μεταξὺ τῶν τεσσάρων ἐντοιχισμένων κίωνων καὶ τῶν τυφλῶν τόξων εἶναι ζωγραφισμένοι οἱ εὐαγγελισταὶ Μάρκος, Ἰωάννης, Ματθαῖος, Λουκᾶς μετὰ τῶν τεσσάρων συμβόλων τῶν προσώπων των. Μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων ἐντοιχισμένων κίωνων σχηματίζεται τόξον ἔνθα ἀναπαριστῶνται σκηναὶ τῆς ζωῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου.

«Ὁ Πεντηκόνταρχος κρατεῖ τὸν Ἥλιον» «Ἡ Πυρφόρος ἀνάβασις τοῦ Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου» «Ὁ Προφῆτης Ἡλίας εἰς τὸ ξηροπόταμον, ἐθυσίασαν τὰ βώδια» κ.τ.λ. Μεταξὺ τοῦ τόξου τούτου καὶ τοῦ κυρίως τροῦλλου σχηματίζεται κόγχη, ὡς εἶδος ψευδοτρούλου μὲ κλίσιν πρὸς Δ. Ἐπὶ κύκλου ζωγραφίζεται πάλιν ὁ Παντοκράτωρ, ὁλόσωμος ἐντὸς ῥομβοειδοῦς. Ἐν τοῖς συμπληρώμασι τοῦ κύκλου διακρίνονται ἀμυδρότατα μορφαὶ χοροῦ ἀγγέλων. Γύρωθεν ὑπάρχει ζώνη κυκλικὴ ἔνθα ἐκ τῶν σφζομένων γραμμάτων φαίνεται ὅτι ἀνεγράφετο τὸ «Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις....» Πέριξ τῆς ζώνης ταύτης ὑπάρχει δευτέρα πλατυτέρα, διαίρουμένη εἰς 9 τμήματα, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων παρίσταται καὶ μία τάξις ἀγγέλων (Θρόνοι, κυριότητες, ἑξουσίαι, Χερουβὶμ, Σεραφίμ κ.τ.λ.) Ἐξωθεν δὲ εὐρίσκονται διαφόρων ἀστερισμῶν παραστάσεις (Ιχθύς, αἰγόκερως, καρκίνος, δίδυμος, παρθένος κ.τ.λ.). Αἱ καλλιτεχνικώτεραι ὁμῶς παραστάσεις, αἱ θαυμασίως σήμερον διατηρούμεναι, εὐρί-

σκονται ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι τοῦ κυρίως Ναοῦ, τῷ ἀνεγερθέντι μετὰ τοῦ Νάρθηκος κατὰ τὸ 1668. Οὕτω ἐπὶ τόξου τοῦ σχηματιζομένου μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων ἐντοιχισμένων κίωνων, τῶν τελευταίων τμημάτων τῶν μακρῶν πλευρῶν τοῦ κυρίως Ναοῦ καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸν Νάρθηκα πλευρᾶς, εἰς τὰς γωνίας τῶν ὁποίων σχηματίζονται ἔνθεν καὶ ἔνθεν τριγωνικαὶ κόγχαι, παρίσταται ἡ Θεοτόκος ἐπὶ θρόνου μετὰ τοῦ Σωτῆρος πρὸς Δ. βλέπουσα, ὑπερθεῖν δὲ τῆς κεφαλῆς ταύτης εὐρίσκονται δύο ὁλόσωμοι ἄγγελοι μὲ ἀντίθετον κλίσιν, ἀναπέμποντες δεήσεις. Παρὰ τοὺς πόδας τῆς Παρθένου πρὸς Α. εὐρίσκονται δύο μικρότεροι τοιοῦτοι κρατῶντες ταινίαν μὲ φράσιν ἐκ τοῦ τροπαρίου «Ἐπὶ σοὶ χαίροι κεχαριτωμένη...» Ἀπασαὶ δὲ αἱ ἐν ταῖς πλευραῖς τῶν τοίχων ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ἀριστοτεχνικαὶ παραστάσεις ἀναφέρονται εἰς σκηνὰς τῆς ζωῆς ταύτης. (Γέννησις, Βάπτισις, Προσκύνησις Ποιμένων, Μάγων, Φυγὴ εἰς Αἴγυπτον, Περιτομή, Ὑπαπαντή, Κοίμησις κτλ.) ἡ παριστάνουν σύμβολα συνδεόμενα μετὰ τῆς Θεομήτορος καὶ ἐρμηνευτικὰ τῶν φράσεων τοῦ ἀνωτέρω τροπαρίου (Παράδεισε λογικέ, Ἑγιασμένε ναέ). Αἱ παραστάσεις κατὰ σειρὰν συνεχίζονται, ἡριθμημέναι δι' ἐνὸς ἐκ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων 24 οἴκων τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου. Ἀπασαὶ αἱ ὡς ἀνωτέρω παραστάσεις φυσικώταται εἰς τὴν ἀπεικόνισιν. οὐδαμοῦ ἵχνος σχηματοποιήσεως φέρουσαι, διακρινόμεναι διὰ τὴν γλυκύτητα τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου καὶ τὴν κανονικότητα τῶν χαρακτηριστικῶν, ἔχουσι χαραχθῆ μεταγενεστέρως, κατὰ τὸν χρόνον τῆς προσαρτήσεως τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ κυρίως Ναοῦ μετὰ Νάρθηκος εἰς τὸ καθολικόν, ὑπὸ δεξιοτέχνου καὶ καλλιτέχνου ζωγράφου. Οὕτω καὶ οἱ φωτοστέφανοι τῶν ἀπεικονιζομένων ὁλοσώμων μορφῶν ἀγίων κοσμοῦνται δι' ἀναγλύφων ἀνθέων, ἐνῶ διὰ τὰς λοιπὰς τοῦ ἀρχαίου τμήματος δὲν συμβαίνει τὸ τοιοῦτον. Αἱ ἀρχαιότεραι τοιχογραφίαι τοῦ καθολικοῦ χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸ ἀοκητικὸν τῆς Βυζαντινῆς μορφῆς τὸ ἀκανόνιστον τῶν ἀναλογιῶν πολλὰς, πλὴν ὅμως σπανίως φέρουσι ἵχνη σχηματοποιήσεως.

Ὁ κυρίως Ναός φωτίζεται διὰ πέντε (5) μεγάλων παραθύρων, εὐρισκομένων δύο ἐπὶ τῆς Νοτίας καὶ 3 ἐπὶ τῆς Βορείας πλευρᾶς τούτου. Ἐκ τούτων ὅμως τὰ δύο εἶναι πολὺ μεταγενέστερα, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα καταστραφεισῶν τοιχογραφιῶν

διά τήν διάρρηξιν τούτων καί ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας μορφῶν ζωγραφισμένων ἀγίων ἢ συμπλέγματος ἀνθέων, ἅτινα εὐρίσκονται εἰς τὰ λοιπὰ ἀρχαιότερα τοιαῦτα. Ἐν τῷ τρούλῳ εὐρίσκονται τρεῖς (3) στενοί φεγγῖται εἰς ἀνά ἐκάστην πλευράν πλὴν τῆς βορείας, ὅστις ἔχει κτισθῇ ὡς φαίνεται μεταγενεστέρως.

2 Ἰ ε ρ ό ν. Τοῦτο χωρίζεται ἀπὸ τὸν κυρίως Ναὸν διὰ τέμπλου μετὰ δύο θυρῶν. Τὸ τέμπλον εἶναι θαυμασίως ἐσοκαλισμένον, ἀριστοτεχνικῆς πραγματικῆς τέχνης καὶ φέρει ἀναγλύφους παραστάσεις συμπλεγμάτων ἀνθέων μετὰ μορφῶν ζώων, πτηνῶν, δρακόντων καὶ ἀνθρώπων ἐπιχρυσωμένων. Τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας εἶναι καὶ ἡ δίφυλος θύρα τῆς ὥραιας πύλης. Αὕτη εἰς τὸ ἄνω μέρος φέρει ἀνάγλυφον παράστασιν δικεφάλου ἀετοῦ ἀπὸ τὸ μέσον δὲ καὶ κάτωθεν παριστῶνται εἰς 8 μικρὰς εἰκόνας ὁ εὐαγγελισμὸς (εἰς δύο) οἱ Προφῆται, ὁ Σολομών, οἱ ἱεράρχαι Γρηγόριος, Βασίλειος, Χρυσόστομος, Ἀθανάσιος καὶ ὁ Δαυῖδ.

Τῆς ὥραιας πύλης αἱ διαστάσεις εἶναι: ὕψος 2,05 μ. πλάτος 0,72 μ. Ἡ θύρα φθάνει εἰς ὕψος 1,67 μ. Τὸ πλάτος τοῦ Ἱεροῦ φθάνει 4,30 μ. τὸ δὲ μήκος του ἀπὸ τῆς ὥραιας πύλης μέχρι τοῦ βάθους τῆς κόγχης 3,15 μ. Τὸ πλάτος τῆς κόγχης φθάνει 2,16 μ. καὶ τὸ ὕψος τῆς 4,05 μ. Εἰς τὴν πεντάγωνον αὐτὴν ἀψίδα τοῦ Ἱεροῦ εἰκονίζεται ἐν μὲν τῷ ἀνωτέρῳ τμήματι ἡ Παρθένος ἐπὶ θρόνου μετὰ τοῦ Σωτῆρος μέχρι τοῦ μέσου, κατωτέρῳ δὲ ὄρθιοι 12 ἀπόστολοι προσερχόμενοι εἰς τὴν μετάληψιν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Κάτωθεν παρίστανται ὁλόσωμοι οἱ ἱεράρχαι, Γρηγόριος, Βασίλειος, Χρυσόστομος καὶ Ἀθανάσιος συλλειτουργοῦντες. Ἀνωθεν τῆς Πλατυτέρας μετὰ δύο διεσταυρωμένων ῥόμβων εὐρίσκεται ὁ Βασιλεὺς τῶν Βασιλέων ἐπὶ θρόνου ὁλόσωμος καὶ ὑπερθεὶς τούτου ἐπὶ τῆς ὀροφῆς ἐπὶ δύο ῥόμβων πάλιν ὁ Χριστός.

Ἡ ἱερὰ Πρόθεσις εὐρίσκεται κάτωθεν κυκλοτεροῦς τόξου, ὕψους 3,05 μ. ἀντιστοίχου ἐτέρου εὐρισκομένου ἐν τῇ νοτίᾳ πλευρᾷ. Ἐν τῷ Ἱερῷ συνεχίζονται αἱ τοιχογραφίαι τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας μετὰ τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τοῦ κυρίως Ναοῦ. Φωτίζεται δι' ἐνὸς μεγάλου καὶ ἐτέρου μικροῦ παραθύρου νοτίως καὶ δύο φεγγιτῶν ἐν εἰς κόγχῃ.

3 Ν ά ρ θ η ξ. Ἐχει μήκος 2,45 μ. πλάτος 4 μέτρα καὶ ὕψος 3,55 μ. Ἐχει προστεθεῖ κατὰ τὸ 1668 μετὰ τοῦ κατωτέρου τμήματος τοῦ κυρίως ναοῦ εἰς τὸ καθολικόν. Ἀπασαί πλεураὶ τοῦ ἦσαν κεκαλυμμέναι διὰ τοιχογραφιῶν

σήμερον σώζονται τοιαῦται μόνον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς καὶ ἐλάχισται ἐπὶ τῆς βορείας, αἱ δὲ λοιπαὶ ἔχουν ἐπιχρισθῇ διὰ ἀσβεστοκονιάματος. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ εἰκονίζεται ἐντὸς νεφέλης ἐπὶ θρόνου ὁ Παντοκράτωρ. Πέριξ δὲ τούτου παρίστανται τάγματα ἀγγέλων μετὰ τῆς Παρθένου καὶ τοῦ Προδρόμου παρὰ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ. Ἐνθεν καὶ ἔνθεν εὐρίσκονται καθήμενοι οἱ ἀπόστολοι ἐντὸς πλαισίου ἀψίδων κυκλικῶν ἀνὰ μέσον τῶν ὁποίων προβάλλει καὶ ἀνὰ μία κεφαλὴ ἀγγέλου. Οὗτοι κρατῶσιν εἰς χεῖρας τὴν Ἱερὰν Βίβλον μετὰ ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν διδαχῶν τῆς. Κάτωθεν ἀναπαρίσταται θαυμασίως ἡ εἰκὼν τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ παρουσίας. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος εὐρίσκονται οἱ χοροὶ τῶν ἁγίων καὶ δικαίων κατὰ τάξεις (ἀπόστολοι, μάρτυρες, ὅσοι κ.λ.π.) Τούτους καλεῖ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν τὸ ἐν μέσῳ ἱστάμενον, ἐν εἰδει περιστερᾶς, Ἁγίον πνεῦμα διὰ τῶν φράσεων ἐκατέρωθεν «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου» καὶ «Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ καταραμένοι». Ἀνωθεν εἰκονίζεται ἡ πύλη τῆς πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν εἰσόδου, ἣν φυλάττουσι χοροὶ ἀγγέλων κεκλεισμένων. Εἰς τὸ δυτικὸν μέρος ὑπάρχουν, κατὰ κατηγορίας πάλιν, οἱ ἁμαρτωλοὶ συρόμενοι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὡς καὶ τὰ βασανιστήρια τούτων ἐν τῇ κολάσει (ὁ πύρινος ποταμός, ἡ θάλασσα κλπ.). Ὁ Νάρθηξ φωτίζεται διὰ δύο μεγάλων παραθύρων δυτικῶς καὶ ἐνός τοιούτου νοτίως. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τοῦ ναοῦ διακοσμήσεως.

Τὸ μῆκος τοῦ Ναοῦ ἐξωτερικῶς φθάνει τὰ 16,50 μ. μὴ συνυπολογιζομένης τῆς κόγχης, τὸ πλάτος 5,50 μ. τὸ δὲ ὕψος 3,90 μ. ἐν τῇ νοτίᾳ πλευρᾷ καὶ 3,25 ἐν τῇ βορείᾳ. Τὸ ὕψος ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ τρούλλου μέχρι τοῦ ἐδάφους εἶναι 4,33 μ. Ὁ τρούλλος εἶναι ὀκτάπλευρος, ἐπιχρισμένος, εἰς τὴν Βορείαν δὲ Δυτικὴν, Νοτίαν καὶ Ἀνατολικὴν πλευράν του φέρει ἐζωγραφισμένην Ἐκκλησίαν, πιθανώτατα τὴν τῆς μονῆς παράστασιν. Τὸ ὕψος ἐκάστης πλευρᾶς εἶναι 2 μ. τὸ δὲ πλάτος 1,10. Ἀνωθεν τῆς θύρας πρὸς τὸν κυρίως Ναὸν γέγραπται ἐπὶ πλακὸς ἡ χρονολογία 1668, ἣν ἅπαντες ἐξέλαβον ἐσφαλμένως ὡς χρονολογίαν ἰδρύσεως τῆς μονῆς, κάτωθεν δὲ ἑτέρα τοιαύτη 1820 Μαΐου 12. Πιθανῶς χρονολογία ἐπισκευῆς. Ἐν τῇ θύρᾳ τοῦ Νάρθηκος ἐξωτερικῶς ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς σημειοῦται 1850 Ἀπριλίου 19.

Ἐξωτερικῶς, ὡς εἴπομεν, ὁ ναὸς χωρίζεται εἰς δύο

μέρη, ἑνὸς ἀρχαιοτέρου καὶ ἑνὸς μεταγενέστερον προστεθέντος. Ὡς εἰσόδος τοῦ ἀρχαιοτέρου τμήματος ἐχρησίμευσε ἡ 6 μ. ἀνατολικώτερον τῆς σημερινῆς εἰσόδου ὑπάρχουσα ἐκτισμένη τοιαύτη.

Ἡ ὡς ἄνω περιγραφεῖσα μονὴ ἦτο μία ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τοῦ Ζαγορίου, συλληθεῖσα (1) πολλάκις ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑπὸ ἐπιδρομῶν. Καὶ σήμερον ἔτι διασώζονται ἐν αὐτῇ πλεῖστα ὅσα ἀντικείμενα καὶ ἱερὰ σκεύη μεγίστης ἀξίας μεταφερθέντα πρὸς διαφύλαξιν ἐν τῇ ἱερᾷ τῶν Ἰωαννίνων Μητροπόλει. Τὸν πλοῦτον τῆς μονῆς ταύτης δεικνύει πίναξ τῶν χωρίων, ἐν σωζομένῳ καταστίχῳ, ἅτινα προσέφερον δωρεάς καὶ ἀφιερώματα εἰς αὐτήν. Ἀπὸ παντοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ πολλάκις προστρέχουν οἱ πιστοὶ εἰς τὴν περίφημον ταύτην μονήν, αἰτούμενοι τὴν τοῦ θαυματουργοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ βοήθειαν. Εἰς 205 ὑπολογίζονται τὰ χωρία τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸ ὡς ἄνω κατάστιχον.

Πέριξ τῆς μονῆς ὑπάρχουσι κελλία προοριζόμενα διὰ τοὺς μοναχοὺς ὡς καὶ κτίρια διαμονῆς διὰ τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὴν ξένους καὶ παραθερίζοντας. Καὶ πράγματι ἡ θέσις τῆς μονῆς εἶναι μοναδική. Συνδυάζουσα αὐτὴ, ὕψος ἐδάφους ἱκανόν, κλίματος ὑγιεινότητα ἀρίστην, ἀέρος καθαρότητα μοναδικήν, θέαν ἀπεράμιλλον, σύνθεσιν φύσεως ὑπεροχωτάτην, ὁ Ἰδεώδης καθίσταται τόπος παρθερισμοῦ. Ὡς ἐξῆς περιγράφει ὁ Λαμπρίδης τὴν θέσιν ταύτης καὶ τὰς ἐνεργείας διαφόρων ἐξεχόντων προσώπων διὰ τὴν βελτίωσίν της. «Κείμενον ἐπὶ λοφίσκου ὑψηλοῦ ἐν τῷ μέσῳ ὀλίγων θάμνων, ἐπέσυρεν ἀνέκαθεν τὴν προσοχὴν πολλῶν οἶον τοῦ Καραμεσίνη, τοῦ Μαρίνου, τοῦ Α. Νοῦτσου κλπ. συνενεγκόντων ἱκανὴν χρημάτων ποσότητα κατὰ διαφόρους αὐτοῦ περιπετείας. Τὴν περίφημον δὲ τῆς μονῆς σκιάδα (κίосκι) ἀνήγειραν πρῶτον ὁ ἐκ Καπεσόβου Μαρίνος τὸ ἔτος 1796, ἀνεκαίνησεν ὁ Α. Νοῦστος κατὰ τὸ ἔτος 1808 τελευταῖον δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1859 δι' ἐράνου οἱ τῶν τριῶν μαχαλάδων φιλόκαλοι. Ἡ μαγευτικὴ θέσις τῆς μονῆς ταύτης ἠνάγκασε τὸν Ἀθανάσιον Σταγειρίτην νὰ θέσῃ τὸ Μαντεῖον τῆς Δωδώνης ἐνταῦθα. Ἐνταῦθα διέμειναν, μικρὸς ὢν, ὁ Γενάδιος, ὁ Μάρκος Μπότσαρης, ὁ Ραφαὴλ Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, ὁ κατὰ τὸ ἔτος

(1) Ὁ Ι. Λαμπρίδης περιγράφει τὴν ἐν εἰς 1835 ἐπισημβάσαν καταστροφὴν τῆς μονῆς.

1720 άφιερώσας εἰς τὴν μονὴν καὶ τὴν νῦν σωζομένην χεῖ-
ρα τοῦ ἁγίου Σώζοντος (1) καὶ τὸν ἀγρὸν τὸν λεγόμενον
μέχρι σήμερον τοῦ «Ἐπισκόπου» ἔτι δὲ καὶ οἱ Τιτουλάριοι
Τύρριος καὶ Λεόντιος.

Ἱερὰ Μονὴ Ἁγίας Παρασκευῆς Βίτσης

Ἡ Ἱερὰ αὕτη μονὴ εὑρίσκεται ἐκτισμένη πλησίον τῆς
μεγαλοπρεπεστάτης τοῦ Βίκου χαράδρας ἐπὶ ἀποτόμων
καὶ ἀποκρήμνων βράχων. Τὸ ἔτος τῆς ἰδρύσεως, ὡς καὶ τὰ
ὀνόματα τῶν κτητόρων τῆς μονῆς ἀνευρίσκομεν εἰς τὴν ἐν
προηγούμενοις μνημονευθεῖσαν, δυστυχῶς δὲ ἐν πολλοῖς
κατεστραμμένην, κτητορικὴν ἐπιγραφὴν, (?) διαστάσεων
1,15X0,24 ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου ἐντὸς τοῦ κυρίως Ναοῦ. Οὗ-
τω ἡ Ἱερὰ αὕτη μονὴ εἶναι ἡ ἀρχαιότερα τῶν σωζομένων
ἐν τῇ Βίτση καὶ Μονοδενδρίῳ σήμερον Ναῶν καὶ μο-
νῶν. Ὁ Λαμπρίδης ἐν Ζαγοριακοῖς τοῦ ἀναφέρει ὅτι μέ-
χρι τοῦ 1775 ἦν μετόχιον τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ
ὁπότε ὁ ἡγούμενος Σεραφεῖμ κατέστησεν αὐτὴν γυναικεῖ-
ον μοναστήριον μέχρι σήμερον διατηρούμενον.

Τὸ καθολικὸν τῆς μονῆς εἶναι μικρὰ βασιλικὴ μονό-
κλιτος μετὰ νάρθηκος φέρουσα ἐσωτερικῶς ἐπίπεδον ξυ-
λίνην ὀροφὴν (νταβάνι) καὶ ἀψίδα ἡμικυκλικὴν ἔξωθεν.

Κυρίως Ναός. Οὗτος ἀποτελεῖ ὀρθογώνιον, μή-
κους 5,17 μ. πλάτος 3,04 μ. καὶ ὕψους 4 μ. Ὀλόκληρον
τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κυρίως Ναοῦ μετὰ τοῦ Ἱεροῦ ἐκοσμεῖ-
το διὰ τοιχογραφιῶν, πλὴν ὅμως σήμερον διασώζονται αἱ
δύο κατώτεραι σειραὶ τούτων αἱ δὲ λοιπαὶ εἶνε κεκαλυμμέ-
ναι δι' ἀσβεστοκονιάματος ἀπειροκάλλου. Ἐν τῇ πρώτῃ σει-
ρᾷ τοιχογραφιῶν τοῦ κυρίως Ναοῦ εὑρηνται αἱ ἐξῆς ταραστά

(1) Τὰς ὑπαρχούσας ἐπὶ τῶν λειψάνων ἀφιερώσεις ἀνυφέραμεν ἐν
τῇ Α' Κεφαλᾷ τῆς παρούσης. Προσθέντες ἐνταῦθα τὴν ἐπὶ τοῦ ἁ-
γίου λειψάνου τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἐτέραν τοιαύτην τοῦ 1790 Μνή-
σθητι Κύριε τοῦ δούλου σου Γεωργίου Μαρίνου. Ἀπὸ τοῦ οπισθεν μέρος
τῆς τιμῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου σῶμα κρεατος».

Ὁ Δ. Σάφρος ἐν τῇ Παλαιογραφικῇ ἐργάνῃ παραλείπει τὴν ἐν τοῖς
Ἱεροῖς λειψανοῖς ὑπάρχουσαν ἐνθύμησιν «1790 Ἀυγούστου 10. διὰ συν-
δρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ πανοσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις καὶ κλη-
γουμένου τῆς αὐτῆς Κυρίου Σεραφεῖμ διὰ χειρὸς δὲ Νικολάου καὶ Δη-
μητρίου ἐκ Κώμης Καλλαρίτες. Ἐτίσης ἡ ἀκριβὴς χρονολογία ἀνακαι-
νίσεως τῆς θήκης τῶν ἁγίων λειψάνων εἶναι «1790 Ἀυγούστου 1».

(2) Ἐν τῇ ὡς ἄνω ἐπιγραφῇ τὸ πρῶτον καταφαίνεται ὅτι αἱ τρεῖς
συνοικισμοὶ Μονοδενδρίου ἄνω καὶ κάτω Βίτσης τὸ πάλαι ἀπετέλουν
μίαν Κοινότητα ὑπὸ τὸ ὄνομα Βεζήτσα.

σεις: Ἡ Ἀνάστασις, ἡ Ταφή, ἡ Ἀρνησις τοῦ Πέτρου, ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου—ὑπερθεν κτιτορικῆς ἐπιγραφῆς—ἡ Βαΐτοφόρος, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου, ἡ Μεταμόρφωσις, ἡ Βάπτισις, ἡ Ὑπαπαντή, ἡ Γένεσις. Ἐν τῇ δευτέρᾳ σειρᾷ εἰκονίζονται ὁλόσωμοι οἱ ἅγιοι: Παραρρασκευή, Προκόπιος, Νέστωρ, Μηνᾶς, Ἰάκωβος, Παντελεήμων Κοσμάς καὶ Δαμιανός, Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη, Εὐθύμιος, Ἀντώνιος, Γαβριήλ καὶ Μιχαήλ—ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς κτητορικῆς ἐπιγραφῆς—Θεόδωρος Τύρων καὶ Στρατηλάτης. Ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Β. σειρᾷ ἀπεικονίζονται οἱ κτίτορες τοῦ Ναοῦ «ὁ Πανευγενέστατος (¹) Μιχαήλ Βοηβώντας ὁ Θερειανός (²) κτίτωρ», «ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γεώργιος», «ὁ Πανευγενέστατος Θεόδωρος σύνευνος αὐτοῦ». (³) Ἀπαντες οἱ ἄνωτέρω εἰκονιζόμενοι ἔχουσιν ἐλαφρὰν πρὸς ἀνοτολὰς στροφὴν τριῶν τετάρτων μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας τὴν δὲ ἄλλην ἐκτεινομένην ἐμπρὸς εἰς τὴν χειρονομίαν τῆς δεήσεως. Φέρουσιν ἅπαντες κόμην καὶ γενειάδα ὑπέρυθρον—μεγαλυτέραν γενειάδα φέρει ὁ Θερειανός μικροτέραν ὁ υἱὸς τοῦ καὶ ἐλαχίστην ὁ Θεόδωρος τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου κατ' ἐλάχιστον διακρίνεται ὡς καλυφθὲν δι' ἀσβεστοκονιάματος. Ὁ κτίτωρ εἶναι περιβεβλημένος ποδὴρην χιτῶνα μετὰ ζώνης περὶ τὸ μέσον ὡς καὶ μανδύου πρὸς τὰ ὀπίσθεν πεποικιλμένου διὰ κοσμημάτων ἐν σχήματι ἀνθέων. Ὁ υἱὸς τοῦ κτίτορος Γεώργιος φέρει μόνον χιτῶνα δίχρωμον ὑπόλευκον κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος καὶ ὑπέρυθρον κατὰ τὸ ἀριστερόν. Ὁ Θεόδωρος φέρει καὶ οὗτος μόνον χιτῶνα διὰ κοσμημάτων ἐν σχήματι ρόμβων καὶ ἀνθέων συμπλεκομένων, κοσμούμενον. Μεταξὺ τοῦ κτίτορος καὶ τοῦ

(1) Οὐχὶ Πάνσεττος ὡς ἐσφαλμένος ἐν τῇ Νέῃ Κορυθα Ἀθηναγόρα «Ἡπειρ. Χρον.» Δ. 61 ἀναφέρεται.

(2) Οὗτος ἦν ἐπιφανὴς ἄρχων, γαιοκλήμων, ἐκ Βασιτανῶν, ἐλθὼν πρὸς παραθερισμὸν εἰς τὸ εὐκρυὲς Μονοδένδριον καὶ ἰγκυτωσταθεὶς εἰς αὐτὸ μετ' ἄλλων εὐγενῶν οἰκογενειῶν μονίμως ἐν αὐτῷ.

(3) Ὁ Δ. Σάργος ἐν Ἡπειρωτ. Ἐνθυμήσεσιν καὶ Ἐπιγραφαῖς σελ. 23 ἀναφέρει ὅτι ὁ Ρωμοῦνος Πρόξενος καὶ ἀρχαιολόγος Marcu Beza ἐν σελ. 131 τοῦ βιβλίου του *Urme Romanesti in Bāsăritul Ortodox. Imprimeria Nasională Bucuresti 1935* ἐδημοσίευσε φωτογραφίας τῶν κτιτόρων τοῦ ναοῦ ἐνθα' ὁ Θεόδωρος σύνευνος ἀναφέρεται ὡς Θεοδώρα σύζυγος τοῦ Μιχαήλ Θερειανοῦ. Μία τοιαύτη ἐξηγήσις λίαν παράτολμος εἶναι καὶ ὅσον ἀναφέρεται εὐκρινῶς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὁ εἰκονιζόμενος ὡς Θεόδωρος σύνευνος φέρων μάλιστα—ὡς ἐμφανίζεται ἐκ τοῦ σωζομένου κειμένου—μέρους τοῦ προσώπου—καὶ ἐλαφρὰν γενειάδα.

υιού του εύρίσκεται εἰς τὸ τελευταῖον μέρος νεανίσκος τῆς ὑψώνων τὰς χεῖρας πρὸς τὰ ἄνω ἐν εἵδει δεήσεως, πιθανῶς τέκνον αὐτῶν.

Ὑπερθεν τῶν κεφαλῶν τῶν τριῶν τούτων προσωπογραφιῶν τῶν λαϊκῶν προβάλλει ἐκ συμπλέγματος νέφους σχηματοποιημένη ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ εὐλογοῦσα αὐτούς. Αἱ μορφαὶ τῶν ἀνδρῶν εἶναι σοβαραὶ ρυτιδωμέναι ἀσκητικά. Τὰ ὄσα σχηματοποιημένα. Κατὰ τὴν τεχνικὴν ἐκτέλεσιν δὲν διαφέρουν τῶν λοιπῶν τοιχογραφιῶν. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Θερειανοῦ ἔχουσιν ἐξοριχθεῖ ὑπὸ βεβήλου χειρός. Κρίνοντες τὸ σύνολον τῶν ἐν τῷ ναῷ τοιχογραφιῶν παρατηροῦμεν ὅτι ὁ καλλιτέχνης παρὰ τὴν προσπάθειάν του ὅπως ἀποφύγῃ τὸ συμβατικὸν ἐν ταῖς παραστάσεσι, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο ἐν πολλοῖς. Οὕτω τὰ ὄσα ἢ ρίς, οἱ ὀφθαλμοί, ἡ κλίσις τῆς κεφαλῆς, τὰ δένδρα καὶ τὰ ἄνθη παρουσιάζονται ὡς σχηματοποιημένα. Ἐπίσης ὁ καλλιτέχνης ἀπέτυχε καὶ εἰς τὸν συνδυασμὸν τῶν χρωμάτων κατὰ τὴν ἀποτύπωσιν τῶν τοιχογραφιῶν ἀποτελεσματῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἀσφαλῶς καὶ ἡ φθορὰ τούτων. Τὸ κυριαρχοῦν παντοῦ χρῶμα εἶναι τὸ ὑπέρυθρον. Γενικῶς ἐν πολλοῖς αἱ μορφαὶ ἔχουσιν τὸ ἀσκητικὸν τῆς Βυζαντινῆς τεχνοτροπίας.

Ἰ ε ρ ό ν. Ἐχει πλάτος 2,96 μ. καὶ μῆκος 1,57. Ἡ ἀψὶς ἔξωθεν εἶναι ἡμικυκλικὴ διαστάσεων ὕψους 2,51 πλάτους 1,44 καὶ βάθους 0,88 μ. ἐνταῦθα λόγω ἀσφαλῶς ἐλλείψεως χώρου ἡ ἀγία Τράπεζα εὐρίσκεται ἐντοιχισμένη ἐν τῇ ἀψίδι ὡς συμβαίνει καὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τῷ χωρίῳ παρεκκλησιῶν. Ἐπὶ τῆς κόγχης παρίσταται μέχρι τοῦ μέσου ἡ Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν μετὰ τοῦ Σωτῆρος εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς καὶ τὰς χεῖρας ἐκτεταμέναις ἐν εἵδει δεήσεως. Κάτωθεν ταύτης οἱ ἱεράρχαι Ἀθανάσιος, Βασίλειος, Χρυσόστομος, Γληγόριος ἀνά δύο, ἕνα ἕνα καὶ ἕνα ἕνα, κρατῶντες εἰλητάρια ἀνεπτυγμένα καὶ προσερχόμενοι πρὸς μετάληψιν τῶν τιμίων δώρων. Ἐκατέρωθεν τῆς ἀγίας Τραπέζης ἐπὶ τῶν δύο ἡμίσεων τοῦ πρὸς Α. τοίχου παρίστανται ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ καὶ ἡ Παρθένος. Ἀνωθεν δὲ τῆς ἀψίδος, καταλαμβάνουσα ὁλόκληρον τὸ ἄνω μέρος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἡ ἀνάληψις τοῦ Σωτῆρος. Ἐν τῇ Β. πλευρᾷ εὐρίσκονται ἡ εἰς Ἀθὴν ἀποδοὺς ἐν δὲ τῇ Ν. ἡ Γέννησις τῆς Θεοτόκου. Τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ οὐδεμίαν καλλιτεχνικὴν ἀξίωσιν δύναται νὰ ἔχῃ καθ' ὅτι εἶναι πολὺ μεταγενέστερον, ἀκαλαισθήτως κατασκευασθὲν.

Ν ἄ ρ θ η ξ. Οὗτος ἔχει σχῆμα τραπεζίου. Τὸ μῆκος τῆς Β. πλευρᾶς του εἶναι 6 μ. τὸ μῆκος τῆς Ν. 4,76 τὸ πλάτος 2,77 τὸ δὲ ὕψος 2,74. Ἐν τῷ Νάρθηκι ἐσυνεχίζοντο αἱ τοιχογραφίαι τοῦ κυρίως ναοῦ. Τοῦτο διαπιστώνεται ἐκ τῶν σωζομένων λειψάνων εἰκόνων. Σώζονται σήμερον μόνον ἡ ἀγ. μεγαλομάρτυς Παρασκευὴ ἐπὶ κόγχης καὶ πιθανὸν ὁ ἀγ. Γεώργιος φέρων σπάθαν ὑψωμένην ὡς καὶ ἡ παράστασις «Ἡ ἀγία Παρασκευὴ ξίφει τελειοῦται». Εἰς τὸ κατώτερον μέρος εἰκονίζονται ὁ ἅγιος Μηνᾶς καὶ ἑτέρα ἀγία ἀνυπόγραφος. Πλὴν ὅμως οὗτος εἶναι νεωτέρας κατασκευῆς ὅπερ διακρίνει τις εὐκόλως ἀπὸ τὴν ζωηρότητα τῶν χρωμάτων καὶ τὸ διάφορον τῆς τεχνοτροπίας. Ὁ Νάρθηξ κατὰ τὸ λοιπὸν καλύπτεται δι' ἀσβεστοκονιάματος. Ὁ φωτισμὸς τοῦ Ναοῦ γίνεται διὰ τριῶν παραθύρων εὐρισκομένων ἐν τῇ Ν. πλευρᾷ τούτου. Ἐξ ὧν 2 ἐν τῷ κυρίως Ναῷ καὶ ἑνὸς ἐν τῷ ἱερῷ διαστάσεων 1,05X0,67. Ἐπὶ τῆς κόγχης τὸ ὕψος τῆς ὁποίας ἐξωτερικῶς φθάνει τὰ 2 μ. ὑπῆρχε μικρὸν παράθυρον ἐκτισμένον ἤδη. Τὸ ὕψος τοῦ Ναοῦ ἐξωτερικῶς εἶναι 3,32 μ. Τὸ μῆκος του δὲν ἠδυνήθημεν νὰ προσδιορίσωμεν ἀκριβῶς καθ' ὅσον παρ' αὐτῷ εἶναι κατασκευασμένα τὰ κελλιά τῶν μοναχῶν. Εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν ὑπῆρχεν παράθυρον διαστάσεων 1X0,64.

Ἱερὸς ναὸς ἀγίου Μηνᾶ Μονοδενδρίου

Ὁ εὐρισκόμενος ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ χωρίου Μονοδενδρίου εἶναι ὁ δεύτερος κατὰ τὸ μέγεθος ἐκ τῶν σωζομένων σήμερον ἔν τε ἐν Βίτση καὶ Μονοδενδρίῳ Ναῶν. Ὁμοιάζει κατὰ πολὺ μὲ τὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἀγίου Νικολάου Ἀνω Βίτσης κατὰ τε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὰς τοιχογραφίας, καθ' ὅσον κατεσκευάσθη ὑπὸ τῶν ἰδίων τεχνιτῶν κατὰ τὴν αὐτὴν χρονολογίαν. Τὸ καθολικὸν εἶναι βασιλικὴ μονόκλιτος μετὰ νάρθηκος κατὰ τὴν Δ. καὶ Β. πλευρὰν τούτου καὶ ἀψίδος ἡμιεξαπλεύρου ἔξωθεν. Ἡ εἴσοδος δὲν γίνεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν κυρίως ναὸν ἀλλὰ διὰ τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ καὶ Βορείᾳ πλευρᾷ εὐρισκομένων θυρῶν τοῦ Νάρθηκος.

Ἡ κατασκευὴ τοῦ Ναοῦ ἀνάγεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος. Τοῦτο ἐξάγομεν ἐκ τῆς σωζομένης ἐπιγραφῆς, διαστάσεων 0,43X0,26 ἐν τῷ ὑπερθύρῳ τοῦ κυρίως Ναοῦ: «ὑπὸ χειρὸς Μιχαὴλ ζωγράφου μετὰ τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου ἐκ κώμης Λινοτώπι' ἐλαχίστου καὶ ἀμαρτωλοῦ. Ἐτελειώθη κατὰ μῆνα Νοέμβριον εἰς τοὺς δ. ἔγραφα ἐπὶ

ἔτους ΑΡΚΗ' (1620). (¹) Ἐν τῇ πρὸς Δ. εἰσόδῳ ἐσώζετο ἄλλοτε—σήμερον εἶναι σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν κατεστραμμένα—καὶ ἐπιγραφὴ, διαστάσεων 0,33X0,10, ἀνακαινίσεως τοῦ Ναοῦ ἣν παραλαμβάνομεν ἐκ τοῦ Παλαιογραφικοῦ ἐράνου τοῦ Δ. Σάρρου. (²) «Ἀνηγέρθη ἐκ βαράθρων καὶ ἀνιστορήθη ἡ τρούλλει αὕτη διὰ συνδρομῆς τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος Κυρίου Ἱεροθέου ἐφημερεύοντος Δημητρίου καὶ Στύλου τῶν ἱερέων ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1734 ΑΨΛΔ' ἐν μηνὶ Μαΐῳ».

Κυρίως Ναός: Ἐχει μῆκος 10 μ. πλάτος δὲ 3,80 μ. Εἰς ἀποστάσεις 3,06 μ. ἐκ τοῦ Ἱεροῦ καὶ 2,90μ. ἐκ τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ κυρίως Ναοῦ εὐρίσκονται, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τέσσαρες κίονες ἐντοιχισμένοι διαστάσεων 0,61 μ. πλάτους καὶ 0,35μ. βάθους, Ἐπὶ τῶν δύο ἀνωτέρων, ὡς καὶ τοῦ μεγάλου τόξου τοῦ Ἱεροῦ στηρίζεται ὁ κυρίως τρούλλος. Ἐν τούτῳ, ἐσωτερικῶς, παρίσταται ὁ Παντοκράτωρ, μέχρι τοῦ μέσου, κρστῶν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τὸ Εὐαγγέλιον καὶ διὰ τῆς ἄλλης εὐλογῶν. Ὁ περὶ τὴν κεφαλὴν φωτοστέφανος φέρει ἀναγλύφους ἐξοχάς. Γύρωθεν ὑπάρχει ἐπιγραφὴ μὴ διακρινομένη λόγῳ τοῦ ὕψους καὶ τοῦ σκότους.

Ἐν τῇ πρώτῃ κυκλικῇ ζώνῃ εὐρίσκονται δέκα ἄγγελοι, μέχρι τοῦ μέσου, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἡ Παρθένος πρὸς Δ. καὶ ὁ Πρόδρομος πρὸς Α. Κάτωθεν τούτων παρίστανται οἱ προφῆται κρατῶντες ἀνὰ χεῖρας εἰλητάρια ἀνεπτυγμένα καὶ οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταί. Οἱ Προφῆται, οἱ εἰκονιζόμενοι ἐν τῇ Ν. καὶ Β. πλευρᾷ ἴστανται ὀλίγον ὑψηλότερον τῶν τῶν δύο λοιπῶν πλευρῶν καὶ τοῦτο ὁ λόγῳ ὁικονομίας χώρου. Αἱ ἐπιφάνειαι ἀπασῶν τῶν πλευρῶν τοῦ κυρίως Ναοῦ καλύπτονται διὰ παραστάσεων σχετικῶν μετὰ τὴν ζωὴν τοῦ Κυρίου ὡς καὶ διὰ μορφῶν Ἀγίων, μέχρι τοῦ μέσου καὶ ὁλοσώμων. Τῶν τελευταίων οἱ φωτοστέφανοι εἰσὶν ἀνάγλυφοι. Μεταξὺ τῶν δύο ἐντοιχισμένων κίωνων σχηματίζεται κυκλικὸν τόξον εἰς τὸ κοῖλον τοῦ ὁποῖου πα-

(1) Καὶ Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρως σελ. 103

Ἀθηνογρά. Νέος Κουβαράς: «Ἡπειρ. Χρον.» Β. σελ. 15. ἐνθα ἐσφραγίσθαι ἀναφέρεται τὸ Λινοτόπι ὡς Λινοτόσι.

Δ. Σάρρου. Ἐκδομήσεις καὶ Ἐπιγραφαί κ.λ.τ. Ἰωάννινα 1937 σελ. 24

(2) Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἔρως σελ. 103 α.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκδομήσεις κ.λ.π. σελ. 24

Ἀθηνογρά. Νέος Κουβαράς: «Ἡπ. Χρον.» Α. σελ. 15.

ρίσταται ὁ Παντοκράτωρ ὁλόσωμος ἐντὸς ῥόμβων διασταυρουμένων κλπ. ὡς ἀκριβῶς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ. Εἰς τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ Ναοῦ, μετὰ τῶν δύο κίωνων καὶ τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τούτων σχηματίζεται νέον μέγα κυκλικὸν τόξον, στηριζόμενον καὶ ἐπὶ δύο τυφλῶν τοιούτων ἐν τῇ Β. καὶ Ν. πλευρᾷ τοῦ κυρίως Ναοῦ εὐρισκομένων. Ἐπὶ τούτου ἐζωγράφισται ἡ Παρθένος ὁλόσωμος ἐπὶ θρόνου. Κάτωθεν ταύτης εὐρίσκονται ἀναπαραστάσεις ἐκ τῆς ζωῆς της μετ' ἀποσπασμάτων ἐκ τοῦ τροπαρίου. «Ἐπὶ σοὶ χαίρει κεχαριτωμένη κλπ.». Ὁ φωτισμὸς τοῦ Ναοῦ γιγνόμενος δι' ἐνὸς μικροῦ παραθύρου ἐν τῇ Ν. πλευρᾷ τοῦ κυρίως Ναοῦ, ἐνὸς μικροτέρου ἐν τῷ Ἱερῷ καὶ ἐτέρου τοιούτου ὑπερθεῖν τῆς θύρας τῆς ἐκ τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Νάρθηκος εἰσόδου εἶναι ἀτελέστατος.

Ἱερόν. Χωρίζεται ἐκ τοῦ κυρίως Ναοῦ διὰ τέμπλου ὕψηλοῦ, φέροντος δύο θύρας—ὡς συμβαίνει εἰς ὅλους τοὺς Ναοὺς Βίτσης Μονοδενδρίου—μίαν εἰς τὴν Β. πλευρὰν τοῦ τέμπλου διαστάσεων 2,45X0,82 καὶ ἐτέραν, τὴν Ὠραίαν Πύλην, εὐρισκόμενὴν εἰς ἀπόστασιν 0,94 μ. ἀπὸ τὴν πρώτην καὶ 1,32 μ. ἀπὸ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ Ναοῦ, διαστάσεων 2,45X0,93 μ. Τὸ τέμπλον, ξυλόγλυπτον, ἐπιχρυσωμένον, μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας, εἶναι τὸ πλέον ἐνδιαφέρον ἐκ τῶν τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ. Φέρει εἰς τὸ ἀνώτερον σημεῖον μίαν σειρὰν εἰκόνων μικρῶν, αἵτινες παριστάνουσι σκηναίς ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου—μῖα ἐξ αὐτῶν ἐλλεῖπει—κατώτερον δὲ δύο μεγάλας τοιαύτας τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Σωτῆρος μετὰ μίᾳ στένωτέρας, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ ὕψους, τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Τὸ τέμπλον ἀνώτερον κατὰ πολὺ τοῦ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τοιούτου, φέρει ἀναγλύφους παραστάσεις ἐκ συμπλεγμάτων ἀνθεμίων κυρίως, καρπῶν ζώων, πτερωτῶν δράκόντων καὶ παιδιῶν. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τούτου ἴστανται πτηνὰ βαστάζοντα διὰ τοῦ ῥάμφους των κρεμώμενὰς κἀνδύλας. Τὰ παραθυρόφυλλα τῆς Ὠραίας Πύλης, τῆς αὐτῆς ὑπερῶχου τέχνης μετὰ τοῦ λοιποῦ τέμπλου, ἔχουσι διαστάσεις τὸ μὲν ἐν 1,65X0,26 μ. τὸ δὲ ἕτερον 1,36X0,33 μ. Ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν γέγραπται ἀναγλύφως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατασκευῆς τοῦ τέμπλου.

Τὸ μῆκος τοῦ Ἱεροῦ φθάνει τὰ 2,85 μ. τὸ δὲ πλάτος του τὰ 3,92 μ. Ἡ κόγχη, ἡμιεξάπλευρος ἐξώθεν—ὕψος πλευρᾶς ἐξωτερικῶς 1,79 μ. πλάτος τῆς μίᾳς 1,07 μ. τῆς ἄλλης

1,21 μ. καὶ τῆς τελευταίας 1,23 μ.—ἔχει πλάτος 2,20 μ. βάθος 0,94 μ. καὶ ὕψος 4,20 μ. Ἐπὶ τῆς Β. καὶ Α. πλευρᾶς τοῦ Ἱεροῦ σχηματίζονται δύο μικρὰ κοιλώματα τῆς Προθέσεως, τὸ ἓν παρὰ τὸ ἄλλ' ●, διαστάσεων 1,45X0,72 μ. Ἐπὶ τῆς κόγχης παρίσταται ἡ Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν ὁλόσωμος, ἐπὶ θρόνου βασιτάζουσα τὸν Σωτῆρα εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς καὶ ἔχουσα δύο ἀγγέλους ἐκατέρωθεν. Ἀνωθεν, ἐπὶ τοῦ τόξου τοῦ Ἱεροῦ, εὐρίσκονται οἱ Πατριάρχαι, ἔνθιν καὶ, ἔνθεν δὲ ἄγγελοι τὴν θείαν μυσταγωγίαν τελοῦντες. Κάτωθεν τῆς Πλατυτέρας εἰκονίζονται οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι εἰς τὴν θείαν μετάληψιν προσερχόμενοι.

Ν ἄ ρ θ η ξ, Οὗτος καταλαμβάνει ἅπαν τὸ πλάτος τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Καθολικοῦ συνεχίζεται δὲ καὶ εἰς τὴν Βορείαν πλευρὰν ἄνωθεν τοῦ μέσου τοῦ Ναοῦ (μῆκος Β. πλευρᾶς 6,71 μ.). Καλύπτεται διὰ τοιχογραφιῶν καθ' ἅπαν τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τοῦ κυρίως Ναοῦ. Αἱ τοιχογραφίαι ἀσφαλῶς θὰ ἐσυνεχίζοντο καὶ εἰς ἀπάσας τὰς πλευρᾶς τοῦ Νάρθηκος, ὡς εἰκάζει τις ἐκ σωζομένης παραστάσεως εἰς τὸ Ἀνατολικὸν τμήμα τῆς βορείας πλευρᾶς τούτου. Ἐπὶ τῆς Α. πλευρᾶς τοῦ δυσμικοῦ μέρους αὐτοῦ εἰς τὸ ἀνώτερον σημεῖον παρίστανται οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι ἐπὶ θρόνου. Κάτωθεν τούτων εἰκονίζεται ἡ δευτέρα τοῦ Κυρίου Παρουσία ὁμοία σχεδὸν μετὰ τὴν τοῦ Νάρθηκος τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ. Ἀνωθεν τῆς πρὸς τὸν κυρίως Ναὸν θύρας, διαστάσεων 2,05X1,08 μ. ἐπὶ κόγχης εὐρίσκεται ὁ Ἅγιος Μηνᾶς ἔφιππος μετὰ δόρατος. Ἐπὶ τοῦ βορείου τμήματος τοῦ Νάρθηκος εὐρίσκονται παραστάσεις ἐκ τῆς ζωῆς τῶν πρωτοπλάστων ἐν τῷ παραδείσῳ. (Ἡ πλάσις τῆς γυναικός, ἡ ὑποταγὴ τῶν ζώων εἰς τοὺς πρωτοπλάστας, ὁ ὄφις καὶ ἡ ἐξαπάτησις τῆς Εὕας, ἡ Κρυβὴ τῶν πρωτοπλάστων, ἡ ἐκδίωξις αὐτῶν ἐκ τοῦ παραδείσου), Εἰς τὴν δευτέραν σειρὰν, ἐντὸς περιφερειῶν κύκλων, εὐρίσκονται ἅγιοι μέχρι τοῦ μέσου καὶ κάτωθεν ὁλόσωμοι τοιοῦτοι. Ἐν τῷ δυτικῷ τμήματι, κάτωθεν τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ Παρουσίας, ὑπάρχουν εἰκόνες τῆς ζωῆς, κατεστραμμέναι εἰς πολλὰ σημεῖα, τῶν ἀμαρτανόντων ὡς ὁ κλέπτων, ὁ ἐν κραιπάλῃ μέθῃ, οἱ κοιμώμενοι τὴν Κυριακὴν, λίαν εὐφυῶς ἀποδοθεῖσαι. Εἰς τὸ ἕτερον τμήμα, ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ, εὐρίσκεται καθ' ὅλον τὸ μῆκος Μαίανδρος.

Ὁ ἀξιόλογος οὗτος Ναὸς τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ ἀρχίζει δυστυχῶς νὰ καταστρέφηται. Ἐάν δὲν ληφθῇ πρόνοιᾳ ὑπὸ

τῶν ἀρχῶν τῆς Κοινότητος ἀσφαλῶς θὰ κατερειπωθῇ, καθ' ὅσον σήμερον ἔτι εἶναι ἐτοιμόρροπος.

Ἱερὸς Ναὸς Ἁγίου Νικολάου Βίτσης

Ὁ Ναὸς οὗτος εὐρίσκεται εἰς τὸν Ἄνω συνοικισμόν Βίτσης καὶ ἀπετέλει ἀρχαιότερον, μέχρι τοῦ 1885, τὴν ἐνοριακὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κοινότητος. Σήμερον ὡς τοιαύτη χρησιμοποιεῖται ὁ Ναὸς τῶν Ταξιάρχων. Ἐκ τῆς σωζομένης ἐν τῷ ὑπερθύρῳ πρὸς τὸ γυναικεῖον ἐπιγραφῆς, διαστάσεων μετὰ τοῦ πλαισίου 1,08X0,34 μ. μανθάνομεν τὸ ἔτος ἰδρύσεως τοῦ Ναοῦ (1619) (1). Τὸ Καθολικὸν τοῦ Ναοῦ εἶναι Βασιλικὴ μονόκλιτος μετὰ Νάρθηκος ἐσωτερικοῦ καταλαμβάνοντος ὅλον τὸ πλάτος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ κυρίως Ναοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ τοιοῦτου καταλαμβάνοντος ὅλον τὸ μῆκος τῆς νοτίας πλευρᾶς. Ἡ εἴσοδος γίνεται διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ Νάρθηκος καὶ διὰ θύρας εὐρισκομένης ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς εἰσόδου τοῦ κυρίως Ναοῦ.

Κυρίως Νάος. Ἐχει μῆκος 6,70 μ. πλάτος δὲ 4,15 μ. Ὁ τροῦλλος στηρίζεται ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῶν δύο μεγάλων πλευρῶν τοῦ Ναοῦ. ὡς καὶ ἐπὶ τῶν δύο τόξων τοῦ Ἱεροῦ καὶ τοῦ κατωτέρου μέρους τοῦ Ναοῦ. Ἐν τούτῳ εἰκονίζεται ὁ Παντοκράτωρ, κατὰ τὸ ἡμῖς κρατῶν διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς τὸ εὐαγγέλιον καὶ διὰ τῆς ἄλλης εὐλογᾷ. Ὁ φωτιστέρανός εἶναι ἀνάγλυφος. Ἐν κύκλῳ ὑπάρχουσιν εὐαγγελικαὶ ῥήσεις δυσανάγνωστοι. Ἐν τῇ πρώτῃ κυκλικῇ ζώνῃ εἰκονίζονται ὀκτὼ ἄγγελοι ὀριζοντίως μετὰ τοὺς πόδας ὑψωμένους, ὧν τὰ ὀνόματα σημειοῦνται παραπλεύρως, διευθύνσεως ἀντιθέτου οἱ τέσσαρες μετὰ τοὺς λοιποὺς ἀναπέμποντες δεήσεις. Ἐν τῇ δευτέρᾳ σειρᾷ, ἐντὸς περιφερειῶν κύκλου, εὐρίσκονται δώδεκα μικρότεροι ἄγγελοι καὶ μετὰ τούτων πρὸς Α. ὁ Πρόδρομος καὶ πρὸς Δ. ἡ Παρθένος. Κατωτέρω εἰκονίζονται Προφῆται καὶ Βασιλεῖς τῆς Π. Διαθήκης ὁλόσωμοι, μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένην μετὰ εἰλητάρια ἀνεπτυγμένα εἰς τὴν μίαν χεῖρα κατὰ τὴν ἄλλην ἐν εἰδει δεήσεως ἐκτεινομένην. Εἰς τὰ σχηματιζόμενα, μετὰ τὴν αὐτῆς, συμπληρωματικὰ τρίγωνα, παριστάνονται οἱ Εὐαγγελισταί. Ἐν τῇ κυκλοτερῇ ἀψίδι τοῦ κατωτέρου μέρους τοῦ Ναοῦ ἐξωγράφονται, ἐντὸς δύο διασταυρουμένων ῥόμβων, ὁ Παντοκράτωρ ὁλόσωμος τῆς αὐ-

(1) Ἰδὲ καὶ Α' Κεφάλαιον τῆς παροῦσης ἔνθα κατετέθη ὁλόκληρος ἡ κτητορικὴ ἐπιγραφή.

τῆς στάσεως ὡς καὶ τοῦ κυρίως τρούλλου. Εἰς τὰ συμπληρώματα τοῦ δευτέρου ρόμβου ὑπάρχουν συμβολικαὶ παραστάσεις τῶν Εὐαγγελιστῶν καὶ ἐξωτερικῶς, ἐντὸς τῶν γωνιῶν, ἐξαπτέρυγοι ἄγγελοι. Γύρωθεν, κυκλοτερῶς, σημειοῦνται τὰ 9 σώματα τῶν ἀγγέλων καὶ περίξ τούτων παραστάσεις τῶν ζωδίων ὡς καὶ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Προφήτου Ἑλίου. Ἐκτὸς αὐτῶν ὁ κυρίως Ναὸς φέρει πέντε σειρὰς τοιχογραφιῶν. Αὗται εἰκονίζουσι παραστάσεις ἐπεισοδίων τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου καὶ διαφόρων Ἀγίων. Τὸ ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς τῆς πρὸς τὸν Νάρθηκα θύρας, μέρος καταλαμβάνει, ὁλόκληρον σχεδὸν ἢ τοῦ Σωτῆρος Σταύρωσις. Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Ναοῦ τοῦτου ὁμοιάζουν κατὰ πολὺ μὲ τὰς τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ, ἐφ' ὅσον μάλιστα εἶναι ἔργον τοῦ ἰδίου ζωγράφου Μιχαήλ, ὡς ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν δύο ἐπιγραφῶν ἐξάγεται. Εἶναι φυσικώταται εἰς τὴν ἀπεικόνισιν μὲ ἵχνη μόνον σχηματοποιήσεως εἰς παραστάσεις βράχων, δένδρων καὶ φυτῶν.

Ἰερόν. Τὸ τέμπλον κατεσκευάσθη ἐξ ἑτη ἀργότερον ἀπο τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Ναοῦ ὡς ἐκ τῆς σημειουμένης χρονολογίης ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ἐπ' αὐτῷ ἐμφαίνεται. Εἶναι ξυλόγλυπτον, ἀνάγλυφον, μὲ παραστάσεις ἀνθέων καὶ κεφαλῶν σχηματοποιουμένων. Φέρει ἄνωθεν μίαν σειρὰν εἰκόνων τῶν δώδεκα Ἀποστόλων, ὡς καὶ τοῦ Σωτῆρος τῆς Θεοτόκου τοῦ Προδρόμου καὶ δύο ἀγγέλων. Αἱ δύο μεγάλαι εἰκόνες τῆς κατωτέρας σειρᾶς τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Σωτῆρος εἶναι καθαρῶς Βυζαντινῆς τεχνοτροπίας ἐνῶ ἢ τοῦ Ἀγίου Νικολάου εἶναι νεωτέρας ξενικῆς, εἰδικώτερον Ρωσικῆς—ἐκ τῆς σημειουμένης σλαβικῆς ἐπιγραφῆς—τέχνης. Αἱ διαστάσεις τῆς Ὡραίας Πύλης εἶναι 1,78x0,64 μ. τῆς δὲ πρὸς Β. θύρας 1,45x0,64. Τὸ μήκος τοῦ Ἱεροῦ εἶναι 1,60 μ. τὸ δὲ πλάτος 4,25 μ. Ἡ ἀψὶς ἡμιεξάπλευρος ἐξώθεν, ἐσωτερικῶς ἔχει πλάτος 1,77 μ. βάθος 0,70 μ. καὶ ὕψος 3,85 μ. Τῆς ἱερᾶς Προθέσεως τὸ ἄνοιγμα εἶναι 0,85 μ. τὸ ὕψος 0,95 μ. καὶ τὸ βάθος 0,45 μ. Ἐπὶ τῆς ἀψίδος εἰκονίζεται εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος ἢ Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν, μέχρι τοῦ μέσου, κρατοῦσα τὸν Σωτῆρα εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς καὶ εὐλογοῦσα. Εἰς δευτέραν σειρὰν παρίσταται ὁ χορὸς τῶν δώδεκα Ἀποστόλων προσερχομένων πρὸς μετάληψιν καὶ κατωτέρω οἱ γνωστοὶ Ἱεραρχαὶ μὲ ἀνεπτυγμένα εἰλητάρια. Ἡ ἁγία Τράπεζα εἶναι ἐντοιχισμένη.

Νάρθηξ. Καταλαμβάνει ἅπαν τὸ πλάτος τῆς δυ-

τικῆς πλευρᾶς τοῦ Καθολικοῦ: Ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ κυρίως Ναοῦ γίνεται διὰ θύρας—ἄνωθεν τῆς ὁποίας εὐρίσκεται ἡ ἐπιγραφή ἀνεγέρσεως τοῦ Ναοῦ διαστάσεων 1,75X1,08 μ. καὶ ἀποστάσεων 1,44 μ. ἀπὸ τῆς Β. καὶ 1,55 ἀπὸ τῆς Ν. πλευρᾶς. Ὁ Νάρθηξ ἔχει μῆκος 3,46 μ. καὶ πλάτος 4 μ. Συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοιοῦτου διὰ θύρας διαστάσεων 1,42X0,73. Ἡ θύρα τοῦ κυρίως Ναοῦ πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν Νάρθηκα εἶναι ὕψους 1,41 μ. καὶ πλάτους 0,51 μ. Οἱ δύο οὗτοι Νάρθηκες προσετέθησαν πολὺ βραδύτερον εἰς τὸ σῶμα τοῦ κυρίως Ναοῦ: Ἐπὶ μελαίνης πλακὸς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τοίχῳ τοῦ Ναοῦ γέγλυπται καὶ ἡ χρονολογία «ἔτους αῤῥῶ».

Σημειώσεις: Ὑποστηρίζεται ἀπὸ μερικοὺς ὅτι ἡ Ἐκκλησίᾳ αὕτη εἶναι πολὺ ἀρχαιότερα τῆς ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς ἀναφερομένης χρονολογίας ἀνεγέρσεως. Τοῦτο συνάγουσιν ἐξ ὑπάρχοντος μαιάνδρου κεράμων ἐν τῇ ἡμιεξαπλεύρῳ κόγχῃ.

Ἱερὸς Ναὸς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Βίτσης

Ὁ ναὸς οὗτος εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τῶν τῆς Βίτσης τοιοῦτων μετὰ τὴν μονὴν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς. Εἶναι ἐπίσης καὶ ὁ μέγιστος τῶν τοῦ αὐτοῦ εἴδους ναῶν. Ἀκριβεῖς ἐνδείξεις χρονολογίας ἰδρύσεως τούτου δὲν ἔχομεν. Ἐκ σωζομένων ὅμως ἀφιερωμάτων κλπ. συνάγομεν ὅτι ἐκτίσθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος (1). Τὸ πάλαι ἦτο μονὴ μετατραπεῖσα εἰς ἐνοριακὴν Ἐκκλησίαν τοῦ συνοικισμοῦ Κότῳ Βίτσης ἀπὸ τοῦ ΙΖ' (1600—1625) μ. Χ. καὶ ἐντεῦθεν. Πολλάκις ὅμως διατηρεῖται ἐκ παραδόσεως ἡ ὀνομασία τῆς ἐκκλησίας ὡς μονῆς. Οὕτω ἐν καταστίχῳ λογαριασμῶν τῆς Κοινότητος Ἀνω Βίτσης ἔτους 1835 ἀναφέρεται κατὰ μῆνα Αὐγουστον «ἀγιασμός τοῦ Ἡγουμένου τῆς Παναγίας». Ὁ ναὸς ἐπεσκευάσθη ὁλόκληρος κατὰ τὸ 1728 ἔτος ὡς ἐξάγεται ἐξ ὑπαρχούσης ἄλλοτε ἐπιγραφῆς ἐν τῷ δυτικῷ τοίχῳ τῆς μονῆς, ὅστις κατὰ τὸ 1885 κατεδαφίσθη καὶ ἐπεξετάθη οὗτος διὰ τοῦ νῦν ὑπάρχοντος γυναικείου «Ἀνηγέρθη ἐκ βαράθρων καὶ ἀνεστορήθη ὁ θεῖος οὗτος καὶ πάνσεπτος ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου δι' ἐξόδων καὶ συνδρομῆς

(1) Ἡ χρονολογία 1554 ἀναφέρεται ἐν τινι παραφύλλῳ παλαιοῦ Εὐαγγελίου ἐντύπου, ὡς ἐσημειώθη μεθ' ὁλοκλήρου τῆς ἀφιερώσεως ἐν τῷ Α' Κεφαλαίῳ τῆς παρούσης.

Ἰδὲ καὶ Α. Σάργου Παλαιογραφικὸς ἔρμος σελ. 103 κ. ἐ.

Ἀθηναγόρα Νέος Κουβαρᾶς <Ἡπ. Χρον.> Δ. σελ. 9.

Ἐπὶ τῆς πρώτης πινακίδος εἶναι ἐγγεγλυμμένη ἡ εἰκὼν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ἡ Ἀνάστασις τοῦ Σωτῆρος. Κάτωθεν τῆς ἐμπροσθίας πλακὸς ὑπάρχει ἡ κάτωθι, μεγαλαγραμμάτου Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, ἐπιγραφή· «Ἐτοῦτο θεῖον καὶ ιερὸν ευαγγέλιον ὑπαρχει τοῦ Κυροῦ Γεοργίου Ποστελινκ(ου) καὶ το ἀφηεροσα εἰς την Παναγια εἰς την Βεζητζα.

α χκστ'»

Ἱερὸς Ναὸς Ταξιαρχῶν Βίτσης

Οὗτος κατασκευασθεὶς κατὰ τὸ ξπιε ἀπὸ Ἀδάμ ἔτος ἐπεσκευάσθη ἐκ νέου κατὰ τὸ 1885, χρησιμοποιούμενος ἔκτοτε ὡς ἐνοριακὴ ἐκκλησίᾳ τοῦ συνοικισμοῦ Ἄνω Βίτσης. Ἐν τῷ, πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν Νάρθηκα, ὑπερθύρῳ γέγραπται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή. «Ὁ Πάνσεπτος οὗτος Ναὸς τῶν Ἀγίων καὶ ἐνδόξων ἀρχαγγέλων καὶ μεγάλων ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ κατὰ τὸ ΖΡΙΕ' ἔτος ἀπὸ Ἀδάμ οἰκοδομηθεὶς ἐπηυξήθη καὶ ἐκοσμήθη ἐκ νέου συνδρομῇ τῆς Κοινότητος Ἄνω Βίτσης ἐν ἔτει χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ πέμπτῳ 1885 μηνὶ Αὐγούστῳ ἐπιτροπεύοντος δὲ Κωνσταντίνου Θεμελῆ διὰ χειρὸς Ἀποστόλου Μιλτιάδου καὶ Σωκράτους ἐκ κώμης Χιονάδες». Ὁ Ναὸς εἶναι τῆς αὐτῆς ἀρχιτεκτονικῆς μετὰ τῶν λοιπῶν Ναῶν Βίτσης. Οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον ἀπὸ ἀπόψεως τοιχογραφιῶν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ. Αἱ δύο ἀνωτέρω σειραὶ τοῦ τέμπλου μετὰ τῆς Σταυρώσεως διατηροῦνται ἐκ τῆς παλαιᾶς ὁμωνύμου ἐκκλησίας, ἡ δὲ τελευταία προσετέθη ἀργότερον κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπισκευῆς αὐτοῦ.

Ἱερὸς Ναὸς Ἀγίου Ἀθανασίου Μονοδενδρίου

Οὗτος ἀνεκαίνισθη κατὰ τὸ 1839 ἔτος Ἀπριλίου 29. Φαίνεται ὅμως ὅτι εἶναι πολὺ ἀρχαιότερος τῆς ὡς ἄνω χρονολογίας. Εἶναι τρισυπόστατος, ὁ μέγιστος, κάλλιστος καὶ πλουσιώτερος τῶν Ναῶν Βίτσης—Μονοδενδρίου.

Π α ρ ε κ κ λ ῆ σ ι α

1) Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος. Πρὸς Δ. τοῦ συνοικισμοῦ Ἄνω Βίτσης πλησίον τοῦ χωρίου κείμενον.

2) Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος. Πρὸς Β. ἔξωθεν τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἄνω Βίτσης εὐρισκόμενον.

3) Ἅγιος Ἀθανάσιος. Πρὸς Ν. κοινὸν παρεκκλήσιον τῶν δύο συνοικισμῶν.

4) Ἅγιος Νικόλαος (Ποταμοῦ). Πρὸς Α. Κάτω Βίτσης 1)2 τῆς ὥρας ἐκ τοῦ χωρίου ἀπέχον καὶ κείμενον εἰς τὸ

ἄκρον τῆς Δ: πλευρᾶς τῆς κοίτης τοῦ παραποτάμου Βίτσης.

5) "Αγιος Δημήτριος. Πρὸς Α. παρὰ τῷ συνοικισμῷ Κάτω Βίτσης, ἐν ὠραιότατῃ τοποθεσίᾳ εὕρισκόμενον.

6) "Αγιος Κων)τίνος. Τελευταίως ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Βρυζοπούλου ἐν τῇ θέσει Βαρκὸν κτισθὲν παρεκκλήσιον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ παλαιοῦ Ν. Δ. τοῦ χωρίου.

7) "Αγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος (Κορνῆσι) Παλαιότατον παρεκκλήσιον κείμενον Ν. εἰς τοποθεσίαν Κορνῆσι καὶ περὶ τὴν 1: 1)2 ὥραν ἀπέχον ἐκ τοῦ χωρίου ἀνήκον δὲ ἀρχαιόθεν εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ συνοικισμοῦ Κάτω Βίτσης. Ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ταύτῃ ἔκειτο ἀρχαῖος συνοικισμός; ὅστις μετώκησεν ἀργότερον εἰς Κάτω Βίτσαν.

8) "Αγιος Νικόλαος. Κεῖται Ν. Δ. ἐν τῇ μαγευτικῇ τοποθεσίᾳ Λειβαδάκια. Ἀπέχει περὶ τὴν μίαν ὥραν ἐκ τοῦ χωρίου καὶ ἀνήκει παλαιόθεν εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ συνοικισμοῦ Ἀνω Βίτσης ὡς καὶ ἐκ τινων σῶζομένων ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων συνάγεται. Καὶ περὶ τούτου ἔκειτο συνοικισμός κατοίκων μετώκησάντων ἀργότερον λόγῳ ἐνσκηψάσης ἐπιδημίας θανατηφόρου καὶ ἐπιδρομῶν τῶν Τούρκων εἰς Ἀνω Βίτσαν.

9) "Αγιοι Ταξιάρχαι. Ν: Α. Παρεκκλήσιον συνοικισμοῦ Κάτω Βίτσης ἐν παλαιότατῃ τοποθεσίᾳ εὕρισκόμενον.

10) "Αγιος Γεώργιος. Κεῖται παρὰ τὸν Ἱερὸν Ναὸν τῶν Ταξιάρχων. Ἀνηγέρθη δὲ τῷ 1889 ὑπὸ τοῦ κ. Ἰ. Καραγεώργου.

11) "Αγιοι Πάντες. Ἀνηγέρθη τῷ 1820 ὑπὸ τοῦ Θ. Δημοσγούρη. Κεῖται παρὰ τὸν ὁμώνυμον λόφον Ἀνω Βίτσης. Ἀρχαιότερον ἐκοσμεῖτο διὰ τοιχογραφίων αἵτινες μεταγενέστερον ἔχουν ἐπιχρισθῇ δι' ἀσβεστοκονιάματος. Ἐχρησιμοποιεῖτο ἄλλοτε καὶ ὡς ἐνοριακὴ ἐκκλησία τῆς Κοινότητος Ἀνω Βίτσης.

12) "Αγιος Χαράλαμπος. Τελείως καταστραφέν παρὰ τὸν "Αγιον Νικόλαον παρεκκλήσιον, Β. τούτου. Μόνον μία ἐφθαρμένη τοιχογραφία ἐκ τούτου σώζεται.

13) Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος. Ἐν τῷ λόφῳ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ. Μικρὸν ἀρχαιότατον παρεκκλήσιον, ἀρχαιότερον τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

14) "Αγιοι Ἀπόστολοι Μονοδενδρίου. Κεῖται ἐν τῇ περιόπτῳ θέσει «Μπρίνος» Κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Χρ. Κόνιαρη, ἐπεσκευάσθη τῷ 1842 ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Κων)τίνου Πρίγγου.

14) Ὁ Ἅγιος Γεώργιος Μονοδενδρίου παλαιότατη ἐκκλησία τοῦ χωρίου ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ ἡ Κοινότης τὸ ὄνομα «Ἅγιος Γεώργιος Μαχαλάς» ἐπισκευάσθην τῷ 1528 ὑπὸ τῶν Μισαίων Σήμερον δὲν διατηρεῖται καμμία τοιχογραφία, ἐλάχιστοι δὲ εἰκόνες ὑπάρχουν.

Ἄπαντα τὰ παρεκκλήσια τὰῦτα εἶναι κτισμένον βασιλεῖ τοῦ σχεδίου τῶν ἐκκλησιῶν καὶ Μονῶν Βίτσης. Βασιλικὰ καὶ μονόκλιται, μετὰ Νάρθηκος ἐσωτερικοῦ ἢ ἐξωτερικοῦ ἢ καὶ ἀμφοτέρων. Αἱ εἰκόνες τῶν οὐδεμίαν καλλιτεχνικὴν ἀξίωσιν δύνανται νὰ ἔχουν καθ' ὅσον εἶναι ἔργα τελευταίων ἐτῶν καὶ οὐχὶ δοκίμων ζωγράφων. Ἐκ τούτων δύνανται μόνον νὰ διακριθῶσιν αἱ εἰκόνες τοῦ παρεκκλησίου Μεταμορφώσεως καὶ Ταξιάρχων διὰ τὴν ωραιότητα τῆς προσωπικῆς ἐκφράσεως. Ἐπίσης καὶ τινὲς εἰκόνες τοῦ παρεκκλησίου Ἁγίου Νικολάου Λειβαδακίων διὰ τὸ βυζαντινὸν τῆς τεχνοτροπίας των.

Ἄπαντα στεροῦνται τοιχογραφίων.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

Τὸ χωρίον ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ζαγοριακῆς πολιτείας εὐρισκόμενον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπολειφθῇ τῶν λοιπῶν τοιούτων, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπίδοσιν καὶ τάσιν τῶν κατοίκων πρὸς τε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰ γράμματα. Πλείστοι ὅσοι ἐκ τῶν τριῶν συνοικισμῶν τοῦ χωρίου διεκρίθησαν καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς ἱστορίας καὶ δὴ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας εἰς ἀπάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ὁ Ι. Λαμπρίδης σημειοῖ ὅτι εἰς Μονοδένδριον ἐλειτούργουν κατὰ τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τρία σχολεῖα, Ἑλληνικόν—ἀλληλοδιδασκικόν καὶ σχολὴ κορασίδων, ἣτις ἤρξατο λειτουργοῦσα ἀπὸ τὰ 1846 δαπάνη τῆς ἀδελφότητος Ριζαρῶν.

Τὸ πρῶτον ἐν Μονοδενδρίῳ σχολεῖον συνέστη κατὰ τὸ 1811. Ἐδίδαξαν δὲ ἐν αὐτῷ πλείστοι ἱκανοὶ διδάσκαλοι ὡς ὁ Νεόφυτος Δούκας, ὁ Ἀναστάσιος Σακελλάριος (1825—1828) ἐποχὴν καθ' ἣν εἶχε μεταφερθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Μάνθου Οἰκονόμου ἐν Κουκουλίῳ ἰδρυθεῖσα σχολή, ὁ Πρωτοπρεσβυτέριος Κων(τῖνος) ὁ Χρονίδης κλπ.

Εἰς τὸν Μεσαῖον Μαχαλᾶν συνέστη ἀλληλοδιδασκικὴ σχολὴ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ αἰῶνος, ἀπὸ δὲ τῶν μέσων τούτου ἀνωτέρα Ἑλληνικὴ σχολὴ συντηρουμένη ἀπὸ τοῦ 1867 διὰ κληροδοτήματος τῆς Ἀγγελικῆς Παπάζογλου. Τὸ Ἑλληνικὸν τοῦτο σχολεῖον διετηρήθη μέχρι τοῦ 1938 μετατραπὲν ἀπὸ 10ετίας περίπου εἰς ἡμιγυμνάσιον καὶ μεταφερθὲν ἐξ Ἀνω Βίτσης εἰς τὴν εἰς Κάτω Βίτσαν Βρυζοπούλειον Σχολήν. Ἐπαυσε δὲ λειτουργοῦν δυνάμει τοῦ τελευταίου νόμου περὶ καταργήσεως τῶν ἡμιγυμνασίων καὶ ὑποκαταστάσεως τούτων ὑπὸ ἀστικῶν σχολῶν. Εἰς τὸν ὡς ἄνω συνοικισμόν ἀργότερον ἰδρύθη καὶ σχολὴ Κορασίδων, σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἐκμάθησιν τέχνης ὕφαντικῆς καὶ οἰκιακῆς οἰκονομίας παρὰ ταῖς νεάνισιν.

Ἐν Κάτῳ Βίτση φαίνεται λειτουργοῦσα ἀλληλοδιδασκικὴ σχολὴ πρὸ τῶν μέσων τῆς ΙΘ' ἐκατονταετηρίδος συσταθεῖσα, ὡς ἐξάγεται ἔκ τινος συμφωνητικοῦ γράμματος τοῦ 1850. «Καθ' ὅτι οἱ εὐρεθέντες χωριανοὶ ἐσυμφωνίσσαμε καὶ ἀβάλλαμε ἐφ' ἡμέριον καὶ ἀλληλοδιδάσκαλον τῆς χώρας μας...»

Αἱ σχολαὶ αὗται ἰδρύονται καὶ συντηροῦνται διὰ κληροδοτημάτων μεγάλων εὐεργετῶν ἢ διὰ τῶν Κοινοτικῶν πόρων. Ὡς διδασκικὸν προσωπικὸν λαμβάνονται κατὰ τὸ

τών εύγενεστάτων ἀρχόντων τῆς αὐτῆς χώρας: Μίσιου, Κωνσταντίνου, Ἐξάρχου, Μιχογερολάζου, Θεοδώρου, Θεο-
 δωροθέρου (;) ἀρχιερατεύοντος Ἰωαννίνων κυρίου Ἱεροθέ-
 ου ἐν ἔτει αψκῆ' (1728) ἐφημερεύοντος κύρ. Παπαδήμου καὶ
 Παπαπάντος. Ἐτελειώθη Φεβρουαρίου κ'...» (1) Ὁ τέμπλος
 τοῦ ναοῦ κατεσκευάσθη ἑνδεκα (11) ἔτη μεταγενέστερον
 ὡς δεικνύει ἡ ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσα ἐπιγραφή τ σ μ. στ', ἔτη
 Χριστοῦ αψλθ' (1739) χίρ Εὐσταθίου καὶ Νικολάου :

Ἀνεσκαλήσθαι κε ἡστορίθη ὁ Θῆος οὗτος τέμπλος τῆς
 οἰπεραγίας δεσπηνῆς ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἁπαρθενου
 Μαρίας ἀρχιερατεύοντος δὲ τοῦ πανηεροτατου καὶ λογι-
 οτάτου μητροπολήτου Κυρίου κυρ Γρηγορίου... Ἡωανη νον
 * * * * τοῦ τιμηοτατου ἀρχῶντου Κυρίου Κυρ. Κωνσταντῆ
 καὶ ευλαβεστατον ιερεων (δι' ἄλλης χειρὸς) Πανταζῆ Ἱερέ-
 ως καὶ Προτόπαπα καὶ Παπα. Κυρλότο» Ὁ Τροῦλλος δὲ
 ἔχει ἀποπερατωθεῖ κατὰ τὸ 1720 ἔτος ὡς σημειοῦται εἰς
 χρονολογίαν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ-
 του. Τὸ Καθολικὸν τοῦ Ναοῦ εἶναι μικρὰ Βασιλική, μονό-
 κλιτος μετὰ ἐξωτερικοῦ νάρθηκος νοτίως καὶ ἑτέρου, ἐσω-
 τερικοῦ τοιοῦτου προστεθέντων ἀργότερον κατὰ τὸ 1885
 ἔτος δυτικῶς.

Κυρίως ναός. Ἐχει σχῆμα ὀρθογωνίου μήκους
 11,50 μ. καὶ πλάτους 4 μ. Εἰς ἀποστάσεις 0,80 μ. ἐκ τοῦ
 Ἱεροῦ καὶ 3,05 ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ κυρίως ναοῦ εὐ-
 ρίσκονται ἐντοιχισμένοι τρεῖς κίονες ἀποστάσεως μεταξύ
 των 2,56 μ. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ τόξου τῆς κόγχης τοῦ
 Ἱεροῦ στηρίζεται ὁ κυρίως τροῦλλος καὶ ἕτεροι δύο ψευ-
 δεῖς τοιοῦτοι. Παρατηρητέον ὅτι οἱ δύο ψευδοτροῦλλοι δὲν
 ἔχουσιν, ὡς εἰς τὰς πλείστας τῶν μονῶν καὶ ἐκκλησιῶν
 συμβαίνει κλίσιν πρὸς Δ ἢ Α ἀνιχλόμενως ἀλλὰ ὀρθὰν κοί-
 λωμα ὡς ὁ κυρίως τροῦλλος. Τὸ ὕψος τοῦ Ναοῦ μέχρι
 τῶν τόξων ὅπου στηρίζεται ὁ κυρίως τροῦλλος φθάνει
 τὰ 5 μέτρα.

Περὶ τῶν τοιχογραφιῶν κλπ. καὶ τῆς σημασίας τοῦ-

(1) Δ. Σάκου. Μιλαιογραφικὸς ἔντυπος σελ 103 β. Ὁ αὐτὸς ἀνα-
 φέρει τὴν ἐν αὐτῷ ἐπιγραφὴν καὶ εἰς παράφωλλον τοῦ κατὰ στίχον ὀνο-
 μάτιων συνδραμιτῶν καὶ ὁφιοειδιάντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσε-
 ως τῆς Θεοτόκου τοῦ χωρίου κάτω Βίτσης Ζώντων καὶ τεθνεώτων λη-
 φθέντων ἐκ παλαιοῦν καὶ νέων. 1987 Μαρτίου 19. Κάτω Βεῖτσα μὲ τὴν ἐ-
 ξῆς περιεχόμενον κατ' ἀρχὴν (εἰς τὸν κρηνησοῦντα δυτικὸν τοῖχον τῆς
 ἐκκλησίας ὑπῆρχεν ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή ὡς σημειῶ ἐνταῦθα: Δ Μ, Σάκου
 1893 Σεπτεμβρίου 19. Σημ. Κατὰ πόσον ὁμοῦς φανερῶς ἀντέγραψα τότε
 δὲν ἐγγυοῦμαι νῦν.

των από απόψεως τέχνης δὲν εἶναι δυνατόν νά γίνη λόγος καθ' ὅσον, ὡς φαίνεται ἐπεσκευασθεῖς κατὰ τὸ 1885 ὁ ναὸς ἐκοσμήθη διὰ νέων παραστάσεων αἵτινες καὶ εἰς κακὴν κατάστασιν εὐρίσκονται καθ' ὅσον ἔχουν ἀρχίσει πρὸ πολλοῦ νά καταπίπτωσι.

Ἰερόν. Συγκοινωνεῖ, ὡς συνηθως, μετὰ τοῦ Ναοῦ διὰ τῶν δύο πυλῶν τοῦ τέμπλου. Ἐξ αὐτῶν ἡ βορεῖα ἀνοίγεται ἀκριβῶς εἰς τὸ κάτω ἄκρον τοῦ τέμπλου καὶ εἰς ἀπόστασιν 0,90 μ. ἀπὸ τῆς Ὁραίας· ἔχει ὕψος 1,78 μ. καὶ πλάτος 0,67 μ. Τὸ πλάτος τῆς Ὁραίας Πύλης εἶναι 0,70 μ. καὶ ἀπέχει 1,35 μ. ἀπὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ κυρίως Ναοῦ. Τὸ ὕψος τὸ αὐτὸ μετὰ τῆς ἄλλης. Τὸ τέμπλον ξυλόγλυπτον, κεκοσμημένον διὰ παραστάσεων ἀναγλύφων, ἀνθέων, ζώων κλπ. καὶ συμπλεγμάτων αὐτῶν εἶναι σχετικῶς καλλιτεχνικῶς κεκοσμημένον. Φέρει τρεῖς σειρὰς εἰκόνων· ἐν τῇ πρώτῃ παρίστανται οἱ δώδεκα ἀπόστολοι μετὰ τῆς Παρθένου, τοῦ Προδρόμου καὶ τοῦ Σωτῆρος. Ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ τῇ τρίτῃ παραστάσεις τῆς ζωῆς τῆς Θεοτόκου, τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀγίων. Εἰς τὸ Ν. ἄκρον τῆς δευτέρας σειρᾶς εὐρίσκεται, καταλαμβάνουσα τὴν θέσιν ὁλοκλήρου εἰκόνης, ἡ μνημονευθεῖσα ἐπιγραφὴ γενικῆς ἐπισκευῆς τοῦ ναοῦ. Τὸ πλάτος τοῦ Ἱεροῦ εἶναι 4 μ. τὸ δὲ μῆκος 3,28 μ. Ἡ κόγχη κυκλικὴ ἐξωτερικῶς δὲ ἡμιεξάπλευρος ἔχει ἀνοιγμα 3,40 μ. καὶ βάθος. Ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς ἀνοίγεται ἡ ἱερὰ Πρόθεσις ὕψους 1 μ. πλάτους 0,70 μ. καὶ βάθος. Περὶ τὸ μέσον τοῦ Ἱεροῦ ἴσταται ἡ ἁγία Τράπεζα, τετράγωνος σχεδόν, πλάτους 1,22 μ. καὶ μήκους 1.18 μ. καὶ ὕψους... Μέχρι τοῦ μέσου τοῦ Ἱεροῦ, κυκλοτερῶς, αἱ παραστάσεις ἔχουν καλυφθῆ ὑπὸ ἀσβεστοκονιάματος. Αἱ λοιπαὶ τοιχογραφίαι ὡς τοῦ κυρίως Ναοῦ.

Νάρθηκας. Α) Ἐσωτερικός. Προσετέθη κατὰ τὸ 1885 ἔτος. Ἐχει σχῆμα ὀρθογωνίου μήκους 4,70 μ. καὶ πλάτους 4 μ. Συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ κυρίως Ναοῦ διὰ θύρας εὐρισκομένης εἰς ἀπόστασιν 1,70 μ. ἐκ τῆς βορείας πλευρᾶς καὶ 1,55 μ. ἐκ τῆς νοτίας, πλάτους 0,75 μ. καὶ ὕψους 2,05 μ. Φωτίζεται διὰ δύο μεγάλων παραθύρων. Ὁ κυρίως Ναὸς διὰ δύο μεγάλων ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς ὡς καὶ διὰ τεσσάρων μικρῶν τοῦ κυρίως τρούλλου, τὸ δὲ Ἱερόν δι' ἑνός. Ἀνωθεν τοῦ ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος εὐρίσκεται καὶ ὑπερῶν μήκους 7,58 μ. πλάτους 4,07 μ. καὶ ὕψους 3,18 μ. Ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος διὰ κλίμακος κατὰ τὴν βορείαν πλευράν.

Β) Ἐξωτερικὸς Νάρθηξ. Καταλαμβάνει ἅπαν τὸ μῆκος τῆς νοτίας πλευρᾶς διαιρούμενος εἰς δύο μέρη. Τὸ δυτικὸν τμήμα ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ κυρίως Ναοῦ διὰ θύρας διαστάσεων 0,90x1,78. Ἔχει μῆκος 12 μ. πλάτος 2,35 μ. καὶ ὕψος 2,30, φωτιζόμενος διὰ 4 μεγάλων παραθύρων καὶ ἑνὸς μικροτέρου. Τὸ ἀνατολικὸν τμήμα συγκοινωνοῦν διὰ θύρας μετὰ τοῦ ἐτέρου διαστάσεων 0,77x1,84 ἔχει μῆκος 8,45μ. πλάτος 2,56 καὶ ὕψος 2,30. Ἀπαντες οἱ Νάρθηκες εἶναι ἐπιχρισμένοι δι' ἀσβεστοκονιάματος καὶ στεροῦνται ἀπολύτως τοιχογραφιῶν.

Τὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Κοιμήσεως ὑπάρχοντα ἱστορικά ἱερὰ κειμήλια.

1) Τὸ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Πόστενλίκου Γεωργίου ἀφιερωθὲν καὶ ἐν τῷ Α.΄ Κεφαλαίῳ τοῦ παρόντος περιγραφέν λειτουργικὸν ποτήριον.

2) Τὸ ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ ἀναφερθὲν δισκάριον τοῦ ΙΣ΄ αἰῶνος.

3) Τὸ ὑπὸ χρονολογίαν 1678 ἐν τοῖς ὡς ἄνω περιγραφέν τρικέριον καὶ ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος Γεωργίου Πόστενλίκου καὶ τοῦτο ἀφιερωθὲν.

Ἐν καταστάτῳ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἀναφέρεται ὅτι ὁ αὐτὸς ἄρχων ἐδώρισε καὶ «τὸν τίμιον σταυρὸν» ὅστις σήμερον δὲν διασώζεται.

4) Ὁ ἀφιερωθείς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἄρχοντος εὐαγγελικὸς κώδιξ.

Τοῦ κώδικος τούτου λεπτομερῇ περιγραφὴν ἐποίησεν ὁ Δ. Σάρρος ἐν τῷ Παλαιογραφικῷ αὐτοῦ ἑράνῳ. (1) Ἐπειδὴ ὁμως δὲν προέβη εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ὡς ἄνω κώδικος αὐτοπροσώπως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην—ἀναθέσας τὴν ἐργασίαν ταύτην εἰς τὸν ἐμὸν πάππον Παπαῖωάννην Οἰκονόμου Νικολαΐδην, ὡς ἐξ ἐπιστολῆς του ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἰδιωτικοῦ ἀρχείου ἐξάγεται—ἐγένοντο σφάλματα καὶ παραλείψεις τινὲς εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ κώδικος. Ὁ Εὐαγγελικὸς οὗτος κώδιξ, πιθανῶς τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος, διασωθεὶς, ὡς ἀναφέρει ὁ Σάρρος ἐκ τῆς πρὸς ἀπεμπόλησιν ἄλλοτε γενομένης ἀποπείρας ξένων ἀρχαιοκαπήλων, ἐγκατεστημένων ἐν Ἰωαννίνοις καὶ περιοδευόντων ἀνά τὴν Ἠπειρον, ἔχει διαστάσεις 0,29x0,22, φύλλα 197, δίσηλα καὶ καλλιγραφημένα διὰ ρυθμοῦ μικρογραμμάτου. Ἐκ τῶν

(1) Δ. Σάρρου Παλαιογραφικὸς ἑράνος σελ. 101 α. κ. ε.

φύλλων αὐτοῦ τὰ 178 (καὶ οὐχὶ τὰ 182) εἰσὶ ἐκ λεπτῆς περγαμινῆς, τὰ δὲ βραδύτερον προσαρμοσθέντα 19 ἐκ παχέος στιλπνοῦ χάρτου. Ἐκ τῶν 19 χαρτίνων φύλλων τὰ δώδεκα παρενεβλήθησαν μετὰ τῶν τῆς περγαμινῆς τοιούτων εἰς ἀντικατάστασιν ἐλλειπόντων ἐκ περγαμινῆς φύλλων, τὰ δὲ λοιπὰ 7 προσετέθησαν ἐν τέλει καὶ περιέχουν ἐωθινὰ καὶ Πασχαλινὰ ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ ἔτους ΑΧΛ' μέχρι τοῦ ΑΧΞΘ'. Εἰδικώτερον προσετέθησαν μεταγενεστέρως τὰ ἐξῆς χάρτινα φύλλα· Τὰ ὑπ' ἀριθμὸν α) 50 διστηλον μὲ στίχους 26, β) 58 μὲ στίχους 31, γ) 65 μὲ στίχους 26, δ) 91 μὲ στίχους 31, ε) 134 μὲ στίχους 32, στ) 171 μὲ στίχους 32, ζ) 182—185 μὲ στίχους 31 καὶ η) τὰ 191—197. Ἐκ τῶν φύλλων τῆς περγαμινῆς, ἑκατέρα τῶν στηλῶν τῶν πρώτων τεσσάρων, ἔχει στίχους 33, τῶν ἐπομένων τεσσάρων 30 τῶν δὲ λοιπῶν 29. Ἐν χαρτίνῳ φύλλῳ 171α (οὐχὶ 177α) ὑπάρχει καλλιγραφικώτατα γεγραμμένη ἡ ἀφιέρωσις—μνημονευθεῖσα ἐν τῷ περὶ ὀνομασίας κεφαλῇ τοῦ παρόντος—τοῦ εὐαγγελίου εἰς τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως. Ἐν τῷ παραφύλλῳ τῆς ἐσωτερικῆς προσόψεως τῆς πρώτης πινακίδος γέγραπται τὰ ἐξῆς δυσξύμβλητα «Ἐστερεώθι ὡ χόρος Ἀωριλήω στή στέως ἔτους 1621 των αρχωτος κ, γεοργιου Λεκα | και πρωτου ποστε(ρ)ληκου οπος του | του εστηπε με τα χερια του 1627 ΑΧΗΞ' 7136 ΞΕΛΣΤ' Π(α)παδημ(ητ)ρη(ο)ς και Πρωτώπ(α)π(ας) ἔχω Ιερεὺς χρόνους 25 ἔτοι Π(απα)λαζαρος θεμελῆς (ὑπογραφή διὰ μονοκονδυλιᾶς). Κατωτέρω δημοσιεύονται αἱ λοιπαὶ ἀφιερώσεις καὶ ἐνθυμήσεις ἀναφερόμεναι ὑπὸ τοῦ Δ. Σάρρου ὡς καὶ ἄλλαι μὴ παρατηρηθεῖσαι ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι, εἰς τὸ εἰδικὸν περὶ ἐνθυμήσεων κλπ. κεφάλαιον. Ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς μετὰ τὰ πασχάλια διαγράφονται δύο ὀρθογώνια ἐπιμήκη παραλληλόγραμμα πρὸς εὗρεσιν τοῦ Πάσχα τῶν ἡχῶν καὶ τῶν ἐωθινῶν. Ὁ συντάκτης αὐτῶν τὰ ὀνομάζει σκάρὰ τὰ δὲ μικρὰ τετράγωνα, ἅτινα περιέχονται ἐντὸς τῶν παραλληλογράμμων σπιτόπουλα ἀναφέρει δὲ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ διὰ τῆς ἐξῆς σημειώσεως, «Τέλος καὶ τῷ Θεῷ ἡμῶν δοξα | παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἐλαχίστου Σγοῦρου τοῦ ἐκ Κάτω Στουδενῶν (Σουδενῶν) ΞΡΛΞ.' ΑΧΗΘ' ἐν μηνὶ Ἰουλλ(ῖ)ω) κ.ἐ».

Τὸ εὐαγγέλιον περιβάλλεται διὰ ξυλίνων πινακίδων κεκαλυμμένων μὲ ἐρυθρὸν λειοσηρικόν. Ἐπ' αὐτῶν ὑπάρχουσι δύο πλάκες ἀργύρου ἐπίχρσοι προσηλωμέναι δι' ἡλῶν ἐξεχόντων ἡμισφαιροειδῶς.

πλείστον ἄνδρες, διὰ μὲν τὰ κατώτερα σχολεῖα τὰ στοιχειώδη γινώσκοντες, τὰ ἀρκοῦντα μόνον διὰ τὴν ἐκμάθησιν παρὰ τῶν παίδων ἀναγνώσεως, γραφῆς, ἀριθμητικῆς καὶ τινῶν ὑποτυπωδῶν ὅρων γνώσεων, διὰ δὲ τὰ Ἑλληνικὰ κατὰ τὸ πλείστον τελειόφοιτοι γυμνασίων καὶ δὴ τῆς ἐν Ἰωαννίνοις περιφήμου Ζωσιμαίας Σχολῆς. Ὁ Μυστακίδης ἐν Ἠπ. Χρονικοῖς (1) δημοσιεύει κατάλογον τῶν χρηματισάντων διδασκάλων ἀπὸ τοῦ 1884—1886. Τοῦτον ἀναδημοσιεύομεν κατωτέρω συμπεπληρωμένον, προσθέσαντες καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ 1886 καὶ ἐντεῦθεν χρηματίσαντας δ)λους.

Α' Διδάσκαλοι :

Κώνστας, κουτσὸς γραμματοδιδάσκαλος, Ἰωάννης Παπαῖ Πέτρου ἔχων προϋστάμενον τὸν ἱερέα Ρούσην (Παπαρούσην), Μιχαὴλ Σακελλαρίου (ἢ Τουρτούρας) 1831—1868) ἐξ Ἄνω Σουδενῶν, Νικόλαος Πάσχου ἐξ Ἰωαννίνων, Ἰωάννης Κριτσάνας ἐξ Ἄνω Σουδενῶν, Στέφανός τις ἐκ Κουκουλίου, μαθητὴς τοῦ Ἀναστασίου Σακελλαρίου ἐπονομαζόμενος Τραχείλης, Μιχαὴλ τις ἐκ Κάτω Σουδενῶν, Τσάνιος ἐκ Κουκουλίου. Πολύδωρος ἐκ τῆς Ὀστανίτης τῆς Κονίτης, γενόμενος μετὰ ταῦτα ἡγούμενος ἐν Βλοχίᾳ, Γεώργιος Λαζόπουλος ἐξ Ἄνω Σουδενῶν, Νικόλαος Μπίκας ἐκ Καλωτῆς λόγιος διακεκριμένος, διδασκὼν καὶ κατὰ τὴν νεωτέραν μέθοδον, Ἀλέξιος Σεμιτέλος ἐκ Μονοδενδρίου, ἀδελφὸς τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ ἐν ἐῷ Πανεπιστημίῳ Δ. Σεμιτέλου, Ἀπόστολος Οἰκονόμου ἐκ Τσερβαρίου, Μ. Φαλίδας ἐκ Μονοδενδρίου μαθητὴς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, Μιχαὴλ Βελογιάννης ἐγγώριος, Κων)τίνος Ζέρβας ἐκ Μονοδενδρίου, Δημήτριος Κυρίτης ἐξ Ἄνω Σουδενῶν, Ἰωάννης Ζηκίδης ἐγγώριος, εἰς δύο ἐποχὰς διδάξας, Παναγιώτης Γιτούλης ἐκ Τσερβαρίου, Κων)τίνος Παπαγιαννόπουλος ἐκ Μπάγιας, Στέφανος Παρτάλης ἐγγώριος, Ἰωάννης Παπαῖ Ζήση ἐκ Κουκουλίου, Κων)τίνος Νόσος ἐκ Μονοδενδρίου, Σπυρίδων Χασιώτης ἐκ Μονοδενδρίου, Φίλιππος Δαουδῆς ἐγγώριος, Νικόλαος Ζηκίδης ἐγγώριος, Γεώργιος Δημητριάδης ἐκ Νήσου Ἰωαννίνων, Παπαῖ Γεώργιος Θεμελῆ ἐκ Μονοδενδρίου, Παπαῖ Δημήτριος Σακελλάριος εἰς πολλάς ἐποχὰς χρηματίσας, Βρυζάλας (1888) ἐξ Ἰωαννίνων, Νικόλαος Παπίας (1892) ἐκ Μονοδενδρίου, Γεώργιος Ζιάκας (1893—95) ἐκ Μπάγιας, Εὐστάθιος Παγωνίδης ἢ Μπαμ-

(1) Β. Μυστακίδου Ἠπειρωτικά Ἀνάλεκτα σελ 94 «Ἠπ. Χρ.» Δ.

πουριώτης έκ Μπάγιας, Στέφανος Τζιούφης (1900—1) έκ Καπεσόβου, Άνδρέας Τόλογλου (1902—4) έκ Καπεσόβου, Παπαϊωάννης Νικολαΐδης έγχώριος, 1905—12, Σπυρίδων, Στεφανίδης έκ Τσερβαρίου, Δημήτριος Μάος έκ Τσεπελόβου, Σαχίνης έκ Γρεβενετίου, Νικόλαος Πριμηκύρης έξ "Ανω Σουδενών, Νικόλαος Βλαστός έκ Τσερβαρίου 1912—13.

Β. Έλληνοδιδάσκαλοι "Ανω Βίτσης.

Ματθαΐος Παπαρρούσης έγχώριος, Νικόλαος Πράσι, νος έξ Άρίστης, Δημήτριος Χαδέλλης έκ Κάτω Σουδενών, Εϋγένιος Χασιώτης έκ Μονοδενδρίου, Άναστάσιος Ζέρβος, Στέφανος Παρτάλης έγχώριος, Άλκιβιάδης Σκοκίδης (1897—1907), Λεωνίδας Βαζίνας (1907—09), έκ Ζήτσης, Φίλιππος Δούκας (1909—11) έκ Καπεσόβου, Βασίλειος Βασιβάλης, έκ Καπεσόβου (1912—30) έκ διαλειμμάτων, Σπύρος Θεοδοσίου έκ Κάτω Σουδενών (1915—28) έκ διαλειμμάτων, Γρηγόριος Στάρας έκ Πεπίγκου (1921—23), Βασίλειος Κόνιαρης έκ Μονοδενδρίου (1928—29), Κων)τίνος Βαλάνος έξ Άσπραγέλων (1929—30).

Μεταφερθείσης τής σχολής εις τήν έν Κάτω Βίτση, Βριζοπούλειον τοιαύτην από τοϋ 1930 αναφέρονται ως χρηματίσαντες οί κάτωθι έλληνοδιδάσκαλοι καί καθηγηταί.

Σωτήριος Τζιμόπουλος έξ Ίωαννίνων (1930—33), Χαράλαμπος Σπανός έξ Εϋδήλου Ίκαρίας (1930—32), Εϋάγγελος Σαβράμης πρόσφυξ έκ μικράς Άσίας (1933—34) Παναγιώτης Ματζαβίνος έκ Κεφαλληνίας (1932—34), Άναστάσιος Τσόλκας (1934—38) έκ διαλειμμάτων, Σωτήριος Νικολός έκ Καρίτσης (1934—35), Μιχαήλ Τζιόβας έκ Κάτω Σουδενών (1935—37), Άντώνιος Άντωνόπουλος έκ Καλαμών (1936—37), Κων)τίνος Βλάχος έκ Μεσσηλογίου (1936—37).

Διδάσκαλοι Κάτω Βίτσης.

Παπαναστάσιος Δημητρίου (1850) έκ Μονοδενδρίου, Άναστάσιος Γκόλας ή Οίκονόμου (1880—82) έκ Μονοδενδρίου, Ίωάννης Νικολαΐδης (1882—97) έγχώριος, Κομτσokώστας (1881), Σπύρος Χασιώτης έκ Μονοδενδρίου (1875), Βουρνάκης (1883), Πετσέλης έκ Καπεσόβου (1897—900), Γεώργιος Ζούλης (1902—03) έκ Βελτιστής, Βασίλειος Οίκονόμου ή Γκόλας (1900), Φίλιππος Δαουδής (1904—25) έγχώριος, Σωτήριος Παπάζογλου (1925—μέχρι σήμερον) έγχώριος.

Διδάσκαλοι Μονοδενδρίου.

Διονύσιος ὁ Ἱερομόναχος (1811—13), Νεόφυτος ὁ Δόττος (1813—15) ἐξ Ἑνω Σουδενῶν, Ἀναστάσιος Σακελλάριος [1825—29] ἐκ Βραδέτου, Μιχαήλ Σακελλάριος ἢ Τουρτούρης [1831—68], Χριστόδουλος Σεμιτέλος, Ἀλέξιος Σεμιτέλος, Ἀναστάσιος, Παπακωσταντῆς διδάσκαλος καὶ ἱερεὺς, Παπαστέφανος Ζιαψάκης ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος, Στέφανος Παπακωσταντίνου.

Περὶ τῶν κατευθύνσεων καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας πρὸ τῶν μέσων τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, δυστυχῶς λόγῳ ἐλλείψεως σχετικῶν ἐγγράφων δὲν ἔχομεν σαφεῖς ἐνδείξεις. Πάντως ὅμως ἡ κατευθυντήριος γραμμὴ θὰ ᾔτο ἢ προσπάθεια πρὸς ἐκμάθησιν στοιχειώδους γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως ὡς καὶ τόνωσις καὶ διέγερσις τοῦ Ὀρθοσκευτικοῦ Πατριωτικοῦ συναισθήματος. Διὰ τὰ ἀνώτερα σχολεῖα ἡ αὐτὴ κατεύθυνσις θὰ ἐτηρεῖτο ἐν εὐρυτέρῳ βεβαίως προοπτικῇ καὶ ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν τάσεων τοῦ σχολαστικισμοῦ καὶ στεῖρου κλασικισμοῦ, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἀπετέλει τὸ περιεχόμενον τοῦ ἰδεώδους τῆς ἀγωγῆς, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Εἰς τὰ σωζόμενα ἀπὸ τοῦ 1850 καὶ ἐντεῦθεν συμφωνητικὰ δημοδιδασκάλων καὶ ἐλληνοδιδασκάλων διαφαίνεται καθαρὰ ὁ μορφωτικὸς σκοπὸς καὶ τὸ παιδαγωγικὸν ἰδεῶδες. Ἐν καὶ ἡ ἐποχὴ αὐτὴ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ ξηροῦ βερμπαντισμοῦ καὶ τῆς θέσεως τοῦ διδάσκοντος ὑπεράνω ὅλων, ὡς ἀποτελοῦντος τὸν κύριον ἄξονα τῆς ὅλης διδακτικῆς ἐργασίας, ὅμως παρατηροῦμεν, ἐν τοῖς ἐγγράφοις τούτοις, τὸν διδάσκαλον χαρακτηριζόμενον «ὡς πρεσβύτερον καλὸν ἀδελφόν» μὲ τοὺς μαθητάς· εἶναι, δύναται τις εἰπεῖν, μία πνοὴ ἐκ τῆς κατευθύνσεως τῶν νεωτέρων ψυχολογικῶν παιδαγωγικῶν ἀντιλήψεων. Σκοπὸς κατ' ἀρχὰς τίθεται καὶ πάλιν ἡ ἠθικὴ βελτίωσις καὶ πρόοδος τῶν παίδων. Διδασκόμενα μαθήματα κατ' ἐξοχὴν ἢ ἀνάγνωσις, καθαρὰ καὶ κατ' ἔννοιαν, ἀριθμητικὴ καὶ λοιπὰ χριστιανικὰ μαθήματα. Ἀντίληψιν ἀπορρέουσιν ἐκ τῶν τάσεων τῆς νεωτέρας παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς εὐρίσκομεν καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς μεθόδου διδασκαλίας. Ἡ ἀκολουθητέα πορεία διδασκαλίας πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ εἰς ἀποτέλεσμα. Ἡ μέθοδος δύναται νὰ βασίζεται ἐπὶ ψυχολογικῶν νόμων καὶ κανόνων, πρέπει ὅμως κατ' ἀρχὰς νὰ ἀπορρέῃ ἀπὸ τὸν διδάσκαλον, νὰ εἶναι δημιουργημα τῆς προσωπικότητός του. Οὕτω θὰ δυνηθῇ νὰ

γίνῃ πρακτικὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ. Τοῦτο πρέπει καὶ σήμερον νὰ συμβαίῃ. Ἡ κρίσις ἐπὶ τῆς ἐργασίας ἐκάστου σχολείου νὰ γίνηται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐκ τῆς μεθόδου διδασκαλίας. Πλεῖστοι ὅσοι δημοδιδάσκαλοι τῆς σήμερον προσπαθοῦν μιμούμενοι ἐργασίας βασιζομένας εἰς ξένας πρὸς τὴν Ἑλλάδα πραγματικότητας, νὰ δημιουργήσουν ἀναλόγους ἀτμοσφαίρας, χωρὶς νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὰς τοπικὰς συνθήκας καὶ προϋποθέσεις ζωῆς, καὶ οὕτω ἀποτυγχάνουν. Δὲν στηρίζονται εἰς τὰς ἰδίας τῶν δυνάμεις καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δυναμισμοῦ τῶν, ἀλλὰ παρατηρῶντες τὰ πράγματα διὰ μέσου διοπτρῶν ξένων, παραπλανῶνται καὶ ναυιχοῦν. Πολὺ ὀρθῶς σημειοῦται ἐν τῷ ἀναφερθέντι ἐγγράφῳ ὅτι ἀπαγορεύονται αἱ ἐπιδείξεις καὶ τὰ μαθήματα ἅτινα οὐδὲν προσφέρουσιν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς μαθήσεως. Προσθέτομεν κατωτέρω τὸ συμφωνητικὸν τοῦτο καθὼς ἔχει. «Διὰ τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ ἐγγράφου γίνεταί δῆλον ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ ἐφοροεπίτροποι τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων Κάτω Μαχαλᾶ Βεΐτσης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ ἐλλόγιμος Φίλιππος Δαουδῆς συνεφωνήσαμεν τὰ ἐπόμενα. Α'. Κατὰ γενικὴν θέλησιν καὶ διαταγὴν τῶν συγχωριανῶν ἡμῶν συμφωνεῖται ἐπὶ ἓν ἔτος ἀπὸ σήμερον ὡς δημοδιδάσκαλος τοῦ χωρίου μας ὁ κ. Φίλιππος Δαουδῆς ἐπὶ ἑτησίῳ μισθῷ εἴκοσι τεσσάρων ἀρ. 24 Ὀθωμανικῶν χρυσῶν λιρῶν ἀποδοιμένων αὐτῷ παρὰ τῶν κ. ἐφοροεπιτρόπων εἰς διαλείμματα ὅπως τοῦτο ἀναφέρεται ἐν τῷ ἐγγράφῳ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ.

Β'. Ὁ κ. Φίλιππος Δαουδῆς ἀναλαμβάνων τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐν τῇ σχολῇ τοῦ χωρίου μας φοιτῶντων μαθητῶν καὶ μαθητριῶν ἐγχωρίων ἢ ξένων, οὐδεμίαν παρ' αὐτῶν ἀπαίτησιν ἔχει ἀλλ' ὡς πρεσβύτερος καλὸς ἀδελφὸς εἰς ἠθικὴν αὐτῶν βελτίωσιν καὶ πρόοδον ἀποβλέπων ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν ὑπὲρ αὐτῶν προσπάθειαν, ἀποφεύγων τὰ βάνανυα πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ μαθητρίδας μέσα καὶ μεταχειριζόμενος πρακτικὴν περὶ τὴν διδασκαλίαν μέθοδον γυμνάζων δηλ. τοὺς διδασκομένους εἰς καθαρὰν καὶ κατ' ἐννοιαν ἀνάγνωσιν, εἰς τὴν καλλιγραφίαν, εἰς τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς ἀριθμητικῆς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ Χριστιανικὰ μαθήματα καὶ καθήκοντα, ἀποσκορακίζων δὲ τὰς περὶ τὴν διδασκαλίαν ἐπιδείξεις καὶ τὰ ἄνευ ἀποτελέσματος μαθήματα, τὰ καταναλίσκοντα τὸν πολὺτιμον τῶν διδασκομένων χρόνον. Πάντα δὲ παρεκτρεπόμενον ἢ

ἀπειθοῦντα καὶ μὴ διορθούμενον μαθητὴν καταγγέλλει τῇ ἐφοροεπιτροπῇ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς ὁποίας οὐδένα μαθητὴν ἀποβάλλει τῆς σχολῆς ὁ διδάσκαλος Γ'. Αἱ ἐπίσημοι ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν ὁρίζονται διὰ τὴν ἔκτην (6) Αὐγούστου, αἱ δὲ διακοπαὶ τῶν μαθητῶν διαρκοῦσι μόνον ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας.

Δ'. Καὶ τελευταῖον. Εὐθύς τὴν προσεχῇ μετὰ τὰς ἐξετάσεις Κυριακὴν ἀμφότερα τὰ συμβαλλόμενα μέρη ὀφείλουσι νὰ συνεννοῶνται περὶ ἀνανεώσεως ἢ μὴ συμφωνίας.

Εἰς ἔνδειξιν ἐγένοντο δύο δημοῖα συμφωνητικὰ καὶ ὑποφαινόμεθα.

Κάτω Μαχαλαῶς Βείτσης, 30 Αὐγούστου 1876

Οἱ Ἐφοροεπίτροποι

Ἄνδρες Ἄν. Παζτέκης, Γεώργιος Ἀρτόζης, Κώστας Παγούνης, Θεόδωρος Γούσιας, Ματθαῖος Χ. Γεωργίν(της).

Ἰκατωτέρω σημειοῦνται αἱ κατὰ καιροὺς δόσεις ἐκ τοῦ μισθοῦ ὑπὸ τῆς ἐφοροεπιτροπῆς εἰς τὸν διδάσκαλον.

Συνδυασμένη πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Σχολείου εἶναι καὶ ἡ ὑπάρχουσα ἐν τῷ χωρίῳ ἐφοροεπιτροπή, ἡ ἐφορεία τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου. Ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως ταύτης ἐξάγεται ἐξ ἑτέρου ἐγγράφου τοῦ 1876, «περὶ ἐκλογῆς ἐφοροεπιτροπῆς» οὕτω 1) φυλάττει τὸ ταμεῖον καὶ τοὺς λογαριασμοὺς ἐξόδων καὶ ἐσόδων τῆς ἐκκλησίας καὶ σχολῆς, 2) ἐκμεταλλεύεται κατὰ τὸ δοκοῦν τοὺς ὑπάρχοντας πόρους κινήτους καὶ ἀκινήτους τοῦ ταμείου, 3) ὑπογράφει τὸ συμβόλαιον τοῦ διδασκάλου καὶ καταβάλλει κατὰ διαλείμματα τὸν μισθὸν τούτου, 4) (ἀντιγράφομεν ὁλόκληρον τὴν παράγραφον). Οἱ ἐφοροεπίτροποι ἐν συμπιναίᾳ συσχεπτόμενοι θέλουσι φροντίσει περὶ τῆς καλῆς καὶ σεμνοπρεποῦς διατηρήσεως τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς σχολῆς ἡμῶν, ἐπιτηροῦντες τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων ἱερέως καὶ διδασκάλου. Συνεχῶς δὲ ἐπισκεπτόμενοι τὴν σχολὴν θέλουσι νὰ ἐνθαρρύνωσι τὸν διδάσκαλον εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἢ νὰ ποιῶσι τὰς δεούσας παρατηρήσεις, ἐὰν τι κακῶς ἔχῃ. Ὡς κοινοὶ πατέρες τῶν μαθητῶν θεωρούμενοι καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν καὶ πρόοδον τῶν μαθητῶν ἀποβλέποντες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ συμβουλευώσι πολλάκις πατρικῶς ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ νὰ ἐπιπλήττωσι τοὺς μαθητάς».

Τὸ ἔργον λοιπὸν τῆς Σχολικῆς ἐφορείας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀσχολιῶν καὶ τῆς μισθοδοσίας, εἶναι ἔργον ἀνωτέρας ἀμέσου ἐπιβλέψεως καὶ παρακολουθήσεως τῆς ἐργασίας καὶ κατευθύνσεως τοῦ Σχολείου. Οἱ ἐφοροεπίτροποι παρατηροῦσι τὰ κακῶς ἔχοντα τοῦ Σχολείου καὶ ἐπιφέρουσι τὰς παρατηρήσεις καὶ κρίσεις των ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῆς ὅλης κατευθύνσεως. Ἡ τοιαύτη βεβαίως ἐνέργεια δὲν δύναται νὰ τύχη ἐπιδοκιμασίας σήμερον καθ' ὅσον οἱ ἀποτελοῦντες τὴν σχολικὴν ἐφορείαν, λαμβανόμενοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ μονίμως ἐγκατεστημένων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀμορφῶτων καὶ ἀμοίρων πολλὰκις καὶ αὐτῶν τῶν στοιχειωδῶν γνώσεων δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσουν δεόντως τὴν προσπάθειαν τοῦ διδασκοντος οὐδὲ νὰ εἰσδύσουν εἰς τὸ ὅλον σύστημα τῆς ἐργασίας, πολλῶ μᾶλλον νὰ ἐκφέρωσι παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς μεθόδου καὶ ἐπὶ παιδαγωγικῶν καὶ ψυχολογικῶν κανόνων. Εἶναι ἀληθές δι τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ Τουρκοκρατίας χρήζει ἀναλυτικώτερας ἐξετάσεως.

Πολλὰ γραμμαὶ τούτου ἐφαρμοζόμεναι καὶ σήμερον δύνανται νὰ παράγωσι καρποφόρα ἀποτελέσματα. Τὸ σύστημα λόγου χάριν τῆς αὐτοτελείας τοῦ Σχολείου ἐν ἐκάστῳ χωρίῳ κατὰ τὴν γνώμην μου εἶναι ἰδεώδες. Πάντοτε ὅμως μὲ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἀκεραιότητος τοῦ χαρακτηροῦ τῶν ἀποτελούντων τὴν σχολικὴν ἐπιτροπὴν μελῶν καὶ τῆς ἀνωτέρας μορφώσεως τούτων ἵνα δύνανται νὰ ἀναμιγνύονται εἰς τὰς σχολικὰς ὑποθέσεις ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ὅλης ἐργασίας.

Ὁ μισθὸς τοῦ διδασκάλου κατὰ κατάστιχον ἔτους 1829 ἀνέρχεται εἰς 216 γρόσια ἐτησίως. Κατὰ τὸ 1850 εἰς 750 γρόσια ἐτησίως. Κατὰ τὸ 1876 εἰς 24 χρ. Ὁθ. λίρας καὶ κατὰ τὸ 1903 εἰς $26 \frac{34}{96}$ τοῦ διδασκάλου, $36 \frac{36}{96}$ τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου καὶ $20 \frac{60}{96}$ τῆς διδασκαλίσσης τοῦ Παρθεναγωγείου. Κατὰ στατιστικὴν τοῦ ἔτους 1910 δαπανῶνται ἐν μὲν Ἀνω Βίτῃ 120 εἰκοσόφραγκα διὰ τὴν συντήρησιν τῶν σχολείων ἐν δὲ Κάτω Βίτῃ 36—40 εἰκοσόφραγκα τοῦ ὑπολοίπου συμπληρουμένου διὰ τοῦ δίσκου τῆς ἐκκλησίας. Ἐν τῇ αὐτῇ στατιστικῇ περιέχονται καὶ στοιχεῖα τῶν λειτουργούντων τῶν σχολείων, ἅτινα παραθέτομεν. Ἐν Ἀνω Βίτῃ ὑπάρχει Δημοτικὴ καὶ Ἑλληνικὴ Σχολὴ ὡς καὶ Παρθεναγωγεῖον. Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ

ἔχει δύο τάξεις με μαθητάς εἰς τὴν πρώτην τάξιν 5 καὶ εἰς τὴν τρίτην δύο. Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἔχει τρεῖς τάξεις με μαθητάς εἰς τὴν τετάρτην 2, τὴν τρίτην 3 καὶ εἰς τὴν πρώτην 4, τὸ δὲ νηπιαγωγεῖον ἔχει μαθητάς τρεῖς. Τὸ Παρθεναγωγεῖον ἔχει τέσσαρας τάξεις με μαθητρίας δύο εἰς τὴν τετάρτην δημοτικοῦ, 6 εἰς τὴν Γ', 6 εἰς τὴν Β', 3 εἰς τὴν Α' καὶ πέντε μαθητρίας εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον,

Διδάσκαλοι ὑπάρχουσιν ἀνὰ εἷς εἰς τὴν δημοτικὴν καὶ ἑλληνικὴν σχολὴν καὶ δύο διδασκάλισσαι ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ.

Ἐν Κάτῳ Βίτση λειτουργεῖ μόνον δημοτικὴ σχολὴ με τέσσαρας τάξεις, ἓνα διδάσκαλον καὶ μαθητάς : 5 εἰς τὴν Δ', 5 εἰς τὴν Γ', 5 εἰς τὴν Β', 5 εἰς τὴν Α', μαθητρίας 3, μαθητάς ἐν τῷ νηπιαγωγείῳ 2 καὶ μαθητρίας 2.

Σήμερον λειτουργεῖ μόνον ἑξατάξιος δημοτικὴ σχολὴ —τὸ ἡμιγυμνάσιον Βίτσης κατηργήθη ἀπὸ τοῦ 1937—38— προελθοῦσα ἐκ συγχωνεύσεως τῶν δύο δημοτικῶν σχολῶν Ἀνω καὶ Κάτω Βίτσης κατὰ τὸ 1923—1924 ἔτος.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Πρὸς περιφρούρησιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν Κοινοτικῶν καὶ ἰδιωτικῶν βοσκησίων καὶ καλλιεργησίων ἐκτάσεων, ἐκάστη κοινότης διορίζει κατ' ἔτος ἕναν ἢ δύο, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν, ἀγροφύλακας, μὲ σκοπὸν «τὴν φύλαξιν τοῦ κοινοῦ καὶ μερικοῦ ἐκάστου τόπου ὡς καὶ τῶν ἀμιπελῶν, χωραφίων κτλ. καὶ νὰ προσέχη νὰ μὴ συμβῇ καμμιὰ ζημία ἄλλη· θὰ εἶναι ὑπεύθυνος νὰ τὴν πληρώσῃ ἀπὸ τὸ μισθό του. Ὅφειλει ἐπίσης νὰ ἀγρυπνῇ τὰς νύκτας ἀπὸ ζωοκλοπὰς καθὼς καὶ ἀπὸ κλοπὰς ἀχυροκαλυβῶν καὶ νὰ προσέχη νὰ μὴ συμβῇ καμμιὰ κλοπὴ ἄλλως θὰ εἶναι ὑπεύθυνος νὰ ἀποδείξῃ τοὺς τοιοῦτου εἶδους ζωοκλέπτας. Ἄν ἴδῃ ὑπόπτους ἀνθρώπους ὀφείλει ἀμέσως νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς μouxταροδημογέροντας». Τὸ ἔργον λοιπὸν τοῦ ἀγροφύλακος ἀνάγεται εἰς ἀπάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀσφαλείας. Ἐνεκα τοῦτου πολλάκις συνεργάζονται καὶ μετὰ στρατιωτικῶν παρὰγόντων, ὡς ἐξ ἐγγράφων ἐξάγεται διὰ τὴν καλυτέραν ἐγγύησιν τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς περιουσίας. Ὁ μισθὸς τοῦ ἀγροφύλακος συνίσταται εἰς γρόσια ἑτησίως 576 κατὰ κατὰστιχον εἰσπράξεως φόρων κλπ. ἔτους 1856. Κατὰ δὲ συμβόλαιον τοῦ 1907—19 Νοεμβρίου εἰς πενήντα πέντε (55) γρόσια μηνιαίως καὶ ἄρτον, τὸν ὅποιον λαμβάνει ἐκ τῶν κατοίκων κατὰ σειρὰν ἡμερησίως καὶ ἐκ τῶν καθοριζομένων ὑπὸ τῆς κοινότητος συλλήπτρων (παιδοκόπ) κατὰ τὴν σύλληψιν ἀτόμων, παραβαινόντων τὰς σχετικὰς διατάξεις (κλοπαὶ ἀχυροκαλυβῶν, κοπὴ ξύλων κρυφίως κλπ.) ἢ ζῶων παρανόμως βοσκόντων.

Ὡς ἀναφέρομεν, κατ' ἀρχὰς ἐκάστη κοινότης ἔχει τὸν ἴδιον αὐτῆς ἀγροφύλακα. Πολλάκις αἱ Κοινότητες ἄνω καὶ κάτω Μαχελά διορίζουν ἀπὸ κοινοῦ ἕναν ἀγροφύλακα ὡς καὶ τοὺς βοηθοὺς αὐτῶν καθ' ὠρισμένας ἐποχὰς (περίοδον καρποφορίας ἀμπέλων κλπ). Ὁ διορισμὸς δύναται νὰ μὴν ἰσχύῃ δι' ἕν ἔτος ἀλλὰ μόνον δι' ἕν ἐξάμηνον, ἀναναιούμενος. Ἡ ὑπαρξίς πολλῶν ἀγροφυλάκων (δραγάτηδων) ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς τρεῖς συνοικισμοὺς Βίτσης λόγῳ τῆς τεραστίας ἰδίως Κοινοτικῆς ἐκτάσεως. Πράγματι αἱ κιτλλιεργήσιμοι καὶ ἰδίως βοσκήσιμοι γαῖαι τῆς Κοινότητος εἰς τινα σημεῖα δὲν ἀπέχουσι μακρὰν τῶν οἰκίδων ὁμόρων συνοικισμῶν. Οὕτω μετὰ τῶν χωρίων γεννῶνται προστριβαὶ καὶ φιλονικίαι σχετικῶς μὲ τὸν καθο-

ρισμὸν τῶν ὁρίων. Κυρίως παράπονα ἐγείρουσιν αἱ Κοινότητες Τσερβαρίου, Βιτσικοῦ καὶ Σιοποτσελίου. Τὸ Τσερβάριον φιλονικεῖ δι' ἐκτάσεις τοῦ κοινοῦ βουνοῦ. τῶν τριῶν συνοικισμῶν ὁμόρους, τὸ Σιοποτισέλιον διὰ τὴν μεγάλην βοσκήσιμον ἔκτασιν Ντιβέσια καὶ οἱ Βουβετζικιώτες διὰ τὸ σύνορον εἰς χαράδραν τοῦ Βήκου. Ὡς ἀποδεικνύεται ὅμως ἐκ τῶν μαρτυρικῶν ἐγγράφων διαφόρων εἰδικῶν ξένων «διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικοῦ καὶ ἐμαρτύρου γραμματος, διλωπιούμε ἐμῖς ὑκατοθεν ὑπογεγραμένι ἐν βάρι τις σινιδίσεως μας καὶ ἐν φόβου Θεοῦ καὶ τις ψυχῆς μας, ὅτι ὁ Βίκος ὁ τόπος ὁ Βεζήτσηνος περιέχει τὸ σῖνορον στὴν ράχι του κλίμι καὶ ἀπὸ τὴν ράχι του Κλίμι καὶ ἀπάνο εἶναι ὁ τόπος ὅλος Βεζιτσηνῶς κεαπὸ του Κλίμι τινράχι κικάτο εἶνε Βωβετζικιώτικον ἔτζι τὸ ἡξεύρομε κεμαρτυρούμε ὅπου εἰς αὐτὸν τονίδιον τόπων ογερο Θεμιλῖς Βεζιτζινῶς ἔξι-σεν μετὰ γίδοπροβατὰ του καὶ εξεχιμασε κε τὸ καλοκέρι στάνι ἔβαννε τὴν ζωὴν του ὅλι χρόνους ἐξήντα....1882 Ἀπριλίου 10» (1). Καὶ «διὰ τοῦ παρόντος πιστοποιητικοῦ ἀποδεικτικοῦ καὶ ἐμαρτύρου γράμματος δηλοποιούμεν ἡμεῖς οἱ ξένοι ὁποῦ εὑρέθημεν ἀποῦ παιδιόθεν εἰς τὴν χώραν Βεϊτζαν, οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι, ὅτι τὸ σύνορον τὸ Βεϊτζηνὸν ὁποῦ σινορεῦει μὲ τοὺς σομποτσελίτας τὸ μαρτυρούμε εἰς βάρος τῆς συνηδήσεώς μας καὶ ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μας ὅτι ἐπικρατεῖ ὁ τόπος ὁ Βεϊτζηνὸς ἀπὸ τὸ μισιάτικον τὸ παλαιάμπελον καὶ εἰς τοῦ Χαρματὰ τὴν ἄκρην τὸ ἀμπέλι καὶ ἀπάνω εἰς τὴν ράχην καὶ κατάραχα ὁποῦ πηγαίνει ὁ δρόμος εἰς τὴν Ἀγίαν Παρασκευὴν ἀπεδόθε τοῦ δρόμου, τὸ μέρος ἐτοῦτο καθὼς χύνουν τὰ νερά πρὸς τὸ μέρος τὸ Βεϊτζηνὸν εἶναι ὁ τόπος ὅλος Βεϊτζηνὸς καὶ ἀπὸ τὸ δῶθαι μέρος τοῦ δρόμου τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς πηγαίνει τὸ σύνορον εἰς Τζούκαν καθὼς χύνει τὸ νερόν καὶ σύνορον εἰς τὸ ἀμπέλι του Πανταζῆ σομποτζελίτη καὶ κάτω εἰς τὸ μνημα τοῦ σκοτομένου Ἀνυφαντή, ὁποῦ ἐπλήρωσαν τὸ φονικὸν οἱ Βεϊτζινοὶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πηγαίνει κατάραχα καθὼς χύνει τὸ νερόν..... (Πρόκειται περὶ ὁρίων ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τῶν Ντιβεσιῶν).... 1810 Μαΐου 15 Βε-

(1) Διὰ τὰν αὐτὴν ἀκριβῶς διόθεσιν ἐσυνάχθησαν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλίου οἱ Πρόκριτοι τοῦ Ζαγορίου μὲ τὸν Βεκύλην Χριστοδούλου Οἰκονόμου καὶ ἐξέδωσαν τὴν μὲ χρονολογίαν 24 Ὀκτωβρίου 1822 ἀπόφασιν τῶν ὁμοίων ἀκριβῶς μὲ τὸ περὶ τοιοῦτον τῆς ἀναμαρτυρίας

ιτζα). Παλαιόθεν τὰ σύνορα μεταξύ τῶν γειτονικῶν χωρίων καὶ τῆς χώρας Βεϊτζας ἦσαν τὰ αὐτὰ μὲ τὰ σήμερον ὑπάρχοντα, ἂν καὶ εἰς ὠρισμέναις περιπτώσεσι τὰ δικαιώματα τῶν κατοίκων Βίτσης ἐμειώθησαν. Π.Χ. τῶν Ντεβεσιῶν ὅπου ἀνεγνωρίσθη καὶ τὸ δικαίωμα συννομῆς καὶ εἰς τοὺς Σοποτσελίτας. Τὸ ἔργον λοιπὸν τοῦ ἀγροφύλακος λόγῳ τῆς μεγίστης ἐκτάσεως τῶν ὁρίων τῆς κοινότητος καθίσταται δυσκολώτατον. Ἐνεκα τούτου καὶ ἡ ἀνάγκη περισσοτέρου ἀριθμοῦ τούτων. Οὕτω ἔχομεν ἀγροφύλακας τῶν πέριξ τοῦ χωρίου ἐκτάσεων, ἀγροφύλακας ἀμπέλων Κορνησιοῦ, ἅτινα σήμερον δὲν ὑφίστανται λόγῳ τῆς πρὸ καιροῦ καταστροφῆς τῶν ὑπὸ φυλλοξήρας ὡς καὶ τοιοῦτον τοῦ Βαρκοῦ. Ἡ φύλαξις τοῦ βουνοῦ τίθεται συνήθως εἰς ἀγροφύλακας Μονοδενδρίου καθόσον τὸ χωρίον τοῦτο εὕρεται ἐγγύτατα εἰς τὴν ὡς ἄνω ἔκτασιν. Συνδεδεμένον μὲ τὸ ἔργον τῶν ἀγροφυλάκων εἶναι καὶ τὸ ζήτημα τῆς ξυλεύσεως τῶν κατοίκων. Τοῦτο θὰ ἀναφέρωμεν ἐπεκτενῶς πῶς λόγῳ τοῦ ὅτι εἰς παλαιότερους χρόνους ἀπετέλεσε ζήτημα ὑπάρξεως τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου μας καὶ εἰς πολλὰς προστριβὰς ἔφερε τὰς κοινότητας μὲ τὴν τῆς Μπάγιας (Κήπων) τοιαύτην. Λόγῳ ἀπαγορεύσεως πολλῶν ξυλευσίμων πέριξ τῶν χωρίων τῶν τριῶν μαχαλάδων τόπων διὰ τὴν δημιουργίαν πρασίνου καὶ ἀναδάσωσιν τούτων οἱ κάτοικοι ἐξυλεύοντο ἐκ τῆς παρὰ τὸ χωρίον εὕρισκομένης τοποθεσίας (ρουμάνι) Ριζιανὰ ἢ ἐκ τῆς μικρᾶς Τσερνίτσης παρὰ τῇ Μπάγια. Τὸ αὐτὸ ἔπραττε καὶ ἡ Κοινότης Κουκουλλίου. Κατὰ τὸ 1860 μὲ 1861 ὅμως ἡ Μπάγια ἤγειρεν ἀξιώσεις ἀποκλειστικῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τῆς μικρᾶς Τσερνίτσης. Προέβη μάλιστα, ὡς τὸ κάτωθι δημοσιευόμενον σχετικὸν ἔγγραφον ἀναφέρει, διὰ τὴν δῆθεν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων της «εἰς πράξεις ἐγκληματικὰς» καὶ κατὰσχέσιν τῶν κοπέντων καυσοξύλων. Ἐνεκα τούτου αἱ τέσσαρες κοινότητες προβαίνουν εἰς διορισμὸν πληρεξουσίων διὰ τὴν ἀντιπροσώπευσίν των εἰς τὴν ἐκδίκασιν τῆς υποθέσεως εἰς τὸ δικαστήριον. Ἴδου τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο ἔγγραφον. «Αἱ ὑπογεγραμμένοι κοινότητες τῶν χωρίων Κουκουλλίου, Μονοδενδρίου, Μεσαίου καὶ Κάτω Μαχαλά Βεϊτζας, ὁμολογοῦμεν διὰ τοῦ παρόντος ἐγγράφου τὰ ἐπόμενα. Ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸν τόπον ὅπου καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ προπάτορές μας, ἀνέκαθεν ἐκόπταμεν ξύλα καύσιμα καὶ κλαδί διὰ τὰ ζῦμα μας, τὸ χωρίον Μπάγια μᾶς φιλονικεῖ τὸν κοινὸν μετ' αὐτῆς τόπον καὶ διὰ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ προ-

έβη εἰς πράξεις ἐγκληματικὰς καὶ ἔδιρεν καὶ ἐσκότωσε τὰς γυναῖκας τῶν χωρίων μας καὶ ἤδη ὑφίσταται μεταξὺ ἡμῶν ἐκάστου τοῦ κακουργοδικείου δίκη διὰ τὴν πληρωμὴ ταύτην καὶ αὐθαίρετον πράξιν· καὶ ἐπειδὴ προσέτι ἔκαμαν καὶ ἀγωγὴν ζητοῦντες νὰ ἐκτιμήσουν τὰ κοπέντα παρ' ἡμῶν ξύλα διὰ νὰ ἀποδείξουν δηθὲν ὅτι ὁ τόπος αὐτὸς εἶναι ἰδικὸς τῶν κλπ. διὰ ταῦτα αἱ Κοινότητές μας συσκεφθέντες πολλάκις ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιληφθῶσι τῆς δίκης καὶ ζητήσωσι παρὰ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν καὶ δικαστηρίων δικαιοσύνην καὶ ἀναγνώρισιν τῆς κυριότητος τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος τόπου παρ' ὅλων τῶν Κοινοτήτων μας ὅπως τὸ εἶχαμε μέχρι τοῦδε καὶ ἐπὶ τούτου διώρισαν πληρεξουσίους ἐπιτρόπους ἐκάστης Κοινότητος τοὺς ἑξῆς :

Ἡ κοινότης Κορυλλίου τοὺς κυρίους Ἀναστάσιον Κούραν καὶ Δημήτριον Λιάφην, ἡ τοῦ Μονοδενδρίου τοὺς κυρίους Μάνθον Τσιάντην καὶ Γεώργιον Κοντοδημιον, ἡ τοῦ Μεσαίου Μαχαλᾶ τὸν κύριον Ἀναστάσιον Σακελλαρίου, ἡ τοῦ Κάτω Μαχαλᾶ τὸν κύριον Κώσταν Παγούνην.

Ναζήρηδες δὲ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, οὓς θέλουσιν συμβουλευέσθαι οἱ ἀνωτέρω πληρεξούσιοι ἐπίτροποι καὶ ὑπακούουν ὁδηγίας τῶν, ὁποῖας προτάσεις θὰ κάμουν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς ἐκ συμφώνου αἱ κοινότητες διώρισαν τοὺς ἐπομένους κυρίους Ἀνδρέαν Πλακίδην, Δημήτριον Κόκουραν, Μιχαὴλ Σάρρου καὶ Κωνσταντὴν Στύλλου.

Οἱ Κοινότητες τῶν εἰρημένων χωρίων μας διὰ τῶν εὐρισκομένων ἐν αὐταῖς χωριανῶν τῶν ἀπερτιζόντων αὐτὰς αἵτινες κάμνουσι τὴν παροῦσαν ὁμογνώμονα πρᾶξιν χάρις τῶν δικαιωμάτων τῶν καὶ πρὸς ὑπεράσπισίν τῶν ἀποφασίζουν ἵνα κάμνουσι ὅλα τὰ ἔξοδα τακτικὰ καὶ ἔκτακτα πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν δικαιωμάτων τῶν τοῦ νὰ θεωρηθῇ καὶ δικαστικῶς ὁ τόπος κοινὸς καὶ νὰ ξυλευώμεθα ἀνεμποδίστως ἐπ' αὐτοῦ διὰ παντός· ἀπεφάσισαν λοιπὸν ἵνα ἕκαστος χανὲς τῶν χωρίων μας πληρώσῃ ἀνὰ μίαν ἕως μίαν ἡμισυ Ὀθωμανικὴν λίρα χρυσὴν διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ἡ ποσότης ὅπου θὰ συναχθῇ εἰς ἔκτακτα ἔξοδα τοιούτεσι διὰ νὰ δοθοῦν ὅπου καὶ πῶς ἐγκρίνουν οἱ μνησθέντες Ναζήριδες διὰ νὰ μὴ προκύψῃ δὲ καμμία φιλονικία ἐπὶ τῶν χανέδων, οὓς ἔχει ἐκάστη Κοινότης τῶν χωρίων μας ὀρίζομεν αὐτῶν σημερον ὡς ἀκολούθως.

Τὸ Μονοδένδριον ἑβδομήντα ἀριθ. 70, ὁ Μεσαῖος Μα-

χαλᾶς πενήντα ἀριθ. 50, ὁ Κάτω Μαχαλᾶς σαράντα ἀριθ. 40, τὸ Κουκούλιον ἐξήντα ἀριθ. 60. Χανέδες 220.

Ἐκάστη λοιπὸν Κοινότης ἢ ἑκαστον χωρίον χρεωστεῖ νὰ καταθέσῃ κατὰ τοὺς εἰρημένους χανέδες του τὴν ὀρισθεῖσαν ποσότητα δι' ἑκαστον χανέν εἰς χεῖρας τοῦ κύρ Κωνσταντίνου Στύλλου διὰ νὰ εἶναι πρόχειρα τὰ μέσα πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δικαιωμάτων μας. Εἰς πίστῳσιν τούτων ἐγένοντο τέσσερα ὅμοια διὰ νὰ λάβῃ ἑκάστη Κοινότης ἀνὰ ἓν καὶ ὑποφαινόμεθα 1861 9βρίου 29 Ἰωάννιναι. (Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν κατοίκων τῶν τεσσάρων κοινοτήτων). Φαίνεται ἐκ τῶν ἀναφυσισῶν διαφορῶν ἐπὶ τῆς διαμφισβητουμένης τοποθεσίας μικρῆς Τσερνίτσης καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης δίκης ἢ Τουρκικῇ Κυβέρνησις ἐκήρυξε δημόσιον τὸ μέρος καὶ ἐξέθεσε τοῦτο εἰς πλειοδοτικὴν δημοπρασίαν ἐνοικιάσεως πρὸς ξύλευσιν, ὡς ἐξ ἀποφασιστικοῦ ἐγγράφου τοῦ 1866 Ἰανουαρίου 14 ἐξάγεται «Οἱ εὐρεθέντες χωριανοὶ τῶν τριῶν Κοινοτήτων Μονοδενδρίου, Μεσαίου μαχαλᾶ καὶ Κάτω μαχαλᾶ Βίτσης δηλοποιοῦμεν ὅτι ἐπειδὴ ἡ Τσερνίτσα ἀπεδείχθη καὶ ἔγινε Μιαχλούλ καὶ ἐτέθη ὑπὸ τῆς σεβαστῆς Κυβερνήσεως εἰς δημοπρασίαν εἰς τὸν πλειοδοτήσαντα καὶ αἱ Κοινοτήτες μας ἔχουσι ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ κόψουν ξύλα, διορίζομεν καὶ ἀποκαθιστῶμεν πληρεξουσίου κ.λ.π.» Ὡς πρώτη προσφορὰ πλειοδοσίας ὀρίζεται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τὸ ποσὸν τῶν 37.000 γροσίων. Οἱ πληρεξούσιοι τῶν τριῶν Κοινοτήτων ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ πλειοδοτήσουν μέχρι τῶν 50.000 καὶ «ἂν ἡ χρεῖα τὸ κτελέσῃ διὰ περισσότερα πάλιν νὰ μᾶς ἐρωτήσουν...» Βλέπομεν λοιπὸν πόσας θυσίας ὑφίσταντο οἱ προπάτορές μας σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τῆς ξυλεύσεως ἐκ τοῦ λόγου μόνον ὅτι ἀπηγόρευον τὰς πέριξ τῶν χωρίων ξυλυσίμους ἐκτάσεις ἵνα ἐπιτευχθῇ ἡ τόσον ποθουμένη ἀναδάσῳσις τῶν πλησίον τόπων. Ὅφειλομεν χάριτας εἰς τοὺς πατέρας τῶν πατέρων μας. Οὗτοι κατενόησαν τὰς ὠφελείας καὶ τὰ ἐκ τοῦ πρασίνου ἀγαθὰ—ιδέας τὰς ὁποίας προσπαθεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ κατ'ἡ σημερινὴ γενεὰ τῶν χωρίων μας—καὶ δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων ἐφρόντισαν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν των.

Δυστυχῶς ἡ διαδεχθεῖσα τούτους γεννεὰ τῶν πατέρων ἡμῶν δὲν ἐκληρονόμησε τὴν ὥραϊαν ταύτην παράδοσιν. Οὕτω παριστάμεθα σήμερον εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ἐκ νέου ὑπὸ τούτων ἀποψιλώσεως καὶ καταστροφῆς τοῦ ὑπάρχοντος πρασίνου.

Τὰς ἁμαρτίας τούτων πληρῶνουν σήμερον τὰ τέκνα των.

Λόγῳ τῶν μεγίστων ταλαιπωριῶν τὰς ὁποίας ὑφίσταντο οἱ κάτοικοι διὰ τὴν κοπὴν καὶ μεταφορὰν καυσίμου ὕλης ἐκ τῶν ἀπομακρυσμένων τοῦ χωρίου μερῶν ἀπὸ καιροῦ —κατὰς ἀρχὰς τῆς Δ΄ δεκαητερίδος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος— εἶχε συλληφθῇ ἡ ἰδέα διανοίξεως ὁδοῦ πρὸς Βῆκον ὅπου ὑπῆρχον ἄφθονα δάση, διὰ τὴν ξύλευσίν των. Τοῦτο ἀποφασίζεται καὶ ἐπισήμως διὰ τοῦ ὑπὸ χρονολογίαν 1843 Ἰουνίου 6 Γεννίτσαρη ἀποφασιστικοῦ τῶν τριῶν μαχαλάδων ἐγγράφου ὅπου ἀναφέρεται ὅτι «.....Λον Ἐντὸς τοῦ παρόντος μηνὸς καὶ ἅμα ἐπιτύχωμεν καὶ συμφωνήσωμεν μαστόρους νὰ γίνῃ ἔναρξις εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ δρόμου τοῦ Βήκου διὰ τοῦ ὁποίου θέλουν διωρισθῇ ἀνὰ εἷς ἐπιστάτης ἀπὸ κάθε χωρίον μὲ χωριστὸν ἐγγράφον καὶ μὲ πληρεξουσιότητα νὰ πράξουν ὅπως αὐτοὶ κρίνουν συμφέρον ἐπισκεπτόμενοι πρῶτον τὸν δρόμον αὐτὸν καθ' ὅλον τὸ μέρος..» Φαίνεται ὅτι ἀργότερον ἀνεφύησαν διαφοραὶ μεταξὺ τῶν κατοίκων Μονοδενδρίου καὶ Βίτσης. Ὁ δρόμος ὅμως αὐτὸς εἶναι ζωτικώτατος διὰ τοὺς Μονοδενδρίτας. Διὰ τοῦτο ἀναγκάζονται νὰ ἀποστείλουν μακροσκελεστάτην ἐπιστολὴν «Πρὸς τὸν εὐγενέστατον κύριον Ἀλέξιον Παπάζογλου. Ἰωάννινα μὲ χρονολογίαν 30 Ἀπριλίου 1847. Μονοδένδρι» ἐν ἣ ἐκθέτουσι τὸν σκοπὸν τῆς διανοιχθησομένης ὁδοῦ πρὸς Βῆκον, τὰ ἀγαθὰ ἐκ ταύτης καὶ τὰς δυσκολίας ἃς συναντῶσιν ἐκ τῶν κατοίκων Βίτσης καὶ ἰδίως τοῦ Μεσαίου Μαχαλά, οἵτινες ἀρνοῦνται τὴν παροχὴν συνδρομῆς καὶ κινοῦνται ὀπισθοβούλως, δικαιολογούμενοι δι' ἀβασίμων προτάσεων, πρὸς ματαίωσιν διανοίξεως τῆς ὁδοῦ ἢ τὴν κάρπωσιν ὠφελημάτων μετὰ τὴν διάνοξιν ταύτης, ζητοῦν δὲ τὴν μεσολάβησιν τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος Παπάζογλου πρὸς κοινὴν συμφωνίαν ἢ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν δικαιωμάτων τῆς ὑπὸ μόνον τῶν Μονοδενδριτῶν διανοιχθησομένης ὁδοῦ. Ἡ δευτέρα παράγραφος τοῦ ἀναφερθέντος κοινοῦ ἐγγράφου τῆς Γεννίτσαρης ἀναφέρει καὶ τὰ ἑξῆς. Βον Ἔως εἰς τὸν ἐρχόμενον Νοέμβριον τοῦ 1844 σαράντα τέσσαρα ἦτοι τοῦ Ἀγίου Φιλίππου, ἀποφασίζωμεν νὰ ἐκποιηθῶσι ὅλα τὰ εἰς τοὺς τρεῖς μαχαλαδες εὐρισκόμενα αἰγίδια ξυλοφθορα καὶ οὕτω νὰ ἐνδυθῇ ὁ πέριξ τῶν χωρίων μας γυμνὸς τόπος μὲ φυτὰ, ὅσοι δὲ ἤθελον ἐναντιωθῇ εἰς τὸ μέτρον αὐτὸ οἱ ὁραγάτηδες τῶν τριῶν μαχαλάδων ἢ ὅποιοιδήποτε ἄλλοι χωριανοὶ ἔχουσιν τὴν ἄδειαν νὰ τὰ φονεύσουν ἀποινί. Οἱ ἐνοί-

κίασται τοῦ κοινοῦ βουνοῦ μας ἤτοι οἱ προβαταραῖοι δὲν ἔχουν τὴν ἄδειαν ὡσαύτως νὰ ἔχουν εἰς τὰ ποίμνιά των αἰγίδια ἢ μὴ μόνον πρόβατα καὶ τὸ κατὰ καιροὺς συμφωνητικὸν θέλει συμπεριλαμβάνη τὸ ἄρθρον αὐτό....» Καὶ τὰς συνεπείας ἐκ τῆς διατροφῆς αἰγῶν προέβλεψαν οἱ πρόπατορές μας. Κατενόησαν τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν τούτων ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πρασίνου ἐν γένει, χαρακτηρίσαντες ἄριστα ταῦτα ὡς ξυλοφθόρα. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην φαίνεται ὅτι δὲν ἐσεβάσθησαν ἀπολύτως οἱ κάτοικοι.

Διὰ τοῦτο διὰ τοῦ ὑπὸ χρονολογίαν 1874 8 Ἰανουαρίου Μαναδένδρι ἐγγράφου ἐπανέρχονται ἐπὶ τοῦ φλέγοντος τούτου ζητήματος. Δημοσιεύομεν κατωτέρω τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο ἔγγραφον.

«Διὰ τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ γράμματος δῆλον καθίσταται ὅτι αἱ ὑποφαινόμεναι τρεῖς κοινότητες Μονοδενδρίου καὶ Μεσαίου καὶ Κάτω Μαχαλᾶ Βίτσης λαβοῦσαι ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀπὸ πολλοῦ ὑπάρχουσαν εἰς τὸν τόπον μας ἔλλειψιν καυσοξύλων καὶ προβλέπουσαι τὸ μέλλον τῶν μεταγενεστέρων ἡμῶν ἀκόμη χειρότερον ἡμῶν, ἂν ἀπὸ τοῦδε δὲν ληθῇ ἡ δέουσα πρόνοια καὶ θεραπεία τῆς ἀπολύτου ταύτης ἀνάγκης, ἀφ' ἑτέρου δὲ συναισθανόμεναι τὴν φθοράν καὶ καταστροφὴν, τὴν ὅποιαν ἐπιφέρουν εἰς τὸν τόπον ἡμῶν τὰ αἰγίδια, τὰ ὅποια φαρμακώνουσι καὶ καταστρέφουσι πάντα τὰ εἶτε ὑπάρχοντα, εἶτε φυόμενα καρποφόρα δένδρια καὶ τὰ ἀμπέλια μας. καὶ τὰς συκαμινέας ὡς καὶ ἄλλα ὀποροφόρα δένδρα ἅτινα προτιθέμεθα καὶ φυτεύσομεν εἰς τὸν τόπον μας, μετὰ ὥριμον καὶ μακρὰν σύσκεψιν ἀδελφικὴν μὲ φωνῇ καὶ γνώμῃ καὶ κοινῇ ἀπάντων εὐχαριστήσῃ ἐνεκρίναμεν καὶ οἱ τρεῖς καὶ ἀπεφασίσαμεν πρὸς θεραπείαν τούτων ἵνα ἀφανίσωμεν τὰ καταστρέφοντα τὸν τόπον μας αἰγίδια. Εἰς τὸ σωτήριον καὶ ὠφέλιμον τοῦτο ἔργον, δι' οὗ πολλὰ προοιωνίζονται εἰς τὸν γυμνὸν καὶ λεπτὸν τόπον μας, πᾶς φιλόπατρις ἐπεκρότησε καὶ ἀπεδέχθη τῆς γενικῆς θεραπείας καὶ ὠφελείας πάροχον πατριωτικὴν ταύτην ἰδέαν, τὴν ὅποιαν πεποιθήμεν, καὶ ἡ σεβαστὴ Κυβέρνησις ἀποδέχεται, ἥτις ἐκ παντός τρόπου τὴν εὐημερίαν καὶ εὐζωίαν τῶν πιστῶν τῆς ὑπηκόων ἐπιδιώκει. Κατὰ συνέπειαν λοιπὸν οὐδεὶς τῶν συγχωρίων μας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διατηρῇ τοῦ λοιποῦ αἰγίδια εἰς τὸν τόπον μας, οὐδὲ αὐτοὶ ἐξ ἐπαγγέλματος Τσελεγκάδες λεγόμενοι. Ἄλλ' ἵνα δυνηθῇ ἕκαστος οἰκοκύρης νὰ ἐκποιήσῃ τὰ αἰγίδια του εὐ-

κόλως καὶ συμφερόντως δίδεται πρόθεσις μία ἀπὸ τοῦδε μέχρι τοῦ ἐλευσομένου ἀγίου Δημητρίου, μετὰ παρέλευσιν τῆς ὁποίας οὐδαμοῦ τοῦ τόπου ἡμῶν καὶ εἰς οὐδένα τῶν συγχωρίων μας καὶ ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει θὰ φανῇ αἰγίδιον.

Πᾶς δὲ παραβάτης τῆς κοινῆς ταύτης ἀποφάσεως ὡς ἀντιστρατευόμενος εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου μας, θὰ καταμηνύεται εἰς τὸ Δημαρχεῖον Ἰωαννίνων ἔνθα θέλει ὑπόκεισθαι εἰς πρόστιμον ἑνὸς ἀργυροῦ μετζίτιου δι' ἑκαστον αἰγίδιον κατὰ τὴν μεταξύ συμφωνίαν μας καὶ τὰ αἰγίδια τοῦ θὰ καταδιώκονται. Ἐπὶ τούτου δὲ θέλει ἐνεργηθῇ ἀπὸ κοινοῦ ὅπως ἐκδοθῇ παρὰ τῆς Σ. Κυβερνήσεως πρὸς γνῶσιν ἑκάστου καὶ αὐστηρὸν μπουγιουρδί, δι' οὗ νὰ διατάττηται ἑκαστος ἵνα ἐντὸς τῆς εἰρημένης προθεσμίας ξεκάμῃ τὰ γίδια του, ἅτινα ἂς ἀντικαταστήσῃ εἰ βούλεται, διὰ προβάτων ἢ ἀγελάδων.

Εἰς ἔνδειξιν τοίνυν τῆς κοινῆς καὶ ὁμοφώνου ταύτης ἐγκρίσεως καὶ εὐχαρίστου ἀποφάσεως τῶν τριῶν κοινοτήτων, ἥτις θὰ ἰσχύῃ πάντοτε ἐν τῷ μέλλοντι συνετάχθη τὸ παρὸν εἰς τρία ὅμοια, ὑπογεγραμμένα καὶ ὑπὸ τῶν τριῶν ἐσφραγισμένα ταῖς Βασιλικαῖς σφραγίσιν, ἵνα βαστᾷ ἑκάστη ἀνά ἓν πρὸς ἀσφάλειάν της.

Ἐν Μονοδενδρίῳ τῇ 8 Ἰανουαρίου 1814

Μονοδένδρι Μεσαῖος Μαχαλαῶς Κάτω Μαχαλαῶς

Ἔπονται αἱ τεσσαράκονται δύο (42) ὑπογραφαὶ τῶν τριῶν ἀνωτέρω Κοινοτήτων»

Ἡ ἔγκρισις τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως ἐγένετο ὑπὸ Γενικοῦ Διοικητοῦ τοῦ Βιλαετίου Ἰωαννίνων Ἀσὴμ Πασσᾶ κατὰ τὸ 1814 Αὐγούστου 14 Ἰωάννινα ὡς ἐκ τοῦ ἀντιγράφου τοῦ Μπουγιουρδίου τοῦ ἐκδοθέντος ἐκ τῆς γενικῆς διοικήσεως τοῦ Βιλαετίου Ἰωαννίνων «διὰ τὰ γίδια τῶν τριῶν Κοινοτήτων Μονοδενδρίου, Ἀνω καὶ Κάτω Μαχαλαῶς Βίτσης» ἐξάγεται.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡ σημερινὴ Ἑθνικὴ Κυβέρνησις προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐξαφάνισιν δηλ. τῆς αἰγός, ὡς παρακωλυοῦσης τὰ μέγιστα τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πρασίνου καὶ τὴν ἀναδασωτικὴν προσπάθειαν πράγματα τῶν ὁποίων τόσην μεγίστην ἀνάγκην ἔχει ἡ πατρίς μας, οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἔπραξαν παρ' ὅλας τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας θὰ ὑφίσταντο διὰ τῆς ἐξοντώσεως τῆς αἰγός, καθ' ὅσον αὕτη ἀποτελεῖ σπουδαῖον παράγοντα οἰκιακῆς καὶ ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ οἰκειοθελῶς προέβησαν εἰς τὴν ὡς ἄνω ἀπόφα-

σιν με τήν προοπτικήν ενός καλλυτέρου μέλλοντος διά τόν τόπον μας, καί μεγίστων ωφελημάτων έκ τῆς ἀναδασώσεως τῶν ἀποψιλοθέντων τόπων.

Ταῦτα σχετικῶς με τὸ κεφάλαιον τῆς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας καί τῶν συναφῶν αὐτῇ ζητημάτων, Παρ' ὅλας τὰς καταβαλλομένας προσπάθειας καί τόν διορισμόν πολλῶν ἀγροφυλάκων οὐσιωδῶς ἀγροτική ἀσφάλεια δέν ὑφίστατο, οὐδὲ σήμερον ὑπάρχει εἰς τὰ ἡμέτερα χωρία. Τοῦτο, διότι ἔχει ὠριμάσει εἰσέτι παρὰ τοῖς χωρικοῖς ἡ ἰδέα τῆς ἀπολύτου κυριότητος τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ κατόχου. Ἐφ' ὅσον δέν ὑπάρχει ἀκόμη ἡ προοπτικὴ τῆς συνθέσεως πολιτισμένης Κοινοτικῆς ὁμάδος, δέν ἔχει κατανοηθῆ ὅτι κοινωνία δέν εἶναι ἀπλὴ συγκέντρωσις ἀνθρώπων εἰς ὠρισμένα σημεῖα τῆς γῆς, ἀλλὰ ὅτι εἰς τὸ σύνολον αὐτὸ ὑπάρχει ἡ κατευθυντήριος γραμμὴ κοινοῦ νοήματος ζωῆς καί ὁ συνδετικὸς κρίκος ὀργανικοῦ συστήματος ὅπου ἐν τῷ πλαίσιῳ τῆς Κοινότητος ταύτης ἕκαστον μέριον ἔχει τὸ πληρες δικαίωμα τῆς αὐτοδ.χθέσεως, ζήτημα ἀγροτικῆς ἀσφαλείας δέν δύναται νὰ ἐννοηθῇ. Ἀλλ' ἡ ἐπίτευξις τοῦ σκοποῦ τούτου ἀνάγεται εἰς ζητήματα διαφωτίσεως καί συντονισμοῦ ἄλλων ἐνεργειῶν, ζητήματα ἅτινα δέν εἶναι τῆς παρούσης νὰ ἐξετάσωμεν. Οὕτω κατὰ καιροὺς οἱ χωρικοὶ τῶν τριῶν συνοικισμῶν λαμβάνουν ἀποφάσεις ἀσφαλίσσεως τῆς περιουσίας των. «Δηλοποιοῦντες τιμίως οἱ εὐρεθέντες τῶν τριῶν μαχαλάδων κοινῶς ὑποφαινόμεθα ὅτι βλέποντες τὴν μεγάλην κατάχρησιν καί ἀρπαγὴν γίνεται ὅσον εἰς Κορνῆσι καί Κάμπον τόσον καί εἰς τὰ χωράφια μας εἰς Βαρκὸν ἀποφασίσσαμεν ἀποφασίσασαπεν ἀπὸ τώρα καί εἰς τὸ ἐξῆς..... (ἐπακουλουθοῦν αἱ ἐπιβληθησόμεναι εἰς τοὺς παραβάτας κυρώσεις).

10 Αὐνοῦστου 1830

ΚΛΗΡΟΔΟΣΙΑΙ ΚΑΙ ΑΓΑΘΟΕΡΓΗΜΑΤΑ

Βίτσης—Μονοδενδρίου

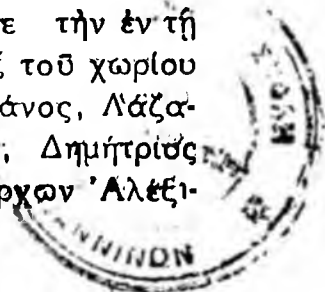
Ὁ Ι. Λαμπρίδης ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ περισπούδαστον περὶ ἀγαθοεργημάτων ἐν Ἠπιείρῳ σύγγραμμα (1876) τὰ γενικὰ καὶ εἰδικὰ ὑπὸ κατοίκων τοῦ χωριοῦ μας ἀγαθοεργήματα καὶ κληροδοτήματα. Ἐκ τῶν σχετικῶν κεφαλαίων αὐτοῦ· παρελάβομεν τὰ πλεῖστα στοιχεῖα τῶν ἐν τοῖς ἡμετέροις χωρίοις ἀγαθοεργημάτων κλπ. συμπληρώσαντες ταῦτα διὰ τῶν νέων κληροδοτημάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Δι' ἐξόδων τοῦ μεγάλου εὐεργέτου Ἀλεξίου Παπαζόγλου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀγγελικῆς κατεσκευάσθησαν καὶ ἐπεσκευάσθησαν τὰ ἐξῆς ἔργα :

1) Ἡ ἄνωθεν τοῦ Λυκοστόμου ἐπὶ τοῦ ὄρους Μιτσικελίου ὁδὸς καλουμένη καγκέλια καὶ ἄγουσα εἰς τὰ κεντρικὰ χωρία τοῦ Ζαγορίου ἐπεσκευάσθη (1865) διὰ 10000 γρσίων. 2) Ἡ ἄγουσα εἰς τὰ δυτικά χωρία τοῦ Ζαγορίου καὶ διὰ τοῦ Μιτσικελίου διήκουσα κατὰ τὴν θέσιν «Ροντόβανι» ἐπιδιωρθώθη (1872) διὰ 5.300 γρ. 3) Ἡ ἀπὸ τοῦ πόνταμοῦ τοῦ Βίκου ἀρχομένη, καὶ εἰς Κάτω Βίτσαν ἀναβαίνουσα ὁδὸς, ἐπιλεγομένη Σκάλα κατεσκευάσθη (1868) διὰ 4.500 γρ., ὡς καὶ ἡ σχετικὴ ἐν εἰκονίσματι πλάξ ἀναφέρεται. 4) Ἡ ἀπὸ τῆς καλουμένης γεφύρας τοῦ Ἑβραίου ἀρχομένη, διήκουσα δι' ὅλου τοῦ ξηροποτάμου καὶ ἀπολήγουσα παρὰ τὴν Δοβρὰν ἐπεσκευάσθη (1872). Ὁ ἄρχων Ἀλέξιος Μίσιος κατεσκεύασε τὴν μεταξὺ τῶν χωρίων Κουκουλίου καὶ Βίτσης γέφυραν καὶ τὸν ὑδρόμυλον (1748) ὡς καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀώου, τῆς Βωβοῦσης γέφυραν. Ὁ Θεόδωρος Μπαζάκας (1820) ἐκ τοῦ Μεσαίου μαχαλᾶ Βίτσης, ἔκτισε κατὰ τὴν θέσιν «Λειβαδάκια», γέφυραν μετὰ λιθοστρώτου ὁδοῦ.

Εἰδικὰ ἀγαθοεργήματα. Α) Ἄνω Βίτσα. Ὁ Θεοδ. Δημοσγούρης ἱδρύσε (1820) τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἀγίων Πάντων. Ὁ Χρ. Μαρῖνος ἐκ Καπεσόβου κατεσκεύασε τὴν γέφυραν μετὰ λιθοστρώτου ὁδοῦ κατὰ τὴν θέσιν «Καταβόθρα».

Ὁ Δημ. Καραγιάννης (1844) κατεσκεύασε τὴν ἐν τῇ θέσει «Κορνῆσι» κρήνην. Πολλὰ φρέατα πέριξ τοῦ χωρίου κατεσκεύασαν ἰδίαις δαπάναις οἱ Δημήτριος Δάνος, Λάζαρος Μίσογλου, Ιερομόναχος Χατζῆ Ἰάκωβος, Δημήτριος Τζισβάρας καὶ Θεόδωρος Δημοσγούρης. Ὁ ἄρχων Ἀλέξι-

ος Παπάζογλος ὠκοδόμησε διὰ γρ. 6.500 ὀμβροδέκτην τῆς Κοινότητος (1844). Ὁ Α. Μίσογλου ἐδαπάνησε γρόσια 5000 διὰ τὴν μετατροπὴν ξενῶνος εἰς σχολεῖον (1832). Ἡ Στασινὴ Ἀναγνωστάκη κατεσκεύασε τὴν κεντρικὴν ὁδὸν Βίτσης, ἀπὸ ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης μέχρι οἰκίας Πίκου Κάτω Βίτσης (1897).

Ὁ Ἰωάννης Καραγεώργος, τὰ πεζοδρόμια τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τὸ ἑαυτοῦ παντοπωλεῖον μέχρι τῆς κεντρικῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης. Ὁ αὐτὸς ἐπεσκεύασε πολλὰ φρέατα περίξ τοῦ χωρίου διὰ 3.000 δρχ. Ὁ Γεώργιος Ζωΐδης κατεσκεύασε τὴν ὁδὸν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης μέχρι τῆς οἰκίας του. Ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τῆς Ἀγγελικῆς Παπάζογλου κατεσκευάσθη ἡ ἀπὸ τῆς οἰκίας Π. Δηματάτη μέχρι τῆς τοιαύτης τοῦ Κ. Σφάγγου, ὁδός. Διὰ τοῦ αὐτοῦ κληροδοτήματος κατεσκευάσθη ἡ ἀπὸ κοινοτικοῦ ξενῶνος μέχρι τῆς οἰκίας Δάνου, ὁδός. Ὁ Ἰωάν. Καραγεώργος κατεσκεύασε τὸ παρά τὴν κεντρικὴν ἐκκλησίαν παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου κατὰ τὸ 1889 ὡς ἐν τῇ ἐντοιχισμένῃ πλακί ἀναφέρεται. Οἱ Σωτηρ. Παπάζογλου καὶ Κων. Σφάγγος δι' ἰδίων των ἐκαλλώπισαν τὸν περίβολον τῆς ἐκκλησίας τῶν Ταξιαρχῶν.

Β) Κάτω Βίτσα. Ὁ Ἀλέξιος Παπάζογλος κατὰ τὸ 1844 ἔτος κατεσκεύασεν ὀμβροδέκτην τῆς Κοινότητος. Ὁ Ιατρός Στ. Σάρρος κατεσκεύασε τὴν ἐν τῇ θέσει Λυκότροποιν ὁδὸν διὰ λίρ. 28 (1878) Ἀ. Παπαθεόδωρος Τσακαλίδης κατεσκεύασε πηγὴν παρὰ τὴν θέσιν Λειβαδάκια καὶ ἐπεσκεύασε πολλάκις διαφόρους πηγάς. Ὁ Κωνσταντῖνος Βριζόπουλος κατεσκεύασε παρὰ τὴν θέσιν «Βαρκός» τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου. Ὁ Φίλιππος Βριζόπουλος ἀνήγειρε ἐν Κάτω Βίτση τὴν ὁμώνυμον καλλιμάρμαρον σχολήν, μετὰ τῆς δεξαμενῆς διὰ δαπάνης 800 χιλ. δραχμῶν. Ὁ Μενέλαος Βοραζάνης μετὰ τῆς συζύγου του διὰ δαπάνης 16.000 δρ. ἱδρυσε σχολικὸν μορεῶνα εἰς θέσιν «Βαρκό».

Γ) Μονοδένδριον.—Ὁ οἶκος τῶν Μισαίων ἀνεκαίνισε τῷ 1528 τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Ὁ Μιχ. Μίσσιος ἀνιστόρησε τὸν τροῦλλον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ (1733). Ὁ Γ. Κόνιαρης ἱδρυσε τὸ ἐν τῇ θέσει «Μπρίνος» παρεκκλήσιον τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων (1842) ὅπερ ἐπεσκεύασεν ὁ γαμβρός του Κ. Πρίγκος. Μίσσιος τις κατὰ τῷ 1687 ἀνώρυξε τὸ ἐν τῇ θέσει Γενίτσαρη, φρέαρ. Ἰωαννίκιος μοναχὸς τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἀνώ-

ρυξε τὸ ἐν τῇ θέσει, καινούργιος δρόμος, φρέαρ (1719). Φρέατα ἐπίσης ἀνώρυξαν Μπατάς τις παρὰ τὴν μονὴν Προφήτου Ἑλίου καὶ δύο ἕτερα ἄνωθεν τοῦ βόθρου Μπά-
καινας ὁ Δημ. Κόνιαρης. Βόθρους (λουῖτσες) κατεσκεύα-
σαν : Τὸν τῆς Μπάκαινας φερώνυμος γυνή. Τὸν τῆς
Μπαμπούτσικας Γερόθεος τις Βούλγαρος τὸ γένος. Τὸν
παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Προφήτου Ἑλίου ὁ Χατζῆ Ἰάκωβος
ἐκ Κουκουλίου (1787) τὸν ἐπὶ τοῦ ὅρου τῆς Κοινότητος ἡ
οἰκογένεια Μίσοι). (¹)

Ἡ Καλούσιω Σερεμέτη ἐλιθόστρωσε τὰς ἐντὸς τοῦ
χωρίου ὁδοὺς (1839) διὰ γρ. 50.000. Ἡ Φανίκαινα Χατζῆ
Γιάννη ἱέρεια τῆς Μονῆς Προφήτου Ἑλίου ἐπιδιώκωσεν
(1840) τὴν ὀπισθεν τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἑλίου ὁδόν.
Ἡ Ζολοβάργαινα ἀφιέρωσε (1813) τὴν οἰκίαν αὐτῆς ἵνα
χρησιμοποιηται ὡς Σχολὴ εἰς τὴν Κοινότητα. Κατὰ τὸ
1834 οἱ ἀείμνηστοι Ριζάραι διὰ τὸν ἄνω σκοπὸν ἀφιέρω-
τὴν ἑαυτῶν οἰκίαν. (²)

ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ

Μονοδενδρίου. Οἱ ἀείμνηστοι ἀδελφοὶ Ριζάραι
ἀπὸ 1813—1835 ἐχορήγουν πρὸς διατήρησιν τῶν Ἑλληνι-
κῶν σχολῶν ποσὸν 1000—2000 γρ. ἐτησίως. Κατὰ τὸ 1834
δωρίζουσι τὴν ἑαυτῶν πατριὸν οἰκίαν εἰς τὴν Κοινότητα
Μονοδενδρίου ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς σχολεῖον κληροδοτή-
σαντες μάλιστα αὐτὴν δι' ἐργαστηρίου ἐν Ἰασιῶ ἀποφέ-
ροντος 2500—13080 γρ. ἐτησίως ὡς καὶ δι' ἰδιαιτέρου κε-
φαλαίου χρημάτων. Ἡ διαχείρισις τῆς περιουσίας γίνεται
διὰ διμελοὺς ἐπιτροπῆς. Ἀπὸ τοῦ περισσεύματος τῶν πό-
ρων τῆς σχολῆς διατηροῦνται καὶ ὑπότροφοι ἐκ τῶν πέριξ
Κοινοτήτων. Δύο δὲ ἐκ τῶν ἀρίστων μαθητῶν τῆς σχολῆς
ἐξακολουθοῦσι φοιτῶντες εἰς ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια, λαμ-
βάνοντες 500 γρ. ἕκαστος καὶ ὑποχρεούμενοι νὰ γίνουν
ἱερεῖς μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν τῶν.

Οἱ αὐτοὶ μεγάλοι τοῦ γένους εὐεργέται συνέστησαν

(1) Ὁ Λαμπριδης σημειοῖ: Σημειῶ τον δὲ ὅτι ἐνῶ ἡ Κοινότης
Μονοδενδρίου ἐτησίως ἀπὸ τοῦ βόθρου τούτου λ. ὁθ. 15 εἰσπράττει ὕδωρ
μὴν ὁμοῦ πρὸς τὴν ἀντιβάνει πρὸς ἐπισκευὴν αὐτοῦ, ὁσημέραι κατα-
στειρομένη. Τοῦτο αὐτὸ συμβαίνει καὶ σήμερον.

(2) Ὁ κ. Ἰ. Σιμιτέλος μοι ἀνέφερεν ὅτι ἐνθεν καὶ ἐνθεν
τοῦ ἱεροῦ Νὰ ὁ τοῦ ἀγίου Μηνᾶ ὑπῆρχον δύο μικραὶ ἐκκλησίαι
τῆς Παναγίας καὶ ἐτέρα ἐν ὁσίοις. Μία ἐξ αὐτῶν ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ
ὡς σχολεῖον.

προτροπῇ τοῦ μεγάλου διδασκάλου τοῦ Γένους Νεοφύτου Δούκα τὴν φερώνυμον ἐν Ἀθήναις ἐκκλησιαστικὴν Σχολὴν (1840) κληροδοτήσαντες αὐτὴν διὰ τοῦ μεγίστου μέρους ἐκ τῆς ἐπ' ἀγαθῇ τῆς πατρίδος ἀφιερωθείσης ἑαυτῶν περιουσίας. Εἶναι γνωστὴ ἡ ἱστορία τῆς σχολῆς ταύτης καὶ αἱ ὑπηρεσίαι ἃς προσέφερεν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἐπιστήμην. Ἐξ αὐτῆς ἀπεφοίτησαν χιλιάδες μαθητῶν μορφωμένων ἐκπαιδευτικῶν καὶ κληρικῶν, ὡς καὶ πληθὺς ἐπιστημόνων καὶ ἐξεχουσῶν προσωπικοτήτων τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς καὶ τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων. Ἡ σχολὴ αὕτη σήμερον μετετράπη εἰς Γυμνάσιον καὶ Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν, συνεχίζει δὲ ἐπιτυχέστατα τὴν μεγάλην αὐτῆς παράδοσιν. Ὁ Χριστόδουλος Κόνιαρης κατὰ τῷ 1813 διέθεσε τὸ 1/3 τῆς περιουσίας του διὰ τὴν συντήρησιν τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς Μονοδενδρίου. Ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος ἔπεμπεν ἑτησίως γρ. 3000, ἀλλὰ κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη ἔγινεν καθυστέρησις τοῦ κληροδοτήματος λόγω τῆς ὁποίας ἐπηκολούθησε δίκη, ἣτις καὶ ἐπέτυχε. Ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ καθυστερήσεως τῶν τόκων τὸ κεφάλαιον ἀνῆλθε κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα (1850 καὶ ἄνω) εἰς τὸ ποσὸν τῶν 314.117 80/900 δρχ. ὅπερ κατατεθὲν ἐν τῇ Ἑθνικῇ Τραπεζῇ μέχρι τοῦ 1866 παρεῖχε 5 ο)ο τόκον ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 6 1/2 ο)ο τόκον. Πῶς ἡ τύχη τοῦ κληροδοτήματος τοῦτου σήμερον ἀγνοοῦμεν.

Διονύσιος ὁ Ἱερομόναχος ἐκληροδότησε (1835) ἀργυρὰ φλορίνια 10000 εἰς αὐστριακοὺς τίτλους καὶ ἀξιόλογον βιβλιοθήκην εἰς τὴν σχολὴν Μονοδενδρίου. Ἀναφέρονται ἀκόμη καὶ οἱ κάτωθι εὐεργέται οἵτινες μνημονεύονται καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ Προθέσει: Χριστόδουλος Ι. Κόνιαρης (1815) γρ. 250 ὑπὲρ τῶν Ἱερέων. Κωνσταντῖνος Σερεμέτης (1826) γρ. 10000 ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν πτωχῶν κορασίων. Καλούσιω Γ. Σερεμέτη (1839) γρ. 200 ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας. Παναγιώτης Δ. Μπίτσιος (1842) ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας Ἀγίου Μηνᾶ γρ. 700. (1)

Ὁ ἐκ Μονοδενδρίου ἐπίσης Δημήτριος Σεμιτέλος διὰ διαθήκης 1845 κατέλιπε σημαντικὸν χρηματικὸν κεφάλαιον πρὸς ἐκπαίδευσιν πτωχῶν ἐν Ζαγορίῳ νέων. Δυστυχῶς λόγω τῆς αἰσχροῦς στάσεως τῶν ἐκτελεστῶν τῆς ἐν λόγω

(1) Δυστυχῶς τοὺς λοιποὺς εὐεργέτας τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς Κοινοτήτος δὲν ἠδυνήθημεν νὰ σημειώσωμεν καθὼς κατὰ σίχον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Μονοδενδρίου δὲν ὑπάρχει.

διαθήκης τὸ κληροδότημα τοῦτο ἀπωλέσθη.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΚΑΙ ΔΩΡΗΤΑΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΑΝΩ ΒΙΤΣΗΣ (1)

Ἀλέξιος καὶ Ἀγγελικὴ Παπαζόγλου ἀφιερώσαντες τὴν πολύτιμον διαθήκην των ἐκ 30 μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἐκ τῶν ὁποίων τόκων νὰ πληρώνεται ὁ μισθὸς τοῦ Σχολάρχου, δύο ἱερεῖς εἰς ἱατρὸς φάρμακον καὶ φόροι τῶν πτωχῶν καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ἀναστάσιος καὶ Σμαράγδη Μισιογλου ἀνήγειρον τὸ σχολεῖον χρησιμεύσαν ὡς Ἑλληνικὸν καὶ Δημοτικὸν ὡσαύτως καὶ ἀνάλογον ποσὸν χρημάτων πρὸς διατήρησιν, ὑπερκατεστράφη κακῆς διαχειρήσεως.

Ἰωάννης Χριστοφόρου Βεϊτζινὸς (Τσιγογκογίας) ἀποθανὼν ἐν Ὁδησσῷ τῆς Ρωσσίας ἀφήσας διαθήκην ναυαγήσαν ὑπὸ τῶν κληρονόμων.

Δημήτριος καὶ Ἀριστείδης Δελασοῦδαι 4 δεσποτικὰς εἰκόνας εἰς Παρεκκλήσιον τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος.

Ρούσης Σεΐδης μίαν ἱερατικὴν στολὴν.

Ἀριστοτέλης Π. Δάνος εἰς μνημόσυνον τῶν γονέων τοῦ Πέτρου καὶ εὐγενῆς 3 ἑξαπτέρυγα.

Ἀγαθὴ καὶ Πάτρα Βαζάκα 2 ἱερατικὰς στολάς.

Βασίλειος καὶ Σωτήριος Ἰωαν. Παπάζογλος τὸν πολίτιμον ἐπιτάφιον.

Ἰωάννης Δ. Καραγεώργης ἀνεκαίνησεν τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῷ ἐν αὐτῷ Κοιμητηρίῳ εἰς μνημόσυνον τῶν γονέων του.

Ζωΐσα Π. Ζωτάκη ἀφιέρωσε τὴν οἰκίαν της καὶ τινὰς ἀγροὺς.

Εὐφροσύνη Σύρου Παρτάλλη τὴν οἰκίαν τις κι' ἓνα ἄγρὸν εἰς Καταβόθρα.

Παναγιώτης καὶ Ἀριστείδης Γ. Κολοβοῦ ἓνα δίσκον καὶ ἓνα Ραντιστήριον ἀργυρά.

Γεώργιος Μ. Ζωΐδης 12 ἐκκλησιαστικὰ βιβλία (Μηναῖα καὶ 1 κανδύλιον πολύτιμον καὶ τὴν λιθόστρωσι τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ περιξ τοῦ πλατάνου.

Στασινὴ Ἀναγνωστὰς τὸ κέντρον τῆς ἀγοῖας ἀπὸ ἐκκλησίας μέχρι τῆς Κάτω Συνοικίας. Τὰς δὲ πλευρὰς μέχρι ἑναέριον ὑπὸ Ἰωάννου Δ. Καραγεώργη.

Στέφανος Μ. Δάνος 1 εἰκόνα τῶν ταξιαρχῶν με 10 στέφανα ἀργυρά.

(1) Ἀντιγραφή ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος κυτολόγου Συνδρομητῶν κλπ. τῆς Ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης.

Νοῦτσος Δᾶνος 10 κανδύλας ἀργυράς.

Ἀνδρομάχη Πλατὴ καὶ Βασιλικὴ Φ. Βριζοπούλου δολόκληρον τὴν ἐκ κληρονομίας περιελθούσαν αὐταῖς κτηματικὴν περιουσίαν τοῦ πατρὸς καὶ πάπου της Γεωργίου Ζηκίδου πρὸς πώλησιν καὶ ἀνέγερσιν τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἀγίου Χαραλάμπου.

Θεοφάνης Σακελλαρίδης 1 εἰκόνα μικράν τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἀργυράν.

Στέφανος Καραγεώργης πεντακοσίας δραγ. (ἀρ. 500) μηνιαίως ὑπὲρ μισθοῦ τοῦ ἱερέως εἰς μνημότυνον τῶν γονέων του.

Πέτρος Παπὰ Ἰω'. Παπαπέτρου 1 αγρὸν εἰς θέσιν Γαντζή.

Ἀθηνά Σακελλαρίδη 1 μανοᾶλιον ἀξίας δρχ. 1800.

Στέφανος Δάνος ἐν θυμιάτηριον ἀξίας δρχ. 600.

Ὁ ἐκ τοῦ ἄνω Μαχαλᾶ Βίτσης καταγόμενος καὶ ἐγκατεστημένος εἰς Ὀδυσσὸν τῆς Ρωσσίας αἰμνηστος μέγας εὐεργέτης Ἰωάννης Χριστοφόρου ἢ Βεΐτζινός—ἐπιλεγόμενος καὶ Τσογκόγιας—διέθεσε διὰ τῆς κατὰ Ἰανουάριον 1872 συνταχθείσης διαθήκης μεγάλην ποσὰ χρημάτων διὰ φιланθρωπικούς, ἐκπαιδευτικούς κλπ. σκοποὺς ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι ὡς καὶ τῇ Ριζαρείῳ Ἐκκλησιαστικῇ Σχολῇ τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἄλλοις ἀγαθοεργοῖς καταστήμασιν εἰς Ἀθήνας καὶ Ἰωάννινα. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ζωῇ εὐρισκόμενος καὶ ἀπὸ τῷ 1859—1872 ἔτ. ἀπέστειλε 70—80 ὀθ. λ δι' ἐνίσχυσιν τῶν σχολείων καὶ συνδρομὴν τῶν πτωχῶν τῆς Κοινότητος. Τὸ κείμενον τῆς ὑπερόχου διαθήκης του, τοῦ ὡς ἄνω εὐεργέτου δὲν ἠδυνήθην νὰ ἀνεύρω. Μόνον χαρακτηριστικὸν ἀπόσπασμα ταύτης διασώζεται παρὰ τῷ κ. Ι. Καραγεώργῳ. Ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος ὀριῶς παρ' ἡμῖν ὀγκώδους φακέλλου τῆς ὑποθέσεως Τσογκόγια ὡς καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ Λαμπρίδου ἀναφερομένων συναγομεν τὰ ἑξῆς ἐν σχέσει μὲ τὸ πνεῦμα τῆς διαθήκης ὅσον ἀφορᾷ τὸ χωρίον Βίτσα.

1) Διὰ τὴν ἀνέγερσιν σχολείων καὶ παρθεναγωγείων διέθετο ρούβλια ἀργυρᾶ 15000.

2) Διὰ ἐπισκευὴν ἐκκλησιῶν τῆς Κοινότητος 2000 ἀρ.ρ.

3) Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν εἰς Κάτω Μαχαλᾶ Βίτσης 1000 ἀρ. ρ.

4) Τὸ ποσὸν τῶν 50.000 ἀρ. ρ. διὰ τὰς κάτωθι ἀνάγκας. α) Διατήρησιν ἑλληνικῆς σχολῆς (8.000 ετ.). β) Παρθεναγωγείου (6000). γ) Ἰατροῦ τῶν δύο συνοικισμῶν (8000). δ) Βοήθειαν ἱερέων (2000 Ἀνω Βίτσα καὶ 1000

Κάτω Βίτσα). ε) Ἐκ τῶν ὑπολοίπων τὰ 2]3 δι-
ατίθενται ὑπὲρ τῶν πτωχῶν — γερόντων, τυφλῶν,
ἀνικάνων, ἀναπήρων, χηρῶν ὀρφανῶν κλπ. τῶν μὴ ἐχόν-
των οὐδεμίαν περιουσίαν τοῦ Μεσαίου Μαχαλαῖ καὶ τὸ
1]3 διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς Κάτω Μαχαλαῖ. 5) Ποσὸν
10000 ἀρ. ῥ διατίθεται διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἑνὸς νέου ἐξ
Ἄνω Μαχαλαῖ εἰς τὴν Ριζαρείον σχολήν. Ἀτυχῶς ὅμως
ἡ διάθεσις τοῦ μεγάλου εὐργέτου δὲν ἐξετελέσθη. Ἡ Κοι-
νότης Ἄνω Βίτσης διὰ τῶν πληρεξουσίων καὶ ἀντιπροσώ-
πων της μεγάλους διεξήγαγεν ἀγῶνας — ἐν συνεννοήσει
μετὰ τῶν λοιπῶν κληρονόμων Ριζαρείου Σχολῆς Πανεπι-
στημίου κ.λ.π.—οἵτινες ὑπὸ τοῦ πληρεξουσίου Βίτσης κα-
τακρίνονται ὡς ἐπιδειξαντες μᾶλλον ἀδιαφορίαν εἰς τὸ
ζήτημα τῆς τακτοποιήσεως τῆς Διαθήκης, διὰ τὴν πραγ-
ματοποίησιν τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ διαθέτου, πλὴν ὅμως ἀπέ-
τυχε Καὶ ἐκ τῆς κολοσσιαίας περιουσίας τοῦ εὐεργέτου
οὐδὲ εἰς ὀβολὸς ἐδόθη τῇ Κοινοῦτητι Βίτσης. Ἡ ὑπόθεσις
αὕτη διὰ τὸ ἱστορικόν, ὡς κρίνομεν ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος
φακέλλου, ἔχει ὡς ἑξῆς: Ὁ Ἰωάννης Χριστοφόρου, τεσ-
σaráκοντα σχεδὸν ἡμέρας ἀπὸ τῆς συντάξεως τῆς διαθή-
κης του δι' ἧς τὸ πλεῖστον σχεδὸν τῆς κολοσσιαίας περι-
ουσίας του διέθεσε διὰ φιλανθρωπικοῦς καὶ λοιποὺς συ-
ναφεῖς σκοποῦς, προσβληθεὶς ὑπὸ νευρασθενείας μᾶλλον
καὶ ἐλαφρᾶς παραφροσύνης ἠτόκτονησε. Μοναδικὸς κλη-
ρονόμος ἐκ τῶν συγγενῶν του ἦτο ἐν Ὀδυσσῶ ἐπίσης μία
ἀνεψιά του νυμφευμένη. Διὰ τὴν εἶναι ἔγκυρος ἡ διαθήκη
ἔπρεπε, συμφώνως τῷ νόμῳ, νὰ ἐγκριθῇ ὑπὸ τῶν Ρωσικῶν
ἀρχῶν. Ὁ τότε ὅμως ἐν Ὀδυσσῶ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος
Ἰωάννης Βουτσινᾶς, συμβουλευθεὶς ὡς φαίνεται μετὰ τῆς
κληρονόμου τοῦ εὐεργέτου καὶ ἀντιπροσωπεύων αὐτήν,
κατῶρθωσε διὰ δολίων μέσων—ἐξαπατήσας μάλιστα τοὺς
λοιποὺς ἐν Ἑλλάδι κληρονόμους καὶ δὴ τὴν Κοινότητα
Ἄνω Βίτσης καὶ στηριζόμενος εἰς τὸ ἄρθρον 610 τοῦ Ρωσ-
σικοῦ κώδικος—προσέβαλε τὴν διαθήκην. Οὕτω ἡ ἐν Ὀ-
δυσσῶ ἀρχὴ δὲν ἐδέχθη τὴν ὑπὸ τοῦ Ι. Δούμα εἰς τὰς χεῖ-
ρας τοῦ ὁποῖου ἡ διαθήκη εὕρισκετο, παρούσιασθεῖσαν
διαθήκην καὶ μάλιστα διώρισε κηδεμόνας ἐπὶ τῆς σχολα-
ζούσης δῆθεν περιουσίας τοῦ Ἰωάννου Χριστοφόρου. Ἡ
Κοινότης Ἄνω Βίτσης (1) μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν Ἑλλάδι κλη-

(1) Πληρεξούσιος τῆς Κοινοῦτητος Βίτσης διωρίσθη ὁ ἐν Κων-
σταντινουπόλει διαμένων Μ. Βελογιάννης.

ρονόμων απέστειλαν πληρεξουσιότητα, συμφώνως πρὸς τὰς ἐξ Ὀδυσσοῦ σταλείσας ὁδηγίας. Ἀκυρωθείσης τῆς διαθήκης ἡ ὅλη ὑπόθεσις εἰσήχθη εἰς δίκην. Ἐκ τῆς στάσεως ὅμως τοῦ Προξένου Βουτσινᾶ καὶ τῆς σχετικῆς ἀδιαφορίας τῶν ἐν Ἀθήναις κληροδόχων, τὴν δίκην ἐκέρδισεν ἡ ἀνεμιά του Ι. Χριστοφόρου. Οἱ κάτοικοι μετὰ τὴν δικαστικὴν ἀπόφασιν αἰτοῦν παρὰ τοῦ κληροδόχου τῆς περιουσίας τὸ ὑποσχεθὲν αὐτοῖς ποσὸν τῶν 50.090 ἀρ. ρ. Οὗτος ἀπαντᾷ εἰς αὐτοὺς ὅτι μόνον 10000 ἀρ. ρ δύναται νὰ διαθέσῃ καὶ ταῦτα ἀνὰ χίλια ἐτησίως. Οὕτε ὅμως καὶ ταῦτα ἐλήφθησαν ποτέ ὑπὸ τῆς Κοινότητος. Οὕτω ὁλόκληρος ἡ περιουσία τοῦ μεγάλου εὐεργέτου ἐξηνεμίσθη.

Ἡ Ἀγγελικὴ Παπαζόγλου σύζυγος τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος Ἀλεξίου Παπαζόγλου κατέλιπεν εἰς τὴν Κοινότητα Ἄνω Βίτσης 30 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ὧν οἱ ἐτήσιοι τόκοι νὰ χρησιμεύωσι πρὸς συντήρησιν σχολείων, ἱερέων, ἱατροῦ συνδρομὴν πτωχῶν, ὑπάνδρευσιν ἀπόρων κορασίδων, βοήθειαν χρηματικὴν ἀπόρων μαθητῶν τῶν σχολείων πρὸς ἐξακολούθησιν ἀνωτέρων σπουδῶν Ἰδρυσιν παρθεναγωγείου ἐν Βίτση ὡς καὶ ὑφαντικῆς σχολῆς ἐν Ἰωαννίνοις καὶ διὰ λοιποὺς κοινωφελεῖς σκοποὺς. Τὸ κληροδότημα ἐλειτούργησε ἰανονικῶς μέχρι τοῦ ἔτους ὁπότε, παρουσιασθέντων ἐνίων ὡς δῆθεν συγγενῶν τῆς διαθέτιδος καὶ αἰτούντων τροποποίησιν τῆς διαθήκης, ἔπαυσεν ἡ ἀποστολὴ τοῦ κανονικοῦ μερίσματος παρὰ τῆς Τραπεζῆς. Ἐπηκολούθησε δίκη ἣτις κατόπιν μυρίων κόπων καὶ ἀγῶνων, ἔληξεν ὑπὲρ τῆς Ἄνω Βίτσης. Ὁφείλομεν ἐνταῦθα νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς ὑποθέσεως ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸν ἐξέχοντα ἄνδρα Βίτσης κ. Κωνσταντῖνον Σφάγγον. Ἀπὸ ἐφέτος δὲ ἤρχισε καὶ πάλιν ἡ ἀποστολὴ τοῦ κανονικοῦ μερίσματος τοῦ ἀναγκαιοτάτου τούτου κληροδοτήματος διὰ τὸν τόπον μας. Καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1899—1902 ἐγένετο καθυστέρησις τοῦ κληροδοτήματος, διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι Ἄνω Βίτσης ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ἰωαννίνων Σωφρόνιον ἔγραφον «Δυστυχῶς παρῆλθεν ἤδη καὶ τριετία καὶ οὐδὲν ἐγένετο πρὸς τακτικὴν λειτουργίαν τοῦ κληροδοτήματος. Ἐπειδὴ λοιπὸν Σεβασμιώτατε τὰ μὲν Σχολεῖα ἐκινδύνευσαν νὰ κλεισθῶσιν, ὁ ἱατρὸς παραιτεῖται, οἱ πτωχοὶ δεινοπαθοῦσι, διδάσκαλοι, ἱερεῖς καὶ λοιποὶ ὑπάλληλοι ἐπὶ πιστῶσι μέχρι τοῦδε ἐργαζόμενοι ἀπειλῶσιν ἡμᾶς δι' ἀπεργίας, καὶ ἀγωγῆς καθ' ἡμῶν, ἡ δὲ πατρίς ἡ-

μῶν εὐρίσκεται εἰς ἥκιστα εὐάρεστον κατάστασιν διὰ ταῦτα..... 1902 Ὀκτωμβρίου 23 ἄνω Βεῖτσα).

Παραθέτομεν ἀντίγραφον καταλόγου τῶν δαπανῶν ἐνὸς ἔτους ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κληροδοτήματος Ἀγγελ. Α. Παπαζόγλου τῇ 19 Ἰανουαρίου 1903.

Ὄνομα καὶ ἐπώνυμον. Ἐπάγγελμα. Σχολ. ἔτος. Ποσὸν
[εἰς εἰκοσάφραγκα

Ἀλκιβιάδης Σκοκίδης	ἐλληνοδ.	1900—1901.	36	$\frac{36}{96}$
Στέφανος Τζούφης	δημ)δάσκαλος	» »	26	$\frac{36}{96}$
Βασιλικὴ καὶ Εὐανθία Ἀγ.	Διδ. Παρθ.	» »	20	$\frac{60}{96}$
γελίδου				
Μιχαὴλ Ἀναγνωστάκης	ΙΑΤΡΟΣ	» »	20	
φόροι πτωχῶν	»	» »	15	
βιβλία ἀπόρων	»	» »	1	$\frac{32}{96}$
Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς	ιερεὺς	» »	5	
Παῖ Ἰωάννης Δημητρίου	»	» »	5	
ἐπισκευὴ σκάλας	»	» »	31	$\frac{30}{96}$
φάρμακα ἀπύρων				

134.

Ὁ Α. Μισιογλους ἐκληροδότησε (1838) γρ. 20000 εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν καὶ γρ. 15000 εἰς τὴν δημοτικὴν τοιαύτην.

Ὁ Στέφανος Καραγεώργος κατέλιπε διὰ διαθήκης 1000.000 δρχ. διὰ ἀγαθοεργήματα καὶ λοιποὺς συναφεῖς σκοποὺς. Πλὴν ὅμως καταστραφείσης τῆς περιουσίας του τὸ κληροδότημα δὲν ἐλειτούργησε.

Ἡ Φροσύνη Καραγιάννη ἐκληροδότησε τὴν οἰκίαν εἰς τὴν Κοινότητα Ἀνω Βίτσης ἵνα χρησιμοποιηθῇ ὡς Σχολεῖον.
Κάτω Βίτσης

«Ὄνόματα συνδρομητῶν καὶ ἀφιερωσάντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τοῦ χωρίου Κάτω Βεῖτσα ζώντων καὶ τεθνεώτων. Ληφθέντων ἐκ παλαιῶν καταστιχῶν καὶ νέων 1887 Μαρτίου 19. Κάτω Βεῖτσα».

Ὁ ἄρχων Γεώργιος Ποστέλνικος ἀφιέρωσε τὸ ἐκ μεμβράνης ἱερὸν Εὐαγγέλιον τὸν τίμιον Σταυρὸν καὶ τὸ τρικέρι. Γεώργιος Τσαούση Γούσιας τὰ χωράφια, ὁ ἄρχων Κυραλέγιος Παπάζογλος τὴν στέρναν, ἡ σύζυγός του Ἀγγελικὴ ἔκαμε δι' ἐξόδων τῆς τὴν Σκάλαν, Ζωῖτσα Σοζοποθλα

τὸν ἀσημένιον θυμιατόν, ὁ Γιάννης Βουραζάνης τὴν καμπάνα, τὸν πολυέλαιον, ἔκαμε καὶ δι' ἐξόδων τοῦ τὸ ἀργυροῦν εὐαγγέλιον, τὸ δὲ ἀσῆμι ἐσύναξε ὁ Παπ." Ἰωάννης καὶ Κωνστ. Παγούνης διὰ συνδρομῆς, ὁ Χριστ. Ζώνιος καὶ Δημ. Μίμος πέντε ἀσημένιαις κανδύλαις, ὁ Ρούσης Σεΐδης τὰ ἑξαπτέρυγα καὶ πολλαῖς φορεσιαῖς ἱερατικαῖς, ἡ Στασινὴ Κωσιοθεοδωρίνας γρ. χίλια ἀρ. 1000, ὁ Ἰωάννης Κ. Παγούνης τὸ ἀντιμίσιον, ὁ Ἰωάννης Ἀρτόζη τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου εἰς τὸ προσκυνητάρι, ὁ Δημήτριος καὶ Ἀριστείδης Δελασοῦδα τὰ καλὰ ἱερά, Ἀλεξάνδρα Καρέτση εἰς μετρητὰ γρόσια χίλια ἀρ. 1000, ὁ Κώστας Παγούνης γρόσια 500 περίσσευμα ἀπὸ σπῆτι Γκιόνως, ἡ σύζυγός τοῦ Ἑλένη ἔσπειρε τρία ἔτη τὰ χωράφια τῆς ἐκκλησίας καὶ τὸ περίσσευμα ἔῴωσεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἡ Γιάνναινα Λαζ. Τζόη ἐν ζευγος τσαπράκια ἀσημένια καὶ φλωροκαπνισμένα, ἡ Γκίκω Ρούσω Καπρίτσου ἐν ζευγάρι τσαπράκια σειρματένια, ἡ Γκίκω Τσορέληνας ἐν ζευγάρι τσαπράκια, Θεόδωρος Νούτσου Βαζάκα τρεῖς εἰκόνας μεγάλας. ἡ Παππα Τσάλω μίαν λίραν εἰς τὸ κουτί τῆς Παναγίας, Ἑλένη κ. Ζώνου ἐν ζευγάρι τσαπράκια, Τάτσαινα Ἀρτόζη ἐν ζευγος τσαπράκια, ὁ Χατζῆ Δημήτριος ἓνα ἐπιτάφιον, ὁ Χατζῆ Γεώργιος καὶ τὰ ἀδελφία τοῦ Κώστας καὶ Χριστόδουλος τὸν ἐπιτάφιον τὰ μπαῖράκια καὶ τὸ χωράφι εἰς τὰ σάδια. Οἱ ἀείμνηστοι Ζωσιμάδαι δύο Κυριακοδρόμια, ἡ Νοῦλα Βουραζάνη ἐν ζευγος τσαπράκια, Δημήτριος Καρέτση τὸν κρουσταλένιον πολυέλαιον καὶ ἐν φελώνιον καλόν, καὶ πατραχήλιον, ἐπιμάνικας καὶ μεταξωτὸν μανδύλιον, ὁ Στέφανος Σάρρος ἔκαμε τὸν δρόμον εἰς Λυκότρυπον δαπανήσας ὑπὲρ τὰς 32 λίρας ἀφιέρωσε καὶ ἐν ἐπιτραχήλιον χρυσοκέντητον πράσινον, ὁ Νικόλαος Φῶτος συνέδραμε γρ. 1500.

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΥΗΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

†

Ὁ Ματθαῖος Τζόης ἐσύναξεν συνδρομὰς ἀπὸ Ἀλεξάνδρα γρ. 2325, Ρούσης Σεΐδης ἀπὸ Θεσσαλονίκη γρ. 795, Χρόνης Βαταβάλλης ἔδωσεν γρ. 1060, Γεώργιος Ἀρτόζης ἔδωσεν γρ. 1060, ὁ ἴδιος ἔδωσεν γρ. 93, Ἀλεξάνδρα Στάμου ἔδωσεν γρ. 106, Ἀριστοτέλης Ζώνιου ἔδωσεν γρ. 159, Ρούσης Σεΐδης ἔδωσεν γρ. 212, Ρούσαινα Σεΐδης ἔδωσεν γρ. 106, Ἀνδρέηνα Βαζδέκη ἔδωσεν γρ. 212. Ἀναστάσιος Βαζδέκη ἔδωσεν γρ. 212, Ἑλένη Χριστ. Ζώνιου ἔδωσεν γρ. 186, Δήμαινα Βουραζάνη ἔῴωσεν γρ. 212,

Χρυσή Νικ. Παππαγιάννη έδωσεν γρ. 106, Μιχαήλ Κωστολιάκης άπ' 'Αθήνας έδωσεν γρ. 1906, Ματθαῖος Παρανίκης έδωσεν γρ. 312, Θεοφάνης Καλλιπολίτης έδωσεν γρ. 46, Βασιλική Δημ. Καραγεώργου έδωσεν γρ. 107, Γιαννάκαινα Ρ. Σεΐδου έδωσεν γρ. 107, Χρήστος Μανδρίτης έδωσεν γρ. 322, Βασίλειος Σεΐδης έδωσεν γρ. 190. Συνδρομή μυστική διά χειρός 'Αριστ. Ζώνιου γρ. 20.

'Η Δήμαινα Βουραζάνη έκαμε δι' έξόδων της τόν δρόμον είς Γιαννοτάν, 'Ανδρέηνα Βαγρατσοῦ έν φελώνι άπό κορδόσι καί έν έπιτραχήλιον, Γεώργαινα 'Αν. Βαζδέκη έν φελώνι, Πάτρα Πετρ. Βαζδέκη έν κάλυμμα τής 'Αγ. Τραπεζής έν φόρεμα άτλάζι, Θεόδωρος δ. Ράμμος έν λειβάδι είς Γκοζπίναν καί έν κάλυμμα τής 'Αγ. Τραπεζής ή μήτηρ του. Μιλτιάδαινα Ζώη έν φόρεμα, Γεώργαινα Βουραζάνη έν φόρεμα, Σεβαστή Καπρίστου έν ζωστάρι μεταξωτόν, 'Αλέξιος Τρίψα έν σταυρόν. άέρα καί έπιμάνικα, Πηνελόπη Τσορέληνα άφιέρωσεν ήμίσειαν λίραν γρ. 54, Μηλτιάδη Τολ. Σεΐδη έν δακτυλίδιον χρυσοῦν, 'Αλέξιος Λούλος άφιέρωσεν έν φελώνιον μεταξωτόν καί έν έπιτραχήλιον ὁμοιον καθώς καί ένα άέρα καί δύο καλύμματα διά τὸ ἅγιον ποτήριον ὁμοια, ὁ Κώστας Παγούνης διά τήν σύζυγόν του μακαρίτισαν 'Ελένην παρησίαν γρ. 20, 'Αριστοτέλης Ζώνιου άφιέρωσε τὰ μεγάλα φανάρια, ὁ Θεόδωρος 'Ι. Ράμμος προσέφερεν είς τήν έκκλησίαν 1 λίρ. γρ. 108, ὁ Κώνστας Παγούνης προσέφερεν μίαν λίραν διά νά γίνη ὁ σταυρός γρ. 108, Κώσταινα Βρούζου έν μεντζίτι άργυροῦ διά νά γίνη ὁ σταυρός γρ. 20, Δημήτριος Μ. Σάρρος έδωρήσατο είς τήν έκκλησίαν τόν 'Ιούλιον τοῦ 1888 έλθών έκ Βουκουρεστίου τής Παναγίας έν χρυσοκέντητον βλάχικον φελώνιον πράσινον, έν σταχάριον καί έν έπιτραχήλιον καλόν άξίας περίπου έκατόν έννενήκοντα φράγκων. 'Ο Βασίλειος Γούσια έδωρήσατο ὡς συνδρομήν είς τήν έκκλησίαν δύο λίρας ὀθωμανικάς καί γρ. 216 καί μίαν άγίαν λαβίδα άφιέρωσεν, Ικονόμος νικολάου διά τὸ φόρεμα γρ. 108, άλέξιος λλουλιος είς κουτή γρ. 108, Χρήστος Μανδρίτης έδωκε μίαν λίραν άγγλίας γρ. 118, Κώστας Λέκου διά τήν μητέρα του 'Αλεξάνδρα γρ. 108, Κώσταινα Παρτάλη έν φελώνιον μεταξωτόν άτλάζι καί έν έπιτραχήλιον ὁμοιον, 'Αργύρω Τσανίνα πέντε λίρας γρόσια 540, Πέτρινα Παρανίκα έν φελώνιον, έν φυλόν ὁ δημίτριος λούλος, 'Ελένη Τρίψα έν μεντζίτι άργυροῦν γρ. 20 καί

μίαν λιγγέραν ἢ ἰδίαν, Πενελόπη Μ. Βελογιαννίδη ἐν φόρεμα μεταξωτόν, Ἑλένη Ἀνδρ. Βαγρατσᾶ εἰς τὸ κουτὶ τῆς Ἐκκλησίας λίρας. Ὁθωμανικᾶς 3, Κώνστας Καραγέωργου διὰ χειρὸς τοῦ υἱοῦ τοῦ Στεφάνου μίαν λίραν Ὁθωμανική, Στασινῇ Βαζάκα μίαν λίρα Ὁθωμ. 1, Πέτρος Δ. Λέκου ἐν κάλυμμα τῆς ἀγίας Τραπεζῆς καὶ ἕτερον κάλυμμα εἰς τὴν προσκομιδὴν, ὁ κ. Φίλιππος Κ. Βριζόπουλος ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν ὁμολογῶν ἐκ 400 γροσίων ἐπομένως καὶ τὸ χωράφιον εἰς λεπτοκαρυὰν τοῦ Χριστοδούλου Σέρβα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀμανέτι διὰ τὰ χρήματα, Μηλίτσα Στεφάνου Παπαγιαννόπουλου προσέφερε τρία Ναπολεόνια εἰς τὸ κουτὶ τῆς Παναγίας διὰ νὰ μνημονεύεται γρ. 285, Οὐρανία Ἀρτόζη τὸν σταυρὸν τῆς, Ἰωάννης Μιλ. Τζώη ἐν ζώσταρ μεταξωτόν, 1898 Ὀκτώμβριος Εὐγενία Χριστοδούλου Σιαπάνη προσέφερεν ἕνα φουστάνι καὶ ἕνα κιουπί διὰ λάδι. 1902 Σ)βρίου Γαλινῇ σκούλενα ἕνα φοιστάνι, Χρυσάνθη Κωνσταντίνου Προύζου ἕνα ἐπιτραχίλιον. 1911 Εὐγενὴ Δ. Βαζδέκης λίρας Ὁθ. 2. δύο διὰ νὰ μνημονεύεται, Οἰκογένεια Ναπολ. Μ. Ζωτῆ ἕνα ἐπιτάφιον Πανέννιον. Ἀλεξάνδρα Χρ. Τσακαλίδου μίαν κανδύλαν ἀσημένια εἰς Προσκυνητᾶριον, Εὐγενία Πλακίδα (τὸ γένος Ράμου) μίαν φορεσσιὰν ἱερὰ ἄμφια. Κελλιόπη Φιλ. Βριζοπούλου ἐδώρησεν τὸ μέγαν Ἐπιτάφιον, τὸ ἐπίχρυσον ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἅγιον Ποτήριον, Σταυρὸν, καὶ πάντα, τὰ χρειώδη τῆς ἱερᾶ Προσκομιδῆς ἀστερίσκον δισκάριον ἁγίαν λαβίδα λόγχην μὲ τὰ καλλύματα, Μελπομένη Βασ. Γούσια τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως. Θεμιστοκλῆς Χρ. Βαταβάλη τὴν μεγάλην κολυμβήθραν, Ἀδελφοὶ Χρ. Τσακαλίδου Μίαν εἰκόνα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. 1912 Ἀριστείδης Καραγιαννίδης ἕνα Ἀπόστολον ἐπαργηρομένον, Ἀθηνᾶ Θεοδ. Σακελαρίδου ἐν Φελώνιον μεταξωτόν. 1920 Ἀριστ. Καραγιαννίδης τρία ἑξαπτέρυγα ἀργυρᾶ. 1925 Στέφανος Κ. Λατίνος μία εἰκόνα τοῦ ἁγίου Μανδυλίου. 1925 Ἀρετὴ Π. Λατίνου ἐν φόρεμα μετᾶξινον διὰ φιλώνιον. 1925 Ἀφριδίτη Ἀνδρ. Βαζδέκη ἐν φόρεμα Μεταξωτόν. 1926 Ἰφιγένεια Στεφ. Θεμελῆ ἐν φόρεμα Μετᾶξινον ἐπιδιώρθωσεν. 1928 Καλλιόπη Π. Κρασσπούλου 1 εἰκοσόφραγον εἰς μνήμη γονέων. 1930 Χαριτίνη Β. Ἀναγνωστάκη ἐν Φόρεμα Μεταξωτόν διὰ Φιλώνιον. 1931 Βασιλικούλα Φιλ. Βριζοπούλου Βελουθένια καὶ χρυσοκέντητον ὠραίαν Πύλην. 1931 Οἰκογένεια Φιλ. Βριζοπούλου ἀνεκαίνησεν τὰ παλαιὰ ὀρυχάλκινα μανουάλλια. 1931 Βερενίκη Φιλ. Βρι-

Ζαπούλου· ἐν μέγα Μανουάλιον εἰς τὸ Προσκυητάριον.
1931. Φιλ. Βριζόπουλος ἐδώρησεν μικρὸν διὰ τὴν εἰσοδον
μανουάλιον. 1933 Καλιόπη Εὐστρ. Βαταβάλη Φόρεμα Με-
τάξινον μέταχριώδη διὰ στοιχάριον. 1934 Ἐρασμία· Ἀθα-
νασιάδη τὸ γένος Κ. Γιαννὴ μία Πύλην ἀπὸ ταύτη. 1935
Ἰπολύτη Δ. Κεφάλαι· ἡ Σαλούπη ἐν φόρεμα ἀτλάζιον μετα-
χρισμένο..

Ὁ Δ. Τζοβάρας ἐκ τοῦ Μεσαίου μαχαλᾶ καταγάμε-
νος ἠγόρασε τῷ 1843 ἀντὶ 2000 γρ. τοὺς ἀφιερωθέντας
εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς κοινότητος ἀγρούς. Τούτους ἀπέδωκε
πάλιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διότι ὡς λέγεται νύκτωρ μετὰ τῆς
Θεοτόκου ἤριζεν. Ὁ Δ. Σάρρος κατέλιπε 100000 δραχ. ὑπὲρ
τῆς κοινότητος Βίτσης, ὁ Φ. Βριζόπουλος ἐκκληροδότησε
τὴν ὁμώνυμον Σχολὴν διὰ 1600 δρχ. ἐτησίως, ἡ Σιάννα Σάρ-
ρου ἐκκληροδότησε τὸ Παλαιὸν Σχολεῖον εἰς τὴν Κοινότητα
Κάτω Βίτσης.

Ἐπισημοὶ ἄνδρες. Ἀσλὴν Πασᾶς διοικητῆς
Ἰωαννίνων. Κατήγετο ἐξ Ἀνω Βίτσης καὶ ἀνηρπάγη κατὰ
τὸ παιδομάζωμα ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸ 1580 (κατὰ
Λαμπρίδην). Ἡ παράδοσις ἐν τῷ χωρίῳ ἀναφέρει ὅτι ἐ-
πιστρέψας ἐν τῇ γενετείρᾳ του ἔλαβε τὴν εὐχὴν τῆς γραί-
ας μητρὸς του καὶ ἔκτισε φεύγων φρέαρ (τ' ἀρχόντου τὸ
πηγάδι) καὶ ἐκκλησίαν ἐν τῷ χωρίῳ. Στέφανος Μπαζά-
κας, Νικόλαος Σάρρος ἰδρυτῆς τοῦ κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ'
ἀκμάσαντος ἐν Βενετίᾳ ὁμωνύμου ἐλλ. τυπογραφείου· ἐξ
οὗ ἐξεδόθησαν πλεῖστα βιβλία. Δημήτριος Σάρρος διακρι-
θεὶς κατὰ τὸ 1821. ἐν Κων)πόλει. Χρῆστος καὶ Κωνσταντῖ-
νος Σάρρος ἀρχιγραμματεῖς τῶν βιλαετίων Ἰωαννίνων
καὶ Λαρίσης ἀπὸ τοῦ 1830 ἐπὶ τινα δὲ χρόνον καὶ τῆς
Ἀνδριανουπόλεως ὁ Κωνσταντῖνος. Γεώργιος Κ. Σάρρος
ἔγκριτος νομομαθὴς, Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος. Στέφανος
Σάρρος ἰατρός ἐπιφανέστατος ἐν Βουκουρεστίῳ ἀποθα-
νὼν, ὡς καὶ Γεώργιος Σάρρος. Γόνος τῆς ἐν λόγῳ οἰκο-
γενείας εἶναι καὶ ὁ ἀείμνηστος Δ. Σάρρος. Κουτσοκώστας
Σιόμπολος διατελέσας τοῦ Ζαγορίου προεστὼς ἐπὶ Κούρτ
—Πασσᾶ. Τσουλακαῖοι κλπ. Ἰωάννης Καραγεώργος δια-
τελέσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη πρὸ τῆς συγχωνεύσεως τῶν Κοινο-
τήτων Μουχτάρης Ἀνω Βίτσης ὅστις διὰ πλείστων ὧσων
κοινωφελῶν ἔργων—ὁδῶν, φρεάτων, παρεκκλησιῶν κλπ.—
ἐπλούτισε καὶ πλουτίζει ἰδίοις ἀναλώμασι τὴν γεννέτει-
ράν του. Κωνσταντῖνος Σφάγγος πρόεδρος Κοινότητος
Βίτσης ὁ κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν ἐξέχων ἀνὴρ, ὁ

ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν προσφέρων ἀφιλοκερδῶς τὰς ἑαυτοῦ ὑπηρεσίας διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς γενετείρας αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ὁσημέραι πρόοδον ταύτης φροντίζων. Βασίλειος Δαουδῆς, Σωτήριος Παπάζογλος Γεώργιος Ζωῆδης κλπ. Βασίλειος Στεφανίδης μουχτάρης Κοινότητος Κάτω Βίτσης ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ πρόεδρος τοῦ Γεωργικοῦ Συνεταιρισμοῦ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν. Ἀόκνως πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος τὸ καλὸν φροντίζει. Κωνσταντῖνος Μισιογλου καθηγητῆς Φυσικῶν ἐν Ἰωαννίνοις στυλοβάτης τῆς κινήσεως τῆς πρὸς τὸ πράσινον ἀγάπης, Κ. Κυρίτσης κ. λ. π.

Λόγιοι: Ἐν Βίτση ἐγεννήθησαν καὶ οἱ γνωστότατοι λόγιοι καὶ συγγραφεῖς καὶ καθηγηταὶ Γ. Χασιώτης, Μ. Παρανίκας, Γ. Ζηκίδης, Δ. Χασιώτης, Π. Παπαρούσης καὶ οἱ νεώτεροι, Γ. Ἀθανασιάδης—Νόβας (Ἀθάνας) ὁ ἀείμνηστος μέγας διδάσκαλος Δ. Σάρρος—περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου ἐκτενῶς κατωτέρω πραγματευόμεθα—ὁ Γ. Δάνος, ὁ Δ. Δάνος καὶ εἷς τις ἄλλος.

Δημήτριος Σάρρος. Ἐγεννήθη ἐν Κάτω Βίτση τὴν 14 Σεπτεμβρίου, τοῦ 1869. (1) Τὰ μαθήματα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου διήκουσεν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὑπὸ τοῦ καλοῦ διδασκάλου Φιλίππου Δαουδῆ, τὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐν Ἄνω Βίτση ὑπὸ τοῦ ἀρίστου διδασκάλου Σπυρ. Χασιώτη τοῦ μετέπειτα ἀναδειχθέντος πατρὸς τῆς ἐν Ἑλλάδι Γεωργίας καὶ τοῦ Γυμνασίου εἰς τὴν ἐν Ἰωαννίνοις Ζωσιμαίαν Σχολὴν ὑπὸ τοὺς Γυμνασιάρχας Μιλτιάδην Πανταζὴν καὶ Γ. Σωτηριάδην οὗτινος ὑπῆρξεν ὁ πλέον ἀγαπημένος μαθητῆς καὶ καθηγητὰς τοὺς Γ. Καλούδην καὶ Ἐμμ. Σαγκριώτην. Ἀποπερατώσας τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς κατὰ τῷ 1890 ἐφοίτησεν εἰς τὸ φιλολογικὸν τμήμα τῆς Φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὑπέστη λίαν εὐδοκίμως τὰς διδακτορικὰς του ἐξετάσεις κατὰ Μάρτιον τοῦ 1897. Βραδύτερον ὑπέβαλεν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν ἐναίσιμιον ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβὴν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Τὸ φωνήεντα ἐν τοῖς Ἑπειρωτικοῖς ἰδιώμασιν» ἧς ἐγκριθείσης ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλολογίας τυχὼν τοῦ βαθμοῦ λίαν καλῶς. (2) Ἀσκήσας τὸ ἔργον του ὡς καθηγητῆς,

(1) Πολλοὶ ἀναφέρουν ἐσφαλμένως ὡς χρονονολογίαν γεννήσεώς του τὸ ἔτος 1870.

(2) Τὴν διατριβὴν ταύτην, ὣς μοι ἀνεκοίνωσεν, ἐσκέπτετο νὰ ἐκδόσῃ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος συμπληρωμένην. Πλὴν ὁμως ὁ θάνατος ἀήρπασεν αὐτὸν αἰφνιδίως καὶ προῶς.

γυμνασιάρχης, καὶ Γενικός ἐπιθεωρητὴς ἐπὶ σειράν ὁλοκλήρων δεκαετιῶν μετέβη πολλάκις καὶ διέτριψεν ἱκανοὺς μῆνας εἰς Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, Γερμανίαν, Αὐστρίαν καὶ Ἑλβετίαν πρὸς ἐπίσκεψιν βιβλιοθηκῶν, Μουσείων, Πινακοθηκῶν, Πανεπιστημίων καὶ ἄλλων ἐκπαιδευτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἰδρυμάτων ὡς ἐπίσης καὶ χάριν μελετῶν.

Ἀρχίσας τὸ σκάδιόν του, μετὰ τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις τῷ 1887 ἀπὸ τοῦ Α' ἐν Πειραιεὶ Ἑλληνικοῦ Σχολείου ἀπεστάλη τῷ 1899 ὑπὸ τῆς Πρυτανείας τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ὡς καθηγητὴς εἰς τὸ ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου Γυμνάσιον καὶ μετὰ ἕξ μῆνας προσεκλήθη ὡς Γυμνασιάρχης τῆς ἐν Λάρνακι τῆς Κύπρου Σχολῆς, ἣν προήγαγεν εἰς Γυμνάσιον ἀνεγνωρισμένον, διευθύνας αὐτὸ ἐπὶ τριετίαν μέχρι τοῦ 1902.

Κληθεὶς ἐκ Κύπρου ὑπὸ τῆς ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἑξωτερικῶν ἐπιτροπῆς τῆς Παιδείας διωρίσθη ὑπ' αὐτῆς καὶ εἰργάσθη ἐπὶ ἑπτὰ συναπτὰ ἔτη (1902—1909) ὡς Γυμνασιάρχης καὶ Γενικός Ἐπιθεωρητὴς τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἥτοι: ἐπὶ τετραετίαν ἐν Ἀνδριανουπόλει καὶ ἐπὶ ἕν ἔτος ἐν Σέρραις, ὡς Γυμνασιάρχης καὶ διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Οἰκοτροφείου τῶν πόλεων τούτων, ἐπὶ διετίαν δέ (1904—1906) ὡς πρῶτος Γενικός Ἐπιθεωρητὴς καὶ ὀργανωτὴς τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἐκπαιδεύσεως ἐδρεύων ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Π. Κορομηλά καὶ τῶν λοιπῶν προξένων τῆς Ἑλλάδος, τῶν ἀπεσπασμένων εἰς τὰ Προξενεῖα ἀξιωματικῶν καὶ τῶν Μητροπολιτῶν. Κατὰ τὸ ἑπταετὲς τοῦτο διάστημα καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος περιήλθε μὲ κίνδυνον πολλάκις τῆς ζωῆς του καὶ πᾶσαν τὴν ὑπαιθρον Μακεδονικὴν καὶ Θρακικὴν χώραν, δίδων τὴν προοπτικὴν ἐν πολλοῖς ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Ἐθνικοῦ ἀγῶνος καὶ ἐμψυχώνων τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ δις ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἀξιωσάσης παρὰ τῶν Πατριαρχείων τὴν ἀπομάκρυνσίν του, ἐξελέγη καὶ διωρίσθη ὑπὸ τοῦ διαρκοῦς Ἐθνικοῦ Μ. Συμβουλίου τῶν Πατριαρχείων Ἰσόβιος καθηγητὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰωακειμείου Παρθεναγωγείου ἐν οἷς ἐδίδαξεν ἐπὶ δεκατέσσαρα συναπτὰ ἔτη (1909—1923) προανατεθείσης αὐτῷ ἐπὶ διετίαν καὶ τῆς γυμνασιαρχίας τοῦ εἰς Πέραν Ἐθνικοῦ Λυκείου (1911—1913). Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Τουρκίᾳ διαμονῆς του, παρὰ τὸν διδακτικὸν καὶ διοικητικὸν ἐν

τοῖς σχολείοις ἔργον τοῦ μετεῖχεν καὶ πάσης, τῆς ἐκεῖ, ἐπιστημονικῆς ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς κινήσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰδίᾳ.

Οὕτω λ. χ. ἐν μεγάλῃ ἐθνοσυνέλευσει τοῦ ἀλυτρώτου ἑλληνισμοῦ τῇ συγκληθείσῃ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1910 ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ' εἶχεν ἐκλεγεῖ ἀντιπρόσωπος τῆς Μακεδονικῆς ἐπαρχίας Πελαγονίας, φυλακισθεὶς μετ' ἄλλων ἀντιπροσώπων ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπὶ δύο ἐβδομάδας. Διετέλεσε μέλος τοῦ ἀνωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου (Κεντρικῆς Πατριαρχικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς) τῶν Πατριαρχείων καὶ ἐκ τῶν συντακτικῶν τῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων αὐτοῦ, Ἔφορος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰωακείμειου Παρθεναγωγείου, Ἔφορος τοῦ Ζωγραφείου Γυμνασίου, Ἰδρυτῆς τῆς ἐν Πέραν νυκτερινῆς Σχολῆς, τῆς Στοᾶς Ἀρμονίας, πρόεδρος τοῦ ἐν ἐν Κωνσταντινουπόλει καθηγητικοῦ συλλόγου κατὰ τὰ πλεῖστα ἔτη μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐκεῖθεν. Εἰδικώτερον δὲ εἰργάσθη ἀδιαλείπτως ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἐπίσημονικὴ του δρᾶσις καταφαίνεται ἐκ τῶν κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἐκδοθέντων τόμων τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ.

Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη πρόεδρος τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, «τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἀνατολῆς», ὡς ἐκλήθη ὑπὸ τῶν ξένων, καὶ τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ περιοδικοῦ καὶ τῆς Πεντηκονταετηρίδος αὐτοῦ. Κριτῆς καὶ εἰσηγητῆς εἰς διαφόρους ἐπιστημονικούς, ποιητικούς καὶ ἐκπαιδευτικούς διαγωνισμοὺς αὐτοῦ. Εἰσηγητῆς εἰς τὰς κατὰ τὸ 1909 εἰδικὰς ἐκπαιδευτικὰς συνεδρίαςπραγματευθεὶς τὸ «περὶ ἐξετάσεων ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει». Συντάκτης εἰδικῶν κανονισμῶν διαγωνισμάτων. Ἀντιπρόεδρος Α' τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τῷ 1912, πραγματευθεὶς ἐν τῇ ἐνιαυσίᾳ ἐπισήμῳ ἑορτῇ αὐτοῦ «περὶ συγγενείας καὶ τῶν σχέσεων τῶν ἀρχαίων Θρακῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας». (1)

Διετέλεσεν ὀργανωτῆς καὶ εἰσηγητῆς τοῦ ὑπὸ τὴν προεδρίαν του συγκληθέντος καὶ διεξαχθέντος ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν Αὐγούστου τοῦ 1912 πρώτου καὶ μόνου συνεδρίου τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων καθηγητῶν καὶ διδασκάλων, εἰσηγηθεὶς ἐν αὐτῷ τὸ θέμα «περὶ ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως καὶ πρσαγωγῆς τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων

(1) Φ. λ. Συλλ. Περιοδικὸν τόμ. ΑΒ, σελ. 64 σημ. ΑΓ', σελ. 11, 13, 19, 32, 36, 51, 122 κ. λ. π.

καθηγητῶν καὶ διδασκάλων. Παιθεὶς τῶν θέσεών του ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1923, ἀνεχώρησεν ἄκων ἐκ Κωνσταντινοπόλεως καὶ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας διορισθεὶς τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1924 γυμνασιάρχης τοῦ τότε ἰδρυθέντος ἐν Κερκύρᾳ Γυμνασίου. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1926 μετετέθη ὡς ὡς Γυμνασιάρχης τοῦ ἐν Καλλιθέᾳ Ἀθηνῶν τότε ἰδρυθέντος Γυμνασίου μετὰ τὴν τακτοποίησιν τοῦ ὁποῦ προήχθη εἰς ἐκπαιδευτικὸν σύμβουλον τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας παραμείνας ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐπὶ ἑννέα συναπτά ἔτη μέχρι Μαΐου τοῦ 1935 ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ὁρίου ἡλικίας καὶ ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας. Ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου του διετέλεσε σύμβουλος καὶ πρόεδρος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Ἄξιον εἶναι ἡ πλήρης ἀγώνων καὶ ἐθνικῆς δράσεως ζωὴ τοῦ μεγάλου τούτου διδασκάλου τοῦ Γένους καὶ ἐκπροσώπου τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας μας. Ὡς ἄνθρωπος ὁ Σάρρος ὑπῆρξε πρότυπον καλοῦ οἰκογενειάρχου, μεγάλου πατριώτου ὑπὸ τοῦ ὁποῦ ἡ ἰδιαιτέρα πατρίς του ἐν πᾶσι τοῖς ζητήμασιν αὐτῆς μεγάλως ἐξυπηρετήθη καὶ πολλαπλῶς εὐηργετήθη, ἄνθρωπος ἀκεραίου χαρακτῆρος προικισμένος δι' ἀφθάστων χαρισμάτων ἅτινα καθίστων αὐτὸν ἀξιαγάπητον εἰς πάντας. Τὴν ζωὴν ἔβλεπε μὲ τὸν φακὸν μιᾶς ἀνωτέρας προσωπικῆς καὶ εὐγενοῦς πνοῆς. Ἡ ζωὴ ἦτο δι' αὐτὸν ἀδιάκοπος ὑπηρεσία τῆς Παιδείας καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, δυναμένη νὰ συνοψισθῇ ἐν τῷ νοήματι μιᾶς μόνης λέξεως: ἐργασίας. Ἐργασίας εἰς ὅλας τὰς πολupoικίλλους ἐκτελέσεις τῆς διὰ τῆς ὁποίας ἐπετεύχθη ἓνα ὑπέροχον ἀποτέλεσμα ἱκανὸν νὰ ἀντισταθμίσῃ ὅλους τοὺς καταβληθέντας κόπους καὶ μόχθους, νὰ ἱκανοποιήσῃ καὶ τοὺς πλέον ἀπαιτητικοὺς ἐρευνητάς. Συνηνητήθημεν ἓνα μῆνα πρὸ τοῦ θανάτου του εἰς τὴν ἐν Νέᾳ Σμύρνῃ οἰκίαν του. Τὸ σῶμά του, ἀπὸ τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς ἀσθενείας εἶχεν ἀρχίσει νὰ κουράζηται. Ἡ ψυχὴ τοῦ ὁμοῦ εἶχε τὴν νεανικὴν φλόγα τῆς δημιουργίας. Τὸ θέμα μας περιστρέφετο περίξ τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐνεργείας. Ἐθαύμαζέ τις τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν πλοῦτον τῶν ὑπερόχων ἰδεωδῶν καὶ τὸ ὕψος τῆς κοσμοθεωρητικῆς γραμμῆς. Τὸν θάνατον αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν δὲν τὸν ὑπελόγιζε. Μόνον ἐκ τῆς ἀπόψεως ὅτι αὐτὸς θὰ ἐγίνετο αἰτία τῆς διακοπῆς τῆς ἐργασίας του τὸν ἐνδιέφερεν. Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τοὺς λόγους του «θέλω νὰ τελειώσω ὅπωςδῆποτε τούτῃ τῇ δουλειᾷ μου. Ἡ ζωὴ μας εἶναι μιὰ ἀδιάκοπη ἀέννηα ροή.

Τί μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὴν κοιλιά τῆς μητέρας μας ὡς τὸ χάσμα τοῦ τάφου; Ἄν μπορέσουμε καὶ δώσουμε νόημα σ' αὐτὴ τὴ στιγμή τῆς αἰωνιότητος ἐξασφαλίζουμε τὴν ἐπιβίωση. Φαντάζεσαι τὴν τραγικότητα τῆς ἀνυπαρξίας; Νὰ σκέπτεσαι πῶς ὑπῆρξες καὶ πῶς λησμονήθηκες. Δὲν φοβοῦμαι τὸ θάνατο εἶναι κά'ι στατικώτερο τῆς ζωῆς. Μόνο ποῦ πρέπει νὰ ἐξασφαλίσουμε τὴ δυνατότητα τῆς νίκης του. Ἀρχίζουμε τὴ ζωὴ μας ἀπὸ τὸν ὄνειρώδιο κόσμον τῶν συννέφων καὶ πεθαίνουμε μ' ἓνα δάκρυ στὴ μάνα γῆ. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ μᾶς ἂν τὸ δάκρυ μας αὐτὸ θάξη τὴ ζωογόνο δύναμη τῆς ἀναδημιουργίας. Πρέπει νὰ προφτάσω ὕστερα ἄς γίνη ὅ,τι γίνει». (1)

Ἔργα αὐτοῦ. Ταῦτα χωρίζονται εἰς τρεῖς κατηγορίας, 1) τὰ καθαρῶς λογοτεχνικά δημιουργήματα, 2) τὰ ἱστορικά καὶ λαογραφικά καὶ 3) τὰς μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων τραγῶδων Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου. Πρῶτον ἔργον αὐτοῦ εἶναι τὰ πρῶτα τραγούδια (1891) τὰ ὁποῖα ἐξέδωκε μαθητῆς ὢν ἀκόμη τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς. Εἶναι γραμμένα, τὰ πλεῖστα εἰς τὸ μοτίβον τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ Κρυστάλλη, μετὰ τοῦ ὁποῦ ὑπῆρξαν φίλοι καὶ συμμαθηταί, καὶ τοῦ ὁποῦ ὡς μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὑπερτέρει ἐν τῷ Γυμνασίῳ κατὰ πολὺ εἰς τὸ εἶδος τούτου τοῦ λόγου. Εἰς τὴν καθαρῶς λογοτεχνικὴν δημιουργίαν του πρέπει νὰ προστεθῶσιν καὶ τὰ ἐν διαφόροις περιοδικοῖς καὶ ἡμερολογίοις δημοσιευθέντα διηγήματα (πατριωτικά—ἡθογραφικά) ὡς καὶ ἡ συλλογὴ τοῦ «Ἡπειρωτικά ἡθογραφήματα» τῆς ὁποίας ἀνέγνωσα χαρακτηριστικά ἀποσπάσματα, δι' ὧν δύνανται νὰ κριθῇ καὶ τοποθετηθῇ οὗτος παρὰ τῷ Χ. Χριστοβασίλῃ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης—ἦν δυστυχῶς δὲν προέλαβε νὰ ἐκδώσῃ.—Τὰ ἱστορικολαογραφικά του ἔργα συνταχθέντα μετὰ ἀκριβείας καὶ ἐπιστημονικότητος καὶ κριθέντα εὐμενέστατα ὑπὸ εἰδικῶν ἡμετέρων καὶ ξένων κριτικῶν εἶναι τὸ ἐξῆς: Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἡπειρωτικὸν γλωσσάριον τοῦ Π. Ἀρα-

(1) Παραθέτω καὶ σχετικὸν ἀπόσπασμα ἐκ σημειώματος τοῦ κ. Αθ. Παπαχαρίση τῆς ἐφημερίδος «Ἡπειρωτικὸν Μέλλον φύλλον 65 17 Νοεμβρίου 1938. «Στὸ κρεβάτι τῆς ἀργώσεως τοῦ αὐτοῦ μίλητε γιὰ τὴν ἐργασία αὐτὴ καὶ ξέρετε πόσος ἦταν ὁ πόνος; τί, ὅχι γιατί ἐννοιωθεῖς κοντὶ τοῦ τὸν καλπασμὸ τοῦ χιτρου ἀλλὰ γιατί ὅτι πρόκειται νὰ τελειώσῃ τὴ μετάφραση. Παρ. πρόληψη πρὸς τὸ τέλος καὶ προσήλωση στὸ καθῆκον νὰ ποιεῖ εἶναι ἡ τελευτεία ἐντύπωσις τοῦ μᾶς ἔδωκαν οἱ νελευτοὶς τοῦ μέρες. Αὐτὸ λέγεται ἰσότης».

βαντινοῦ (1920). Περί τῶν ἐν Ἑπείρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ συνθηματικῶν γλωσσῶν. Ἱστορικά σημειώματα περὶ Ἑπείρου καὶ Βλαχίας. Λεῖψανα τῆς λατρείας τοῦ Λίνου καὶ Ἀδωνίδος ἐν Ἑπείρῳ. Ζήνων ὁ Κιτιεὺς καὶ ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ. Οἱ μῆνες τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ Ἀδωνις καὶ ἡ λατρεία αὐτοῦ. Παλαιογραφικὸς ἔρανος. Γράμματα ἀναφερόμενα εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας. Ζαγοριακῶν θεσμίῶν ἔρευνα. Ἡ ἐπανάστασις Διονυσίου τοῦ Σκυλλοσόφου εἰς Ἰωάννινα. Ὁ στηλιτευτικὸς λόγος Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου. Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῶν Ἑλλήν. Φιλ. Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως.

Μεταφράσεις: «Φρονῶν, γράφει ὁ ἴδιος, ὅτι τὰ ἀθάνατα ἔργα τῶν ἀρχαίων μεγάλων ἡμῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων πρέπει νὰ καταστῶσιν ἐντρύφημα τῆς νέας ἡμῶν γενεᾶς καὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν λογοτεχνίας πηγὴ ζωοφόρος καταγίνομαι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς ἔργον πολύμοχθον, εἰς ἐπιστημονικῶς ἀπηκριβωμένην καὶ λογοτεχνικῶς ἐνδεικνυομένην ποιητικὴν μετάφρασιν εἰς ζωντανήν καὶ καλλιεπῇ δημοτικὴν γλῶσσαν ἀρχαίων ποιητῶν...» Πράγματι ἡ μετάφρασις τοῦ Δ. Σάρρου εἶναι ἔργον μεγίστης σπουδαιότητος διὰ τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν γενεάν. Δι' αὐτῶν ἡδυνήθημεν νὰ ἐντρυφήσωμεν εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ἀθανάτων ἀρχαίων τραγωδιῶν, νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν σύλληψιν τῶν ὑψίστων ἐννοιῶν περὶ ζωῆς, νὰ συγκλονισθῶμεν ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς τραγικότητος καὶ τὴν σύλληψιν τῆς μεγάλης ἰδέας τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Ἡμεῖς ἐπλησιάσαμεν τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ αὐτὸ ἐπετρούγισεν ὑπεράνω ἡμῶν. Πάντες ὁμοφῶως οἱ κριτικοὶ εἰς τὰ σχετικὰ σημειώματά των ἡμέτεροι καὶ ξένοι κατέδειξαν τὴν σπουδαιότητα τῆς τοιαύτης ἐργασίας. Ἐκ τούτων παραθέτομεν μόνον ἀπόσπασμα τῆς κρίσεως τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων H. Pernot ὅστις ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς πρώτας μεταφράσεις ἔγραψε (1) *Je sou haite beaucoup des lecteurs aux traductions des tragedies d' Euripide M. Sartos, manie joliment le grec vulgaire... Est ce bien traduction qu' il faut dire? Quand on lit ainsi Euripide en romain, on a l' impression que le vieux tragique meurt, pour dire, l'homme. Ses piéces dans la même langue et seulement dans un autre dialecte, plus immédiatement intelligible.*

(1) «*Revue des études grecques*» τομ. 32 (1919), 160, 1912.

Le sentiment qu'on en éprouve est charmant, et c'est un de ceux qui nous font mieux comprendre l'éternelle jeunesse de l'Hellenisme».

Μετέφρασε σχεδόν τὸ σύνολον τῶν τραγωδιῶν τοῦ Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους. Ἐκτὸς τούτων ἐξέδωσε καὶ τὰ ἐξῆς ἔργα :

α) Λόρδου Βύρωνος : α) Περιήγησις τοῦ Τσάιλντ—Χάρολδ εἰς τὴν Ἑπειρον, β) Ἐκθεσις τῆς κρίσεως τοῦ Β' δραματικοῦ ἀγῶνος τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου, γ) Περὶ ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων διδασκάλων, δ) Τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ε) Εἰσαγωγή στὸ ἀρχαῖο δράμα.

Εἶχε δὲ ὑπὸ ἐκτύπωσιν τὰ ἐξῆς :

α) Ἀρχαῖα τραγούδια σὲ νέους στίχους, β) Χρονικὰ σημειώματα ἀπὸ βιβλιοθήκης τῆς Κων)πόλεως. γ) Ἑπειρωτικὰ ἠθογραφήματα. δ) Τὰ φωνήεντα εἰς τὰ Ἑπειρωτικὰ ἰδιώματα. Α—Ἑπειρωτικὰ τραγούδια καὶ μοιρολόγια. ε) Ἑπειρωτικὴ Λαογραφία, στ) Λεξικὸν τῆς Ἑπειρωτικῆς—Λόγοι καὶ διατριβαί.

Ἐν Μονοδενδρίῳ οἱ ἀδελφοὶ Ἀναστάσιος καὶ Φίλιππος Τάγης, ὁ Μιλτιάδης Πανταζῆς καὶ ὁ Δημήτριος Σεμιτέλος περὶ τοῦ ὁποίου γράφομεν ἐκτενέστερον.

Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Μονοδενδρίῳ κατὰ τὸ 1830 ἔτος. Ὁ πατὴρ του ἦτο διδάσκαλος, ὡς καὶ ὁ ἀδελφός του Ἀλέξιος Σεμιτέλος ὅστις μάλιστα ἐδίδασκε καὶ εἰς ἄνω Βίτσαν. Κατὰ τὸ 1854 ἀναγορεύεται διὰ τῆς εἰς ἀρχαίαν ἐλληνικὴν γλῶσσαν συντεταγμένης διατριβῆς τοῦ ὑπὸ λατινικὸν τίτλον «*Εἰρητισμοῦ liber primus*», διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1854—1864 διδάσκει ὡς καθηγητὴς τοῦ Γυμνασίου Πατρῶν καὶ διατελεῖ τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Κατὰ τὸ 1864 διορίζεται ἑκτακτος καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1868 τακτικός. Εἰς τὴν ἑδρὴν ταύτην ἐδίδασκεν 20 ἔτη μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1898, ὁπότε ἐν Ἀθήναις ἀπέθανεν.

Ἔργα αὐτοῦ : 1) Ἡ ὡς ἄνω μνημονευθεῖσα ἐργασία περὶ γεωγραφικῶν καὶ ἱστορικῶν ζητημάτων τῆς Ἑπείρου. 2) Λατινικὴ γραμματικὴ (1884) σχολικὸν βιβλίον συνταχθὲν μετ' ἀκριβείας καὶ μεθοδικότητος λίαν εὐχρηστον καὶ σπουδαιότατον βοήθημα διὰ τοὺς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν σπουδάζοντας. 3) Ἡ «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐκδιδό-

μένης Ζωγραφείου βιβλιοθήκης (εἰσαγωγή ἐν τε τῇ τραγωδίᾳ γενικῶς καὶ τῷ ἐξεταζομένῳ δράματι εἰδικώτερον —ἀνάλυσις προσώπων—ἐξέτασις γλώσσης—κείμενον—κριτικά ὑπομνήματα καὶ διορθωτικά ὑπομνήματα) ἐπαινεθεῖσα ὑπὸ πολλῶν ξένων, Γάλλων, Ἀγγλων, Γερμανῶν κλπ. κριτικῶν. 4) Ἡ μοναδικὴ ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσα ἑλληνικὴ μετρικὴ (1896) περιλαμβάνουσα τὴν εἰσαγωγὴν (ἱστορικὰ τῆς ρυθμικῆς καὶ μετρικῆς τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον) καὶ τὸ κυρίως ἔργον ὅπερ διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. (τὸ Αὖτον περιλαμβάνει τὰ γενικά ζητήματα περὶ ρυθμοῦ, μέτρου, γλώσσης κ. λ. π. τὸ Βον ἐξετάζει καθ' ἑκάστον τὰ εἰδικώτερα). 5) Διορθωτικά εἰς Εὐριπίδην. 6) Διορθωτικά εἰς Πίνδαρον καὶ Σοφοκλέα. (¹)

(1) Τὰ ὧς ἄνω περιχέει περιλαμβάνει καὶ τῶν δημοσιευθέντων ἐκ νεότερον περὶ «Δημ. Σειντέλου» ἐν «Ἑταιρ. Χρον.» Β' 1927 ὑπὸ Ἰ. Καλιτσονάκη σελ. 50—57.

ΣΩΜΑΤΕΙΑ

Φιλοδοσική Ένωσις Βίτσης (Φ. Ε. Β.)

Αυτή συνεστήθη τῷ 1936. Ἡ πρωτοβουλία τῆς ἰδρύσεως ἀνήκει εἰς τοὺς ἐκπαιδευτικούς Βίτσης, οἵτινες πρωτοστατοῦν πάντοτε εἰς τὴν ἐπιτυχίαν καὶ πραγματοποίησιν πάσης εὐγενοῦς ἰδέας. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αὐταὶ αἱ συν-θῆκαι τῆς ζωῆς, δύνανται τις εἰπεῖν εἰς τὴν σύλληψιν καὶ πραγμάτωσιν τῆς ἀναδασωτικῆς προσπάθειας καὶ τῆς συστάσεως Φιλοδοσικοῦ Σωματείου. Ἡ ἀποψιλῶσις τῶν πέριξ καὶ ἐντὸς τοῦ χωρίου τοποθεσιῶν ὀφειλομένη εἰς ἀσυνεῖδητον καὶ χεῖριστην προοπτικὴν ζωῆς τῶν πατέρων ἡμῶν, στοιχεῖα ἅτινα ἐδημηοῦργησαν ποικιλλοτάτας ἀνάγκας (ἐξωραϊσμοῦ, καλαισθητικῆς ἐμφανίσεως, τουριστικῆς κινήσεως, λόγων ὑγείας κλπ.) τῶν ὁποίων ἡ ἐπιθυμία πληρώσεως καὶ πραγματοποιήσεως ἀπετέλεσε τὴν καταλληλοτάτην ἀτμόσφαιραν διὰ τὴν γένεσιν τῆς ἰδέας συστάσεως Φιλοδοσικοῦ Σωματείου. Καὶ πράγματι ἡ ἔνωσις αὕτη, ἀν-καὶ θὰ ἡδύνατο νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὴν πραγμάτωσιν ἄλλων παραπλησίων ἔργων, πραγματοποιεῖ κατ' ἔτος τὸν σκοπὸν τῆς. Οὕτω εἰς διάστημα μιᾶς τριετίας καὶ δι' ἐξόδων 25000 δρχ. ἐτελέσθησαν τὰ ἑξῆς ἔργα. 1) Ἡ διαμόρφωσις τοῦ λόφου Ἀγίων Πάντων, περίφραξις αὐτοῦ διὰ συρματοπλέγματος, φύτευσις 600 πεύκων καὶ συντήρησις αὐτῶν. 2) Διάνοιξις λάκκων, περίφραξις διπλῆς δεντροστοιχίας εἰς θέσιν «ἀνάερα», 3) Περίφραξις ἀναδασωτέας ἐξ εἴκοσι στρεμμάτων ἐκτάσεως «Ζελινίτσας». 4) Διαμόρφωσις τῆς πλαγιᾶς «Παληάμπελον» Κάτω Βίτσης, ἐκρίζωσις θάμνων περίφραξις καὶ φύτευσις 250 μορεοδένδρων.

Ἐκψυχῶται τοῦ λαμπροῦ τούτου καὶ μοναδικοῦ σωματείου εἶναι ἐν μὲν Ἰωαννίνοις ὁ καθηγητὴς Κ. Μίσιογλου ἐν δὲ τῇ Βίτση ὁ δημοδιδάσκαλος Σωτήριος Παπάζογλου.

Γεωργικὸς συνεταιρισμὸς Βίτσης. Οὗτος συνεστήθη κατὰ τὸ ἔτος, μὲ σκοπὸν τὴν διάδωσιν τοῦ συναιτεριστικοῦ πνεύματος παρὰ τοῖς γεωργοῖς διὰ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ὠφέλειαν καὶ τὴν καλυτέραν ἀποδοτικότητα ἀποτελεσμάτων. Ἐκτὸς τούτου, διὰ τὴν καλυτέραν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του καὶ σημαντικὰ γεωργικὰ ἔργα ἐξετέλεσε, κυρίως ἐν τῇ θέσει «Βαρκὸς» καὶ δάνεια εἰς γεωργοὺς κατὰ καιροὺς ἐχορήγησε. Πρὸ διετίας προέβη εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ καθαριστικῆς μηχανῆς δημητριακῶν.

Κοινοτικὴ Βιβλιοθήκη Βίτσης. Ἰ-

δρύθη μετὰ τοῦ Κοινωστικοῦ Ἀναγνώστηριου κατὰ τὸ 1928 ἔτος. Περιλαμβάνει βιβλία ἐκ τῆς μεγάλης βιβλιοθήκης τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς Βίτσης—δυστυχῶς τὰ πλεῖστα βιβλία τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἀπωλέσθησαν, ἕνια δὲ τούτων εὐρίσκονται καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἀνω Βίτσης—καὶ διάφορα ἄλλα (Ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικά, ἱστορικά, λογοτεχνικά, φιλοσοφικά, μεταφράσεις ἀρχαίων συγγραφέων, γεωργικά κλπ.) ἀγορασθέντα διὰ συνδρομῶν τῶν κατοίκων Βίτσης ὡς καὶ τῶν δωρητῶν τῆς Βιβλιοθήκης κ. κ. Θεοφάνους Σακελλαρίδου (προσέφερε 10 λίρας), Παναγιώτου Βελογιάννη (προσέφερε 2000 δρ.) Δημητρίου Σάρρου, Θεοδώρου Ζωΐδου (οὗτος ἀπεβίωσεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐκληροδότησεν ὁλόκληρον αὐτοῦ τὴν βιβλιοθήκην εἰς τὴν τῆς Ἀνω Βίτσης τοιαύτην), Κων(τίνου) Σφάγγου, Γεωργίου Δάνου κλπ. Εὐγενῆς καὶ ὑψηλοῦ περιεχομένου ὁ σκοπὸς τῆς συστάσεως τῆς βιβλιοθήκης ταύτης, πλὴν ὅμως διὰ διαφόρους λόγους ἐν πολλοῖς ἀπέτυχε. (1).

(1) Περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς συστάσεως βιβλιοθηκῶν κ.λ.π. ἐν Ζιγιστορίῳ. Ἰδὲ καὶ ἀρθρ. ἐν μνη ἐν «Νεοελληνικαῖς Γράμμασιν» 1937 Ἀπριλίου 8.

ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

Τὴν μεγίστην σπουδαιότητα τῶν χρονικῶν σημειώμα-
των καὶ ἐπιγραφῶν κτλ. ἐν σχέσει μὲ τὴν συμβολὴν τῶν
ἐν τῇ ἐρευνῇ τῆς Ἑπειρωτικῆς ἱστορίας κατέδειξαν, προ-
λογίζοντες σχετικὰς συλλογὰς τῶν, οἱ ἀείμνηστοι Σπ.
Λάμπρος, Δημ. Σάρρος, (¹) ὡς καὶ οἱ νεώτεροι κ. κ. Μη-
τροπολίτης Ἀθηναγόρας (²) Χ. Σούλης (³) κτλ. Πράγματι
ἡ παρυσυλλογὴ καὶ ἡ ἔρεινα τούτων, ρίπτει ἄπλετον φῶς
εἰς τὰς σελίδας τῆς νεωτέρας ἡμῶν ἱστορίας καὶ τοποθε-
τεῖ ἀκριβέστατα τὰ διαδραματισθέντα γεγονότα ἐν τῷ
πλαίσίῳ ταύτης. Πολλοὶ ἀσχολούμενοι κατὰ καιροὺς μὲ
τὴν ἐξέτασιν τῶν ἱστορικῶν Ἑπειρωτικῶν ζητημάτων λό-
γῳ ἐλλείψεως τῶν πρωτοτύπων καὶ ἀνοθεύτων αὐτῶν
ἱστορικῶν πηγῶν ἀπέτυχον. Καθ' ὅσον τὸ ὑπὸ τύπον хро-
νικοῦ σημειώματος ἀναγραφόμενον ἐν τινι παραφύλλῳ
ἐντύπου τινὸς ἢ καὶ ἀλλαχοῦ ὑπὸ ὀλιγογραμμάτων ἱερέ-
ων, καλογήρων καὶ ἀναγνώστων, ὡς προερχόμενον ἐκ δι-
αθέσεως ἀπλῶς τοῦ γράφοντος νὰ διαιωνίσῃ γεγονός τι
συντελεσθὲν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του καὶ σχέσιν ἔχον μὲ τὴν
ιδιωτικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν, καὶ οὐχὶ ἐξ ἄλλης τινὸς
ὕστεροβούλου προθέσεως, ἀποτελεῖ τὴν καλλιτέραν ἐν-
δειξιν ἱστορικῆς κρίσεως τῆς ἀποκρυσταλλώσεως γνώμης
καὶ τὰ στερεώτερα βάρη ἱστορικῶν οἰκοδομημάτων. Ἀλλ'
οὐχὶ μόνον ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς πλευρᾶς ἀξίαν ἔχουσι τὰ
χρονικὰ ταῦτα σημειώματα καὶ ἐπιγραφαί, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ
λαογραφικῆς καὶ γλωσσικῆς ἀπόψεως. Διὰ τούτων δύνα-
ταί τις νὰ κρίνῃ περὶ τῆς γλωσσικῆς ἐκφράσεως ὑπὸ τε
τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐγγραμμάτων, ὡς
καὶ τῆς ἐξελιξῶς τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης διὰ μέσου
τῶν αἰώνων. Δύναται νὰ μελετήσῃ γραμματικούς καὶ συν-
τακτικούς κανόνες, ὡς καὶ νὰ ψυχολογήσῃ τὰ αἰσθήματα
καὶ συναισθήματα μιᾶς ἐποχῆς διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐ-
τῆς, οἵτινες μὲ τὴν προοπτικὴν τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας
ἐκφράσεως γνώμης, διὰ τοῦ μέσου αὐτοῦ κατὰ τοὺς χρό-
νους τῆς δουλείας, ἐξεδήλωνον κατὰ τὸν χαρακτηριστικώ-
τερον τρόπον τὰ πλημμυροῦντα τὴν ἑαυτῶν καρδίαν συν-

(1) Ἑπειρωτ. Χρονικά IB'. Ταύτας ἀνετύπωσε καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ
τόμῳ Ἰωάννινα 1937.

(2) Ἀθηναγόρας «Νέος Κουβμάς» Ἑπειρωτ. Χρονικά Δ'. 1929 σελ.
1 κ. ἐ.

(3) Ἐπιγραφαὶ καὶ ἐνθυμήσεις Ἑπειρωτικαὶ Ἑπειρωτ. Χρονικά
Θ', 1934 σελ. 81 κ. ἐ.

αισθήματα. Ἀκόμη καὶ Γεωγραφικὰς παρατηρήσεις (κλίματος κτλ.) δύναται τις νὰ σημειώσῃ καὶ κρίσεις ἐξ αὐτῶν νὰ ἐξαγάγῃ.

Τὰς κατωτέρω δημοσιευομένας σημειώσεις καὶ ἐπιγραφὰς συνέλλεξα ἐκ παραφύλλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου. Μερικαὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουσι δημοσιευθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ Σάρρου, τὰς ὁποίας ἀναδημοσιεύομεν ἐν πολλοῖς διορθωμένας. (Εἰς τὸ Δελτίον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας τοῦ 1899 τομ. Ε' σελ. 568 κ. ἐ (') τὸν Παλαιογραφικὸν ἔρανον σελ. 101—104 καὶ τὰ Ἑπειρωτικὰ Χρονικά τομ. IB').

ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

Συλλεγεῖσαι ἐν Βίτση καὶ Μονοδενδρίῳ

1

1554. «Ἀφιερώθη τὸ παρὸν θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἐν τῇ εἰς τὴν Βεζήτσαν] ἀγίᾳ μονῇ τῆς πανυπεράγνου καὶ κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου, παρὰ τοῦ ἱερεῦσιν εὐλαβεστάτου ἱερέως Π(α)πᾶ κυ(ρίου) Δημητρίου τοῦ πρωτο]παπα, διὰ μνημόσυνον αἰώνιον αὐτοῦ, καὶ τῶν μακαρίων] αὐτοῦ γεννητόρων· καὶ εἴτις βουληθεῖ ἀφελεῖν καὶ ἀποξενῶσαι τοῦτο] ἐκ τῆς εἰρημένης μονῆς, ἐχέτω τὰς ἀρχὰς τῶν ΤΙ' καὶ Η' Θεοφόρων] π(ατέ)ρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων· καὶ τὴν Παναγίαν Θεοτόκον] ἀντίδικον, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ἀφιερώθη ἐπὶ ἔτους ζεγοῦ † κατὰ μῆνα Φεβρουάριον. Διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς ὀλίγον κατωτέρω: «Μνήσθητι κ(ύρι)ε ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Μιχαήλ· μνήσθητι κ(ύρι)ε ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Δημητρίου ἀμήν».

(Ἐκ παραφύλλου ἐντύπου Εὐαγγελίου Κάτω Βίτσης).

2

1598. «Ευρέθι ἐν χωρῇ Βεζήτζα ἐν μωνῆς τῆς ἡ(ερ)ηπεραγνου δέσπηνῆς ἡμων : καὶ πρόσελθων δι' ἡμ(ῶ)ν, Ἰω(άννη) Φανθς καὶ Θερηανός ο ἀδελφός αὐτού: καὶ ἔδωσαν ἄσπρα α. νὰ (;) βρήσκωντα(ι) τῆς Παναγιᾶς τω κεφαλεόν τους νὰ βρήσκετε εἰς τ(ὸν) αἰῶνα καὶ εἴτης τὰ ζημῶση τοαναθεμα κληρονωμήση ἐπη ετους, ζρς μιν Αυγουστο εἰς ιε' κ(ει)τις τα ζημιοσι τοηερὸν βακελιον νὰ εχι δια.....».

(Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω ἐντύπου Εὐαγγελίου).

(1) Ταύτας ἀναδημόσιευσε καὶ Σπ. Λάμπρος εἰς τὸν «Νέον Ἑλληνομνήμονα» 1910 σελ. 113 κ. ἐ.

3

1626. Τὸ παρὸν θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον ἡγοράσθην ἐσταχόθην καὶ ἐκοσμήθην παρ' ἐμοῦ Γεωργίου Λέκα, καὶ μέγα ποστέλλικου τοῦ ἐξ Ἰωννινῶν) ἐκ χώρας Βεζήτζας καὶ ἀφιέρωσα αὐτό, ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ Βεζήτζα, διὰ μνημόσυνον ἐμὸν καὶ τῶν γονέων τῶν ἡμετέρων. καὶ οἱ ἀναγιγνώσκοντες καὶ λειτουργοῦντες εὐχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν. ὅπως δ' ἂν βουληθεῖ συλῆσαι αὐτό ἐκ τοῦ εἰρημένου ναοῦ, ἐχέτω τὰς ἀράς τῶν τι ἡ θεοφόρων Π(ατέ)ρων καὶ τὴν Παναγίαν ἀντίδικον ἐν ἔτει τῆς θεογονίας αἰκς'».

(Ἐκ τοῦ περιγραφέντος, ἐν τῷ «περὶ μονῶν καὶ ἐκκλησιῶν» κεφ.λαίῳ, εὐαγγελικοῦ κώδικος τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

4

«Τὸ παρὸν ἐξηγιτῶ ευβακελῶν τὸ ἀγοράσα εγὼ ὁ παπὰ Θεοφάνης δι' ἀσουλάνια [=ἀσλάνια] ἡγουν δέκα καὶ τὸ ἀφιέρωσα ἡς μοναστήρη τοῦ ἁγίου ενδοξον Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβητοῦ εἰς χορίον Βεζήτζα καὶ ὁποῖος το ἀποξενοσι ἐξο ἀπο το μοναστήρη νὰ ἔχει τα(ς) ἀράς τοῦ τριακοσίων δεκα καὶ οκτὼ θεοφόρων πατέρον καὶ το Ἀγιηλια διάδικο.

Παπαθεοφάνης»

5

1683. «Εἰς τὰ 1683 ἔγινε χειμῶν βαρὺς».

(Ἐξ ἐντύπου τῆς μονῆς Ἀγίας Παρασκευῆς).

6

1723. «Ἐπὶ ἔτος 1723 ἐν μηνὶ Ἀπριλίου 25 ἐχιδόνησε καὶ ἐχάλασε τὰ(μ)πέλια καὶ εἰς τὰς 2 τοῦ Μαΐου ἔρριψε χαλάζι. Ὁ γράψας Σεραφεῖμ Ἱερομόναχος Βλάχος».

(Ἐξ ἐντύπου βιβλίου τῆς μονῆς Ἀγίας Παρασκευῆς).

7

1730. «Στὶς 1730 ἐκμε βροχοχιανὰ».

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου μηνὸς Ἰουλίου (ἀχρονολογήτου) τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης.

8

1762. «Ἔτος 1762 Μάρτιος 2. ἐβαραῖσαι πανοῦκλα σε ὅλες ταῖς ξενητγαῖς κε τὰ Ἰοσνναῖνα ἐμωλεύτεικαν».

[Κατωτέρω δὲ δι' ἄλλης χειρός].

«Καὶ τῷδαϊ σὴν τοῖς ἀλλοῖς γράμματες βίβλι ὧν ἰπάρχι τοῦ προφήτου Ἠλλοίου καὶ Αἰλλοισαίου καὶ οὐχι ἀλλω γραμμά ος ὡ θεωλωγος φυσοι Γρυγορμος. Μάρτεος 9, 1762». Μονοκονδυλιὰ δυσξύμβλητος. Ἰωὼς Σεραφεῖμ

(Ἐκ παραφύλλου ἐντύπου βιβλίου τῆς Μονῆς Προφήτου Ἑλίου).

9

1779. «Θήμισι: 1779 Μάρτιος 2 ἐσκότοσαν τὸν κύρ Νοῦτζο εἰς τοῦ Σουλεμάν Πασὰ τὰ σπήτηα ἡμέρα Παράσκεβῃ εἰς τὰς ἕξι ὥρες τῆς μέρας καὶ ἐστὸ εἰς ἐνθύμῃσιν. Γρηγόρηος Σπανοῦ ἔγραψα». (Τὴν ἐνθύμῃσιν ταύτην ἐσφαλμένως ἀντέγραψεν ὁ Δ. Σάρρος).

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἀπριλίου ἔκδ. 1761 τῆς Ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης).

Διὰ τῆς ὥς ἄνω ἐνθυμήσεως μανθάνομεν σαφέστατα τὴν χρονολογίαν καὶ τὸν τόπον τῆς δολοφονίας τοῦ ἐπιφανεστάτου ἀνδρὸς Νούτσου Κοντοδήμου ἐκ Βραδέτου.⁽¹⁾

10

1780. «Ἔτος εἰς τοὺς 1780 εἶχαν συνίθεια τοῦ ἀγῆου Πασχῆ ἐπέδῃς ἐσίναζαν ὅλην τὴν ἀγίαν τεσσαρακοστὴν ξίλα καὶ ἔκαναν τὴν λα(μ)πρὶν πῖρκαῃν εἰς τὴν ράχην καὶ ἐκόπει παρ' ἐμοῦ Λαζάρου ἱερέος ἡὸς τοῦ Θεοδοροῦ ἱερέος τοῦ Πάνου διάτι ἦταν ἐνάρμοστον».

(Ἐκ τοῦ χειρογράφου Εὐαγγελικοῦ κώδικος τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης. Ἡ ράχη δὲν καλεῖται καὶ μεσοχώρι ὥς ἐσφαλμένως ἀναφέρει ὁ Σάρρος. Ἡ ράχῃς εἶναι ἐν τῷ συνοικισμῷ Ἀνω Βίτσης ἐνῶ τὸ μεσοχώρι εἰς τὸν τῆς Κάτω Βίτσης τοιοῦτον. Τὸ ὥς ἄνω ἔθιμον ἐθίζεται σήμερον κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς τυροφάγου).

11

1783. «Ἐτελευτίσεν Παπαστεφανὸς εἰς 1783 μάρ. 2 ἀπο μαχαλα μεσῶν καὶ κληρονομήσεν ὁ μακαριτὴς παπαλατὸς το τενεκὲ μὲ τα φλορηα καὶ μετρητα».

(Ἐκ παραφύλλου μηνιαίου ἐντύπου μηνὸς Μαρτίου ἀχρονολογήτου (πιθανῆς ἐκδόσεως 1760) τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

1783. «Ἔτος 1783 μάρτηω 20 σιμηονο ἐγὼ ὁ παπα.... πὸς ἐκ τοῦς 1792 ἔχη να γενη μιγαλή ταράχη εἰς βασιλευουσαν. Ὁ ἔχουν νοῦν νοήτω».

(Ἐκ τοῦ χειρογράφου εὐαγγελικοῦ κώδικος τῆς ἐκ-

(1) Ἰδὲ καὶ Δ. Σαρρος, Ἑπειρωτ. Ἐνθυμήσεις κλπ. σελ. 14.

Π. Ἀρσενίου. Χρονολογία Ἑπ. Α. 284.

Τοῦ αὐτοῦ. Συλλογὴ Ἑπειρωτ. ῥημάτων σελ. 9.

Ι. Λαμπρίδου. Ἑπειρ. Μελετήματα Θ. σελ. 23—26.

κλησίας Κάτω Βίτσης. Ταύτην ὡς καὶ τὰς ὑπ' ἀριθ. 13, 15, 16 καὶ 25 ἐνθυμήσεις δὲν ἀντέγραψεν ὁ Σάρρος ἐκ τοῦ αὐτοῦ εὐαγγελικοῦ κώδικος).

12

1787. «Ἠγορασθη ὀβολοῦς διάκοσιους δέκα ἔτους 1787 Ἰανuariου 23. εσιμιώθη παρεμοῦ Λαζάρους ιερεως». (Ἐξ ἐντύπου Ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἐκδόσεως 1781 τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

13

1789. «Σεπτεμβρίου 25 εβασιλευσεν ὁ σρυλταν σελημ καὶ απο αὐτοῦ αλος δὲν γηνετε απο κινους στους....

(Ἐκ τοῦ χειρογράφου εὐαγγελικοῦ κώδικος τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

14

1802. «Ταῦτα τὰ δώδεκα μινέα ἡγορασθησαν παρὰ τοῦ εἰγουμένου καὶ ἀναξίου δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰακώβρου Ἱερομωνάχου εἰς μνημόσινον ἐμοῦ καὶ τῶν γονέων καὶ οἱ διαβάζοντες ἔφχεσθε πρὸς τὸν Κυρίον 1802 Ἰουνίου 30. Ἠγούμενος Ἰάκωβος τοῦ προφήτου Ἰλίου Βιείτζας».

(Ἐκ παραφύλλου ἐντύπου βιβλίου τῆς μηνῆς Προφή-Ἡλίου).

15

1803. «Εὖς τοῦς 1803 μου φένετε εν τι χριστια(νασῶ-νη) ολη εχη νά λαβη περας (δι' ἄλλης χειρὸς συνέχεια) καὶ εὖς τοῦς....

(Ἐκ τοῦ χειρογράφου εὐαγγελικοῦ κώδικος τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

16

1812. «1812 Μαρτίου 15 διὰ μνημόσινον ἀφιέρωσεν ἕνας χριστιανὸς τοῦνομα Θεόδωρος διὰ μνημόσυνόν του εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τοῦ κάτω μαχα-λᾶ τῆς Βειτζης γρόσια ἐπτακόσια πενήντα ἦτοι αῖ' 750 τὰ ὅποια τὰ ἀφιέρωσεν ὁ ἄνω εἰρημένος διὰ νά περνεται τὸ διαφορον γρ. 60 καὶ νά δίδωνται τα μποτα.... τῶν δύο μαχαλαδων τῆς Βειτζης γροσια πενήντα πεντε τα δε πέν-τε γρ. νά δίδωνται εἰς τοὺς ἱερεῖς τῶν δύο μαχαλάδων διὰ νά ποιοῦν δύο λειτουργίες τον καθε χρονον εἰς καιρὸν ὅπου νά διδουν οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας το διαφορον τοτε πέρνουν καὶ οἱ ἱερεῖς τα πεντε γρ. δια μια λειτουρ-γίαν καὶ μετα τὴν λειτουργίαν νά γίνεται καὶ ενα ψαλι-μον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἁνῶθεν εἰς τὸν αἰωνα των ἅπαντα καὶ ἔστω εἰς ἐνδειξιν.

(Ἐκ τοῦ χειρογράφου Εὐαγγελικοῦ κώδικος τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

17

1814. «Ὁ βεζιρῆς Ἀλλή πασάς σιμδιῶνο ὅταν ἦρθεν εἰς τὴ Ραδόβουλη εἰς τοὺς 1814 Ἰουλίου: 4 ἐπῆγεν εἰς τὴν Ραδόβουλη στὸ Βράδαίτο εἰς τὴν λήμνην καὶ ἤφθαι καὶ μονδξυλα ἀπὸ τῶ Ἰωάννηνα καὶ ὁ τοῦ θαύματος ἐπχίωσεν μῆαν βροχὴ καὶ μῆαν φούρνοῦνα καὶ ἕνα χαλάζη ὅπου ἐξαιπάγιάσαν: 18 ὀνόματις καὶ ταίλος πάντων ἐφήγεν».

(Ἐκ τῆς σελ. 640 τοῦ παρὰ τῷ Σάρρῳ ἀποκειμένου τόμου χαρᾶς Κων)πολις αψε' προερχομένου ἐκ Κάτω Βίτσης).

18

1815. «1815 ἀπρηλίου 14 ἔβρεχεν εὖς δέκα μέρες (Ἐκ Κυριακοδρομίου ἐκδ. 1796 τῆς Ἐκκλησίας ἄνω Βίτσης).

19

1816. «1816 Δεκεμβρίου α'. Διὰ αἰωνιον μνημόσινον ἀφείσεν ὁ μακαριτῆς Γεωργίος Μαρίνογλου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου Μεσαιου μαχαλᾶ Βέιτζας γρ. 250 ἦτο(διακόσια πενήντα τοῦ ὁποῦ το κατ' ἔτος διαφορον γρ. 30 ἦτοι τριαντα νὰ εἶναι διὰ παντος εἰς χρῆσιν μερημετιοῦ τοῦ γεφυριοῦ καὶ καλτεριμιοῦ—καταβόθνας—ὅποτεν κάμνη χρία παρα των επιτροπων τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου καὶ ὅποτεν μὴ εἰς αὐτό, νὰ τὸ μεταχειρίζονται εἰς τὸ μπουτιέτι τῶν παιδίων ἢ εἰς ἄλλην ἀναγκαιωτέραν χρῆσιν τοῦ χωρίου καθως ὁμοιως καὶ δια τὰ ἄλλα τόσα ὅπου ἄφησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κατω Μαχαλᾶ καὶ ἔστωσαν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα».

(Ἐξ ἐντύπου Εὐαγγελίου ἐκδ. 1671 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης. Ἡ αὐτὴ ἀφιέρωσις ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ χειρογράφῳ Εὐαγγελικῷ κώδικι τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

20

1820. «1820 Αὐγούστου 22 ἡμέρα Κυριακὴ ἐσκώτωσαν τὸν κύρ Μάνθον Κουκουλιώτην εἰς χωρίον Μέτζοβον τὸ ὁποῖον τὸν ἐβάρεσαν τὸ στράτεμα τὸ βασιλικὸν ἕνας τηλῆμπάσης τοῦ Δράμαλη. Γράφω διὰ ἐνθύμησιν τῶν μεταγενεστέρων. Θεόδωρος Νούτζω Μπαζάκας (Βίτσα) Κάτω Μαχαλᾶς».

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης. Περὶ τῆς ἐνθυμήσεως καὶ τοῦ περιφήμου Μάνθου Κουκουλιώτη (Οἰκονόμου) ἰδὲ καὶ Δ. Σάρρου Ἱπείρ. Ἐνθυμήσεις κλπ. 1937. Τοῦ αὐτοῦ: Δελτίον τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἐ-

ταιρείας Ε. 570. Σπ. Λάμπρου: Ν. Ἑλληνομνήμων Ζ. σελ. 260. Ι. Λαμπρίδου. Ἑπειρωτικά Μελετήματα Θ' 6.30. Σ. Ἀραβαντινοῦ Ἱστορία Ἀλῆ Πασᾶ 295 κ. ἐ. 461 κ. ἐ. Ἑστία Ἀθηνῶν (Δ. Καμπούρογλου 7[4]28).

Τοῦ ἰδίου Θεοδ. Μπαζάκα

«1820. Αὐγούστου 25 ἐμβῆκεν τὸ στράτευμα τὸ βασιλικὸν εἰς Ἰωάννινα. Τὸν ἴδιον καιρὸν: 19 Αὐγούστου ἔκαψε τὰ Ἰωάννινα ὁ ἀφωρισμένος Κα(ρ)αλῆς ὁ γεζίτοις. Τὸ ἴδιον καιρὸν εἰς τὰς ἴδιες ἡμέρας ἦρθεν ὁ βεζύρης Σμαῆλ Πασιάς ὁ Παιοῖωμπεης. Τὸν ἴδιον καιρὸ ἐπάησε τὸ βιλαέτι καὶ τὸν ἐπροσκύνησαν στὴν Πλάκα στὸ Μέτζοβον. Τὸν ἴδιον καιρὸ ἔκαψε καὶ τὴν Μάζα. καὶ γράφω διὰ τὴν ἐνθύμησιν τῶν μεταγενεστέρων. Θεόδωρος Νούτζο Μπαζάκας».

(Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω ἐντύπου μηνιαίου τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

21

1829. «1829 Φλεβαρίου 12 ἦρθε ὁ Ασλαν Πηγης γηος του μουχορταρι Ποντζε στο Μαναδεντρη με εως 1800 νομάτους καὶ κάθησε στο σαραγι του Μησου καὶ σε ὅλα τα σπητια κονακη και ἐκάθησε εως 25 Φλεβαρηου μερες 17 και πηρε το λουφε του απο το Ζαγόρη γρόσια χηληαδες 330 που γενοντε πουγγηα: 660 που να εχη το ἀναθεμα επητα εκρατησε και ὁ Ταουρλας τα Σουδενά καὶ Τζερβαρη καὶ επηρε καὶ αὐτος πουγγηα: 140 ηχαμε καὶ τον Ταηρ Πεγη γηο του Χότα πεγη να μας φηλαξη ἀπο ζουρπαδες και αὐτος το γηρησε καὶ ἦρθε στο Μαναδεντρι και σε αλα χωρηα και ζηταγη το λουβε [=λουφέ] του και ιποφασησε το βελαγετη και τοῦ εμετρησαν τα χορηα γροσια χηληαδης 110 και τα ρεστα ση 31 μερα δηορηα που να εχη το ἀναθεμα πορνο και βραδη και ηχαν ο κοσμος το βηο του στα σπητακια ἀπὸ 29 Φλεβαρη εως την σημερον που γραφο 1829: προτη Ἰουλιου Σπητακια».

(Ἐκ παραφύλλου ἐντύπου μηνιαίου τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλίου).

1829. «Τὸ 1829 Ἀπριλίου 21 Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ εἰς τὴν λειτουργίαν ὥραν μὴσὴν τῆς ἡμέρας ἐγένετο σεισμὸς μετριος λεγομένου τοῦ φωτίζου, φωτίζου καὶ οἱ εὐρισκόμενοι ἄρχιζαν νὰ εὐγένουν δῆξ τῆς ἐκκλησίας».

(Ἐκ Μηνιαίου Ἀπριλίου ἀχκθ τῆς ἐκκλησίας Μονοδενδρίου)

22

1835. «Εἰς τοὺς 1835: Ἀπριλίου 13: ἡμέρα Σαβατο

ξημερονοντας τοῦ Θομᾶ ἦρθεν τὸ ἄσκερη τοῦ Ταφηλη καὶ τοὺς σηνονδρόμηζε ὁ κύρ Ἀναστασιος Τζάπαρης ἐξ ἀνο Σούδενα ἐωνία του ἡ μνήμη καὶ ἔκσμεν μεγαλον χαλασμον. Τὸ μοναστήρι τὸ ἔκαψεν ὅς φένετε τα ἀγία ἡλήψανα [=λείψανα] δηὼ πλακες που τους ἤχαμαν κρήμενες τὸ μουλαρη το καλο τρία βόηδια καλα καὶ αλον χαλάσμον λλανικά [=λειανικά] χαλκόματα καὶ στρόματα και ἀλαξες· καὶ γεροντε μεγάλος χαλασμός ἐως : 7000 χιλιάδες καὶ ὁ Θεὸς να το φερη εἰς τα σπήτια τους».

(Ἐκ παραφύλλου ἐντύπου μηνιαίου τῆς μονῆς Προφήτου Ἡλίου. Ἰδὲ καὶ Ι. Λαμπρίδου Ἡπειρωτ. Μελετήματα Θ. σελ. 54.

23

1837. «1837 Φεβρουαρίου 13 ἔος : 25 : του παρόντος ἔριξεν χηὸν πιθαμές : 7 : ἔδο εἰς το μοναστήρη εὐς τες 13 : του φλεουαρίου ἔκαμεν κερὸν καλὸν δεν ἔριξεν χηον τελίως οὔτε εἰς το βουνὸν ἦτον καὶ ἐσπίραμαν τα κριθάρια γενάρια στή Ποτοβά χοραφόπουλον καὶ μία μέρα στί μεσίπολη καὶ νὰ ἰδοῦμε πὸς θελη γίνουν καὶ γραφομε δι ενθύμῃσιν».

(Ἐκ παραφύλλου μηνιαίου Φεβρουαρίου ἔτους αχου τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλίου.

24

1841. «ἄωμα Κατὰ μῆνα φβερουαρίου ἐν Βεῆτσαις Γεγραμμένα εἰσέτι πάντα ταῦτα διὰ χειρὸς Γεωργίου Κυράτση, τὸ ὅποῖον ὄνομα, οἱ κατὰ καιρὸν σεβασμιώτατοι ἱερεῖς θέλουν τὸ μνημονεύει μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὰς πρὸς Θεοῦ εντεύξεις τοῦ εἰς αἰῶνας αἰώνων. Δι' ἀμοιβὴν τῶν ποίων του.

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου (ἔκδ. 1761) Δεκεμβρίου τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης)

25

1857. Μαΐου 16. Ἀφιέρωσε ἡ δῆμainer ῥάμμαina διὰ αἰώνιον αὐτῆς μνημόσυνον τέκνων καὶ γονέων ἕνα χωράφι εἰς Βροπίστα ἕτερον εἰς Βοζίσι καὶ ἕτερα εἰς κάμπον... τὰ ὅποια θέλουνσι λογίζονται ἀφιέρωμα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης Θεοτόκου τοῦ Ἁγίου Ναοῦ τούτου ἔχοντα καὶ ἰσχὺν διὰ τὸ χρέος αὐτῆς τὸ Βακούφικον καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν αἰωνίως.

Κάτωθεν δι' ἄλλης χειρός :

Εἶναι κακοήθης καὶ ψεύστης ὁ γράψας τὰ ἀνωτέρω ὥς ἀποδεικνύεται ἐκ διαφόρων ἐγγράφων τῶν χωριανῶν.

(Ἐκ τοῦ χειρογράφου Εὐαγγελικοῦ κώδικος τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης).

26

1862. «Μὴν Νοεμβρίου 1862. Δώρα προσφέρονται τα δώδεκα μηνιαία εἰς Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς χώρας Βεΐτσης Μεσαίου μαχαλᾶ παρὰ τοῦ Νικολάου Παπαρούση».

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Νοεμβρίου τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

27

1886. «1886 Ἀπριλίου 26. Ἀπὸ 22 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐχίονισε ἀκαταπαύστως ἕως σήμερον εἰς ἐνθυμιὸν Κ. Θεμελῆς.

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου τοῦ Ἀπριλίου ἐκδ. 1761 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης. Ἡ ὥς ἄνω ἐνθύμησις σημειοῦται κάτωθεν τῆς ὑπ' ἀριθ. 9 τοιαύτης).

28

1891. «Τὸ ἔτος 1891: Σημηνοὺ ὅτι τὸ ἔτος αὐτὸ ἔγινε μέγας χειμὼν ἀπὸ πεντε Ἑομβρηνοῦ εἰς δεκατεσσάρους τόσο χιον ἔρηξε πεντε πηχὺς δεκα(πέ)ντε πηθαμὲς χορὴς αὐφηβολήαν. Ὁ γραψας ἐν ἡερομοναχῆς Γεώργιος.

(Ἐκ παραφύλλου Ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῆς μονῆς Ἁγίας Παρασκευῆς).

29

1900. «Ἰουνίου 27 μερὰ τρίτῃ ἐχίονισε εἰς τὸ βουνὸ τὸ δίκον μας καθὼς καὶ εἰς τὸ Κουκουλι Παπᾶ Ἰω. Δ.

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἰουνίου ἐκδ. 1761 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

1900. «Χιὼν ἐξημέρωσε μία πιθαμὴ σχεδὸν Μαΐου 14 προτόφανές καὶ δὲν ἄφισεν καρποφόρα δένδρα νὰ προκόψωσι. Πέτρος Σακελλαρίου

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Μαΐου 1862 τῆς ἐκκλησίας Ἄνω Βίτσης).

1900. «Πολύκαρπος Α. Ἀγιογράφος ἦλθεν ἐνταῦθα καὶ ἐργάσθη ἱστορίσας τοὺς εὐεγγελιστάς—ἐν ἔτη Σωτηρίῳ 1900 Ἰουλίου 5—(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἰουλίου 1882 τῆς ἐκκλησίας Μονοδενδρίου).

30

1901. «Σήμερον ἀδελφοὶ τὴν Αἴν Ἀπριλίου τὸ ἔτος 1901 περὶ τῆς ὥρας 4 καὶ 1)2 τῆς νυκτὸς φοβερὰ λήσται ἐπέπεσον εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἀλεξίου Λιόντου ἀπόντος αὐτοῦ εὗρισκόμενου εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐκοιμᾶτο ἡσύ-

ζυγος μέ την κόρην του εἰς τὸ μαγαζὶ καὶ κτυπῶν αὐταῖς καὶ φώναζαν ἔφυγον, ἀλλὰ ἐνῶ ἔφυγον ἀπήντησαν τὸν Μιχαὴλ Ζάστην καὶ τὸν φόνευσαν.

Τιμολέων Κ. Γιαννῆς

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἀπριλίου ἐκδ. 1862 τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης).

31

1902. «1902 Μαΐου 10 μέ(ρα) παρασκεβη ἐξημερῶσε χιῶνες εἰς τὸ βουνὸ ἄφθονα εἰς τὸ Βραδετο ἔρριξεν εἰς τὸ Καπέσοβον ἀπάνω εἰς τὴν Μπογλτζι τὸ βουνὸ καθὼς καὶ εἰς τὸ δικό μας. Παπα Ἰων. Δ.

(Ἐξ ἐντύπου βιβλίου ἐκδ. 1862 τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης).

1902 «1902 Ἰουνίου 6 ὅρες τῆς μέρας χιῶνες εἰς τὰ βουνὰ Παπα Ἰων. Δ.

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἰουνίου ἐκδ. 1862 τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης).

32

1903. «1903 Μαρτίου 28 καὶ 29 ἔγινεν χειμῶνας τρομερὸς χιονία πολλὰ ψύχρα μεγάλη βροχὴς ἀδιάκοπες. Παπα Ἰων. Δ.

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Μαρτίου τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης (ἐκδ. 1862)

33

1906. «Τὸ ἔτος 1906 βροχαῖς διήρκησαν ἀπὸ 18 Ἀπριλίου καθ' ὅλον τὸν Μάιον καὶ ἔκαμε ὥστε οἱ ἄνθρωποι ἀπελπισθῶσι ἀπὸ ἐργασίας—αὐτὸν τὸν καιρὸν ἦλθαν καὶ κατέγραψαν τὰ κτήματα τοῦ χωρίου.

(Ἐκ Πεντηκοσταρίου ἐκδ. 1899 τῆς ἐκκλησίας Μονοδενδρίου».

34

1907, «Ἐτος 1907 ἐγινε πολλὴν τρομεροτέρη ἀπὸ τῆς ἀντὰ Νοεμβρίου εἰς τὸ τέλος Ἰουνίου ἐκ δηλημάτων ἐρηξε χιον εἰς τεσσάρους πῆχεις καὶ τὰ ζῶα ἐσφαλήθησαν μὴνας τεσσάρους δηα τοῦτο τὸ σημεῖον δηα ἐνθυμῆσιν τῆς σταβάρας γενεας ὁ Ἡδὴρος.

(Ἐκ παραφύλλου Ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῆς μῆνης Ἀγίας Παρασκευῆς. Ὁ γράψας εἶναι ὁ Ἱερομόναχος Γεώργιος. Ἡ ἀνωθεν ἐνθύμησις εὑρηται κάτωθεν τῆς ὑπ' ἀριθ. 28 τριαιύτης.

35

1911. «Χιωνῆς καὶ τὴν δευτέρᾳ ἡμέρᾳ Λαζάρου χιῶ-

νες ἄφθονον. Παππᾶ Ἰωάννης Δ.

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἀπριλίου τῆς Ἐκκλησίας ᾿Ανω Βίτσης (ἔκδ. 1862).

36

1913. «Μαρτίου 1 ἦλθε τακτικὸς στρατός 340 ἄνδρες ὑπὸ τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Κ. Παλῖδη.

(Ἐξ ἐντύπου τριωδίου ἔκδ. 1882 τῆς ἐκκλησίας ᾿Ανω Βίτσης»

1913. «Φεβρουαρίου ἐξιμερόνοντος τῆς 25 μέρα πέμπτη ἐπῆραν ἱ ἐλινες τὰ Ἰωάννινα 6 ἕξ ἡ ὥρα τῆς νικτὸς ὧ παντοδῆναμος Θεὸς μας ελευθέρωσε ἀπὸ τὸ πλάσμα τον κακουργον. Παπα Ἰωάννης Δημητρίου (καὶ κάτωθεν)=22 Φεβρουαρίου ἐμπῆκε ὁ Διάδοχος Κων)νος τῶρα Βασιλεὺς. Μ. Σ. Δ.

(Ἐξ ἐντύπου Παρακλητικῆς ἔκδ. 1900 τῆς ἐκκλησίας ᾿Ανω Βίτσης).

37

1914. «Σήμερον ἀδελφοὶ εἰς τας 10 Ἀπριλίου ἀπεβίωσεν ὁ ἡγούμενος Γεωργης Ἱερομόναχος τοῦ προφήτου Ἡλίου καὶ ἐκήδευθη μεγαλοπρεπῶς μὲ 15 (αρ. δεκαπέντε) ἱερεῖς ἐξ ὧν οἱ δύο ἦσαν ἡγούμενοι. Τῇ 10 Ἀπριλίου 1914.

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἀπριλίου ἔκδ. 1761 τῆς ἐκκλησίας ᾿Ανω Βίτσης).

38

1917. «Ἡ κατάληψις τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τῶν Ἱταλῶν εἰς τὰς 26 Μαΐου τὸ ἔτος 1917. ἡμέραν Παρασκευὴν ὥραν 6 μ. μ. Σ. Θεμελῆς».

(Ἐξ ἐντύπου πεντηκοσταρίου ἔκδ. 1860 τῆς ἐκκλησίας ᾿Ανω Βίτσης).

1917. «Παραμονὴ τῶν Ἀγίων Πάντων ἐγένετο ἡ κατάληψις τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τῶν Ἱταλῶν. Μεγάλῃ ἔλειψις γεννημάτων μέχρι τῆς σήμερον τιμῇ ἀραβοσίτου δρχ. 6.50 σίτου δρχ. 8 εἰς χρυσὸν τῇ 28 Μαΐου 1917» Χριστ. Πῖκος

(Ἐξ ἐντύπου πεντηκοσταρίου ἔκδ. 1902 τῆς ἐκκλησίας ᾿Ανω Βίτσης).

1917 «Πεῖνα μεγάλη 5—6 δραχμὲς ἡ ὁκᾶ ποπότα καὶ δὲν εὐρίσκομεν πουθενά...Βασιλ. Παπάζογλου.

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἰουνίου ἔκδ. 1862 τῆς ἐκκλησίας ᾿Ανω Βίτσης).

1917. «Ἡ πείνα εἰς ὕψος ἱμαλαίων ἔφθασε. 26)4)917.

(Έξ έντύπου μηνιαίου Ἀπριλίου έκδ. 1862 τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης).

1917. «Τὸν δὲ Μάϊον καὶ 8 (ὀκτῶ) δραχμὰς καὶ δέκα ἀκόμα (10). Β. Παπάζογλου 1917

(Έξ έντύπου Τριωδίου έκδ. 1882 τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης)

1917. «Εὐρεθέντες ἐν ἀποκλεισμῷ παρὰ τῆς (ανταντ) Ἀγγλίας Γαλλίας Ρωσσίας ἠναγκάσθημεν νὰ ἀγοράζωμεν ἀραβόσιτον πρὸς δραχμὰς 3.50 ἐκ κάτωθεν χωρίου Καλμπακιοῦ ἐνῶ εἰς Ἰωάννινα ἦτο φρικτὴ πείνα τρεφόμενοι οἱ ἄνθρωποι μὲ λάχανα καὶ σπόρους ἀπὸ σκουπες. Μῆν Φεβρουάριος Χρ. Πῖκος.»

«Οἱ δὲ Ἰταλοὶ εἶχον καταλάβει μέχρι Νεγράδων. Καθ' ὅλον δὲ τὸν Μάρτιον ἐπωλήθη ἀραβόσιτος 4—5 δρ. Χρ. Πῖκος».

(Έξ έντύπου τριωδίου έκδ. 1882 τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης).

1917. «1917 Ἰούνιος 23. Διαδίδεται ὅτι οἱ Ἰταλοὶ θὰ ἐκκενώσωσι τὰ Ἰωάννινα καὶ ὅτι θὰ ἔλθουν Ἑλληνικαὶ ἀρχαί. Γένοιτο».

(Έξ έντύπου μηνιαίου Ἰουνίου έκδ. 1862 τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης).

39

1918 «Εἰς ἐνθύμισιν 1918 τὴν 12 Ἰουνίου δωδεκάτην ἡμέραν Τρίτην τῆς ἀγίας Τριάδος ἔπεσε πάχνη τὴν πρῶτην καὶ κατέστρεψε πᾶσαν χλωρίδα ἀραβοσίτου καὶ ὀσπρίων κατακάυσασα πάντα».

(Έξ έντύπου μηνιαίου Ἰουνίου έκδ. 1761 τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης).

40

1920. «Ὁ Μέγας Ἀγιασμός τῶν Ἀγίων Θεοφείων ἐγένετο εἰς τὴν Ράχην τὸ ἔτος 1920. Κ. Παπάζογλου».

Καὶ κάτωθεν: Ἐπίσης τὸ ἔτος 1937.

(Έξ έντύπου Ἰανουαρίου τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης).

41

1929. «Τὸν Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον τοῦ 1929 ἔπεσε ἀφθονος χιῶν μέχρι 2 μέτρων θερμοκρασία 17 ὑπὸ τοῦ 0...» Γιαννῆς

(Έξ έντύπου τριωδίου έκδ. 1882 τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης).

1932. «Τὸ δὲ 1931 ἔγινε μεγαλειτέρα πείνα ἐφθάσε ἡ Μπομπούτη 8 δραχμὰς καὶ ποῦ; Π. Ζαφείρης

(Ἐξ ἐντύπου μηνιαίου Ἰουνίου ἐκδ. 1862 τῆς ἑκκλησιαστικῆς Ἀνω Βίτσης).

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΥΠΑΡΧΟΝΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΑΡΧΕΙΩ
ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΒΙΤΣΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙ-
ΚΩΝ, ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΚΛΠ. ΕΓΓΡΑΦΩΝ

1739 Ἀπριλίου 1. Ἐκκλησιαστικὸν γράμμα διὰ τὰ σύ-
νορα μεταξύ Βίτσης—Ἀνω Σουδενῶν.

1760 Ὀκτωβρίου 6 Ἰωάννινα Κανονιστικὸν συνόρων
τῶν Σουδενιωτῶν.

1770 Μαΐου 8. Ὁμολογία Βεϊτζιῶν σκυτερῆδων διὰ
τὰ σύνορα τῶν πρὶν μαχαλάδων τῆς Κοινότητος Βεήτζας.

1776 Ἰουλίου 17. Προικοσύμφωνον Βασιλικῆς Λέκκδου.

1785 Ἰανουαρίου 21. Ἐγγράφον ἐκποίησης ἀκινή-
του περιουσίας λόγω ὀφειλῆς χρημάτων.

1792 Σεπτεμβρίου 1 Βεϊτζα. Συμφωνητικὸν τῶν δύο
Κοινοτήτων Βίτσης διὰ τὴν διάνοξιν λούτσας κλπ.

1798 Ἰουλίου 21. Ἐκκλησιαστικὸν γράμμα διὰ τὸ
παρεκκλήσιον Ἀγίου Νικολάου.

1801 Σεπτεμβρίου 1. Πωλητήριον οἰκίας Βίτσης.

1803 Ὀκτωβρίου 4. Ἐξωφλητικὸν γράμμα Βίτσης.

1803 Ἰουνίου 23 Βεήτζα. Ἐκποίησης οἰκίας Ρούση λό-
γῳ ἀδυναμίας πληρωμῆς φόρων κ.λ.π.

1803 Σεπτεμβρίου 12. Προικοσύμφωνον Ἀσημῶς Πέ-
τζα.

1810 Μαΐου 10 Ἰωάννινα. Διατάγη τοῦ Ἰσημίτη πρὸς
τοὺς πρόβαταράς Βίτσης.

1810 Μαΐου 20. Ἐπιστολὴ τῶν κατόικων τῶν τριῶν
μαχαλάδων πρὸς προκρίτους τῆς κοινότητος διὰ τινὰ δια-
φορὰν μετὰ τοὺς Τσερβαριώτας.

1810 Μαΐου 15 Βεϊτζα. Πιστοποίησης ξένων διὰ τὰ
σύνορα Βίτσης—Σεποτσελίου.

1811 Αὐγούστου 20. Στίγμα προικῶν τρίτης κατηγο-
ρίας.

1811 Ἰουνίου 8 Βεζήτζα. Πωλητικὸν χωραφιοῦ εἰς Ἀ-
νω Σούδενά.

1812 Ὀκτωβρίου 17. Χρεωστικὴ ἀπόδειξις δανεισμοῦ
χρημάτων.

1815 Ὀκτωβρίου 26 Πράξις Διαθήκη τοῦ Θεοδώρου
Δημητρίου.

1815, Σεπτεμβρίου 10. 'Ιωάννινα. 'Εξωφλητικόν γράμμα ἀδελφοῦ τοῦ Βεκίλη τοῦ μεσιτοῦ μαχαλά Βίτσης.

1819 Αὐγούστου 6. Συμφωνητικόν γράμμα διὰ τὰ ἐξαινοίγματα τῶν χωραφίων.

1822, Μαΐου 12. 'Ιωάννινα. "Εγγράφον κανονιστικὸν τῶν Βιλαετλήδων τοῦ Ζαγορίου διὰ τὰς κοινὰς τοποθεσίας Βίτσης—Μονοδενδρίου.

1822, Ὀκτωβρίου 18 Βεΐτζα. Χωριστικὸν ἐξωφλητικὸν γράμμα μεταξὺ δύο ἀδελφῶν.

1822, Ἀπριλίου 10. Ἀγία Παρασκευή. 'Αποδεικτικὸν γράμμα διὰ τὰ σύνορα τῶν Βεΐτζινῶν εἰς Βῆκον.

1822 Μαΐου 26 'Ιωάννινα. 'Επιστολὴ τοῦ Βεκίλη Ζαγορίου Χριστοδούλου Οἰκονόμου πρὸς προκρίτους τοῦ Ζαγορίου διὰ τὴν τακτοποίησιν τοῦ ζητήματος τοῦ βουνοῦ μεταξὺ τῶν τριῶν κοινοτήτων.

1822, Σεπτεμβρίου 18. 'Εξωφλητικὸν γράμμα παραλαβῆς τῶν «εἰδισμάτων» κλπ. λόγω διαλύσεως γάμου.

1822 Νοεμβρίου 1. 'Ομολογία εἰς Πράβιον ἐγκαταστημένων δι' ἓνα ψωμάδικον τῶν ἀδελφῶν Σφάγγου.

1822 Ὀκτωβρίου 14. Μοναστήρι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Βεΐτζης «ἴσον τῷ πρωτοτύπῳ». Κανονισμός διαφορᾶς διὰ τὰ σύνορα τοῦ Βῆκου ὑπὸ τῶν Βιλαετλήδων Ζαγορίου.

1823, Σεπτεμβρίου 1. Βεΐτζα Κάτω μαχαλάς. Συμφωνητικὸν γράμμα τῶν κατοίκων δι' ἐπιβολὴν τιμωρίας εἰς τὸν Μπασαντέκη.

1827 Φεβρουαρίου 13 Βεΐτζαις. Διαθήκη.

1830 Αὐγούστου 10. 'Αποφασιστικὸν τῶν τριῶν Κοινοτήτων διὰ τὴν φύλαξιν ἀμπελιῶν εἰς Κορνῆσι καὶ χωραφίων εἰς Βαρκόν.

1832, Ἰουλίου 24. Βεΐτζα. "Εγγράφον ἐκποιήσεως οἰκίας διὰ δημοπρασίας λόγω ἐπιβαρύνσεως τῆς διὰ διαφόρων φορολογιῶν.

1833, Ἰανουαρίου 15. 'Απόδειξις χρεωστικῆς.

1833 Αὐγούστου 14 Βεΐτζα. Πωλητικὸν γράμμα οἰκίας.

1833, Σεπτεμβρίου 14 Βεΐτζα. Προικοσύμφωνον, Τανῆς Π. Σάρρου.

1834 Φεβρουαρίου 6 Κάτω Βεΐτσα. Διορισμός ἐπιτρόπων μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ.

1837 Αὐγούστου 27, Βεΐτζα. Συνεταιριστικὸν γράμμα κατοίκων βίτσης.

1839, Ὀκτωβρίου 1. 'Ιωάννινα. Συμφωνητικὸν Βεκίλη τῆς χωρᾶς.

1839 Νοέμβριος Βεϊτζα. Ἐκποίησης διὰ δημοπρασίας ἀκινήτου περιουσίας ἀδελφῶν Βαζάκα.

1839 Σεπτεμβρίου 1. Ἐπιστολή ἀδελφῶν Βαζάκα πρὸς τοὺς μεσιομαχαλίτας.

1840 Μαρτίου 16. Μαρτυρικὸν γράμμα διαφορᾶς μεταξὺ συνεταίρων.

1842 8)βρίου 27. Μεσαῖος μαχαλάς Βεϊτζης. Ἀπόφασις τῶν κατοίκων ὅπως μὴ ἐνοχλήσωσι τὴν ἀναχωροῦσαν εἰς Σερβίαν Γεώργαιναν Μπαζάκα.

1843 Ἀπριλίου 30 Ἰωάννινα. Ἐγγραφον μητροπολίτου Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς διὰ τὴν σάλευσιν τραπέζης παρεκκλησίου.

1843 Ἰουνίου 6 Γεννίτσαρη. Ἀπόφασις τῶν τριῶν μαχαλάδων διὰ τὴν κατασκευὴν δρόμου πρὸς τὸν Βῆκον καὶ δι' ἄλλας Κοινοτικὰς ὑποθέσεις.

1843 Ὀκτωβρίου 26. Συνεταιριστικὸν γράμμα κατοίκων Βίτσης.

1844 Σεπτεμβρίου 24. Ἄνω Σουδενά. Πωλητικὸν γράμμα ἐκποίησεως οἰκίας λόγῳ ἐπιβαρύνσεως ἐκ φορολογιῶν.

1844 Ἐντυπον νυμφοσύμφωνον ἐκδότου Γ. Πισπύργλου Ἀθῆναι.

1844 Σεπτεμβρίου 24 Ἄνω Σουδενά. Πωλητικὸν γράμμα εἰς κατοίκους Βίτσας.

1845 Ἰουνίου 13 Βεϊτζα. Ἐπιστολή τῶν Μεσιομαχαλιτῶν πρὸς τοὺς Σουδενιώτας διὰ τὴν διαφορὰν συνόρων.

1847 Ἀπριλίου 30 Μαναδένδρι. Ἐπιστολή τῶν κατοίκων πρὸς τὸν εὐγενέστατον Ἀλέξιον Παπάζογλου διὰ τακτοποίησιν τοῦ ζητήματος ξυλεύσεως.

1847 Ἰουνίου 23 Ἰωάννινα. Διαταγὴ τοῦ Διοικητοῦ Ἰωαννίνων διὰ τινὰ κάτοικον Βίτσης παραπονούμενον δι' ἐνοχλήσεις τοῦ γείτονός του.

1850 Ὀκτωβρίου 15 Βεϊτσα Κάτω μαχαλάς. Συμφωνητικὸν ἀλληλοδιδασκάλου.

1851 Φεβρουαρίου 4 Βεϊτσα. Προικοσύμφωνον Χρυσῆς Ζώη.

1852 Ἰουλίου 2 Βεϊτσα. Παραχώρησις δεκάτων εἰς τρίτους.

1857 Ὀκτωβρίου 14 Μεσαῖος Μαχαλάς. Λογαριασμὸς Βεκίλη Μ. Ζώη.

1858 Σεπτεμβρίου 9-Βεϊτζα. Συμφωνητικὸν τῆς Κοινότητος διὰ τὴν διανομὴν τῶν χρημάτων τῆς ἀλληλοδιδασ-

κτικῆς σχολῆς.

1860 Ὀκτωβρίου 2 Κάτω μαχαλάς Βεΐτσης. Συμφωνητικὸν ἔγγραφον μεταξὺ αὐταδέλφων Χριστοδούλου καὶ Χρυσῆς Ζερβοπούλου.

1860 Ἰουνίου 23 Ἰωάννινα. Ἴσον τῷ πρωτοτύπῳ ὑψηλοῦ Μπουγιουρδίου διὰ τὰ πωλήματα.

1860 Ἀπριλίου 20 Βεΐτζα. Ἐγγραφον τοῦ ἐπιτρόπου τῶν δύο ἐκκλησιῶν Βεΐτσης διὰ τινὰς ἐνοικιαζομένους ἀγρούς.

Κυβερνητικαὶ ὁδηγαὶ ἐκλογῆς Μουχτάρηδων.

Ἀπριλίου 10 Βεΐτζα. Ἀπόφασις κατοίκων μεσιοῦ Μαχαλά διὰ τὴν φύλαξιν ὠρισμένων τόπων πρὸς βόσκησιν κατὰ τινὰ χρονικὴν περίοδον.

1861 Δεκεμβρίου 20 Βεΐτσα Κάτω μαχαλάς. Ἀπόφασις διορισμοῦ ἀντιπροσώπων διὰ τὴν τακτοποίησιν διαφορᾶς ξυλεύσεως μετὰ τῶν Μπαγιωτῶν.

1861 Φεβρουαρίου 29 Ἰωάννινα. Ἐγγραφον διενέξεως τριῶν Κοινοτήτων καὶ Κουκουλίου μετὰ τῶν Μπαγιωτῶν.

1861 Φεβρουαρίου 21 Κάτω Μαχαλάς. Ἐπιστολὴ κατοίκων πρὸς τὸν Μ. Σάρρον διὰ τὴν ὡς ἄνω διαφορὰν ξυλεύσεως.

1863 Ἰουλίου 6 Ἰωάννινα. Διαταγὴ τοῦ Χούσεϊν Πασᾶ διὰ τοὺς Βαταβαλαίους.

1863—1875. Ὅσα νιφούζια ζῶσιν.

1864 Νοεμβ. 23. Πιστοποίησις ἀναχωρήσεως κατοίκων εἰς Βλαχίαν.

1864 Μαΐου 8. Ἀντίγραφον τοῦ ὑψηλοῦ μπουγιουρδιοῦ ἀποσταλέν ὑπὸ τοῦ Βεκίλη Ζαγορίου.

1865 Μαΐου 12 Ἰωάννινα. Διαταγὴ κανονισμοῦ τῶν δεκάτων.

1865 Ἀπριλίου 25 Βίτσα. Προσδιορισμὸς βοΐδολειβαδιῶν ὑπὸ τῶν τριῶν Κοινοτήτων.

1865 Σεπτεμβρίου 21 Κουκοῦλι. Δηλοποίησις κατοίκων Κουκουλίου διὰ τὴν διαφορὰν μετὰ τῶν Μπαγιωτῶν τῆς ξυλεύσεως.

1866 14 Ἰανουαρίου Βίτσα. Ἀπόφασις τριῶν Κοινοτήτων Βίτσης διὰ τὸν διορισμὸν πληρεξουσίων εἰς τὴν δημοπρασίαν τῆς Τσερνίτσης, τόπου ξυλεύσεως.

1866 Φεβρουαρίου 27 Κάτω Μαχαλάς. Διορισμὸς πληρεξουσίων τῶν τριῶν μαχαλάδων Βίτσης διὰ τὴν διαφορὰν τῆς ξυλεύσεως.

1867 Φεβρουαρίου 15 'Ιωάννινα. 'Επιστολή τοῦ Βεκίλη, Ζαγγριῦ καὶ Τασιλδάρη πρὸς τοὺς Μουχτάρηδες τοῦ Μεσαίου Μαχαλά Βίτσης· διὰ φορολογίαν ράπτου τιγὸς κατοίκου.

1867 Αὐγούστου 3, Βεῖτσα. Συμφωνητικὸν Βεκίλη 'Ιωάννου Παρτάλη.

1868 'Απριλίου 15. 'Ιωάννινα. 'Εγγραφοὺς τοῦ Μητροπολίτου. 'Ιωαγγίνων, διὰ τὰς μετὰ τῶν Μονοδενδριῶν διενέξεις.

1868 'Απριλίου, 18. Βίτσα. 'Απάντησις κατοίκων πρὸς τὸν Σεβρσμιώτην 'Ιωαγγίνων.

1869, 'Ιανουαρίου 26, Μ. Μαχαλάς Βίτσας. Διορισμὸς ἀντιπροσώπων διὰ τὴν εἰσπραξιν καθυσταθευμένων φόρων.

1870 'Απριλίου 18. Βεῖτσα. 'Αντίγραφον ἐπιστολῆς τριῶν Κοινοτήτων πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Μίσιου διὰ τινα μῦλον.

1873. 'Ιουνίου 11. Κάτω Μαχαλάς Βεΐτσης. 'Απόφασις ἐκλογῆς μουχτάρηδων.

1874 'Ιανουαρίου 8. 'Εγγραφοὺς τῶν τριῶν Κοινοτήτων διὰ τὴν ἐξόντωσιν τῶν αἰγῶν εἰς τὰ χωρία.

1874 Αὐγούστου 12, 'Ιωάν. 'Αντίγραφον τοῦ Μπουγιουρδίου τοῦ ἐκδοθέντος ὑπὸ τῆς γενικῆς διοικήσεως τοῦ Βιλαετίου. 'Ιωαννίνων, διὰ τὰ γίδια τῶν τριῶν Κοινοτήτων.

1874 Δεκεμβρίου 29 Βίτσα. 'Απόφασις τῶν τριῶν Κοινοτήτων Βίτσης Μονοδενδρίου διὰ τὴν ξύλευσιν τῶν κατοίκων.

1876 Αὐγούστου 29 Κάτω Μαχαλάς Βίτσης. 'Εγγραφοὺς διορισμοῦ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς.

1876 Αὐγούστου 30, Κάτω Μαχαλάς Βίτσης. Συμφωνητικὸν δημοσκόλου Φιλίππου Δαουδλή.

1876 'Ιουνίου 9. Πιστοποίησις Γεωργ. Βετούνη διὰ τὸν τασιλδάρη Γεωργ. Παρτάλην.

1882 'Ιανουαρίου 10 Κάτω Βίτσα. Συμφωνητικὸν τοῦ 'Ιερέως καὶ δημῶλου 'Ιωάννου Ν. Νικολαΐδου διὰ τρεῖς ἔτη.

1883 Αὐγούστου 2. 'Ομολογία κατοίκου διὰ τὴν πώλησιν τῆς οἰκίας του.

1883 Μαρτίου 25, Συμφωνητικὸν ἐγγραφοὺς τῶν δύο μαχαλάδων Βίτσης διὰ τὰ λειβάδια.

1883 'Ιουνίου 12 'Ιωάννινα. 'Επιστολή τῶν Βεκίληδων τοῦ Ζαγγριῦ πρὸς τοὺς προκρίτους Μουχτάρηδες καὶ π. διὰ τὴν τροποποιῆσιν ἐκτιμήσεων δεκάτων κλπ. ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως.

Στιμμά προικός τρίτης κατηγορίας (αχρονολόγητον).

Φάκελλος αλληλογραφίας κληροδοτήματος Τσογγότα.

1884 'Ιουνίου 6 "Ανω Βίτσα. 'Εκλογή επιστατών ασβεστοκαμίνου.

1885 Μαΐου 14 'Ιωάννινα. Μπουγιουρδί τοῦ Χασάν 'Αγά διὰ τῶ ζήτημά τῶν ξανθιγμάτων.

1886 Μαρτίου 10. Διατίμησις τῶν φόρων, «οὗς θέλει εἰσπράττεισθαι παρὰ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν τοῦ βίλαετιου κατ' ἐναλκυσίαν ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ κένταριου καὶ ἐπὶ τοῦ κτηματικοῦ τῶν οἰκίων φόρου».

1886 'Ιουλίου 31 Κουκοῦλι. Πώλητικὸν γράμμα ἀγροῦ τινός.

1888 Αὐγούστου 25. Ὑποσχετικὸν τοῦ ἱερέως Σπυρίδωνος τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Πρόφῃτου 'Ηλιοῦ.

1890 Σεπτεμβρίου 23. Ὁμολογία ἀποδόσεως ὀφειλομένων χρημάτων.

1891 Μαρτίου 1. Κάτω Βεττᾶ: Συμφωνητικὸν ἔγγραφον Τασιλδάρη Κοινότητος Γεωργίου Βουλιτζάτη.

1892 7βρίου 26. Μονοδένδρι. Διαθήκη 'Ασήμως Ν. Βότση.

1892 'Ιουλίου 25 'Ιωάννινα. Διαταγή τῆς Κυβερνήσεως διὰ τοὺς ξένους.

1893 Φεβρουαρίου 11 Κάτω Βίτσα. Συμφωνητικὸν τασιλδάρη 'Αριστοτέλους Βοραζάνη.

1894 Δεκεμβρίου 2. "Ανω Βίτσα. Πωλητήριον ἀγρῶν.

1896 Μαΐου 1 Βεττζαις. Ἐγγραφον τῶν δύο Κοινοτήτων Βίτσης, δι' οὗ ἀποφασίζουν νὰ ἀνοίξουν τὸ χαντάκι τοῦ βαρκοῦ κλπ.

1898 Φεβρουαρίου 20. Παραχώρησις ἀμπέλου εἰς τὴν ἐκκλησίαν "Ανω Βίτσης,

1898 Φεβρουαρίου 1 'Ιωάννινα. Συμβόλαιον δημο)σης Βασιλικῆς Πατραμάνη.

1898 9)βρίου 8. Πωλητήριον ἀγροῦ.

1898 Ὀκτωβρίου 7 Βεττζα. Κατάλογος ὑπαρχόντων βιβλίων βιβλιοθήκης.

1901 Σεπτεμβρίου 6 "Ανω Βίτσα. Συμβόλαιον δύο ἀδελφῶν δημ)σῶν διὰ τὸ Παρθεναγωγεῖον τῆς Κοινότητος.

(Ὑπάρχουν καὶ πολλὰ τοιαῦτα προηγούμενων καὶ ἐπομένων ἐτῶν.

1901 7)βρίου 25 "Ανω Βίτσα. Συμβόλαιον δημο)λου 'Αλκιβιάδου Σκουκίδου (ὑπάρχουσι τοιαῦτα καὶ ἄλλων ἐτῶν).

1904—1905 Λογαριασμοὶ Πέτρου Σάκελλαρίου Μου-
χτάρη ᾽Ανω Βίτσης.

1904 Κατάλογος τῶν μεγάλων οἰκιακῶν ζώων τοῦ
χωρίου ᾽Ανω Βίτσης.

1905 Δευτέριον τοῦ ἔτους αὐτοῦ.

1905 Ἀπριλίου 26. Συμφωνητικὸν βοσκοῦ ἀλόγων
καὶ ἡμιόνων (βαλμᾶ).

1905 Ἀπριλίου 25. Συμφωνητικὸν βοσκοῦ ἀγελάδων.

1906 Λογαριασμοὶ Ἀριστοτέλους Ζώνισι Μουχτάρη
᾽Ανω Βίτσης.

1907 Ἀπριλίου 9 Συμφωνητικὸν βοσκοῦ.

1907 19 Νοεμβρίου Βίτσα. Συμβόλαιον ἀγροφύλακος
Βίτσης.

Ὁμολογίαι διαφόρων χρεωστῶν τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ
τὸ ἔτος 1827 καὶ ἐντεῦθεν.

Κατάστιχα τρία τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἑλίου.

Φάκελλος εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων ἐγγράφων
τῶν ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ 1912—1921.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟΝ

ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΒΙΤΣΗΣ—ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΥ

Ὁ Δ. Σάρρος ἐν τοῖς Ἑπειρωτικοῖς Χρονικοῖς ἐδημοσίευσεν τὸ «Τοπωνυμικὸν Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγορίου» (¹) Τὰς τοπωνυμίας τῶν μερῶν τούτων συλλέξας ἐκ πληροφοριῶν γραιῶν καὶ γερόντων Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου κατεχώρησε ταύτας ἐν τῇ ῥηθείσῃ μελέτῃ τοῦ κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν καὶ τάξιν. Ἡμεῖς ἐκ τῶν αὐτῶν πηγῶν συλλέξαντες τὰς ὡς ἄνω τοπωνυμίας δημοσιεύομεν ταύτας καθ' ὁμάδας συμφώνως πρὸς τὴν αἰτίαν τῆς προελεύσεώς των, (²) παραθέτοντες ἐν τέλει ἐν ἀλφαβητικῇ σειρᾷ τὰς ξενικὰς τοιαύτας μετὰ τῆς σχετικῆς κατὰ τὸ δυνατόν ἐρμηνείας. Αἱ δι' ἀστερίσκου σημειούμεναι τοπωνυμιαὶ δὲν ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Δ. Σάρρου.

1) ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ

ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ, ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ,
ΔΙΑΠΛΑΣΕΩΣ ΘΕΣΕΩΣ & ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ

Α

Ἀ γ γ ε λ έ ι ρ ι (στ' Ἀγγελέτρ') ἡ πλησίον τοῦ ἀναέρου συνοικία Ἀνω Βίτσης.

Ἀ ν ά ε ρ ο (στ' Ἀνάϊρου) ἡ βορεῖα κλητὶς τῶν μεταξύ τῶν 2 συνοικισμῶν Βίτσης κειμένων λόφων. Τόπος εὐάερος, ἐξ οὗ καὶ τὸ Ἀνάερος.

Ἀ ν ή λ ι ο (στ' Ἀνήλιο) συνοικισμὸς Ἀνω Βίτσης ἀνήλιος.

Ἀ ν ή λ ι ο * Ἐκτασις πρὸς Νότον ἀνήκουσα εἰς τὸ Κορνῆσι (Ἀνήλιου).

Ἀ π α ν ω χ ώ ρ ι (δὲ λέξιν Πανωχώρι.

Β

Β α θ ύ λ α κ κ ο ς Τοποθεσία Βουνοῦ καὶ λάκκος ἐκ τοῦ μικροῦ κάμπου ἐκκινῶν. Ἐκβάλλει δυτικῶς πρὸς τὰ Σουδενὰ πλημμυρίζων πολλάκις τὰς οἰκίας τῶν κατοίκων.

Β α ρ κ ό ς (στὸ Βαρκό καὶ στὰ Βαρκά) διαιρεῖται εἰς Ἀνω Βαρκόν, ἀπὸ τῆς ῥάχεως τοῦ παρεκκλησίου Ἀ-

(1) Δ. Σάρρ. Τοπωνυμικὸν Βίτσης Μονοδενδρίου. Ἑπειρ. Χρον. ἔως 1211.

(2) Γ. Ἀναγνωστοπούλου Τὰ Ἑπειρωτικὰ Τοπωνυμικά. Ἑπειρωτικά Χρονικά Τόμος Α' 1926 σελ. 86 κ. ἑ.

γλου Κων)τίνου καὶ κάτω, καὶ εἰς Κάτω Βαρκόν, ἐκ τοῦ Ἀγίου Κων)τίνου καὶ ἄνω. Τόπος ὑγρὸς καὶ ὡς ἐκ τούτου χλοερὸς μεταξύ Βίτσης, Ἀνω καὶ Κάτω Σουδενῶν. Ἐχει εἰς πολλὰ μέρη λιμνάζοντα ὕδατα καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἐλώδης. Ἑκτασις πλουσία ἀλλ' ἀνεκμετάλλευτος.

Β λ α χ ό δ ρ ο μ ο ς (στοῦ Βλαχόδρομου) ἡμιονικὴ ὁδὸς δι' ἧς οἱ ἀγωγιάται βλάχοι (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα) μετέφερον ἐμπορεύματα. Ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Κάμπο καὶ τελειώνει εἰς τὸν παραπόταμον Βοῖδομάτην.

Β ο υ ν ό (στοῦ Βνό, στοῦ Βνι) τὸ πρὸς βορρᾶν κείμενον ὄρος τῶν χωρίων Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου. Ἡ ἑκτασις τούτου χρησιμοποιεῖται πρὸς καλλιέργειαν δημητριακῶν. Ἐπίσης καὶ ὡς θερινὴ διχμονὴ τῶν Κτηνοτρόφων.

Β ρ υ σ ά γ γ α ρ η (στ' Βρυσάγγαρ') τοποθεσία παρὰ τὰ παληάμπελα Κάτω Βίτσης. Ἡ λέξις ἐκ τῶν μικρῶν πηγῶν τὰς ὁποίας ἔχει.

Δ

Δ ί δ υ μ ε ς (ζιτζ' Δίδυμις) δύο βάραθρα (μπουστιρές) εἰς τὸ Βουνόν ἐξ ὧν τὸ βαθύτερον καὶ φοβερώτερον τούτων καλεῖται Μπουσ'τιρὴ τ(η)ς νύφ(η)ς.

Ζ

Ζ ω ν ά ρ ι καὶ Ζωνάρια (στοῦ Ζνᾶρ στὰ Ζνάρια) τοποθεσία ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων βράχων τοῦ Βήκου κυρίως. Λωρίδες ἐδάφους στεναὶ καὶ χλοεραὶ δι' ὧν διέρχονται καὶ βδσκούσιν αἱ ἄγριαι αἴγες.

Κ

Κ α δ ι ά (στὰ Καδιά) βαθέα ἕως κάτω κοιλάματα πλήρη ὑδάτων ἐν οἷς ζῶσι ἰχθυες (πέστροφες) παρὰ τὸ ξεροπόταμον Βοῖδομάτην.

Κ α θ ί σ τ ρ ι ε ς (στο' Καθιστρίες) τοποθεσία Νοτιοανατολικά Κάτω Βίτσης περιλαμβανομένη μεταξύ ἀνεμομύλου καὶ Βλαχοδρόμου. Ἐδαφος ἀνώμαλον ἀργιλλῶδες ἐνῷ εὐρίσκονται μάρμαρα ὡς καθίσματα ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα.

Κ ά μ π ο ς (στόύνγ Κάμπο) πεδινὴ ἑκτασις Ν. Δ. τοῦ χωρίου.

Κ ά μ π ο ς Μικρὸς (Στούν μικρὸ τούύνγ Κάμπου) μικρὰ ἐπίπεδος ἑκτασις εἰς τὸ Βουνὸ νοτίως τῆς Ραμνᾶς.

Κ α π ν ι σ μ έ ν η (στ' καπνισμέν') σπήλαιον εἰς τὸν Βῆκον καπνισμένον.

Κ α τ α β ό θ ν α (στ' Καταβόθνα) τοποθεσία εἰς Βαρκόν ὅπου συγκεντρῶνται καὶ χωνεύουν τὰ νερά τῶν δια-

φόρων διωρύγων. (1)

Κίσσαρας * (στούν Κίσσαρα) Στενή απόκρημνος
ἑκτασις, πλήρης κισσοῦ. (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα) εἰς Βῆκον.

Κάτωχώρι (στοῦ Κατωχώρ') ὁ Κάτω Μαχαλάς
τῆς Βίτης.

Κάψαλα (στά Κάψαλα) Β. Α. τοῦ Μονοδενδρίου.
Ἡ πλαγιά τοῦ Βουνοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς ἀγίας Παρασκευῆς.
Ἔκτασις πετρώδης μὲ ὀλίγους βράχους.

Κόκκινη (σγ' Κόκκιν' Σπλιά) ἑκτασις απόκρημνος
μεταξὺ Βίτης Μονοδενδρίου μὲ βράχους κοκκινωπούς.

Κοκκινώγης (στούν Κουκινώη) τοποθεσία Ν.Α.
Κάτω Βίτης μὲ κόκκινο χῶμα.

Κοπριά (σγ' Κοπριά) τοποθεσία Κάτω Βίτης ἐκ
τῆς συναζομένης κόπρου ἐκ τῶν σταυλιζόντων ἐκεῖ ποι-
μνίων.

Κουλοῦρι (στὸν Κλοῦρ') ἑκτασις κυκλοτερῶς διὰ
τοίχου κλεισμένη.

Κρυονέρι (στοῦ Κρυονέρ(ι)) τοποθεσία απόκρη-
μνος εἰς Βῆκον ἐξ ἧς πηγάζει ψυχρὸν ὕδωρ.

Λ

Λάκκος 1ον) Λάκκος τζ' Βίτρας, 2ον) Μέγας Λάκ-
κος (εἰς τὸ βουνόν), 3ον) Λάκκος τ'πονηροῦ (ἐκ βρυκό-
λακος τὸν ὁποῖον διηγοῦνται ὅτι εἶδον), 4ον) Λάκκος τοῦ
Καραγιάννη.

Λειβαδάκια (στ' Ἀλ'βαδάκια) ἐπίπεδος ἑκταρις
Ν. Δ. τοῦ χωρίου. Τὸ πάλαι ἐκαλλιεργοῦντο ἀγροί.

Λειβάδια (στ' Ἀλ'βάδια) ἑκτασις ἐπίπεδος εἰς
Βαρκόν.

Λιθάρια 3 (στά τρία Λθάρια) τοποθεσία τοῦ βρυ-
νοῦ.

Λιθάρι Τρίπιο * (στοῦ τρίπιου Λθάρ) πέρασμα
εἰς Βῆκον απόκρημνον δίκην λίθου διατρήτου.

Λόφος (στοῦ λόφου) τοποθεσία λοφώδης ἐν Μονο-
δενδρίῳ.

Λωρί (λουρί, λουρίδα) στενῶτατοι διαβάσεις μετὰ
ξὺ ἀγρίων καὶ ἀμπέλων.

(1) Ὁ Δ. Σάργος εἰς τὸ Τοπωνυμικὸν Βίτης καὶ Μονοδενδρίου
τοῦ Ζαγορίου σελ. 7. Ἡπειρωτικὰ Χρονικά ἔτος 12 ἀναφέρει ὅτι πρὸ
150 ἐτῶν εἰς τὴν Καταβόθρνα τοῦ Βαροῦ εἶχε κτίσει μύλον Σιόλος τις
ἐκ Μονοδενδρίου ὅστις ἔλεγε τὸ παροιμιώδες: «Ὅσα ξαίρ' οὐ Σιόλος
δὲν τὰ ξαίρ' οὐ κόσμος; ὅλοις» εἰς τοὺς συμβουλευόντας αὐτὸν νὰ μὴ
σπαταλᾷ τὰ χρήματά του.

Μ

Μ α γ ο ὺ λ α καὶ Μαγοῦλες (στοῖς Μαγοῦλες) (¹) Τοποθεσία λοφώδης εἰς τὰ πλάγια τοῦ Βαρκοῦ. Ὑπάρχουν κυρίως τρεῖς Μαγοῦλες 1) Μαγοῦλα τοῦ Λιδόντου, 2) Μαγοῦλα κόκκιν(η), 3) Μαγοῦλα τ(οῦ) Μπανθούσ(η).

Μ α ρ μ α ρ ἄ λ ω ν α (στοῦ Μαρμαράλουνου καὶ στοῦ μαρμαράλαμπου). Πλατύτατον ἁλώνιον ἐκ μαρμάρων ἀνήκον εἰς τὴν τοποθεσίαν τοῦ Μπρίνου νοτίως.

Μ ε σ α ρ ι ἄ (στοῖς Μσαριές) τὰ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγρῶν ἀκαλλιέργητα χλοερὰ μέρη.

Μ ε σ ἰ π ο λ ι ς (στ' Μισίπολ') Κοιλὰς τοῦ Βουνοῦ πέριξ τῆς ὁποίας ὑπάρχουν πολλαὶ ράχεις. Σῶζονται ἐρρεΐπια πολλῶν καλυβιδῶν ὡς καὶ στρουγγες.

Μ ε σ ο χ ῶ ρ ι (στὸν Μεσουχώρ(ι)). Ἡ εἰς τὸ κέντρον τοῦ χωρίου μικρὰ πλατεῖα τῶν χωρίων Κάτω Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου. Χρησιμεύει ὡς τόπος συγκεντρώσεως τῶν κατοίκων ὅπου συζητοῦνται πλειστάκις διάφοροι ὑποθέσεις τοῦ χωρίου καὶ λαμβάνονται ἀποφάσεις, ὅπου χορεύουσιν εἰς τὰς τοπικὰς ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις, ὡς καὶ εἰς τοὺς γάμους καὶ ἔνθα γίνονται καὶ ἀγοροπωλησίαι. (Ἡ Ἄνω Βίτσα στερεῖται τοιοῦτου, ἡ δὲ συγκέντρωσις τῶν κατοίκων γίνεται εἰς τὴν Ῥάχην).

Μ ο ν ο δ ἔ ν δ ρ ι καὶ κοινῶς Μαναδένδρι (στοῦ Μαναδενδρ') Συνοικισμὸς τοῦ ἄλλοτε χωρίου Βεζήτσα (νῦν Βίτσα). Ἐκαλεῖτο πρῶτον ἅγιος Γεώργιος Μαχαλᾶς καὶ ἐπάνω Μαχαλᾶς εἶτα δὲ Μονοδένδρι ἐκ κολοσσιαίας ἐλάτης παρὰ τὸν ἅγιον Μηνᾶν.

Μπελόϊ (στ' Μπιλόϊ) Ἑκτασις ΝΔ τοῦ χωρίου ἐπίπεδος καὶ δασώδης.

Ξ

Ξ ε ρ ο π ό τ α μ ο (στοῦ Ξηροπότχμου) ἰδὲ πρῶτα.

Ξ ω θ κ ι ο ν έ ρ ι (στοῦ Ξουθκιουνέρ') πηγὴ ἐν τῷ Βήκῳ. Εὐρίσκεται εἰς θέσιν ἀπόκρημνον καὶ φαργγώδη καὶ ὅπου πιστεύει ὁ λαὸς ὅτι μένουν οἱ ξωθιές (ἐξωτικά φαντάσματα ὡς αἱ νύμφαι τῶν ἀρχαίων). (²)

(1) Ὁ Δ. Σάργος (Τοπωνυμικὸν Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγορίου) σελ. 9 παρᾶγει ταύτην ἀπὸ τὰ μέγιστα. Π. Φυρική; (Ἀθηνᾶ τ. 41 σελ. 133) θεωρεῖ τὴν λέξιν ἁλβανικὴν.

(2) Πλεῖστα περὶ αὐτῶν ἰδὲ εἰς τὸν τόπον τὸν Δ. Σάργου Οἰδίου: ἐπὶ Κολωνῶν σελ. 149—50. Κ. Πιτάκη. Ἀρχαιολογικὴ ἐφημερίς 1852 σελ. 647 κ. ἐ.

Γ. Χασιώτου. Χρυσουλλίς τ. 5 1865 611.

Δ. Σάργου. Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἑτερογλωσσικόν. Τυπία Ἀρβαντινοῦ ἐν λ. ξωθιές.

Ο

Ὁ μ υ α λ ὶ ς (στούν' Ούμυαλὸ) λοφίσκος πρὸς νότον ἀνήκων εἰς τὸ Κορνῆσι, ἄδενδρος, ἐδάφους ἀμμοαργιλώδους.

Π

Π α ν ω χ ὠ ρ ι (Στοῦ Πανουχώρ' καὶ στοῦ Παναχώρ(ι). Ἡ Ἄνω Βίτσα καλουμένη ἄλλοτε ἅγιος Νικόλαος Μαχαλᾶς, εἶτα Μεσιὸς Μαχαλᾶς σήμερον δὲ καὶ Ἄπάνω Μαχαλᾶς (ἀρχαιότερον Ἄπάνω Μαχαλᾶς ὠνομάζετο τὸ Μονοδένδρι) οἱ κάτοικοι λέγονται Πανωμαχαλίτες, Μεσιομαχαλίτες, Πανωχωρίτες καὶ Παναχωρίτες.

Π α ρ α σ π ὶ ρ ι (Στοῦ Παρασπόρ) τοποθεσία Βαρκοῦ καλλιεργουμένη.

Π ε τ α λ ὶ γ η ς (Στοῦμ Πεταλόη) Τοποθεσία ἐπίπεδος πρὸς τὸ Βουνὸν βορείως τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ἐκ λευκοῦ ἀργιλοσχιστολίθου, αἱ πλαγιαί τοῦ ὁποῦ ἔχουν σχῆμα πετάλου. Τοιαύτη τοποθεσία ὑπάρχει καὶ στὸ Κορνῆσι.

Π λ ᾶ κ α Ὀ ρ θ ῆ (σν' οὐρθῆ Πλάκκ) τοποθεσία Δ. τοῦ χωρίου πλησίον τοῦ παρεκκλησίου ἁγίου Σωτῆρος. (¹)

Π λ α κ ω τ ῆ (Στμ' Πλακωτῆ) ἑκτασις Β. Δ. πλησίον τοῦ Βαρκοῦ εἰς τὰ σύνορα μεταξὺ Ἄνω Σουδενῶν—Βίτσης.

Π ρ ο σ ῆ λ ι ο (Στόν προυτήλιον) ἡ βορεία εὐήλιος συνοικία Ἄνω Βίτσης.

Ρ

Ρ ᾶ χ η (Στ' Ράχ) 1) Ἡ Ράχης (λοφίσκος) τῆς Ἄνω Βίτσης ὅπου ὑπάρχει πλατεῖα μὲ τὸ ὄνομα Κιόσκι ἔνθα γίνεται ἡ ουγκέντρωσις τῶν κατοίκων. Ἡ τοποθεσία αὐτῇ πρὸ δεκαετίας ἦτο καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν ἄδενδρος. Τῇ πρωτοβουλίᾳ δὲ ἐνίων κατοίκων ὥς καὶ τῆς συσταθείσης φιλοδοσικῆς ἐνώσεως κατὰ τὸ 1936 ἔχει φυτευθῇ διὰ ποικίλων καλλωπιστικῶν δένδρων. 2) Ράχη τοῦ Ἀλέξη (Στ' Ράχ τ' Ἀλέξ) Παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου Μονοδενδρίου πλησίον ὑπάρχοντος εἰκονίσματος. 3) Ράχη τοῦ Κλήμη (στ' Ράχ τ' Κλήμ') εἰς τὸν Βῆκον.

Ρ υ ᾶ κ ι α (στά Ρυάκια) τοποθεσία Ν. τοῦ Μονοδενδρίου πλήρης μικρῶν ρυακίων.

(1) Ὁ Δ. Σάργος ἐν τῷ Τοπωνυμ. Βίτσης καὶ Μοναδενδρίου τοῦ Ζιγορίου Ἦπειρ. Χρονικά ἔτος 12 σελ. 13 ἐσφιλμένως τοποθετεῖ αὐτὴν εἰς Βῆκον.

Σ ι ά δ ι (Στου Σιάδ' καὶ στὰ Σιάδια) Ἡ λέξις ἀπαν-
τᾷ εἰς πλείστας ὁμαλὰς ἐπιπέδους τοποθεσίας.

Σ κ α σ μ ά δ ι κ α ι Σ κ α σ μ α δ ά κ ι (Στου Σκα-
σμάδ') Ἡ εἰς Βουνόν, μὲ λίθους ἐσχισμένους τοποθεσία
(Στά Σκαδμάδια) Ἐκτασις νοτίως πλησίον Κορνησιοῦ
μὲ πρίνους καὶ ἐσχισμένους λίθους.

Σ κ α σ μ , έ ν η Π έ τ ρ α (στ' Σκασμέν' Πέτρα) το-
ποθεσία τοῦ Βουνοῦ περίξ τῆς ὁποίας ὑπάρχουν βράχοι
ἐσκασμένοι καὶ δι' ἧς διέρχεται ὁ δρόμος πρὸς τὸν Σταυ-
ρόν.

Σ κ α φ ί δ α (στ' Σκαφίδα) τοποθεσία Κορνησιοῦ
κοίλη ὡς σκαφίς.

Σ τ α υ ρ ό ς ἐπίπεδος ἔκτασις τοῦ Βουνοῦ καλλιερ-
γουμένη, ἐν ᾗ γίνεται διασταύρωσις τῶν ὁδῶν πρὸς τὰ
διάφορα τοῦ Βουνοῦ μέρη.

Σ τ έ ν ω μ α (Στου Στένωμα) καὶ Στενώματα (Στά
Στενώματα) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρ-
χουν ἐλάχιστοι ἄγροί.

2) ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΚ ΦΥΤΩΝ ΦΥΟ-
ΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΕΚ ΖΩΩΝ ΔΙΑΙΤΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ

Α

Ἄ τ τ ο φ ω λ ι ά (') (Σν' Αἵτουφουλιά) λόφος ΝΔ με-
ταξὺ Λεπτοκαριᾶς καὶ Λυκοτρύπου μὲ μικροὺς πρίνους.
Ἡ λέξις προήλθε προφανῶς ἐξ ὑπαρχούσης φωλεᾶς ἀε-
τοῦ.

Ἄ μ π έ λ ι τ ο ὕ Μ ά λ ι ο υ (Στ' Ἀμπελ' τ' Μαλί)
τοποθεσία περίξ τοῦ ἀμπελιοῦ τοῦ Μάλιου.

Ἄ π ι δ ι ά (Σν' ἀπιδιά) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ ἐξ
ὁμωνύμου δένδρου.

Γ

Γ ρ ά β ο ς (στοῦ Γράβου) Ἐκτασις ΝΔ, ἐπίπεδος,
καλλιεργουμένη· ἐκ τοῦ ὁμωνύμου δένδρου.

Κ

Κ α ν ν α β ο τ ό π ι (Στου Κανναβοντόπι) Ἐκτασις
Κάτω Βίτσης ὅπου τὸ πάλαι ἐκαλλιεργεῖτο κάνναβις.

Κ α ρ υ δ ι ά τ ο ὕ Β α ζ ά κ α (σγ' Καριά, ντ' Βαζά-
κα) Καρυδιά ἐντὸς ἀγροῦ τοῦ Βαζάκα.

2) Κ α ρ υ δ ι ά τ ῆ ς Μ π α ν τ ο ὕ ς (σγ' Καριά, τσ'

(1) Ὁ Δ. Σάρος εἰς Τοπων. Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγο-
ρίου Ἡπειρ. Χρον. 12 σελ. 3 τοποθετεῖ αὐτὴ εἰς θέσιν Ὀβορόν (ἐσφαλ-
μένως).

Βαντοῦς) Τοποθεσία ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχε Καρυδιά τῆς Βοντοῦς, γυναικὸς ἐξ Ἑνω Πεδινῶν.

3) Καρυδιά τῆς Σιάφως * (Σγ' Καρυά τ' Σιάφους) μικρὰ ἔκτασις κάτωθεν τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης ὅπου ὑπῆρχε ἀρχαιότερον καρυδιά τῆς γυναικὸς Σιάφως.

4) Καρυδιά στὸ πηγάδι * (σ' καρυά στὸν Βγαδ') τοποθεσία περὶ τοῦ φρέατος τῆς Καρυᾶς ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχε καρυά.

Κέδρα (Στά Κέδρα) τοποθεσία τοῦ βουνοῦ ἐνθα εὐρίσκεται κέδρος (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα).

Κερασιά τοῦ Μπροῦξου (σγ' κερασιά τ' Βρούξ') τοποθεσία ἀγροῦ κάτωθεν Βίτσης μὲ μεγάλην κερασιάν τοῦ ἰδιοκτήτου τούτου.

Κλαδερά (Στά Κλαδερά καὶ στὸν Κλαδιρό) Πολλαχοῦ μικραὶ τοποθεσίαι ἐνθα προμηθεύονται οἱ κάτοικοι τὸ κλαδί, ὅπερ χρησιμεύει πρὸς τροφήν τῶν αἰγῶν καὶ ἐν ἀνάγκῃ τῶν προβάτων κατὰ τὸ χειμῶνα).

Κλημα (Στοῦ Κλημα) τοποθεσία Βίκου ἐξ ὑπάρχοντος μεγάλου ἀγριοκλήματος. Ἐνταῦθα πηγάζει ὄνομαστόν, κατάψυχρον πόσιμον ὕδωρ.

Κρανιά (σγ' Κρανιά) πλαγιά τοῦ Βουνοῦ μὲ ἐλάχιστα χωράφια καὶ δενδρύλια ἐκ τοῦ ὁμωνύμου δένδρου.

Κουνοπιτσα * τοποθεσία τοῦ βουνοῦ, εἰς τὴν πλαγιά τῆς Μεσίπολης.

Λ

Λεπτοκαρυά * (στ' Λιφτουκαριά) Κοιλὰς καλλιεργούμενη Ν. Δ. μεταξὺ Ἀετοφωληᾶς καὶ Προσηλίου. Διαιρεῖται εἰς ἄνω καὶ κάτω Λεφτοκαρυάν. Ἡ λέξις ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν λεπτοκαρυῶν.

Λεῦκες (στο' λεῦκες). Ἡ λέξις ἀπαντᾷ εἰς τοποθεσίας μὲ λεύκας (αἰγείρους).

1) Λεῦκες στὰ Παλιάμπιλα, 2) Λεῦκες στοὺν Αἰ Νκόλα, 3) Λεῦκες τ' Ἀρτόζ(η), 4) Λεῦκες τ(οῦ) Μίσ(ου).

Λυκότρυπο (στοῦ Λ'κότρυπου) κοιλὰς μὲ ἐλάχιστους ἀγρούς ΝΔ καὶ ὁδὸς ἄνωθεν τῆς Λεπτοκαρυᾶς μεταξὺ Ὀβοροῦ καὶ Ἀετοφωληᾶς. Χρησιμοποιεῖται ὡς καταφύγιον ἀγρίων ζώων (λύκων) ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία. (1)

Μ

Μηλιές (στο' Μλιές) ἐπίπεδος ἔκτασις Ν. Δ. συνέ-

(1) Ἡ ὁδὸς κατεσκευάσθη δαπάνῃ τοῦ ἐκ Κ. Βίτσης ἱατροῦ Στ. Σάργου τῷ 1878 ὡς δεικνύει τοῦτο καὶ ἡ ἐκεῖ ὑπάρχουσα στήλη.

χεια τοῦ Κορνησιοῦ, ὅπου φύονται μηλέσι.

Ο

Ὁ ξ υ ι έ ς * (στο' Ούξιές) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ συνορεύουσα μὲ Βίκον, ὅπου σήμερον φύονται γράβοι (ιδε' λέξιν) ἴσως τὸ πάλαι νὰ ὑπῆρχον ὀξιές ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία.

Π

Π α λ ι ἄ μ π ε λ α (στὰ Παλιάμπελα) τοποθεσία κάτωθι τοῦ Μεσοχωρίου Κάτω Βίτσης ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχον ἄμπελοι. Ἡ γυμνὴ αὐτὴ ἔκτασις ἤρχισεν ἀναδασομένη ἀπὸ τοῦ 1937 ὑπὸ τῆς Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως Βίτσης.

Π ἄ λ τ ι ν ο ς (στοὺν Πάλτινου) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ Β. ἀπὸ τὸ Φαράτι ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχον πλάτανοι.

Π ε τ ε ι ν ο χ ῶ ρ ι (στοῦ Πιτνουχώρ') ἡ ὑψηλότερα συνοικία Ἀνω Βίτσης. Ἡ λέξις ἴσως ἐκ τῶν πολλῶν πετεινῶν ποῦ ὑπῆρχον.

Ρ

Ρ α μ ν ἄ καὶ Ἀ ρ α μ ν ἄ (στ' Ραμνά) ἀνώμαλος ἔκτασις τοῦ βουνοῦ ὅπου ἀγροὶ μὲ ράμνους. Διαιρεῖται εἰς Ἀνω Ραμνά καὶ Κάτω Ραμνά.

Τ

Τ σ ο υ κ ν ῖ δ α (στ' Τζουκνίδα) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ ἐνθα ὑπάρχει ἀγρία κνίδη.

Φ

Φ τ ε λ ι ᾱ ς (στοῦ Φτιλιάτ' Σάρρ(ου) Μεγάλῃ πετλέα τοῦ χωραφιοῦ Δ. Σάρρου εἰς τὸν Βαρκὸν πλησίον τῆς Γκρίλας. Πλὴν τούτου ὑπάρχουσι καὶ οἱ κάτωθι, ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν κατόχων ὀνομαζόμενοι φτελιάδες.

1) Φτιλιάς τ' Πλιάτσκα καὶ Φτιλιάς τ' Παπαπλιάτσκα. 2) Φτιλιάς τ' Κρασόπουλ', 3) Φτιλιάς τ' Σιουρμπάν (παρὰ τὴν βρύσιν τοῦ Σιουρμπάνη). 4) Φτιλιάς τ' Κυράτσ', 5) Φτιλιάς τσ' Πίκους, 6) Φτιλιάς τσ' Μπέϊνας.

Φ τ ε λ ι ᾱ δ ε ς * (στο' Φτιλιάδε/ς) τοποθεσία τοῦ Βαρκοῦ, ὅπου διακλαδοῦνται οἱ ἀμαξητοὶ δρόμοι πρὸς τὸν Βαρκὸν καὶ ὁ ἡμιονικὸς πρὸς τὰ Λειβαδάκια.

Φ τ έ ρ ε ς (στο' Φτέρες) ἐπίπεδος ἔκτασις πρότερον καλλιεργουμένη πλησίον Τουρκοδρομίου μὲ θάμνους.

3) ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ

ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΚ ΝΑΩΝ ΜΟΝΩΝ & ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Α

Ἀ γ ι ἄ ν ν η ς (στοὺν Ἀϊ γιάν στοῦ Κορνησ') Παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Κάτω Βίτσης εἰς Κορνήσι.

Ἀγιά ν ν η ς * (στοὺν Ἀἴγιανν' στοῦ Κοντ') παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Ἀ Βίτσης ἄνωθεν τοῦ χωρίου.

Ἀ γ ι ο ι Ἀ π ό σ τ ο λ ο ι (στο' Ἀἵποστόλ') παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία τοῦ Μονοδενδρίου ἐν Μπρίνω.

Ἀ γ ι ώ ρ γ ι ς (στοὺν Ἀγιωργ'—καὶ Ἀἴγιωργ) παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία τοῦ Μονοδενδρίου.

Ἀ ἰ δ η μ ῆ τ ρ ι ς (στοὺν Ἀἰδημήτρ') παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Κάτω Βίτσης.

Ἀ ἰ θ α ν ά σ ι ς (στοὺν Ἀἰθανάσ' ἢ Ἀἰθανάϊς) παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία κοινὴ τῶν δυὸ Μαχαλάδων Βίτσης.

Ἀ ἱ κ ω σ τ α ν τ ῖ ν ο ς (στοὺν Ἀἰκουσταντίνου) παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Κάτω Βίτσης εἰς Βαρκόν.

Ἀ ἱ λ ι ά ς (στοὺν Ἀἰλιά καὶ γεν. τ' Ἀἰλιός) ἡ μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλίου Βίτσης καὶ ἡ τοποθεσία. Ἰκαλεῖται καὶ Προυφήτ' Ἡλίας καὶ Προυφητ'λιάς.

Ἀ ἱ ν ι κ ό λ α ς (στοὺν Ἀἰνικόλα καὶ γεν. τ' Ἀἰνκουλάου καὶ τ' Αἰκουλάου) παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Ἀνω Βίτσης εἰς Λειβαδάκια, β) καὶ Κάτω Βίτσης εἰς τὸ ποτάμι.

Ἀ γ ι α Σ ω τ ῆ ρ ω (στον' Ἀγιά Σουτήρου) παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Ἀνω Βίτσης.

Ἀ ἱ τ α ξ ι ά ρ χ η ς (Ἀἰταξιάρχης στοὺν Ἀἰταξιάρχ' γ. τ' Ἀἰταξαρχιοῦ) παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Κάτω Βίτσης.

Ἀ γ ι α Π α ρ α σ κ ε υ ῆ (στον' Ἀγία Παρασκιβή καὶ στον' Ἀἰπαρασκιβή) μονὴ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς καὶ τοποθεσία πέριξ αὐτῆς.

4) ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΚ ΜΥΛΩΝ

Ἀ ν ε μ ό μ υ λ ο ς (στοὺν Ἀνιμόμπλου) τοποθεσία Ν. Α. Βίτσης ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχεν ἀνεμόμυλος, οὗτινος σώζονται ἀκόμη τὰ εἰρεπια.

Μ ύ λ ο υ ς (τοῦ) Σιόλ(ου), παρὰ τὴν Καταβόθυν. Ἰδέ καὶ λέξιν.

Μ ύ λ ο υ ς τοῦ Σέα) ὁ μύλος καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ. ἔκτασις εἰς τὸν Βαρκόν.

Μ έ λ ο υ ς (στοῦ Εἰουτάμ(ι) Παρὰ τὸν ποταμὸν Βαλδομάτην.

5) ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ
ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΚ ΚΡΗΝΩΝ ΦΡΕΑΤΩΝ ΚΑΙ ΒΟΘΡΩΝ
ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΥΔΑΤΩΝ (ΛΟΥΤΣΕΣ)

A) Κρήναι

1) Βρύση τοῦ Κορνησιοῦ (στ' Βρυς' στοῦ Κουρνήσ' καὶ στν' Βρυς' τ' Καραγιάνν') πηγὴ τῆς Βίτσης περίφημος διὰ τὸ διαυγέστατον, κατάψυχρον καὶ ἱαματικῆς ἰδιότητος ὕδωρ τῆς εἰς Κορνήσι. 2) Βρύση τῆς Κρανούλας (Βρύς' τσ' Κρανούλας καὶ στν' Βρύς' τ' Σιουρμπάν, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδρύσαντος αὐτὴν) πηγὴ πλησίον μικρᾶς κρανέας (Κρανούλα) εἰς Βαρκόν. 3) Βρύση τοῦ Παπαθεοδώρου * (σντ' Βρύς' τ' Παπαθόδουρ') πηγὴ κάτωθεν τῶν Λειβαδακίων ἐκ τοῦ ἰδρύσαντος αὐτὴν Παπαθεοδώρου ζῶντος ἔτι. 4) Βρύση τοῦ Μαντρίδῃ * (σντ' Βρύς' τ' Μαντρίδ') πηγὴ Κάτω Βίτσης παρὰ τὸν Ἀνεμόμυλον, ὀνομασθεῖσα ἐκ τινος Μανδρίδου ἰδρύσαντος ταύτην. Σήμερον τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς αὐτῆς ἐχάθη (στείρεψε). 5) Βρύση τοῦ Γκισμέ * (σντ' Βρυς' στοῦ Γκισμέ) πηγὴ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Γκισμέ. 6) Βρύση στοῦ Τουρκοδρόμι * (σντ' Βρύς' στοῦ Τουρκοδρόμ') πηγὴ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Τουρκοδρόμι. 7) Βρύση στὴ Μπροβάγια * (σντ' Βρύς' σντ' Μπροβάϊα) πηγὴ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Μπροβάγια. 8) Βρύση στὸ Ἀνήλιο * (σντ' Βρύς' στ' Ἀνήλιο) μικρὰ πηγὴ ἐν τῷ Ἀνήλιω τοῦ Κορνησιοῦ. 9) Βρύση στὰ Ντεβέσια * (σντ' Βρύς' στὰ Ντιβέσια) πηγὴ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Ντεβέσια.

B) Φρέατα

1) Τ' (ο υ) Ἀρχόντ (ο υ) εἰς Ἀνω Βίτσαν. 2) Τ'(ου) Παπαδήμ(α) εἰς τὸν Λάκκον τοῦ Παπαγιάννη εἰς Ἀνω Βίτσαν. 3) Τ(ῆ)ς Καρυᾶς (ἰδέ καὶ λέξιν στὴν Καρυὰ στοῦ Βγαδ). 4) Τ(οῦ) Τσιακμάκ'(η) ἐν Κάτω Βίτση. 5) Τ(οῦ) Κουραδᾶ ἐν Κάτω Βίτση (ἐντὸς αὐτοῦ εἶχον ῥίψει ποτὲ πρὸς ἐκδίκησιν κόπρανά ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα). 6) Τ'(οῦ) Σάρρ(ου) εἰς τὸν ἀγρόν τῆς οἰκογενείας Δ. Σάρρου παρὰ τὴν Λεφτοκαρυάν. 7) Τ'(οῦ) Κύρ Λάζ(ου) πρὸς τὰ Βαρκὰ παρὰ τὴν τοποθεσίαν Κόϊας. 8) Τ'(οῦ) Γιακώβ(ο) ἐκ τινος Ἰακώβ ἱερομονάχου, ἐν τῇ Λεφτοκαρυᾷ. 9) Τ'(οῦ) Γιάννο παρὰ τὴν τοποθεσίαν Γκισμέ. 10) Τ'(οῦ) Αἰ Κουσαντίν' * (ο υ) εἰς τὸν Βαρκόν πλησίον τοῦ Παρεκκλησίου. 11) Τ'(ῆ)ς Βουταρίνας * εἰς τὴν Λεφτοκαρυάν. 12) Τὰ Πηγαδούλια (στὰ Βγαδούλια) τοποθεσία Κορνησίου ὅπου ὑπάρχουν μικρὰ φρέατα. 13) Στ'(ο) Ἀνήλιου. Μικρὸ πηγάδι ἐν τῷ Ἀνήλιω τοῦ Κορνησιοῦ.

Γ) Βόθροι περισυλλογῆς ὀμβρίων ὑδάτων πρὸς πόσιν τῶν ζώων (Λούτσες)

1) Λ ο ὤ τ σ α τ' 'Α ῖ θ α ν ᾱ σ(η) καὶ Λούτσα στούν Κάμπου. Πλησίον τῆς τοποθεσίας Κάμπου. 2) Λούτσα στὸν Βαρκόν. Πλησίον εἰς τὸ παρεκκλήσιον 'Αγ. Κων)τίνου. 5) Λούτσα τ' Χατζῆ ἢ τς Μπάκινας μονῆς Προφήτου 'Ηλίου. 4) Λούτσα τ(ου) Γιαννουθερ(ου) Ἰδὲ καὶ λέξιν' εἰς τὸ Βουνόν. 5) Λούτσα τοῦ Σταυρὸ * εἰς τὸ Βουνόν. 6) Παλιολούτσα (σμ' Παλιουλούτσα) τοποθεσία Κάτω Βίτσης ἐνθα ὑπῆρχε παλαιὰ λούτσα (βόθρος ξηρανθεὶς), 7) Λούτσα (στ'(ου) Θουδορόπουλ(ου) * τοποθεσία ἐν τῷ Βουνῷ.

6) Τ Ο Π Ω Ν Υ Μ Ι Α Ι

ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΞ ΑΛΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΥΒΩΝ

1) 'Α λ ὡ ν ι τ ο ὤ Ν τ ὀ κ ο υ (στ' 'Αλῶν' τ' Ντόκ') τοποθεσία πέριξ παλαιοῦ 'Αλωνίου τοῦ Ντόκου ἐν 'Κάτω Βίτση. 2) 'Αλῶνια * (στ' 'Αλῶνια) τοποθεσία μεταξύ τῶν συνοικισμῶν 'Ανω καὶ Κάτω Βίτσης ὅπου ὑπάρχουσι πολλὰ ἀλῶνια. 3) Καλύβι τοῦ Μπέη (τ' Μπέη τοῦ Καλύβ') ἐκ τινος Μπέη ὅστις εἰς τὸν ἀγρόν του εἶχε καλύβην.

7) Τ Ο Π Ω Ν Υ Μ Ι Α Ι

ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΞ ΕΡΕΙΠΙΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ ΓΕΦΥΡΩΝ, ΜΝΗΜΑΤΩΝ Κ.Τ.Λ.

α) 'Ο Π ὺ ρ γ ο ς σ τ ῆ Γ κ ῖ ν ι α * (στούν Πύργου στὶ Γκίνια) τοποθεσία εἰς Γκίνιαν.

Π ὺ ρ γ ο ι Π ἑ ν τ ε (στς Πέντι Πυργ') τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ.

Π ὺ ρ γ ο ς τ ο ὤ Γ ε λ α δ ᾱ ρ η (Πύργους τ' γιλαδάρ') τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ.

β) Γ ε φ ὺ ρ ι τ ο ὤ Μ π α ζ ᾱ κ α (στοῦ γκιουφύρ' τ' Μπαζάκα) εἰς τὰ Λειβαδάκια.

Γ ε φ ὺ ρ ι τ ο ὤ Μ ῖ σ ι ο υ (στοῦ γκιουφύρ' τ' Μῖσι καὶ στοῦ γκιουφύρ' στοῦ πουτάμ') εἰς τὸν ποταμὸν Βοῖδο-μάτην μεταξύ Βίτσης καὶ Κουκουλίου.

Μ ν ῆ μ α τ α (στά Μνήματα) τοποθεσία εἰς Βουζῆσι ὅπου τὸ πάλαι ὀπῆρχον τάφοι (καὶ σήμερον ἀκόμη φαίνονται τὰ λείψανα τῶν μνημάτων). Μνήμα τοῦ Τούρκου (στοῦ Μνήμα τ' Τούρκ') παρὰ τὰ Λειβαδάκια ὅπου εἶχαν θάψει Τοῦρκόν τινα φονευθέντα ἐκεῖ (Κατὰ διήγησιν ὁμοχωρίων τὸ συμβάν τοῦτο ἐγένετο ὡς ἑξῆς: οὐ Τούρκους π' σκότουςαν ἦταν ντραγατ'ς στά Σντινά. Στούν τόπου αὐτὸν εἶχαν ἔρθ' κατ' Βλάχ' κираτζῆδης κι' βουσκοῦσαν

τὰ πράματά τ'ς. Οὐ ντραγάτ'ς πάινι στ' Νιουβρᾶ κι' τὸ
ἐπιακι κι' τὸ ζήσι νὰ πληρώσουν τλάκ (χρήματα δι' ἀπο-
ζημίωσιν) οἱ Βλάχ' τότες τὸν ἐπιακαν κι' τὸν σκότουςαν).

Τουρκόδρομοις καὶ Τουρκοδρομί (στοὺν
Τουρκόδρουμον, στοὺ Τουρκουδρόμ') ὁδὸς δι' ἧς διήρχον-
το οἱ Τούρκοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Τουρκοκρατίας. (1)

Εἰκόν (σ μα τα : 1) Εἰκόνισμα εἰς τὴν Γκορτζιάν
εἰς τὴν Λεφτοκαρυάν (στοῦ Κόντ'σμα), 2) Εἰκόνισμα στὰ
Καστέλια, 3) Εἰκόνισμα εἰς τὸ Λυκότρυπο, 4) Εἰκόνισμα
εἰς τὸν Ὀμουαλό, 5) Εἰκόνισμα εἰς τοῦ Μπελόζι, 6) Εἰκόνι-
σμα εἰς σκάλαν ποταμοῦ, 7) Εἰκόνισμα εἰς τὴν Ἰτιάβαν,
8) Εἰκόνισμα εἰς τὸ Σταυρό, 9) Εἰκόνισμα εἰς Γιαννωτά.

Σπιτάκια (στὰ Σπιτάκια) κρησφύγετα παρὰ τὴν
μονὴν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς ἐν τῷ Βίκῳ ὅπου εὕρισκον
καταφύγιον οἱ κάτοικοι τῶν τριῶν συνοικισμῶν κατὰ τὰς
ἐπιδρομὰς τῶν Τούρκων. (2)

Σκάλα 1) Σκάλα στοὺν Ἀϊ Ν'κόλα τ(η)ς Κυραλέ-
ξινας πρὸς τὸν Βοϊδομάτην. Εἰς αὐτὴν ὑπάρχει καὶ στήλη
εἰς μνήμην Ἀγγελικῆς Παπάζογλου ἐνθα γέγραπται (Ἰ-
ουνίου 9—1861. Αὕτη ἡ ὁδὸς κατεσκευάσθη δαπάνῃ Κ.
Ἀγγελικῆς Παπάζογλου. (3)

2) Σκάλα τζ'ήμαρ πρὸς τὸν Βῆκον, 3) Σκάλα στοῦ
Βνό, 4) Σκάλα στοῦ Λ'κότρυπου (κατασκευασθεῖσα ὑπὸ
Στ. Σάρρου).

8) ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ

ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ ΕΚ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Γ

Γιανίτσαρη (Στ' Γιανίτσαρ') μαγευτικὴ σύδεν-
δρος τοποθεσία μεταξὺ Βίτσης—Μονοδενδρίου ὅπου τὸ
πάλαι συνήρχοντο οἱ κάτοικοι τῶν τριῶν Μαχαλάδων Βί-
τσης πρὸς συζήτησιν καὶ λήψιν ἀποφάσεων ὡς καὶ ἔκ-
τινος παρ' ἡμῖν σωζομένου ἐγγράφου ἐμφαίνεται (τὸ
ὄνομα ἔκτινος; Γιανιτσήρου (4) 1943 Ἰουνίου 6 Γεννί-
τσαρη).

Γιαννοουθέρι (στοῦ Γιαννουθέρ') ἐπίπεδος δα-
σώδης ἔκτασις πλησίον τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων Μονο-
δενδρίου (ἐνταῦθα ὑπάρχει καὶ βόθρος συλλογῆς ὕδατος
(Λούτσα) (ἰδὲ καὶ λέξιν).

(1) Δημητρίδου. Ἡπειρωτικὰ μελετήματα Θ' σελ. 48.

(2) Ι. Δημητρίδου. Ζητῶν σ.σ.κ. 1370 σελ. 40.

(3) Ι. Δημητρίδου. Ἡπειρ. Ἀγαθ' ἐρ. Β' 79.

(4) Καὶ Δ. Σάρρου ἐν τῷ Ἡπειρωτικῷ ἀρχεῖῳ.

Ε

Ἐπισκόπου (στοῦ Πσκοπ' καὶ στοῦ Πσκοπ ὡς οὐδέτερον) τοποθεσία Βουνοῦ ἔνθα ὑπάρχει ἀγρός ἀνήκων εἰς τὸν ἐπίσκοπον Δρυῖνουπόλεως Ραφαήλ. (')

Θ

Θεοδώρουλου (στοῦ Θεοδουρόπουλου καὶ στοῦ Θεοδουρόπουλ') πλαγιά τοῦ Βουνοῦ μέ ἐλάχιστα χωραφάκια.

Κ

Καλογήρου * (στ' Καλουέρ') τοποθεσία Βουνοῦ δπου ὑπῆρχον ἀγροὶ καλογήρου τινὸς τῆς μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ.

Κατελάνου (στ' Κατιλάν') τοποθεσία τοῦ Μονοδενδρίου περιλαμβανομένη μεταξὺ τοῦ μεσοχωρίου τοῦτου καὶ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς. Ἡ ὀνομασία ἔκ τινος Κατελάνου.

Κόντου (στ' Κόντ') τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ. Ἐπίσης τοποθεσία καὶ ἐν Ἀνω Βίτση παρὰ τὸ Παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου.

Ν

Νίκα (στ' Νίκα) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ ἔνθα ὑπάρχουσιν ἀγροὶ καλλιεργούμενοι. Ἴσως ἔκ τινος Νίκα ἰδιοκτῆτου.

Ρ

Ρωμανοῦ (στ' Ρωμανοῦ) τοποθεσία ἐν τῷ Βουνῷ ἔκ τινος Ρωμανοῦ μοναχοῦ, δστις εἶχεν ἀγροὺς ἐν αὐτῇ.

Σ

Σπανίνας * (στ' Σπανίνας) τοποθεσία ἐν Ἀνω Βίτση κάτωθεν οἰκίας τῆς Σπανίνας (γυναικὸς τοῦ Σπανοῦ).

Τ

Τσιούτσ'κολα (στ' Τσιούτσ'κουλα) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ πιθανὸν ἔκ τινος Τσιούτσκολα.

Μ

Μιτσικάλη * (στ' Μιτσ'καλ') τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ κάτωθεν Κακοχράμπου. Πιθανῶς ἔκ τινος Μιτσικάλη ἰδιοκτῆτου ἀγρῶν, δστις εἶχε κατασκευάσει λιθόστρωτον ὁδὸν (Καλντερήμι).

(1) Καὶ Δ. Σάργου Τοπωνυμικὸν Βίτση;—Μονοδενδρίου σελ. 6. Λόγῳ τοῦ δι εἶναι τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τοῦ Βουνοῦ πολλοὶ θεωροῦν οὐχὶ ὀρθῶς, παραγομένην ἔκ τοῦ ἐπισκοπῶ (ἐπισκοπή).

9) Τ Ο Π Ω Ν Υ Μ Ι Α Ι
ΕΚ ΞΕΝΙΚΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΠΡΟΕΛΘΟΥΣΑΙ

Β

Βεζίτσα—Βείτζα—Βεΐτσα—Βίτζα—Βήτσα—Βείτσα—Βίτσα τὸ ὄνομα τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου· ἡ λέξις Σλαβοφανής. Πιθανώτερον ἐκ Βεζή τινος ἄρχοντος ὡς καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς ὑπερθύρου Ἀγίου Νικολάου Βίτσης ἐξάγεται. (¹)

Β ἱ κ ο ς (σιοῦ Βίκου) μέγα χάσμα (χαράδρα) περιλαμβανομένη μεταξύ τῶν χωρίων Παπίγγου—Βραδέτου—Καπεσόβου—Κουκουλίου καὶ Βίτσης καὶ διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ ξεροποτάμου Βουϊδομάτη. Κατὰ τὸν Ι. Λαμπρίδην ἡ λέξις Σλαυϊκὴ σημαίνουσα χάσμα. (²) Κατὰ τὸν Κ. Μέρτζον, Ἀλβανικὴ ἐκ τοῦ *viḡ* καὶ *viḡa* = φορτίον ἀπὸ λιγαριὰ διὰ νὰ κάμνη κανεῖς ἕνα γεφύρι ἐπὶ ἑνὸς χειμάρρου. (³)

Β ο ρ τ ό π ι (στοῦ Βουρτόπ' καὶ στὰ Βουρτόπια) τοποθεσίαι χλοεραὶ εἰς τόπον Βουνόν. Ἡ λέξις Δακικὴ ἐκ τοῦ *Virtop*—*Vartop*—ἄντρον, καταφύγιον, κρησφύγετον, κατὰ τὸν Κ. Μέρτζον. (⁴)

Β ο δ ί ν ο β ο * (στοῦ Βουδίνουβου) τοποθεσία ἀνώμαλος τοῦ Βουνοῦ πλησίον τῆς θέσεως Νίκης.

Β ο β ά λ ι ν α (στ' Βουβάλινα) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ.

Β ο υ ζ ί σ ι (στοῦ Βουζισ' καὶ στὰ Βουζισια) τοποθεσία Βίτσης παρὰ τὸ Βαρκόν, ἄλλοτε ἐν αὐτῷ κατεσκευάζοντο κέραμοι (κεραμειδαριό).

Β ρ ο υ π ι σ τ ά (στ' Βρουπιστὰ) τοπωνυμία μικροῦ Βουνοῦ ἐκ πρίνων καὶ γάβρων Ν. Δ., ὄριον μεταξύ Βίτσης καὶ Ἀσπραγγέλων.

Γ

Γ α ν τ ζ ῆ (στ' Γαντζή) τοποθεσία Βίτσης παρὰ τὸ Βαρκόν.

Γ ι α ν ο τ ά (στ' Γιανουτὰ) τοποθεσία πρὸς Ν. ἀμώδης πλησίον Κορνησιοῦ.

Γ κ ά λ λ ι ν α (στ' Γκάλλινα) ἡ δυτικὴ ἀνήλιος συ-

(1) Ἰδὲ καὶ πρῶτον μέρος τῆς παρούσης μελέτης.

Ἐπίσης Δ. Σάργου. Τοπωνυμικὸν Βίτσης—Μονιθενδρίου Ἡπειρ. Χρον. τομ. ΙΒ' σελ. 4.

(2) Ι. Λαμπρίδου. Μελετήματα Η' σελ. 34.

(3) Κ. Δ. Μέρτζιον. Συμβολὴ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ξενικῶν τοπωνυμῶν Ἡπειρ. Χρονικά Τομ. 9 1934 σελ. 192.

(4) Τοῦ αὐτοῦ. Αὐτόθι σελ. 195.

νοικία "Ανω Βίτσης. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ Gallina= ὄρνις. Πιθανὸν τοῦτο καθ' ὅτι ἡ συνοικία γειτονιάζει μετὰ τὴν ἄλλην τοιαύτην Πετεινοχώρι. (¹)

Γ κ ί ν ι α (στ' Γκίνια) τοποθεσία Κάτω Βίτσης δειν-
δρώδης.

Γ κ ι σ μ έ ς (οτοῦ Γκισμέ) ἐπίπεδος ἔκτασις Ν.Δ. εἰς
Βαρκόν, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Βρουπιστᾶς. Ἡ λέξις ἐκ
τοῦ Τουρκικοῦ τσεσμέ=πηγή. (²)

Γ κ ο υ σ' μ ί τ σ' ι ν α (στὰ Γκουσμίτσινα) σύδενδρος
τοποθεσία Κάτω Βίτσης πρὸς Ν. ἔξωθεν τοῦ χωρίου.

Γ κ ο υ σ μ π ί ν α (στ' Γκουσβίνα, ἐπίπεδος ἔκτασις
εἰς Βαρκόν παρὰ τὴν Μαγούλαν πλημμυρίζουσα.

Γ κ ρ ά μ π ο β ο (στοῦ Γκράμπουβου) τοποθεσία τοῦ
Βουνοῦ μετὰ ἐλαχίστους ἀγρούς πλησίον τῆς Νέλουβας.

Γ κ ρ ο ύ ν ι α (στὰ Γκρούνια) χαράδρα βραχέως
καὶ ἀπόκρημνος μετὰ Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου. Κατὰ
τὸν κ. Μέρτζιον ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ Krugn = ῥυγχος. (³)

Γ ρ έ κ (ι) σ τ α * (στ' Γκρέκστα) τοποθεσία εἰς Βῆκον
βορείως τοῦ Κλίματος, ὅπου ὑπάρχουσι καρυδιές καὶ ἄγρι-
ες κλιματαριές.

Γ κ ρ ί λ α (στ' Γκρίλα) τοποθεσία εἰς τὸ Βαρκόν.

Γ ρ ά β ο ς (στοῦ Γράβου) ἔκτασις ΝΔ. ἐπίπεδος, καλ-
λιεργουμένη, ἐκ τοῦ ὁμωνύμου δένδρου. Ἐκ τοῦ Σλαβι-
κοῦ grabar, bra=δένδρον ἢ ζυγιά (σφενδάμι). (⁴)

Ζ α β ρ ο ύ χ ο υ (στοῦ Ζαβρούχου) τοποθεσία ΒΔ
καλλιεργουμένη. συνορεύουσα μετὰ Ἀνω Πεδινά.

Ζ ά μ π ο τ ι (στ' Ζάμπουτ') ἔκτασις ΒΑ εἰς τὰ πλά-
για τοῦ χωρίου.

Ζ ε λ ι ν ί τ σ α (στ' Ζελινίτσα) ἔκτασις (πλαγιά) χα-
λικώδης μετὰ ζελινιές (πρίνους) ἐν Ἀνω Βίτση. Σήμερον
ἤρχισεν ἀναδασουμένη.

I

Ἰ μ ά ρ η (στοῦ Ἰμάρ) κρημνώδης τοποθεσία τοῦ Βου-
νοῦ.

(1) Δ. Σάργου. Τοπωνυμ. Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου Ἡπειρ. Χρον.
τ. IB' σελ. 5.

(2) Αὐτόθι σελ. 5.

(3) Κ. Δ. Μέρτζιου. Συμβολή εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ξενικῶν Ἡ-
πειρ. τοπωνυμιῶν Ἡπειρ. Χρον. Τομ. 9 1934 σελ. 185.

(4) Αὐτόθι σελ. 193 ὡς καὶ Δ. Σάργου. Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἡ-
πειρ. Γλωσσάριον. Π. Ἀρσβαντινοῦ.

Ἰ τ ι ἄ β α (σν' Ἰτιάβα) λόφος ΒΔ. ἐκ πρίνων, περιλαμβανόμενος μεταξύ λάκκου Βίτσης καὶ μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ,

Κ

Κ α κ ό χ ρ α μ π ο * (στοῦ Κακόχραμπου) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ πλησίον τῆς θέσεως Κορδές.

Κ α σ τ έ λ ι (στοῦ Καστέλ' καὶ στὰ Καστέλια) ἔκτασις λοφώδης πρὸς τὰ Λειβαδάκια ΝΔ ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχε φρούριον.

Κ ό γ ι α (στ' Κόϊα) ἐπίπεδος ἔκτασις ΝΔ καλλιεργουμένη παρὰ τὰ Λειβαδάκια.

Κ ο ρ δ έ ς * (στ' Κορδές) ἔκτασις ἀνώμαλος τοῦ Βουνοῦ παρὰ τὴν Τσουκνίδαν.

Κ ο ρ ν ῆ σ ι (στοῦ Κουρνήσ' καὶ στὰ Κουρνήσια) ἔκτασις πρὸς Ν. ἐπικλινής, Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου, νῦν δασώδης ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχον ἀμπελῶνες καὶ πολλὰ ὀπωροφόρα δένδρα. Ἐνταῦθα εἶναι καὶ ἡ περίφημος βρύση (στ' βρύσ' τοῦ Κορνήσ'). Εἰς αὐτὴν διακρίνομεν τὰς ἐξῆς τοποθεσίας. : Φτούμια, Μποντεράσα, Ἁγιος Ἰωάννης. Οἱ παλαιοὶ παρήγαγον τὴν λέξιν (κατὰ τὸν Σάρρον ἀπιθάνως), ἀπὸ τὸ Κορωνίς.

Κ ο υ ρ ι (στοῦ Κουρι) μικρὰ δενδρώδης ἔκτασις. Ἡ λέξις Τουρκικὴ Κουρι=δάσος. (¹)

Κ ρ ο ύ π ι α (στὰ κρούπια) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ μετὰ γράβους παρὰ τὲς ὀξυές.

Λ

Λ ί π α (στ' Λίπα) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ ὅπου ὑπάρχει μεγάλη Λίπ (φιλύρα) ἡ λέξις Σλαυϊκῇ. (²)

Λ ο υ γ ν ό (στοῦ Λουγνὸ) λόφος ἐξ ἀμπελῶν, ἀγρῶν καὶ κήπων ἐν Μονοδενδρίῳ μετὰ ὠραιοπάτην θέσιν παρὰ τὸν Μπρῖνον.

Λ ο ύ μ π ο β ο (στοῦ Λούμπουβον) τοποθεσία παρὰ τὸ Κορνήσι Βίτσης πρὸς τὸ Δίλοφον (Σοποτσέλι).

Μ

Μ ά ν τ ρ α (στ' Μάντρα) τὰ παλαιὰ νεκροταφεῖα παρὰ τὰς ἐκκλησίας τῶν δύο συνοικιῶν Βίτσης, μεταφερθέντα εἰς τινὰ ἀγρὸν ἐξωθεν τοῦ χωρίου. Τὰ παλαιὰ μετέτράπησαν εἰς σχολικοὺς κήπους.

(¹) Δ. Σάρρον Το: ω υ μ. Βίτση.—Μονοδενδρίου τοῦ Ζ. γούλου τ. 113 σ.λ. 8.

(²) Λύ ο θι σελ. 9.

Μορτζίνος (στού Μουτζίνου) κυπαρισσοειδές δένδρον καί ἡ περίξ αὐτοῦ τοποθεσία ἄνωθεν ἀπὸ τῆς Καθιστρίας.

Μπαμπούτ'σ'κα (στ' Μπαμπούτ'σ'κα) ἐπίπεδος πετρώδης ἔκτασις μὲ ἐλάχιστα δένδρα συνορεύουσα μὲ τὴν τοποθεσίαν Γιανουθέρου ἐν Μονοδενδρίῳ.

Μπουζοβά (στ' Μπουζουβά) τοποθεσία Βουνοῦ μέ ἀγρούς μεταξύ Προσηλίου Λεφτοκαριᾶς καί Ζαβρούχου.

Μπουντιράσα (στ' Μπουντιράσα) τοποθεσία εἰς τὸ Κορνήσι ἔνθα τὸ πάλαι εὐρίσκοντο οἱ ἀμπελώνες.

Μπουντόβο * (στού Μπούντουβου) τοποθεσία πρὸς Β. Μονοδενδρίου καί κάτωθι τῆς θέσεως Κόντες.

Μπουστερή τοῦ Μπέη (στ' Μπέη τ' Μπουστερή) δυὸ μεγάλα σπήλαια εἰς τὸν Πρίνον χρησιμεύοντα ὡς κρησφύγετα τῶν κατοίκων κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Τούρκων. 2) Μπουστερή τῆς νύφης (στ' νύφ'ς τ' Μπουστερή) βάραθρον εἰς τὸν Σταυρόν. Τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ ὀνομασθεῖσα ἔκ τινος νύφης πεσούσης ἐντὸς ταύτης ἐνῶ ἐκαλλιέργει τὸν παρακείμενον ἀγρόν της. Παρά ταύτην ὑπάρχει καί ἄλλο τοιοῦτον βάραθρον διὰ τοῦτο λέγονται διμδές (δίδυμες) ἰδὲ καί λέξιν. Ἡ λέξις Σλαϊκή (κατὰ Κ. Μέρτζιον). Ἡπειρ. Χρον. Θ. σελ. 186—193 ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ Pestchëra=σπήλαιον.

Μπριζιούνα (στ' Βριζιούνα) ἔκτασις τοῦ Βουνοῦ ἐκ μικρῶν ραχίσκων, ἀποτελουμένη, ὅπου ὑπῆρχον ἀγροί.

Μπρίνος ἰδὲ Πρίνος.

Μπρουβάγια (στ' Μπρουβάϊα) ἐπικλινῆς τοποθεσία ὡς καί λάκκος εἰς Κορνήσιον παρά τὸ χωρίον Δίλοφον.

Ν

Νέλοβα * (στ' Νέλοβα) ἐπικλινῆς ἔκτασις μὲ ἐλάχιστους ἀγρούς Δ τοῦ Μονοδενδρίου.

Νιάχοβα * (στ' Νιάχοβα) τοποθεσία εἰς Βῖκον. Στενὴ χωρὶς γῆς ὅπου βάζουν τὰ γίδια καί βόσκουν.

Ντιβέσια (στὰ Ντιβέσια) δενδρώδης τοποθεσία παρά τὸ Δίλοφον.

Ο

Ὀβίρα (σ'ν Οὐβίρα) ἡ λέξις πολλαχ·ῶ. Βαθέα κοιλάματα ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ χειμάρρου διατηροῦνται πάντοτε

ὕδωρ· εἰς πολλὰ ἐξ αὐτῶν ὑπάρχουσι καὶ ἰχθῦς· ἡ λέξις Σλαυϊκὴ κατὰ τὸν Meyer. (¹)

Ὁ β ο ρ ό ς (στοὺν Οὐβουρὸ) λόφος πυκνός με μικροὺς πρίνους καὶ ἐλαχίστους ἀγροὺς πρὸς Ν.

Ο ὕ λ ι α ν ῖ κ ο υ ς (στοὺν Οὐλιανίκου) ἐπικλινῆς ἑκτασίς ἄνωθεν Προσηλίου Λεφτοκαριᾶς πρὸς τὸ Βαρκόν.

Π

Π α ρ ο ὐ μ ι α (στὰ Παρούμια) τοποθεσία παρὰ τὰ σύνορα Βίτσης—Κουκουλίου ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχον ἄμπελοι· ἡ λέξις Σλαυϊκὴ Bagub=κορμός δένδρου (²)

Π ε ρ τ ο ὕ π ι ν α καὶ Πριτούπινα καὶ Πριτούπινης (σ' Πριτούπινα) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ καλλιεργουμένη.

Π ρ ῖ ν ο ς (στοὺμ Πρίνου) λόφος ὑψηλός ἐκ πρίνων με περίβλεπτον θέαν Βίτσης, Μονοδενδρίου.

Ρ

Ρ ο ὦ γ α (στ' Ροῦγα) πλατεῖα εἰς Β μέρος τοῦ Μονοδενδρίου χρησιμεύουσα ὡς τόπος συγκεντρώσεως τῶν αἰγοπροβάτων καὶ βοῶν τοῦ χωρίου.

Ρ ο υ τ έ τ σ ι α (στὰ Ρουτέτσια) ἀνώμαλος ἑκτασίς τοῦ Βουνοῦ ὅπου ἀγροί, δένδρα, καὶ μεγάλοι ὀγκόλιθοι Β. Α.

Σ

Σ έ ρ β ε ς (στ' Σέρβες) τοποθεσία εἰς τὸ Βουνόν.

Σ ν ῖ τ σ ι * (στοῦ Σνιτς) μεγάλη ὄβιρα τοῦ ξεροποτάμου καὶ ἡ περὶ αὐτὸν τοποθεσία.

Σ τ ά λ ο ς (στοῦ Στάλου) μεγάλα καὶ βαθύσκια δένδρα κάτωθεν τῶν ὁποίων ἀναπαύονται (σταλίζουν) κατὰ τὴν μεσημβρίαν, τὰς ὥρας τοῦ καύσωνος τοῦ θέρους, τὰ ποίμνια. Ἡ Λ. Ἰταλικὴ ἐκ τοῦ Stallo. (³)

Σ τ έ ρ ν α * (στ' Στέρνα) μέγα κοῖλον μάρμαρον εἰς τὸ Βουνόν ὅπου συλλέγεται ὕδωρ καὶ ἡ περὶ αὐτὸ τοποθεσία. Ἡ Λ. Ἀλβανικὴ Shitei=ἰγδίων (τὸ γουδι) [ἡ ῥωγμὴ δηλαδὴ ποὺ μένει τὸ ὕδωρ· εἶναι παρεμφερὲς πρὸς τὸ ἰγδίων. (⁴)].

Σ τ ο ὐ ρ ο ς (στοῦ Στούρου) τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ

(1) Ἰδὲ καὶ Δ. Σάργου παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἑπειρ. Γλωσσάριον τοῦ Ἀρσβαντινοῦ σ. 11, 23.

(2) Κ. Μέρτζου Ἑπειρ. Χρονικά Θ. σ. 192.

(3) Ἰδὲ καὶ Δ. Σάργου. Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἑπειρ. Γλωσσάριον Ἀρσβαντινοῦ σελ. 30.

(4) Ἰδὲ κ. Δ. Μέρτζου Ἑπειρ. Χρ. Θ. σελ. 194.

ὅπου καλλιεργοῦνται ἀγροί. Ἡ λέξις Ἀλβανικὴ καὶ κουτσ.
Στοῦρος=Στύλος (¹)

Σ τ ρ ο ὺ γ κ α (στ' Στροῦγκα) ἡ λέξις Ἀλβανικὴ καὶ
κουτσ. τοποθεσία ἐνθα ὑπῆρχε ποιμνιοστάσιον. (²)

Τ

Τ ζ ά μ ι ν α' (στ' Τζάμινα) ἐπικλινῆς τοποθεσία τοῦ
Βουνοῦ με ἐλαχίστους ἀγρούς.

Τ ζ ο ρ ν ό κ ο ς (στοῦ Τζουρνόκου) συστάς λόφων
εἰς τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν μονὴν Προφήτου Ἡλιοῦ.

Τ ζ ο υ μ π ο ὺ ν ι α (στά Τζμπούνια) ἀπόκρημνος ἐ-
πικλινῆς τοποθεσία Ἀνω Βίτσης ὀλίγον ἔξωθεν τοῦ χω-
ριοῦ.

Τ ρ α χ α ν ά ς (στοὺν Τραχανά) ἀπόκρημνος τοπο-
θεσία εἰς τὰ Γκρούνια πρὸς τὸν Βῆκον.

Τ σ ο ὺ κ α τ ο ὺ Κ α π ρ ῆ (σν' Τσοῦκα τ' Καπρῆ)
λόφος ἄνωθεν μονῆς τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς ἐνθα καλ-
λιεργεῖ Καπρῆς τις ἀγρούς. Λέξις Ἰταλικὴ zucca=κεφαλή. (³)

Τ σ ο υ κ α ρ ν ί α σ α (στ' Τσουκαρνιασά) ἀνώμαλος
τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ ὅπου ὑπάρχουσιν ἀγροί.

Φ

Φ ε ρ ά τ η (στ' Φερατ') τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ ὅπου
ὑπάρχουσιν ἀγροί.

Φ ο υ σ τ έ ρ ν α (στ' Φσ'τέρνα) σπηλαιώδες τοπο-
θεσία τοῦ Βουνοῦ.

Φ τ ο ὺ μ ι α (στά Φτούμια) τοποθεσία εἰς Κορνήσι
ιδε καὶ λέξιν.

Χ

Χ ο ὺ ν η (στ' Χοῦν) ἡ λέξις πολλαχοῦ=στενὴ φά-
ραγξ.

(1) Καὶ Δ. Σάργου τοπωνυμικὸν Βίτσης κλπ. σελ. 14.

(2) Αὐτόθι σελ. 14.

(3) Δ. Σάργου. Τοπων. Ὑ. κτλ. σελ. 15.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἀθηνῶνα Μητροπολίτου Παραπολίσε, Νέος Κουβαρά; (Ἡπειρωτικά Χρονικά Δ' σελ. 1—78).
- Ἀναγνωστοπούλου Γ. Μικρά συμβολή εἰς τὴν μίετην τῶν Ἡπειρωτικῶν Τοπωνυμίων (Ἡπειρωτικά Χρονικά Α. 1926 σελ. 91—101).
- Ἀραβαντινοῦ Χ. Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου κλπ. Ἀθήνην.
- Ἀραβαντινοῦ Π. Ἱστορία Ἀλῆ Παοῦ τοῦ Τελεμενλῆ 1895 ἐν Ἀθήναις.
- Ἀραβαντινοῦ Π. Συλλογὴ τῶν Ἡπειρωτικῶν ἀμμάτων σελ. 9 κ. ἐ.
- Βιζυκίδου Π. Ἡπειρωτικῶν θεσμίῶν ἐρευνα (Ἡπειρωτικά Χρονικά Β' σελ. 5—53).
- Beza Marcu Urme Romanesti in Răsaritul ortodox imprimeria Natională Bucuresti 1935.
- Crandi Jacobi, Risposta a una lettera di Alessandro Pini sopra alcune richieste intorno S. Maura e lePreveza Venezia 1886.
- «Ἡπείρος» Ἡμερολόγιον 1910.
- Κυλίσουνα Ἰ. Δημήτριος Σμιέλο (Ἡπειρωτικά Χρονικά Α' π ράστημα α' σελ. 50—57).
- Καμπόρογλου Δ. (Ἀνδρομάχη) Ὁ θάνατος τοῦ Γραμματικοῦ.
- Ἑστία Ἀθηνῶν 7 Ἀπριλίου 1928.
- Λαμπρίδου Ἰ. Ζιγοριακί, οὗ προσετέθησαν καὶ τινα περὶ Ἡπείρου, ἐν Ἀθήναις 1879.
- Λαμπρίδου Ἰ. Ἀγαθοεργήματα καὶ κληροδοτήματα μέρος Β' ἐν Ἀθήναις 1886.
- Λαμπρίδου Ἰ. Ἡπειρωτικά μελετήματα Ἀθήνησι 1889.
- Λάμπρου Σπ. Ἑθνομῆεω, ἥτοι χρονικῶν σημειωμάτων, συλλογὴ πρώτη (Νέος Ἑλληνομνήμων Γ. Ζ' σελ. 113 κ. ἐ.)
- Μυστακίδου Β. Ἡπειρωτικά ἀνάλεκτα (Ἡπειρωτικά Χρονικά Δ' 1929 σελ. 87—101).
- Μέριτσιου Κ. Συμβολὴ εἰς τὴν Ἑρμηνείαν τῶν ξένων Ἡπειρωτικῶν Τοπωνυμίων (Ἡπειρωτικά Χρονικά Θ' σελ. 182—203)
- Μουσιούνη Ἑλληνομνήμων ἡ Σύμμικτα Ἑλληνικά σύγγραμμα περιοδικὸν Ἀθήνησι 1843 τ. Α'.
- Νικολαΐδου Ἰωάν. Τὸ πνευματικὸ Ζαγόρι (Νεοελληνικά Γράμματα Ἀθήναις 3 Ἀπριλίου 1937).
- Παπαχαρίση Ἀθ. Τοπωνυμικὸν τοῦ Πωγωνίου (Ἡπειρωτικά Χρονικά Π' 1933 σελ. 141—150).
- Πλάτωνος: Πρωταγόρας.
- Σάρρου Δ. Χρονογραφικὰ σημειώματα ἀναφερδμενα εἰς νεωτέραν Ἱστορίαν τῆς Ἡπείρου κλπ. (Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἑθνολογικῆς Ἑταιρείας τ. Ε' 1896 σελ. 176, 407 καὶ 408).
- Σάρρου Δ. Παλαιογραφικὸς ἔρατος (ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος τ. ΑΓ' (1914).
- Σάρρου Δ. Ζαγοριακῶν θεσμίῶν ἐρευνα. (Ἡπειρωτικά Χρονικά Β'. 1927 σελ. 286—301).
- Σάρρου Δ. Τοπωνυμικὸν Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγορίου (Ἡπειρωτικά Χρονικά ΙΒ').

Σάργου Δ. Ἑπειρωτικά ἐνθυμήται; ἢ χρονικά σημειώματα καὶ ἐπιγραφαὶ (Ἑπειρωτικά Χρονικά Β')

Σούλη Χρ. Τοπωνυμικά τῶν Χουλιαράδων (Ἑπειρωτικά Χρονικά Ζ' 1932 σελ. 219—245).

Σούλη Χρ. Ἐπιγραφαὶ καὶ ἐνθυμήταις Ἑπειρωτικά (ἐνθ. ἀν. Θ' 1934 σελ. 81—126).

Στεργιοπούλου Κωνστ. Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν Ἑπειρωτικῶν τοπωνυμιῶν (ἐνθ. ἀν. Η' 1933 σελ. 99—140).

Στεργιοπούλου Κωνστ. Περὶ τοπωνυμιῶν τῆς Νοτιοανατολικῆς Ἑλλάδος (ἐνθ. ἀν. Ι' 1928 321—331).

Στεργιοπούλου Κωνστ. Τοπωνυμικὸν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτης (ἐνθ. ἀν. Θ' 1934 σελ. 205—244).

Στεργιοπούλου Κων. Παρατηρήσεις εἰς τὴν νεωτέραν Γεωγραφίαν τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀθήναις 1937.

Τζόβα Κωνστ. Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν Ἑπειρωτικῶν θεσμίων (Ἑπειρωτικά Χρονικά Ε' σελ. 52—55).

Χριστοφορίδου Κ. Λεξικὸν τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης ἐν Ἀθήναις 1909).

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

(Τὸ βιβλίον ἔχει τυπωθῇ ἀπευσιόζοντες τοῦ συγγραφέως εἰς
Δράμαν. Ἐνεκα τούτου ἐγένετο τυπογραφικά τινὰ λάθη ἅτινα χυ-
ζουν διορθώσεως).

Σελὶς 7	στίχοι 16	ΓΩΚ' ἀντὶ ΓΩΚ'
Σελ. 9	> 14	ἀφιέρωσε ις ἀντὶ ἀφιερώσεις.
Σελ. 10	> 7	θαλασσοπυργοῦ ἀντὶ θαλασσοπυργίου.
Σελ. 11	> 4	σλαυϊκή ἀντὶ λιϊκή.
Σελ. 16	> 4	1331 Σ. τεμ. α' ἀντὶ Δεκετ. α'.
Σελ. 17	> 10	ἀλωϊον ἀντὶ ἀλανίων.
Σελ. 17	> 22	1361 ἀντὶ 1371.
Σελ. 27	> 11	ποιότητος ἀντὶ κοινότητος
Σελ. 28	> 29	ἐκτὸς σημείων βαθέω ... βήμας κλινομένων: ἄν- τι π. ἢν εἰς τινὰ σημεία κλπ.
Σελ. 33	> 6	ἐν τῷ ἀντὶ ἐντὸς
Σελ. 35	> 38	καπιτάτικον ἀντὶ κατηγάτικον
Σελ. 49	> 32	τοῦ ἀ.τι κοῦ
Σελ. 50	> 39	χρέω, ἀντὶ χτέω
Σελ. 52	> 18	αἰψω' ἀντὶ αἰπω
Σελ. 52	> 41	νὰ παραλειφθῇ ἡ λέξις: μόνον
Σελ. 53	> 32	ἀκατάσιστα ἀντὶ ἀκατόφιστα
Σελ. 54	> 25	ποδιώτω ἀντὶ ἐκωδία του
Σελ. 55	> 13	δημοσεύομεν ἀντὶ δημοσιεύομεν
Σελ. 58	> 34	διὰ . ἀντὶ ἀντὶ διαπαστα
Σελ. 60	> 41	εὐλογητέων ἀντὶ εὐλογημένων
Σελ. 63	> 20	κατασκευῆς ἀντὶ κατασκευῆς
Σελ. 63	> 23	ἐσωτερικῶς ἀντὶ ἐξωτερικῶς
Σελ. 63	> 24	διάφορον ἀντὶ ἀνάφορον
Σελ. 64	> 1	διάνοξιν ἀντὶ διάρρηξιν
Σελ. 67	> 20	κεκλεισμένην ἀντὶ κεκλεισμένων
Σελ. 72	> 15	Αἱ λέξεις «ἐξ ὧν» νὰ παραληφθοῦν καὶ ἀντὶ αὐ- τῶν νὰ τεθῇ κόμμα.
Σελ. 73	> 1	ZP. ΛΗ' ἀντὶ ΑΡΚΗ
Σελ. 73	> 33	κατωτέρων ἐντοιχιζμένων κινόνων ἀντὶ ἐντοιχι- σμένων κόνων
Σελ. 78	> 12	ζρῶ ἀντὶ αρω
Σελ. 79	> 20	προστεθέντος ἀντὶ προστεθέντων
Σελ. 80	> 13	κοσμοῦμενον ἀντὶ κεκοσμημένον
Σελ. 82	> 23	ἔστησε ἀντὶ ἔστησε
Σελ. 82	> 29	νὰ προστεθῇ: ὡς ἀναγράφω εἰς τὸ εἰδικόν
Σελ. 83	> 10	ζπιε' ἀντὶ ξπιε'
Σελ. 83	> 24	ἀνώτεραι ἀντὶ ἀνωτέρω
Σελ. 84	> 23	ὥραιότης ἀντὶ παλαιότης
Σελ. 85	> 3	ἐπισκευσσθεῖσα ἀντὶ ἐπισκευσσθέν
Σελ. 89	> 19	νὰ παραλειφθῇ ἡ διὰ δευτέραν φοράν ἐπανα- λαμβανομένη λέξις: περιεχόμενον
Σελ. 96	> 1	ἀντὶ τελείως πρὸ τοῦ παλαιόθεν νὰ τεθῇ παῦλα.
Σελ. 102	> 9	διότι δὲν ἔχει ὥριμάσει ἀντὶ ἔχει ὥριμάσει
Σελ. 109	> 29	συμβληθεὶς ἀντὶ συμβουλευθεὶς

Σελ. 109 σελ. 34	νό. προσβάλη. αντί προσέβαλε
Σελ. 110 > 22	τοῦ 1927 ἔτους ἀντί τοῦ ἔτους
Σελ. 117 > 39	προσανατεθείσης ἀντί προανατεθείσης
Σελ. 118 > 12	συντακτικῶν ἀντί συντακτικῶν
Σελ. 124 > 7	συντέλεσαν εἰς τήν σύλληψιν ἀντί εἰς τήν σύλληψιν
Σελ. 124 > 33	Κατά τὸ ἔτος 1924 ἀντί κατά τὸ ἔτος...
Σελ. 127 > 24	ζξιζ' ἀντί ζεγον.
Σελ. 151 > 11	τοῦ Μπερούζου ἀντί τοῦ Μπερούζου
Σελ. 154 > 38	τ'(η)ς Κονταρίνας ἀντί Βονταρίνας

Ἐπίσης εἰς πολλὰς λέξεις τοῦ τσπωνυμικοῦ κατά τήν ὁμιλουμένην ἐν τοῖς χωρίοις ἀντί ν νά τεθῇ υ.

Ἐκφράζομεν εὐχαριστίας μας καί εἰς τοὺς στουδασεᾶς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων Σίββαν Πιλάγγλου καί Θεοφάνην Κιργάτσην διὰ τὴν συδρομήν των εἰς τὴν σύνταξιν τῆς παρούσης.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Προλεγόμενα	Σελ. 5—6
Ὄνομασία	Σελ. 7—16
Ἰστὸρίαι—Γεωγραφία (θέσις ὁρχαίου καὶ ἐνεστωσά	Σελ. 17—33
Διοικήσεις	Σελ. 34—37
Τὸ χωρίον ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ καταστατικοῦ χάρ- του τῶν προνομίων νόμων καὶ κανόνων τοῦ Ζηγορίου. Δίκαιον. Διοικητικοὶ διατάξεις	Σελ. 38—59.
(Ποινικὸν δίκαιον σελ. 47. Κληρονομικὸν δίκαιον σελ. 48, Οἰκογενειακὸν δίκαιον σελ. 53, Ἑνοχικὸν δί- καιον σελ. 56).	
Θρησκεία	Σελ. 60—85
(Ἐκκλησίαι—μοναὶ—παρεκκλήσια : Ἱερὸς Ναὸς Προφήτου Ἡλιοῦ Βίτσης σελ. 62.—Ἱερὰ Μονὴ Ἀγίας Παρρασκευῆς σελ. 69.—Ἱερὸς Ναὸς Ἀγίου Μητῆ σελ. 72.—Ἱερὸς Ναὸς Ἀγίου Νικολάου σελ. 76.—Ἱερὸς Να- ὸς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου σελ. 78.—Ἱερὸς Ναὸς Ταξιάρχων σελ. 83.—Παρεκκλήσια σελ. 83.	
Ἐκπαιδευτικά	Σελ. 86—93
Ἀγροτικὴ σφαλεια	Σελ. 94—102
Κληροδοσίαι καὶ ἀγ. θεωρηγήματα	Σελ. 103—105
Κληροδοτήματα	Σελ. 105—115
Ἐπίσημοι ἄνδρες	Σελ. 115—116
Λόγιοι	Σελ. 116—123
Σωματεῖα	Σελ. 124—125
Ἐνθυμήσεις καὶ ἐπιγραφαὶ	Σελ. 126—138
Κατάλογος τῶν ὑπαρχόντων ἐν τῷ ἀρχεῖῳ Κοινό- τητος Βίτσης Κοινοτικῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἰδιωτικῶν καὶ ἐγγράφων	Σελ. 138—144
Παροράματα	Σελ. 166—167